

C:\Users\Plazma\Desktop\A_Asimov Isaac - Nahé slunce.pdb

PDB Name: zdroj
Creator ID: REAd
PDB Type: TEXT
Version: 0
Unique ID Seed: 0
Creation Date: 16.8.1973
Modification Date: 16.8.1973
Last Backup Date: 1.1.1970
Modification Number: 0

ISAAC ASIMOV - NAHÉ SLUNCE

Pravda o románech o robotech

Pokud jde o psaní, můj první poměr s roboty se datuje dnem 10. května 1939. Avšak jako čtenář science fiction jsem je začal mít rád mnohem dříve.

Roboti totiž nebyli v science fiction nic nového ani v roce 1939. Mechanické bytosti se objevují už ve starověkých i středověkých mýtech a legendách, ale slovo robot poprvé padlo ve hře Karla Čapka R. U. R., která měla premiéru v Československu v roce 1921, a brzy ho přejala mnohé další jazyky.

R. U. R. je zkratka "Rossum's Universal Robots". Anglický průmyslník Rossum vyrábí umělé bytosti, které mají osvobodit lidstvo od práce, aby mohlo tvořivě naplňovat volný čas. (Slovo "robot" je odvozeno od českého výrazu pro "nucenou práci".) I když to Rossum myslel dobře, nefungovalo to, jak si představoval: roboti se vzburili - lidská rasa byla zničena.

Snad nepřekvapí, že technický pokrok, jak si ho představovali v roce 1921, musel nutně dovést svět ke katastrofě. Nezapomeňme, že první světová válka se svými tanky, letadly a otravnými plyny se právě skončila a ukázala lidem "temnou stránku síly", abychom užili terminologie Hvězdných válek.

Hra R. U. R. se tak svým střizlivým přístupem připojila k dokonce ještě slavnějšímu Frankensteinovi, v němž vytvoření jiného typu umělé bytosti skončilo rovněž katastroficky, byť v mnohem menším měřítku. Další zobrazení robotů se od těchto příkladů odvíjela, a proto se ve dvacátých a třicátých letech roboti běžně líčili jako nebezpečné stroje zákonitě ničící své tvůrce. Znovu a znovu se v ponaučení plynoucím z těchto příběhů připomínala myšlenka, že "jsou věci, které člověk znát nemá".

Už jako kluk jsem však nedokázal uvěřit, že by poznání mohlo být nebezpečné, že řešením je nevědomost. Mně se vždy zdálo, že řešením je vědění. Člověk nemá před nebezpečím zavírat oči, spíše se má naučit, jak je bezpečně zvládnout. Ostatně zvládnout vědění bylo první výzvou, která stála před lidstvem, když se v něj proměnila jistá skupina primátů. Každý technický pokrok může být nebezpečný. Oheň byl od počátku nebezpečný a stejně tak i (dokonce ještě víc) řeč - a obojí je nebezpečné dodnes - lidstvo by však bez obojího nebylo lidské.

V každém případě, aniž bych tenkrát tak úplně věděl, co mě na povídkách s roboty neuspokojuje, čekal jsem stále na něco lepšího a to jsem objevil v prosinci 1938 v Astounding Science Fiction. V prosincovém čísle vyšla povídka Lestera děl Reye "Helen O'Loy", jejíž hrdinou byl sympatický robot. Byla to, myslím, jeho teprve druhá povídka, ale já jsem ho od té doby nepřestal obdivovat. (Prosím, neříkejte mu to. Nesmí se to nikdy dozvědět.)

Téměř ve stejné době - v lednovém čísle Amazing Stories z roku 1939 popsal sympatického robota Eando Binder v povídce Já, robot. Byla to o hodně horší povídka než ta Lestera děl Reye, ale já se znovu rozechvěl. Začal jsem mlhavě cítit, že chci napsat povídku, kde se bude o robotovi psát s láskou. A 10. května 1939 jsem takovou povídku začal psát. Trvalo mi to dva týdny, protože tenkrát mi dalo dost práce napsat povídku.

Pojmenoval jsem ji "Robbie" a byla o robotce-chůvě, milované dítětem, o které pečovala ale již se matka dítěte bála. Fred Pohl bylo tenkrát taky devatenáct a který od té doby se mnou stále soupeří) však byl chytřejší než já. Když si ji přečetl, řekl všemocnému šéfredaktorovi časopisu Astounding, aby ji netiskl, protože příliš připomíná "Helen O'Loy". Měl pravdu. Campbell ji také z těchto důvodů odmítl.

Fred se však brzy nato stal redaktorem několika nových časopisů a 25. března 1940 právě on "Robbie" přijal k vydání. Vyšla v září 1940 v Su-per-Science Stories, i když pod názvem "Podivná partnerka ke hře". (Fred měl zvláštní zvyk měnit názvy, téměř vždy k horšímu. Povídka vyšla od té doby už mockrát, avšak vždycky s názvem, který jsem jí dal já.) Býval jsem tenkrát nespokojený, že se mi nepodařilo prodat Campbellovi povídku, a tak jsem po nějaké době zkusil další příběh s roboty. Nejprve jsem tu myšlenku probral s Campbellem, abych se ujistil, že ji odmítne pouze, když bude špatně napsaná, a pak jsem napsal "Rozum", v němž jsem dal, abych tak řekl, robotům náboženství.

Campbell povídku přijal 22. listopadu 1940 a vyšla pak v roce 1941 v dubnovém čísle jeho časopisu. Byla to třetí povídka, kterou mi přijal, a první otištěná tak, jak byla napsána, bez požadavků na změny. Nadchlo mě to tak, že jsem rychle napsal třetí povídku na toto téma - o robotovi, který uměl číst myšlenky - a nazval jsem ji "Lhář!". Campbell přijal taky tuhle a vyšla v květnu 1941. Ve dvou číslech za sebou se mi objevily dvě povídky o robotech.

Neměl jsem už potom v úmyslu toho nechat. Měl jsem seriál.

Měl jsem dokonce ještě víc. Když jsem 23. prosince 1940 probíral s Campbellem nápad o robotovi čtoucím myšlenky, ukázalo se, že mluvíme o pravidlech, jimiž by se mělo chování robotů řídit. Měl jsem představu, že by roboti měli být

vlastně stroje se zabudovanými bezpečnostními pojistkami, a tak jsme o těch pojistkách začali mluvit. Tak vznikly "Tři zákony robotiky".

Nejprve jsem vypracoval Tři zákony v konečné podobě a použil jsem je fakticky ve své čtvrté povídce "Výmluva", otištěné v Astounding v březnu 1942. Tři zákony se objevily poprvé na straně 100 onoho čísla.

Jsem na to pyšný, protože to bylo poprvé v dějinách, kdy někdo použil slovo "robotika", alespoň pokud vím. Pokračoval jsem a napsal pro Astounding ve čtyřicátých letech další čtyři povídky. Jsou to "Chyt' králíka", "Únik" (přejmenovaný Campbellem na "Paradoxní únik", protože dva roky předtím otiskl povídku se stejným názvem), "Důkaz" a "Zbytečný konflikt". Vyšly v časopise Astounding v únoru 1944, v srpnu 1945, v září 1946 a v červnu 1950.

Kolem roku 1950 začali důležití nakladatelé, zejména Doubleday, vydávat science fiction jako vázané knihy. V lednu 1950 vyšel u Doubledaye můj první román Oblázek na nebi a já začal pilně pracovat na druhém románu.

Freda Pohla, který byl tenkrát mým literárním agentem, napadlo, že by možná šlo sestavit z mých povídek o robotech knížku. V té době Doubleday nemel o sbírku povídek zájem, ale projevilo ho malé nakladatelství Gnome Press.

Sbírka jim byla předána 8. června 1950; pojmenoval jsem ji Mozek a ocel. Vydavatel zavrtěl hlavou.

"Nazvěme to Já, robot," řekl.

"To nemůžeme," řekl jsem. "Před deseti lety napsal Bando Binder povídku se stejným názvem."

"A co má být?" řekl vydavatel (tedy, tohle je velice zeslušněná verze toho, co tenkrát řekl) a já se nechal, s poněkud nepřijemným pocitem, přemluvit. Já, robot byla moje druhá kniha a vyšla krátce před koncem roku 1950.

Kniha se skládala z osmi povídek o robotech z Astoundingu, jen seřazených tak, aby to bylo logičtější. Přidal jsem pouze "Robbii", svou první povídku, protože jsem ji měl rád, třebaže se Campbellovi nelíbila.

Během čtyřicátých let jsem napsal ještě tři povídky o robotech, které Campbell buď odmítl, nebo nikdy neviděl. Protože nezapadaly přesně do vývoje sbírky, vynechal jsem je. Jsou však zahrnuty spolu s dalšími povídkami o robotech, které jsem psal v dalších desetiletích, v jiných povídkových knížkách. Všechny bez výjimek jsou otištěné v knize Úplný robot, vydané Doubledayem v roce 1982.

Knížka Já, robot nezpůsobila na trhu žádné pozdvižení, ale prodávala se pořád, pomalu, rok za rokem. Během pěti let ji vydali ve speciální úpravě pro armádu, v levnější vázané edici, v Anglii a v Německu. (Bylo to poprvé, co mou knihu někdo přeložil.) V roce 1956 dokonce vyšla jako pa-perback v Nové americké knihovně.

Problém byl ovšem v tom, že nakladatelství Gnome Press taktak přežívalo a nikdy mi nebylo schopné poskytnout půlroční výpis ze záznamu o prodeji, ani mi slušně zaplatit. (Což platilo i o mých třech knihách Nadace, které vyšly rovněž v Gnome Press.)

V roce 1961 nakladatelství Doubleday zjistilo, že Gnome Press je v potížích, a postaralo se o to, aby získalo práva na Já, robot (stejně jako na Nadace. Od té doby se všechny knihy prodávaly lépe. Sbírka Já, robot se dokonce tiskne stále od doby, kdy poprvé vyšla, což je dnes už třiatřicet let. V roce 1981 byla na ni prodána filmová práva, i když film ještě nikdo nenatočil. Vyšla v osmnácti jazycích, dokonce v ruštině a hebrejštině.

Ale to už příliš předbíhám.

Vraťme se do roku 1952, kdy se Já, robot jen potácel spolu s Gnome Pressem a já neměl ani trochu pocit skutečného úspěchu.

V té době se objevily nové prvotřídní magazíny science fiction a přišel jeden z momentů růstu trhu. The Magazine of Fantasy and Science Fiction vznikl v roce 1949, Galaxy Science Fiction v roce 1950. John Campbell tak přišel o svůj monopol a "zlatá éra" čtyřicátých let byla tatam.

Začal jsem psát pro Horace Golda, který vedl Galaxy, a musím říct, že se mi dost ulevilo. Posledních osm let jsem psal výhradně pro Campbel-la a začínal jsem se cítit jako autor jediného redaktora. Kdyby se s ním něco stalo, byl jsem na holičkách. To, že si mě koupil Gold, mě alespoň v tomto ohledu zbavilo starostí. Gold dokonce tiskl na pokračování můj druhý román Hvězdy jako prach...; když změnil název na Tyran, což se mi zdálo strašlivé.

Ted' byl tedy mým novým redaktorem Gold. Prodal jsem jednu povídku o robotech Howardu Browneovi, který redigoval Amazing v době, kdy se časopis pokusil zlepšit kvalitu. Povídka "Spokojenost zaručena" tam vyšla v dubnu 1951.

Bylo to však výjimečné. Neměl jsem v té době už v úmyslu psát další povídky o robotech. To, že vyšla knížka Já, robot, pro mě znamenalo přirozenou tečku za touto částí mé literární dráhy a začal jsem se zajímat o jiné věci.

Avšak Gold, který mi tiskl už jeden román na pokračování, měl chuť zkusit další, zvláště proto, že můj nový román, Proudění vesmíru, začal na pokračování tisknout Campbell.

Když jsme 19. dubna 1952 začali s Goldem diskutovat o novém románu, který by měl v Galaxy vycházet, navrhl, abych napsal román o robotech. Rázně jsem zavrtěl hlavou. Moji roboti měli místo jen v povídkách a vůbec jsem si nebyl jistý, že bych o nich mohl napsat celý román.

"Jistěže můžeš," řekl Gold. "Co takhle něco o přelidněném světě, kde roboti převzali práci za lidi?"

"Příliš depresivní," řekl jsem. "Nejsem si navíc jistý, jestli chci psát těžký sociologizující příběh."

"Udělej to po svém. Máš rád záhady. Vymysli si do takového světa vraždu a k ní detektiva, jemuž dělá partnera robot.

Když něco nedokáže rozřešit detektiv, dokáže to robot za něj."

To mě vyprovokovalo. Campbell často říkal, že science fiction s detektivní zápletkou je protirečení. Využívání výhod fantastické techniky dovoluje detektivům dostat se z nesnází neregulérně a čtenáři jsou tak podvedeni.

Sedl jsem si a začal psát příběh, který by měl být klasickou detektivkou, ale čtenáře nepodváděl - a zároveň by to byla opravdová science fiction. Výsledkem byly Ocelové jeskyně. Vyšly v Galaxy ve třech částech v říjnu, listopadu a prosinci 1953 a v roce 1954 je vydal Doubleday jako mou jedenáctou knihu.

Byla to bez pochyby má zatím nejúspěšnější knížka. Prodávala se lépe než mé dřívější knihy a přinesla hezčí dopisy od čtenářů a (největší důkaz ze všech) u Doubledayů se na mě usmívali ještě hřejivěji než dřív. Do té doby chtěli před

podepsáním smlouvy synopsi a pár kapitol, ale potom jsem dostával smlouvu po pouhém prohlášení, že hodlám napsat knihu.

Ocelové jeskyně byly tak úspěšné, že bylo nezbytné napsat další příběh. Začal bych ho asi psát okamžitě, kdybych se v té době nezačal věnovat popularizaci vědy a nezjistil, že se mi to nesmírně líbí. Nahé slunce jsem začal psát až v říjnu 1955.

Jakmile jsem se do toho pustil, šlo to hladce. V mnoha směrech vyvažuje předchozí knihu. Ocelové jeskyně se odehrávají na Zemi ve světě mnoha lidí a jen mála robotů, zatímco děj Nahého slunce se odvíjí na Solárii, ve světě s málo lidmi a mnoha roboty. Co víc, ač v mých knihách se v podstatě s milostným motivem nesetkáte, do téhle jsem vlastně napsal potlačený příběh lásky.

Byl jsem s pokračováním příběhu velice spokojený a v srdci jsem měl pocit, že je dokonce ještě lepší než Ocelové jeskyně. Jenže co s knihou? Poněkud jsem se odcizil Campbellovi, který se dal trochu na pseudovědu zvanou dianetika a začal se zabývat věcmi, jako jsou létající talíře, psionika a další pochybné záležitosti. Na druhé straně jsem se cítil jeho dlužníkem a měl bych pocit viny, kdybych knihu nabídl rovnou Goldovi, který předtím dostal dvě za sebou. A vzhledem k tomu, že s přípravou Nahého slunce neměl nic společného, mohl jsem s ním nakládat podle vlastní úvahy. Nabídl jsem román Campbellovi a ten ho okamžitě přijal. Vyšel na tři pokračování v říjnu, listopadu a prosinci 1956 v Astounding a Campbell dokonce ani nezměnil můj název. V roce 1957 ho vydalo nakladatelství Doubleday jako mou v pořadí dvacátou knihu.

Byla stejně úspěšná jako Ocelové jeskyně, jestli ne úspěšnější, a v nakladatelství okamžitě poukázali na to, že bych to neměl nechat jen tak. Měl bych napsat třetí a vytvořit trilogii, podobně jako vznikla trilogie z mých tří Nadací.

Souhlasil jsem. Měl jsem rámcový nápad na schéma třetí knihy a měl jsem i název - Hranice nekonečna.

V červnu 1958 se naše rodina vydala na třítydenní dovolenou do domku na pobřeží v Marshfieldu v Massachusetts.

Měl jsem v plánu dát se tam do psaní a udělat pořádný kus práce na novém románu. Měl se odehrávat na Auroře, kde množství lidí a robotů mělo být lépe vyváжено jak směrem k robotům v Ocelových jeskyních, tak směrem k lidem v Nahém slunci. Ještě výraznější měl být také milostný příběh.

Byl jsem připravený začít psát - ale nějak se to hnulo špatným směrem. V padesátých letech jsem se zabýval víc a víc literaturou faktu a poprvé se mi stalo, že román, na kterém jsem pracoval, se neměl k životu. Po čtyřech kapitolách jsem zavadnul a nechal toho. Pochopil jsem spíše citem, že milostný motiv nezvládnou, ani nedokážu vykreslit odpovídajícím způsobem vyváženou společnost robotů a lidí.

Zůstalo to tak pětadvacet let. Ocelové jeskyně i Nahé slunce se vydávají dál a dál, vyšly společně pod názvem Romány o robotech, vyšly spolu s povídkami ve Zbytku robotů. Vyšly mnohokrát i jako paperbacky.

Po pětadvacet let měli tedy čtenáři možnost je číst a doufám, že i mít rádi. Výsledkem bylo, že mi hodně lidí psalo, abych ten třetí příběh dodělal, na setkáních se mě ptali přímo. Na tuhle Žádost se dalo spoletnout snad nejvíc (s výjimkou žádostí o čtvrtý díl Nadace).

Kdykoli se mě někdo zeptal, zda chci napsat třetí román o robotech, odpovídal jsem stejně: "Ano -jednou - tak mi přejte dlouhý život."

Občas jsem si myslel, že bych to měl udělat, ale jak roky plynuly, byl jsem si stále jistější, že to nezvládnou, a smutný z toho, že třetí román nikdy nebude.

A přece jsem v březnu 1983 přinesl do nakladatelství Doubleday třetí, "dlouho očekávaný" román o robotech. Neměl nic společného s nepovedeným pokusem z roku 1958. Jmenuje se Roboti úsvitu.

1 Otázka je položena

Eliáš Baley tvrdohlavě bojoval s panikou.

Narůstala v něm už dva týdny. Možná že déle. Narůstala od té doby, co ho povolali do Washingtonu a suše mu oznámili, že bude přeložen.

Už pozvání do Washingtonu stačilo znepokojit. Přišlo bez podrobností, jen prosté obeslání, což vše činilo ještě horší. Včetně cestovních poukázek na přímý let do Washingtonu a zpátky. Čím dál hůř.

Částečně to byl pocit naléhavosti, vyvolaný nutností cestovat letadlem. Částečně to bylo i pomyšlení na samotné letadlo, to stačilo. Ale byla to pořád ještě stísněnost, která se teprve rodila, zatím snadno zvládnutelná.

Koneckonců Eliáš Baley už seděl v letadle čtyřikrát. Jednou dokonce letěl přes celý světadíl. Takže třebaže cesta letadlem není nikdy příjemná, když nic jiného, nebude to úplný krok do neznáma.

Navíc cesta z New Yorku do Washingtonu by neměla trvat víc než hodinu. Startovat se bude z newyorského letiště 2, které jako všechna oficiální letiště, působilo chráněným dojmem a otevíralo se nepřátelské atmosféře teprve v okamžiku, kdy se letadlo odlepilo do vzduchu. Přistávat se mělo na washingtonském letišti 5, které bylo podobně chráněné.

Navíc, jak Baley dobře věděl, letadlo nemá okénka. Bude v něm dobré osvětlení, slušné jídlo, všechno, co je nezbytné. Rádiem řízený let bude klidný. Sotva si všimne, že se letadlo pohybuje, jen co bude ve vzduchu.

Vysvětlil to sám sobě i Jessii, své ženě, která nikdy neletěla a přistupovala ke všem takovým záležitostem s děsem.

"Ale já nechci, abys letěl, Eli," řekla. "Není to přirozené. Proč raději nejedeš?"

"Protože by to trvalo deset hodin" - na Baleyho protáhlém obličej se objevily zarputilé vrásky - "a protože pracuji u městské policie a musím poslouchat rozkazy nadřízených. Když nic jiného, jestli si chci udržet svou třídu C-6."

Nebylo o čem víc se dohadovat.

Baley nastoupil do letadla a soustředěně se zadíval na pás zpravodajství, který se mu klidně a bez přestání odvíjel

přímo před očima. Město bylo na tuhle službu pyšné: zprávy, reportáže, vtipné články, populárně naučné záležitosti, občas povídka. Jednoho dne se z těch pásů stanou filmy, plánovalo se, protože připoutat oči k obrazu dokonce ještě účinněji odvrátí pozornost pasažéra od toho, co ho obklopuje.

Baley spočíval očima na páse nejen aby odvrátil pozornost, ale taky protože to společenský zvyk vyžadoval. V letadle bylo kromě něho ještě pět pasažérů (nemohl si pomoci, aby si toho nevšiml) a každý z nich měl své soukromé právo na jistý díl strachu a úzkosti podle toho, jakou měli povahu a vychování.

Baleymu by se nepochybně nelíbilo, kdyby se někdo jiný pokoušel narušit jeho vlastní pocit stísněnosti. Nestál o cizí pohledy na vlastní bez-krevné klouby, když položil ruce na opěrky, ani na vlhké skvrny, které tam zůstávaly, když je zvedl.

Řekl si: jsem uzavřený. Tohle letadlo je jen malé město.

Ale sám sebe neoklamal. Nalevo od něho byl jen palec silný pás kovu, to cítil loktem. A za ním nic -

Jistě, vzduch! Ale to vlastně je nic.

Tisíc mil ničeho jedním směrem. Tisíc mil opačným směrem. Mile, možná dvě pod ním.

Skoro si přál, aby se mohl podívat přímo pod sebe, zahlédnout vrcholy pohřbených měst, nad nimiž prolétali: New York, Filadelfie, Baltimore, Washington. Představil si otáčející se, nevysoko trčící shluky kupolí, které nikdy neviděl, jen věděl, že tam jsou. A pod nimi, asi míli hluboko a tucty mil do šířky, města.

Nekonečné chodby měst připomínajících úly, oživené lidmi. Byty, společné kuchyně, továrny, dálnice, všechno pohodlné a zateplené přítomností člověka.

A on sám teď izolovaný ve studeném a beztvarem vzduchu, v malé kovové kuličce, na cestě prázdnotou.

Ruce se mu třáslly. Nutil oči, aby se zaměřily na pás papíru a trochu četly.

Byla to povídka o dobývání Galaxie a bylo zcela jasné, že hrdina je Pozemšťan.

Baley podrážděně zamručel, pak na chvíli zadržel v okamžiku zděšení dech nad svou neotesaností, že se pokusil vydat zvuk.

Bylo to přece naprosto směšné, dětinské, tohle předstírání, že Pozemšťané můžou ovládnout vesmír. Dobývání Galaxie! Galaxie byla Pozemšťanům uzavřena. Měli ji už zabranou Vesmířané, jejichž předkové byli sami před staletími Pozemšťany. Tihle předkové se dostali nejdříve k Vnějšímu Světům, zjistili, že se jim tam líbí, a jejich potomci zavřeli brány dalším přistěhovalcům. Uzavřeli tak Zemi a své pozemské bratrance s ní. A pozemská civilizace tento úkol dokončila, když uvěznila Pozemšťany v městech a zakódovala do nich strach z otevřeného prostoru, který je oddělil od zemědělství a od dobývání nerostů provozovaného roboty na jejich vlastní planetě - dokonce i od toho.

Baley si hořce vzdychl: U Joviše! Když se nám to nelíbí, udělejme s tím něco. Neztrácejme jen čas s pohádkami.

Ale nic se s tím dělat nedalo a on to věděl.

Letadlo přistálo. On i ostatní pasažéři vystoupili a ani jeden se nepřiblížil k druhému, ani se na sebe nepodívali.

Baley se kouknul na hodinky. Rozhodl se, že má ještě čas, aby se občerstvil, než se vydá expresem na Úřad pro spravedlnost. Byl rád, že má ještě čas. Zvuky a lomoz Města, obrovská klenutá hala letiště s chodbami Města, rozbihajícími se v různých úrovních, mu dodávaly pocit jistoty a teplého prostředí břicha a dělohy Města. Smývalo to z něho úzkost a jediné, co už mu scházelo, byla sprcha.

K tomu, aby mohl použít veřejnou umývárnu, potřeboval tranzitní povolení, ale když ukázal cestovní příkaz, odstranilo to všechny obtíže. Stačilo razítko povolující soukromé křeslo (s pečlivě vyznačeným kódem proti zneužití) a úzký proužek papíru s pokyny, jak se dostat na patřičné místo.

Baley byl vděčný za pocit pohyblivých pásů pod nohama. Bylo to cosi jako přepych pociťovat zrychlení, když přestupoval z pásu na expresní pruh. Zlehka naskočil a sedl si na místo, k němuž ho opravňovalo jeho postavení. Nebyla zrovna dopravní špička a míst bylo dost. Ani umývárna, když k ní dorazil, nebyla přeplněná. Jeho kabina byla ve slušném stavu a fungovala i pračka.

Spotřeboval svůj přiděl vody na dobrý účel a v čistých šatech se cítil připravený vyřídit si to s Úřadem pro spravedlnost. Ironicky řečeno, cítil se dokonce dobře.

Podsekretář Albert Minnim byl malý, udělaný člověk, brunátný a šedivějící, se zaoblenými tvary těla. Sířil kolem sebe pocit čistoty a voněl svěžestí. Všechno to vypovídalo o dobrých stránkách života, souvisejících s volnějšími přiděly pro ty, jejichž postavení v Úřadě je tak vysoké.

Baley si vedle něho připadal zažloutlý a vyzáblý. Uvědomoval si své velké ruce, hluboko posazené oči, celou svou obhroublost.

"Posadte se, Baley," řekl Minnim srdečně. "Kouříte?"

"Jen dýmku," řekl Baley.

Když to říkal, sáhl po ní a Minnim schoval doutník, který mu zrovna nabízel.

Baley náhle zalitoval. Doutník byl lepší než nic a měl ten dárek přijmout. I se zvýšeným přidělem, které mu přineslo povýšení z třídy C-5 do C-6, se zrovna nekoupal v porcích tabáku.

"Jen si zapalte, jestli chcete," řekl Minnim a s téměř otcovskou trpělivostí čekal, zatímco Baley si pečlivě odměřoval množství tabáku a připravoval tlumič dýmky.

"Nikdo mi ještě nesdělil, proč jsem byl povolán do Washingtonu, pane," řekl Baley s očima upřenými na dýmku.

"To já vím," usmál se Minnim. "A napravím to. Budete dočasně přeložen."

"Mimo New York?"

"Dost daleko."

Baley se zamačkal a zdálo se, že přemýšlí. "Co je to dočasně, pane?"

"To nemůžu přesně odhadnout."

Baley si uvědomoval výhody i nevýhody přeložení. Jako přechodně ubytovaný ve městě, kde nebydlel, by žil

pravděpodobně na vyšší úrovni, než k jaké ho opravňovalo jeho oficiální zařazení. Na druhé straně bylo nepravděpodobné, že by Jessii a jejich synovi Bentleymu dovolili jet s ním. V New Yorku by o ně jistě bylo postaráno, ale Baley byl domácí typ a myšlenka na odloučení se mu nezamlouvala.

Přeložení také znamenalo zvláštní úkol a práci, což bylo dobré, ale i větší zodpovědnost, než by měl jako obyčejný detektiv, což by nemuselo být příjemné. Baley si jen před pár měsíci prožil pocit zodpovědnosti při vyšetřování vraždy Vesmířana kousek od New Yorku. Nebyl nijak nadšený možností, že se bude opakovat něco podobného.

"Mohl bych se dozvědět, kam pojedu?" zeptal se. "Jak budu zařazen? O co jde?"

Pokoušel se odhadnout, co znamená podsekretářovo "Dost daleko", a sám se sebou se vsadit, kde bude jeho nová základna. "Dost daleko" znělo rozhodně a Baley odhadoval: Kalkata? Sydney?

Pak si všiml, že Minnim přece jen vytáhl doutník a pečlivě si ho zapaluje.

Baley si pomyslel: Nechce se mu říkat mi to. Nejde mu to.

Minnim konečně vyndal doutník z úst. Pohlédl na kouř a řekl: "Úřad pro spravedlnost vás dočasně překládá do Solárie."

Baley chvilku tápal ve snaze určit, kde to je: Solárie, Asie, Solárie, Austrálie...?

Pak se nadzdvihl v křesle a přiskrceně řekl: "Máte na mysli Vnější Světy?"

Minnim se na něho zpřímá podíval. "Přesně tak."

"Ale to je nemožné," řekl Baley. "Pozemšťana do Vnějších Světů nepustí."

"V jistých situacích se můžou podmínky měnit, detektive Baley. Na Solarii došlo k vraždě."

Baley sevřel rty a nepřirozeně se usmál. "Ale to je poněkud mimo naši pravomoc, pane."

"Požádali nás o pomoc."

"Nás? Ze Země?" Baley se nemohl rozhodnout, zda být zmatený nebo nevěřit. Pro ty z Vnějších Světů bylo nemyslitelné projevat k opovrhované mateřské planetě jiný postoj než pohrdání nebo při nejlepším povýšené společenské přehlížení. Ti že by stáli o pomoc?

"Ze Země?" opakoval.

"Je to nezvyklé," připustil Minnim, "ale je to tak. Chtějí, aby případ dostal pozemský detektiv. Projednávalo se to diplomatickými cestami na nejvyšší úrovni."

Baley se znovu posadil. "A proč já? Nejsem už mladý. Je mi třiačtyřicet. Mám ženu a dítě. Nemůžu opustit Zemi."

"To nebyl náš výběr, detektive. Požádali osobně o vás."

"O mě?"

"O detektiva Eliáše Baleyho, C-6, z newyorské policie. Věděli, co chtějí. Jistě víte proč."

"Nejsem dost kvalifikovaný," řekl Baley umíněně.

"Soudí, že jste. Způsob, jakým jste řešil tu vraždu Vesmířana, je zjevně zaujal."

"Spletli všechno dohromady. Muselo se jim to zdát lepší, než to bylo."

Minnim pokrčil rameny. "Každopádně o vás požádali a my souhlasili, že vás tam pošlém. Jste přeložen. Papírově už je to vyřešeno a vy musíte odjet. Během vaší nepřítomnosti dostane vaše žena a dítě přiděl na úrovni C-7 vzhledem k tomu, že to bude vaše dočasná třída během vašeho odvolání z dosavadního zařazení." Významně se odmlčel. "Jestliže svůj úkol uspokojivě splníte, může se vaše zařazení změnit natrvalo."

Přišlo to příliš najednou. Nic z toho se nemohlo stát. Nemůže prostě opustit Zemi. Copak to nevědí?

Slyšel sám sebe, jak se ptá hlasem, který jemu samotnému připadal cizí: "Jaký typ vraždy? Za jakých okolností? Proč to nemůžou zvládnout sami?"

Minnim pečlivě přerovnal na stole pár drobností a zavrtěl hlavou. "Nevím o té vraždě nic. Ani o jejích okolnostech."

"A kdo tedy to ví, pane? Neočekáváte přece, že tam pojedu jen tak." A znovu ten zoufalý vnitřní hlas: Ale já přece nemůžu opustit Zemi.

"Nikdo o tom nic neví. Nikdo na Zemi. Ze Solárie nám to nesdělili. To taky bude vaše práce: Zjistit, co je na té vraždě tak důležitého, že ji musí vyšetřovat Pozemšťan. Vlastně to bude část vašeho úkolu."

Baley už byl dost zoufalý, aby řekl: "A co když odmítnu?"

Samozřejmě že znal odpověď. Věděl přesně, co by zbavení třídy znamenalo pro něho, a co víc, pro jeho rodinu.

Minnim o zbavení třídy neřekl nic. Jen klidně pronesl: "Vy ale nesmíte odmítnout, detektive. Musíte splnit úkol."

"Pro Solarii. Kašlu na ně."

"Pro nás, Baley. Pro nás." Minnim se odmlčel a po chvíli pokračoval. "Víte, jaké je postavení Země, pokud jde o postoj Vesmířanů k ní. Nemusím snad pokračovat."

Baley věděl, o co jde, stejně jako každý z lidí na Zemi. Padesát planet Vnějších Světů, byť s celkovým počtem obyvatel mnohem menším, než kolik jich žije na Zemi, má v rukou vojenský potenciál možná stokrát větší. Málo osídlené planety využívající pozitronické energie robotů produkují na jednotlivce tisíckrát víc energie než Země. A právě množství energie vytvořené na hlavu rozhoduje o vojenské síle, o životní úrovni, o štěstí a o ostatním.

"Jedním z důvodů, proč jsme právě v tomto postavení, je nevědomost. Nic víc. Nevědomost. Vesmířani o nás vědí všechno. Nebesa vědí, kolik misí sem už poslali. My o nich nevíme nic víc, než co nám řeknou. Žádný z Pozemšťanů nevstoupil na půdu Vnějších Světů. Vy to uděláte."

Baley se nadechl. "Já ale nemůžu..."

Ale Minnim ho nenechal. "Vy to uděláte. Budete mít jedinečné postavení. Budete na Solarii na jejich přání a budete pracovat na úkolu, který vám oni určí. Až se vrátíte, přinesete informace užitečné pro Zemi."

Baley se chmurně podíval na podsekretáře. "Chcete říct, že mám pro Zemi vyzvídat?"

"Jaké vyzvídání? Nemusíte dělat nic víc, než co oni budou chtít. Jen mějte otevřené oči a mysl. Pozorujte! Až se vrátíte na Zemi, od toho tu jsou specialisti, aby vaše pozorování analyzovali a interpretovali."

"Mám dojem, že tady jde o nějakou krizi, pane," řekl Baley.

"Proč si to myslíte?"

"Posílat Pozemšťana na Vnější Světy je riskantní. Vesmířani nás nenávidí. I s tou nejlepší vůlí na světě a s tím, že tam budu na pozvání, můžu způsobit mezihvězdný incident. Pozemská vláda se mohla tomu, abych byl vyslán, jednoduše vyhnout. Stačilo říct, že jsem nemocný. Vesmířani mají z nemoci patologický strach. Za žádnou cenu by o mě nestáli, kdyby si mysleli, že jsem nemocný."

"Domníváte se," řekl Minnim, "že jsme na vás přichystali podraz?"

"Ne. Kdyby šlo jen o to a vláda neměla jiný důvod mě tam poslat, myslím, že by se to dalo vymyslet bez mé pomoci. Neboli podstatou věci je problém vyzvídání. A je-li tomu tak, pak riziko té věci těžko ospravedlní to, že se mám jen dívat kolem sebe."

Baley čekal výbuch a zpola by ho přivítal, protože by mu to pomohlo uvolnit napětí. Ale Minnim se jen mrazivě usmál.

"Zdá se, že dokážete vidět i to, co se zdá nepodstatné. Ale to jsem očekával."

Podsekretář se naklonil přes stůl. "Je tu jedna věc, o které nesmíte mluvit s nikým, dokonce ani s vládními úředníky. Naši sociologové došli k určitým závěrům týkajícím se současné situace v Galaxii. Je tu padesát Vnějších Světů, málo obydlených, robotizovaných, silných, s lidmi, kteří jsou zdraví a dožívají se dlouhého věku. Vedle nich my, nacpaní tady, s nerozvinutou technikou, s krátkým životem. Oni nás však ovládají a to je nestabilní situace."

"Všechno chce jen dost času."

"Tohle je situace, kdy času moc nezbyvá. Pokud tu budeme my, vydrží, to jistě, ale máme děti. A časem začneme být Vnějšími Světům příliš nebezpeční, než aby nám dovolili přežít. Na Zemi žije osm miliard lidí, kteří nenávidí Vesmířany."

"Vesmířani nás vyhánějí z Galaxie, ovládají náš obchod a profitují z toho, diktují naší vládě a dívají se na nás s pohrdáním. Co za to čekáte? Vděk?"

"Správně a to je, oč jde. Vzpoura, její potlačení, zase vzpoura, zase její potlačení. Během století bude Země jako obydlený Svět zcela vymazaná. Alespoň tak to říkají sociologové."

Baley se zavrtil. Sociology a jejich počítače nemá smysl zpochybňovat. "Ale co očekáváte, že udělám, když je to takhle?"

"Přinesete informace. Sociologické informace mají jednu velkou trhlínu: chybějí v nich přesná data o Vesmířanech.

Museli jsme mnohé odhadovat jen podle těch několika Vesmířanů, které k nám poslali. Museli jsme vycházet z toho, co se nám rozhodli sami říct, z čehož plyne, že víme jen o jejich síle. Sakra, copak mají jen ty své roboty, málo populace a tu svou dlouhověkost? Copak nemají žádné slabiny? Je tu nějaký faktor nebo faktory, které by, kdybychom o nich věděli, mohly změnit tu sociologickou nevyhnutelnost naší zkázy? Něco, co by nám pomohlo vést jednání a zvýšit šance Země na přežití?"

"Nebylo by lepší poslat tam sociologa?"

Minnim zavrtil hlavou. "Kdybychom mohli poslat toho, koho bychom rádi, pak bychom ho tam poslali už před deseti lety, kdy se poprvé tenhle problém objevil. Ale tohle je naše první příležitost poslat tam vůbec někoho, a když chtějí detektiva, vyhovuje nám to. Detektiv je taky sociolog, praktický, řídící se tím, co vidí. Jinak by to nebyl detektiv. A vaše minulost prokazuje, že jste dobrý detektiv."

"Děkuju, pane," řekl Baley mechanicky. "A co když se mi něco stane?"

Minnim pokrčil rameny. "To už je riziko policejního řemesla." Mávnutím ruky diskusi k tomuto bodu ukončil. "Tak jako tak jet musíte. Byl vám už stanoven čas odletu. Loď na vás čeká."

Baley ztuhl. "Čeká? Kdy mám letět?"

"Do dvou dnů."

"Ale já musím ještě zpátky do New Yorku. Moje žena -"

"My už se o vaši ženu postaráme. Nesmí se nic o tom, co budete dělat, dozvědět. Řekneme jí, že od vás nebude dostávat žádné zprávy."

"Ale to je nelidské. Musím ji vidět. Třeba se už neuvidíme nikdy."

"To, co vám teď povím, bude znít patrně ještě nelidsčtěji," řekl Minnim. "Copak sám nevíte, že den co den, když odcházíte do práce, můžete si říkat totéž a že už ji skutečně nemusíte nikdy vidět? Detektive Baley, taková je naše služba."

Baleyho dýmka už před čtvrthodinou vyhasla. Vůbec si toho nevšiml.

Nikdo už mu neměl víc co říct. O vraždě se taky nevědělo nic. Proháněl ho jen jeden úředník za druhým, až do okamžiku, kdy stál pod kosmickou lodí a byl neuvěřitelně klidný.

Vypadala jako obrovité dělo namířené do nebes. Baley se v syrovém vzduchu křečovitě zachvěl. Noc přicházela (za což jí byl vděčný) jako černočerné stěny spojující se s černým stropem nad hlavou. Bylo pod mrakem, a i když už byl v Planetarii, jasná hvězda, kterou zahlédl probleskovat trhlínou v mracích, ho vyplašila.

Jiskřička, hrozně, hrozně daleko. Zvědavě se díval, až téměř přestal mít strach. Vypadá tak blízko, tak bezvýznamně, a přece kolem takovýchhle věcíček krouží planety, jejichž obyvatelé jsou pány Galaxie. Slunce, ozařující odvrácenou část Země, je něco podobného, jen o hodně blíž.

Najednou ho napadlo, že Země je kamenná koule s tenkou vrstvou vody a plynu, vystavená ze všech stran prázdnotě, s mšty sotva zahrabanými do jejího vnějšího prstence, nejistě vklíněnými na rozhraní kamene a vzduchu. Nebylo mu z toho dobře po těle.

Loď patřila samozřejmě Vesmířanům. Mezihvězdný obchod byl zcela v jejich rukou. Byl sám hned za hranicemi městského prstence. Koupali ho, holili a sterilizovali, dokud nebyl shledán podle měřítek Vesmířanů dostatečně čistý, aby mohl na palubu. Ale i potom poslali pouze robota, aby ho přivítal. Měl v sobě stovky druhů choroboplodných bakterií pocházejících z paňeniště Města, vůči nimž on byl rezistentní, ale skleníkoví Vesmířané nikoli.

Robot trčel matně do noci a oči mu rudě zářily.

"Detektiv Eliáš Baley?"

"To jsem já," řekl Baley rezavě a chlupy na zátylku se mu naježily. Byl příliš Pozemšťan, než aby mu nenaskočila husí kůže při pohledu na robota vykonávajícího lidskou práci. Znal R. Daneela Olivawu, který s ním spolupracoval na vraždě Vesmířana, ale to bylo něco jiného. Daneel byl -

"Pojďte za mnou, prosím," řekl robot a bílé světlo zaplavilo cestu k lodi.

Baley ho následoval. Vystoupal po žebříku do lodi a jejími chodbami dorazil do kabiny.

"Tohle bude vaše kabina, detektive Baley," řekl robot. "Podle palubních pravidel ji do skončení letu neopustíte."

Jistě, zapečetíte si mě tu, pomyslel si Baley. V bezpečí. Izolovaného.

Chodby, po nichž sem dorazil, byly prázdné. Nejspíš je teď roboti dezinfikovali. Ten, který stojí před ním, teď asi bude muset projít antibakte-hální lázní.

Robot řekl: "Máte tu vodu a odpad. Bude vám dodávána strava. Budete mít k dispozici vizuální informace. Ovladače máte na tomto panelu. Jsou momentálně mimo provoz, ale budete-li chtít vidět vesmír -"

"To je v pořádku, chlapče," řekl Baley trochu vzrušeně. "Nechme ovladače mimo provoz."

Oslovil ho "chlapče", tak jak Pozemšťané roboty oslovují vždycky, ale tenhle na sobě nedal najevo, že by se ho to dotklo. Taký těžko mohl. Jeho reakce byly limitovány pravidly robotiky.

Robot nahrbil velké kovové tělo v parodii na uctívou poklonu a zmizel.

Konečně byl sám a mohl se rozhlédnout kolem sebe. Když nic jiného, bylo to lepší než letadlo. Letadlo člověk vidí se vším všudy, vidí rázem hranice, jež ho omezují. Vesmírná loď je větší. Má chodby, podlaží, kabiny. Je to malé město. Málem tu dokázal volně dýchat.

Blýskla se světelná signalizace a robotův kovový hlas mu z komunikátoru dal instrukce, jak si počínat, aby se chránil před účinky zrychlení při startu.

Pak ho náraz zrychlení hodil zpět do ochranné síťoviny tlumené hydraulickým systémem. Slyšel vzdálený řev trysek zahřívajících protonové mikroreaktory. Slyšel svist rvané atmosféry, stále vyšší a vyšší, dokud asi po hodině nezanikl v nicotě.

Byli ve vesmíru.

Bylo to, jako kdyby ho všechny smysly opustily a nic nebylo skutečného. Říkal si při tom, že každou vteřinou se vzdaluje tisíce mil od Města, od Jessie, ale nevnímal to.

Druhý den (nebo třetí? - rozeznat, jak plyne čas, se dalo jen díky intervalům mezi jídlem a spánkem) se ho na okamžik zmocnil podivný pocit, jako kdyby ho někdo obrátil naruby. Byl to jen zlomek času a Baley si uvědomil, že je to skok, ten podivně nepochopitelný, téměř mystický přechod hyperprostorem, který přenesl loď a vše s ní z jednoho místa vesmíru do druhého, o spoustu světelných let dál. Další zachvění času a další skok, další zachvění a ještě jeden skok. Baley si říkal, že už je daleko celá světelná léta, desítky, stovky, tisíce světelných let.

Nevěděl kolik. Nikdo na Zemi nevěděl přesně, kde ve vesmíru So-lárie leží. Vsadil by se o to. Všichni byli nevědomí, každý z nich.

Cítil se strašně sám.

Pak přišel pocit zpomalení a objevil se robot. Jeho střizlivé žhnoucí oči nevnímaly, že je Baley upoutaný. Precizně utáhl postranní spony a rychle prohlédl hydraulický systém.

"Za tři hodiny budeme přistávat," řekl. "Prosím bych vás, abyste zůstal v kabině. Pak přijde člověk, který vás odvede na místo, kde budete bydlet."

"Počkej," řekl Baley napjatě. V popruzích se cítil bezmocný. "Jaká bude denní doba, až přistaneme?"

"Podle galaktického časového standardu bude -" začal robot.

"Jaký bude místní čas, chlapče. Místní čas!"

Robot hladce pokračoval: "Den na Solárii je dlouhý dvacet osm celých, třicet pět setin standardní hodiny. Hodina na Solárii je rozdělena do deseti dekád, z nichž každá se dál dělí na sto centád. Předpokládané přistání je v dvanácté centádě páté dekady."

Baley robota nenáviděl. Nenáviděl ho za tupost, s níž mu nerozuměl; za způsob, jímž ho robot nutil ptát se zcela zpřímá a odhalovat tak vlastní slabost.

Ale musel. Hluše se zeptal: "Bude to ve dne?"

"Ano, pane," řekl robot nakonec a odešel.

Takže ve dne! Bude muset vstoupit na nechráněný povrch planety ve dne.

Nevěděl zcela jistě, jaké to bude. Zahlédl už několikrát povrch planety z různých míst ve Městě, a dokonce na něm pár chvil i strávil. Ale vždycky, pokud se pamatoval, byl při tom obklopen zdmi nebo byl v jejich dosahu. Bezpečí bylo vždy na dosah ruky.

Kde však bude bezpečí teď? Dokonce ani ve falešných stěnách tmy.

A protože nehodlal ukazovat svou slabost před Vesmířany - proklel by se, kdyby to udělal - napjal tělo proti síťoví, které ho chránilo před zpomalením, zavřel oči a tvrdohlavě se dal do boje s panikou.

2 Setkání s přítelem

Baley svůj boj prohrával. Rozum na to nestačil.

Znovu a znovu si opakoval: Lidi můžou žít venku třeba celý život. Vesmířani to dokážou teď. Naši předkové na Zemi to dokázali v minulosti. Není nic špatného v tom, že kolem nejsou zdi. To jen můj mozek mi říká něco jiného a to je špatné. Ale nic z toho nepomáhalo. Něco mimo rozum a nad rozumem volalo po stěnách a odmítalo prostor.

Čím déle čekal, tím víc měl pocit, že neuspěje. Nakonec se bude jen krčit, třást a litovat sám sebe. Vesmířan, kterého pro něj pošlou (s filtrem na nose, aby nechytíl žádného bacila, s rukavicemi na ruku, aby se vyhnul doteku) ho ani nebude důstojně přezírat. Bude jen dávat najevo znechucení. Baley ponuře vyčkával.

Když se loď zastavila, brzdicí řemení se automaticky rozeplulo a hydraulický systém opět zmizel ve stěně kabiny. Baley zůstal sedět. Měl strach a byl rozhodnutý nedat to najevo.

Zvedl oči, až když zaslechl první tichý zvuk. Koutkem oka zahlédl vysokou postavu s narudlými vlasy. Byl to Vesmířan, jeden z pyšných potomků Země, kteří se zbavili jejího dědictví.

"Příteli Eliáš, " oslovil ho Vesmířan.

Baley trhnul hlavou směrem k hlasu. Oči se mu rozšířily, a aniž chtěl, zvedl se.

Díval se na ten obličej, na vysedlé lícní kosti, absolutně nehybné rysy, souměrné tělo, na všechno, co mohl vyčíst z čirých modrých očí.

"Ty jsi D-Daneel."

"Je příjemné, že si mě pamatuješ, kolego Eliáš, " řekl Vesmířan.

"Pamatuju!" vydechl Baley a cítil, jak se mu ulevuje.

Ta bytost byla kouskem Země, přítelem, potěchou, zachráncem. Cítil téměř nesnesitelnou touhu rozběhnout se k Vesmířanovi a obejmout ho, divoce ho svírat v náručí, smát se, mlátit ho do zad a dělat všechny ty legrační věci, které dělají starí přátelé, když se setkají po delším odloučení.

Neudělal to. Nemohl. Jen pokročil dopředu, napřáhl ruku a řekl: "Nejsem ten typ, co by na tebe zapomněl, Daneeli."

"To je příjemné," řekl Daneel a suše kývl. "Jak sám dobře víš, je pro mě zcela nemožné, pokud jsem ve funkčním stavu, zapomenout na tebe. To je dobře, že se znovu vidíme."

Daneel podal Baleyemu ruku. Tiskl ji s pevným chladem, prsty sevřené příjemně, avšak ne bolestivě. Potom stisk uvolnil.

Baley upřímně doufal, že nečitelné oči tohoto stvoření nepronikly do jeho mysli a neodhalily ten divoký moment, který sice už byl pryč, avšak zcela nevypřchal, v němž se celý zkoncentroval do pocitu prudkého přátelství blížícího se lásce.

Koneckonců, člověk přece ani nemohl přátelsky milovat Daneela Olivawa, který vůbec nebyl člověk, ale robot.

Robot, tolik připomínající člověka, řekl: "Požádal jsem o robotem řízený pozemní dopravní prostředek, který by byl k lodi připojený vzduchovým tunelem -"

Baley se zachvěl. "Vzduchový tunel?"

"Ano. Je to běžná technika, často ve vesmíru využívána. Slouží k tomu, aby se posádka i náklad mohly přesunout z jednoho prostředku do druhého a nemusela se používat speciální výbava pro kosmický prostor. Jak se zdá, ty tuhle techniku neznáš."

"Ne. Ale vím, o co jde," řekl Baley.

"Je samozřejmě poněkud obtížné instalovat tohle zařízení mezi kosmickou loď a pozemním dopravním prostředkem, ale požádal jsem, aby to bylo připraveno. Naštěstí tvoje poslání je tak vysoce důležité, že všechny obtíže jsou hladce odstraněny."

"Přidělili tě taky k té vraždě?"

"Neřekli ti o tom? Mrzí mě, že jsem tě o tom hned neinformoval." Samozřejmě že na robotově dokonalém obličejí nebyla ani stopa po tom, že by něčeho litoval. "Ten, kdo tě navrhl jako vhodného vyšetřovatele, byl doktor Han Fastolfe, se kterým ses setkal už na Zemi. Doufám, že si na něj pamatuješ. Dal si podmínku, že budu k tomu případu přidělený s tebou."

Baley se dokázal usmát. Doktor Fastolfe pocházel z Aurory a Aurora byla nejsilnější z Vnějších Světů. Rada Aurořana má nepochybně svou váhu.

"Tým by se neměl dělit, co?" řekl Baley. (Prvotní nadšení, že se objevil právě Daneel, začínalo vyprchávat a tlak uvnitř Baleyho hrudi znovu sílil.)

"Nevím, jestli měl zrovna tohle na mysli, příteli Eliáš. Podle toho, co mi přikazoval, myslím, že dbal o to, aby k práci s tebou byl přidělený někdo, kdo má jistou zkušenost s tvým světem a kdo pozná a rozezná zvláštnosti, které s tím souvisejí."

"Zvláštnosti!" otrásl se Baley dotčeně. Nebyl to zrovna termín, se kterým by chtěl být spojován.

"Díky tomu jsem mohl zařídit třeba ten vzduchový tunel. Dobře si uvědomuji, jaký odpor máš k otevřenému prostoru, protože jsi vyrostl v pozemských městech."

Možná to, že označen jako "zvláštní", vyvolalo v Baleyem pocit, že by měl sám zaútočit, aby neztratil tvář před mechanismem, a rozhodl se proto rázně změnit téma. Možná však to nebylo nic jiného než něco jako nemoc z povolání, která mu bránila nechat jakoukoli logickou nesrovnalost nevysvětlenou.

"Na palubě té lodi se o mě staral robot, který jako robot vypadal," řekl. (Byl v tom kus zlomyslnosti.) "Víš o tom?"

"Mluvil jsem s ním, když jsem vstoupil na palubu."

"Jaké je jeho určení? Jak se s ním můžu spojit?"

"Je to RX-2475. Na Solárii je zvykem používat pro roboty jen sériová čísla." Daneel ukázal klidnými očima na ovládací panel vedle dveří. "Tímhle tlačítkem ho můžeš přivolat."

Baley se podíval na ovládací panel, a protože tlačítko, na které Daneel ukázal, bylo označeno RX, nepřípadlo mu to už tak tajemné.

Stiskl tlačítko a ani ne za minutu vstoupil robot, který jako robot vypadal. "Jsi RX-2475?" zeptal se Baley.

"Ano, pane."

"Řekl jsi mi předtím, že přijde někdo, kdo mě z lodi odvede. Myslel jsi jeho?" Baley ukázal na Daneela.

Oči obou robotů se střetly. "Jeho dokumenty prokázaly, že je tím, s kým jste se měl setkat," řekl RX-2475.

"Věděl jsi předtím o něm něco jiného, než co bylo v jeho dokumentech? Popsali ti ho?"

"Ne, pane. Dali mi však jeho jméno."

"Kdo ti tu informaci dal?"

"Kapitán lodi, pane."

"Je to Solarián?"

"Ano, pane."

Baley si olízl rty. Příští otázka rozhodne.

"Jak ti řekl, že se ten, kdo přijde, bude jmenovat?" zeptal se.

RX-2475 řekl: "Daneel Olivaw, pane."

"Dobrá, chlapče. Můžeš jít."

Robotická úklona a pak čelem vzad. RX-2475 odešel.

Baley se obrátil ke svému partnerovi a zamyšleně řekl: "Neříkáš mi pravdu, Daneel i."

"Jak to myslíš, příteli Eliáš?" zeptal se Daneel.

"Když jsme spolu předtím mluvili, vzpomněl jsem si na jednu divnou věc. RX-2475 mi řekl, když mluvil o tom, že pro mě někdo přijde, že to bude člověk. To si dost dobře pamatuju."

Daneel tiše poslouchal a nic neříkal.

Baley pokračoval. "Myslel jsem, že robot mohl udělat chybu. Taky jsem si myslel, že mě skutečně měl přivítat člověk, později ho vystřídali tebou a RX-2475 o změně neinformovali. Slyšel jsi, jak jsem to prověřoval. Popsali mu tvé dokumenty a řekli, jak se jmenuješ. Ale to přece není tvé celé jméno, Daneeli."

"Ne, to není mé celé jméno," souhlasil Daneel.

"Jmenuješ se ne Daneel Olivaw, ale R. Daneel Olivaw."

"Naprosto přesně, Eliáš."

"Z toho plyne, že RX-2475 nebyl nikdy informován, že jsi robot. Povolili mu, aby si myslel, že jsi člověk. Vzhledem k tomu, jak lidsky vypadáš, je takové krytí možné."

"Nemůžu než souhlasit s tvým uvažováním."

"Pokračujme tedy." Baley pocíťoval zárodek jakéhosi divokého potěšení. Byl na stopě něčeho. Nemuselo to být nic moc, ale byl to druh vyšetřování, které ovládal. Bylo to něco, co uměl tak dobře, že ho kvůli tomu povolali přes polovinu vesmíru až sem, aby to tu dělal. "Ale proč by někdo chtěl oklamat mizerného robota? Jemu je jedno, jestli jsi člověk nebo robot. Tak jako tak plní příkazy. Rozumný závěr tedy zní, že solariánský kapitán lodi, který robota informoval, a ani solariánští úředníci nevědí, že jsi robot. Jak jsem ale řekl, je to logický závěr, ale nemusí to být jediný rozumný závěr. Je právě tenhle pravdivý?"

"Věřím, že ano."

"Tedy dobře, správná úvaha. Teď ale proč? Doktor Han Fastolfe, když tě doporučoval jako mého partnera, nechal Solariány, aby si mysleli, že jsi člověk. Není to nebezpečné? Jestli na to Solariáni přijdou, dost je to rozzlobí. Proč to udělal?"

"Vysvětlili mi to takhle, příteli Eliáš," řekl humanoidní robot. "Tvoje spolupráce s jiným člověkem z Vnějších Světů posílí tvé postavení v očích Solariánů. Kdybys spolupracoval s robotem, snížilo by je to. Vzhledem k tomu, že znám tvé pracovní metody a můžu s tebou jednoduše spolupracovat, usoudili, že nechají Solariány, aby mě považovali za člověka, aniž se jim to přímo řekne."

Baley tomu nevěřil. Takhle opatrné zvažování pocitů Pozemšťana bylo pro Vesmířana, byť tak osvětleného jako Fastolfe, zcela nepřirozené.

Napadla ho další alternativa a řekl: "Nejsou Solariáni proslulí ve Vnějších Světech svou výrobou robotů?"

"Těší mě, že tě poučili o domácí ekonomice Solárie," řekl Daneel.

"Neřekli mi ani slovo. Vím jen, jak se Solárie jmenuje, a tím moje znalosti končí," řekl Baley.

"Pak ale nevím, příteli Eliáš, co tě dovedlo k tomu, abys položil právě tuhle otázku, která je zcela případná. Střelil jsi do černého. Uvnitř mého informačního centra je zaznamenán fakt, že z padesáti Vnějších Světů je Solárie nejvíc známá díky rozmanitosti a výtečné kvalitě modelů robotů, které vyrábí. Vyváží specializované modely do ostatních Vnějších Světů."

Baley přikývl a cítil při tom nechutné uspokojení. Daneel přirozeně nevycítil ten intuitivní moment, vycházející z lidské slabosti. Baley ani neměl pocit, proč by měl své uvažování vysvětlovat. Jestliže se ukázalo, že Solárie je světovým specialistou v robotice, doktor Fastolfe a jeho společníci mohli mít zcela osobní a velice lidské důvody předvést svého vlastního vynikajícího robota. Aniž by to mělo cokoli společného s Pozemšťanovou bezpečností či pocity.

Nepochybně by jim dělalo dobře a ujistili by se o vlastní nadřazenosti, kdyby zmátli ty skvělé Solariány tím, že by vnímali robota vyrobeného na Auroře jako někoho, jako jsou oni.

Baley se cítil o moc lip. Zvláštní, že jeho celá mysl, veškerá duševní síla, kterou dokázal zmobilizovat, ho paniky zbavit nedokázala. Maličkost, která ukojila jeho domýšlivost, to zvládla okamžitě.

Taky to, že si uvědomil domýšlivost Vesmířanů.

U Joviše, pomyslel si, jsme všichni jen lidi, dokonce i ti Vesmířani. Nahlas však téměř domýšlivě řekl: "Jak dlouho máme čekat na to auto? Jsem připravený."

Vzduchový tunel prozrazoval, že k tomuto účelu sloužit nemá. Člověk a humanoid vystoupili ze vztyčené kosmické lodi a pohybovali se po měkké, nejisté tkanině, která se pod jejich vahou ohýbala a kolébala. (Baley si matně představil lidi ve vesmíru, jak v beztížném stavu kloužají podél stěn tunelu z lodi do lodi, stačí jen první skok.)

Směrem k druhému konci se tunel neforemně zužoval, tkanina byla pomačkaná, jako by je tiskla ruka nějakého obra.

Daneel s baterkou v ruce klesl na všechny čtyři a Baley to udělal po něm. Posledních sedm metrů urazili tímto

způsobem, až se octli v tom, co bylo zjevně pozemním vozidlem.

Daneel zavřel dveře, jimiž se dostali dovnitř, a pečlivě je utěsnil. Ozvalo se temné klepání, způsobené zřejmě odstraňováním vzduchového tunelu.

Baley se zvědavě rozhlédl kolem sebe. Na vozidle nebylo nic exotického. Byla tam dvě sedadla za sebou, na každém z nich mohli sedět tři lidé. Po obou stranách sedadel byly dveře. Lesklé části, které normálně byly okny, teď byly černé a neprůhledné, což byl nepochybně důsledek polarizace. Tohle Baley znal. Vnitřek auta osvětlovaly dvě okrouhlé skvrny žlutého světla na stropě. Jediné, co se Baleymu na první pohled zdálo být zvláštní, byl vysílač usazený v přiče těsně před předním sedadlem a to, že nikde nebyly vidět žádné ovládací prvky.

"Soudím, že řidič je na druhé straně přepážky," řekl Baley.

"Přesně tak, Eliáš. Příkazy mu můžeme dát tímto způsobem," řekl Daneel. Zlehka se předklonil a stiskl tlačítko. Zablikalo červené světélko. Tiše řekl: "Můžete startovat, jsme připraveni."

Téměř neznatelně to zašumělo. Pak se zvuk vytratil a zlehka je cosi na okamžik vtisklo do křesel. Víc nic.

"To už jedeme?" řekl Baley překvapeně.

"Ano. Auto se nepohybuje na kolech, ale plachtí na diamagnetickém silovém poli. Kromě zrychlení a zpomalení nebudeš cítit už nic."

"A co v zatáčkách?"

"Vozidlo automaticky utlumí všechny vlivy pohybu. Udrží stejnou polohu jak při stoupání, tak při klesání."

"Ovládání musí být dost složité," řekl Baley suše.

"Je zcela automatické. Vozidlo řídí robot."

"Hmm. Jak dlouho to bude trvat?" Baley už o autě věděl všechno, co chtěl.

"Asi hodinu. Cesta vzduchem by byla rychlejší, ale záleželo mi na tom, abys mohl být v uzavřeném prostoru. Letadla na Solárii ovšem pocítí úplného uzavření neumožňují tak jako vozidlo, ve kterém právě jedeme."

Baley se cítil tím "záleželo mi" dotčený. Připadal si jako dítě v péči zdravotní sestry. Stejně dotčený se kupodivu cítil i tím, jak Daneel mluvil. Měl pocit, že tyhle formálně stavěné věty můžou prozradit, že je pronáší robot.

Chvilí se na R. Daneela Olivawa zvědavě díval. Robot, oči upřené přímo před sebe, se nehýbal a nedával nijak najevo, že by jeho pohled vůbec vnímal.

Daneel měl dokonalý povrch kůže, každický vlas na jeho hlavě i celé jeho tělo byly promyšleně zkonstruované, každý detail přesně umístěný. Pohyb svalů pod pokožkou byl prakticky skutečný. Naprosto nikde se nešetřilo úsilím, aby výsledek byl dokonalý. Ale Baley díky vlastní zkušenosti věděl, že údy a hrudník robota lze oddělit v neviditelných švech, aby ho bylo možné opravovat. Věděl, že pod tak přirozeně vypadající kůži je kov a silikon. Věděl o pozitronickém mozku, tom nejvyvinutějším, avšak jen pozitronickém, uhnížděném v dutině lebky. Věděl, že Daneelovy "myšlenky" jsou jen krátce žijící pozitronické proudy plující cestami přesně navrženými a stanovenými výrobcem.

Existovaly nějaké znaky, které by ho prozradily a jež by mohl odhalit odborník, aniž by předem něco věděl? Nepatrná nepřirozenost Daneelovy způsoby mluvy? Emocí prostá vážnost, které se nikdy nezbavil? Až příliš perfektní lidství? Ale jen ztrácel čas. "Pusťme se do toho, Daneeli. Předpokládám, že než jsi sem dorazil, ti Solariáni něco o sobě řekli."

"Ano, příteli Eliáš."

"Fajn. To je víc, než udělali pro mě. Jak velký je tenhle svět?"

"Průměr patnáct tisíc kilometrů. Nejvzdálenější ze tří planet a jediná obydlená. Podnebí i atmosféra připomíná Zemi, je tu však vyšší procento úrodné půdy, užitékové nerosty pod povrchem, ovšem mnohem méně vyčerpané. Svět je plně soběstačný a poskytuje díky exportu robotů vysokou životní úroveň."

"Populace?" zeptal se Baley.

"Dvacet tisíc lidí, příteli Eliáš."

Baley chvíli nereagoval a pak klidně řekl: "Myslíš dvacet milionů, ne?" Jeho vědomosti o Vnějších Světech byly skromné, ale dostačující, aby věděl, že i když jsou podle pozemských měřítek málo obydlené, počítají se tu obyvatelé na miliony.

"Dvacet tisíc lidí, příteli Eliáš," řekl robot znovu.

"Chceš říct, že planeta byla právě osídlena?"

"Vůbec ne. Je už téměř dvě století nezávislá a osídlena byla ještě o století nebo dvě dříve. Počet obyvatel se pečlivě udržuje na dvaceti tisících, což sami Solariáni považují za optimální."

"Jak velkou část planety obývají?"

"Veškerou úrodnou půdu."

"Což je ve čtverečních kilometrech?"

"Třicet pět milionů čtverečních kilometrů, včetně okrajových oblastí."

"Pro dvacet tisíc lidí?"

"Pracuje tu taky asi dvě stě milionů pozitronických robotů, příteli Eliáš."

"To je - deset tisíc robotů na člověka."

"Je to zdaleka nejvyšší poměr na všech Vnějších Světech, příteli Eliáš. Nejbližší je na Auroře, padesát ku jedné."

"K čemu jim může být tolik robotů? Co všechno můžou dělat s tolika potravinami?"

"Potraviny jsou relativně nepodstatná záležitost. Důležitější jsou doly a ještě důležitější je výroba energie."

Baley myslel na všechny ty roboty a pocítil nepatrnou slabost. Tolik robotů a tak málo lidí. Roboti tu musejí zaneřadit celou krajinu, kdo přijde odjinud, musí mít pocit, že Solarie je svět robotů, a vůbec si nemusí všimnout, že tu žijí lidé.

Zachtělo se mu to vidět. Vzpomněl si na rozhovor s Minnimem a sociologické předpovědi nebezpečí pro Zemi. Zdálo se mu to vzdálené, trochu neskutečné, ale pamatoval si to. Vše nebezpečné a obtížné, co prožil od doby, kdy opustil Zemi, mu vzpomínky zamlžovalo, ale vybavoval si Minnimův hlas popisující nepřijemné věci chladně a s přesnou artikulací,

aniž ovšem pomlouval.

Baley žil příliš dlouho s pocitem povinnosti plnit úkoly, aby ho mohl i zdrcující vliv otevřeného prostoru zarazit v tom, co měl dělat. Čísla, která mu říkal Vesmířan, přesněji řečeno jeden z vesmírných robotů, byla určitě k dispozici i pozemským sociologům. O co však šlo, bylo přímé pozorování a jeho úkolem, jakkoli nepříjemným, bylo získat je. Prohlížel si horní část vozidla. "Je to kabriolet, Daneeli?"

"Omlouvám se ti, příteli Eliáši, ale nerozumím zcela, co máš na mysli."

"Dá se střecha toho auta odklopit? Lze zařídit, aby bylo vidět - nebe?" (Málem řekl ze zvyku "kupole".)

"Ano, jde to."

"Tak to nech udělat, Daneeli. Rád bych se podíval."

Robot hrobovým hlasem odpověděl: "Omlouvám se, ale to nemohu dovolit."

Baleyho to překvapilo. "Poslyš, R. Daneeli," (zdůraznil ono R.) "tak to řeknu jinak. Nařizuji ti, abys odklopil střechu."

To stvoření bylo robot, ať vypadalo jako člověk nebo ne. Muselo poslouchat příkazy.

Ale Daneel se ani nepohnul. Místo toho řekl: "Musím připomenout, že v mém nejvyšším zájmu je, abych tě ušetřil veškeré úhony. Vzhledem k tomu, jak jsem byl instruován, a taky díky svým osobním zkušenostem vím, že můžeš utrpět úhony, ocneš-li se ve velkém, prázdném prostoru. Nemohu tudíž dovolit, aby ses do této situace dostal."

Baley cítil, jak mu obličej brunátní přílivem krve, a současně i to, jak je zcela bezmocný. To stvoření bylo robot a Baley znal První zákon stejně dobře jako Daneel.

Zněl takto: Robot nesmí ublížit člověku nebo svou nečinností dopustit, aby člověku bylo ublíženo.

Všechno ostatní se v pozitronických mozcích robotů - tudíž všech robotů v Galaxii - muselo před tímto základním přikázáním sklonit. Samozřejmě že robot musel poslouchat příkazy, avšak s jediným, vše ostatní převyšujícím hodnocením. Další příkaz byl už pouze Druhým zákonem roboti ky.

Zněl takto: Robot musí uposlechnout příkazů člověka - kromě případů, kdy tyto příkazy jsou v rozporu s Prvním zákonem.

Baley se nutil mluvit tiše a přesvědčivě. "Myslím, že to chvíli vydržím, Daneeli."

"Nemám takový pocit, příteli Eliáši."

"Nech to posoudit mě, Daneeli."

"Je-li to příkaz, příteli Eliáši, nemohu ho vyplnit."

Baley se položil do měkce polštářovaného sedadla. Robota bohužel nemohl zvládnout mocí. Daneelova síla, jestliže byla plně nasazena, byla stokrát mohutnější než síla lidských svalů. Byl naprosto schopný poradit si s Balem, aniž by mu jakkoli ublížil.

Baley měl ovšem zbraň. Mohl na Daneela namířit blaster, ale pokud by mu nešlo jen o chvilkový pocit, že je pánem situace, stejně by to skončilo fiaskem. Obava ze sebezničení na roboty nepůsobila. Sebezáchova byla až Třetím zákonem.

Zněl takto: Robot musí chránit sám sebe před zničením - kromě případů, kdy toto je v rozporu s Prvním a Druhým zákonem.

Daneelovi by nevadilo, kdyby byl zničen, pokud by tato možnost porušovala První zákon. A Baley si nepřál Daneela zničit. Určitě ne.

Ale přesto chtěl vidět z auta. Stávala se z toho pro něj posedlost. Nemohl připustit, aby se mezi nimi vytvořil tenhle vztah chůvy a dítěte.

Na okamžik ho napadlo namířit blaster na svůj vlastní spánek. Otevře střechu auta, nebo se zabiju. Postav se proti užiti Prvního zákona nebezpečím větším a okamžitějším.

Věděl však, že to neudělá. Bylo by to příliš ponižující. Vůbec se mu nelíbilo to, co si dokázal představit.

"Můžeš se řidiče zeptat, kolik kilometrů musíme ještě ujet?" řekl unaveně.

"Zajisté, příteli Eliáši."

Daneel se předklonil a stiskl knoflík. Sotva to udělal, trhl sebou vpřed i Baley a zvolal: "Řidiči! Odkryj střechu!"

A byla to lidská ruka, která se bleskově natáhla ke knoflíku a stiskla ho. Zůstala tam pevně i potom.

Baley se ztěžka nadechl a pozoroval Daneela.

Ten se chvilku nehýbal, jako kdyby pozitronická spojení právě ztratila jistotu a nedokázala zhodnotit novou situaci.

Ale rychle to přešlo a pohnula se i robotova ruka.

Baley to očekával. Daneel mohl odtrhnout lidskou ruku od knoflíku Jemně, aniž by ji poranil, oživit vysílač a zrušit povel.

"Tu ruku mi nedáš pryč, leda bys mě zranil," řekl Baley. "Varuju tě. Asi mi zlomíš prsty."

Nebyla to pravda a Baley to věděl. Ale Daneel se zarazil. Poškození proti poškození. Pozitronický mozek musel zvážit pravděpodobnosti a posoudit je jako protichůdné možnosti. Znamenalo to další zaváhání.

"Už je pozdě," řekl Baley.

Tenhle závod vyhrál. Střecha sjížděla dozadu a do auta, teď už otevřeného, padala ostrá bílá zář slunce nad Solárií.

Baley chtěl pod nápojem prvního strachu zavřít oči, ale překonal ten pocit. Čelil nesmírné záplavě modré a zelené, neuvěřitelnému množství barev. Cítil na tváři nezřízený nápor vzduchu, ale nedokázal odlišit detaily. Kolem se mihlo něco pohyblivého. Mohl to být robot nebo zvíře nebo něco neživého, zdviženého větrem. Nevěděl, auto se pohybovalo příliš rychle.

Modrá, zelená, vzduch, zvuk, pohyb - a nad tím vším divoce bušící, neustávající, děsivá bílá zář, přicházející z koule na obloze.

Na kratičký zlomek okamžiku zvrátil hlavu a podíval se zpřímá do slunce. Podíval se do něho, nechráněný tlumícími okny nejvyšších pater městských slunečních kolonád. Díval se do nahého slunce.

V té chvíli cítil, jak mu Daneelovy ruce dopadají na ramena. Mozek mu během toho neskutečného, zmateného okamžiku zahltily myšlenky. Musel vidět! Musel vidět všechno, co šlo. A Daneel tu musel být, aby mu v tom zabránil. Ale robot proti němu nemohl mít v úmyslu použít násilí. To převyšovalo všechno ostatní. Daneel mu v tom nemohl bránit silou, a přece Baley cítil, že ho robot tlačí dolů. Zvedl ruce, aby se vzepřel těm bezmasým pažím, a ztratil vědomí.

3 Jméno oběti

Baley už byl zpět v bezpečí svého uzavřeného prostoru. Před očima se mu rozpíjel Daneelův obličej, překrývaný temnými skvrnami, které se při každém mrknutí měnily v rudé.

"Co se stalo?" zeptal se.

"Mrzí mě, že jsi utrpěl, i když jsem při tom byl," řekl Daneel. "Přímé sluneční paprsky poškozují lidský zrak, ale myslím, že poškození nebude trvalé, protože jsi jim byl vystaven jen krátce. Když ses podíval nahoru, musel jsem tě strhnout a ty jsi ztratil vědomí."

Baley se zašklebil. Nebylo jasné, zda omdlel v důsledku přílišného vzrušení (nebo strachu?) nebo jestli upadl do bezvědomí díky úderu. Ohmatl si čelisti a hlavu a zjistil, že ho nic nebolí. Nehodlal se ptát přímo. Svým způsobem to nechtěl vědět.

"Nebylo to tak špatné," řekl.

"Podle tvých reakcí bych však, příteli Eliáši, soudil, že ti to bylo nepříjemné."

"Ale vůbec ne," řekl Baley umíněně. Skvrny před očima mu už začínaly blednout a ani moc nepálily. "Mrzí mě, že jsem viděl tak málo. Pohybujeme se příliš rychle. Projeli jsme kolem robota?"

"Minuli jsme jich hodně. Projíždíme Kinbaldem, kde jsou ovocné sady."

"Musím to zkusit znovu," řekl Baley.

"Nesmiš, alespoň ne v mé přítomnosti," řekl Daneel. "Mezitím jsem udělal, co jsi požadoval."

"Co jsem požadoval?"

"Vzpomínáš si, Eliáši, že než jsi nařídil řidiči zvednout střechu, chtěl jsi, abych se ho zeptal, jak daleko jsme od cíle cesty? Jsme od něho šestnáct kilometrů a budeme tam během šesti minut."

Baley měl chuť zeptat se Daneela, jestli se nezlobí, že ho oklamal, už jen pro to, aby viděl, jak jeho dokonalý obličej svou dokonalost ztrácí, ale ovládl se. Daneel samozřejmě mohl jednoduše odpovědět ne, bez po-touchlosti i dotčení. Mohl zůstat stejně klidný a vážný, jako byl vždycky, nevzrušený a nevzrušitelný.

"Stejně, Daneeli," řekl tiše. "Zvyknout si musím!"

Robot se podíval na svého lidského společníka. "O čem to mluvíš?"

"O - o tom, z čeho tahle planeta je."

"Není nezbytné, aby ses vůbec s tím venku setkal," řekl Daneel. Potom, snad aby změnil téma hovoru, řekl:

"Zpomalujeme, příteli Eliáši. Myslím, že už jsme na místě. Musíme teď počkat, než připojí další vzdušný tunel, jímž se dostaneme do domu, kde budeme mít svou základnu."

"Vzdušný tunel není zapotřebí, Daneeli. Jestliže mám kdy pracovat venku, není žádný důvod oddalovat okamžik poznání."

"Ale žádný důvod, abys musel pracovat venku, příteli Eliáši, nebude."

Robot chtěl ještě něco dodat, ale Baley ho rozhodným gestem zarazil.

V téhle chvíli neměl nejmenší náladu na Daneelovo utěšování, uklidňování a ujišťování, že vše půjde jako po drátkách a že o něj bude postaráno.

Jestli o něco stál, tak to bylo postarat se, aby to tu dobře poznal a mohl tak splnit své poslání. Vidět a cítit se klidně ve volném prostoru bylo těžké. Může se klidně stát, až k tomu dojde, že mu bude chybět odvaha postavit se mu tváří v tvář znovu. A to i za cenu toho, že si nebude moct vážít sebe sama, a v důsledku toho za cenu bezpečí Země. Jak bezvýznamná je proti tomu prázdnota prostoru.

Jak na to pomyslel, objevil se mu v obličeji znechucený výraz. Musí se znovu postavit vlivu vzduchu, slunce a prostoru!

Připadal si jako obyvatel jednoho z menších měst, dejme tomu Helsink, který při návštěvě New Yorku s úžasem počítá jednotlivá podlaží. Když slyšel "dům", měl na mysli něco jako bytovou jednotku, ale nebylo to nic takového.

Donekonečna procházel z místnosti do místnosti. Panoramatická okna byla neustále zatažená a nedovolovala ani paprsku znepokojivého dne, aby vnikl dovnitř. Světlo přicházelo bez jediného zvuku z neurčitelných zdrojů, jakmile vstoupil do místnosti, a mizelo v okamžiku, kdy ji opouštěl.

"Tolik místností," řekl Baley s údivem. "Je to jako hodně malé město, Daneeli."

"Vypadá to tak, příteli Eliáši," řekl Daneel klidně.

Pozemšťanovi to připadalo zvláštní. Proč bylo zapotřebí shromáždit tolik Vesmířanů spolu s ním v uzavřeném prostoru?

"Kolik jich tu bude se mnou bydlet?" zeptal se.

Daneel řekl: "Budu tu bydlet já a jistý počet robotů."

Měl říct jistý počet dalších robotů.

Znovu si uvědomil, že Daneel má v úmyslu předstírat, zeje člověk, dokonce i když nemá jiné publikum než jeho, který zná pravdu.

Ale pak ta myšlenka splaskla do prázdna pod nápojem další a naléhavější, "Robotů?" zvolal. "A kolik lidí?"

"Nikdo, příteli Eliáši."

Právě vešli do místnosti, kde byla filmotéka. V rozích stály tři pro-hlížečky s velkými čtyřlístkovými

obrazovkami určenými pro stabilní zobrazení. Ve čtvrtém koutě byla obrazovka na pohyblivý záznam. Baley se dotčeně rozhlédl. "To jako všechny vyhnali, abych se tu mohl plácát samotný v tomhle mauzoleu?" "Je jen pro tebe. Dům, jako je tenhle, má na Solárii běžně každý." "Tady žijí všichni takhle?" "Všichni."

"A k čemu potřebují tolik místností?"

"Je tu zvykem, aby každá místnost měla svůj vlastní účel. Tohle je filmotéka. Je tu také hudební místnost, tělocvična, kuchyně, pekárna, jídelna, dílna, řada místností pro opravu robotů a jejich kontrolu, dvě ložnice -"

"Dost! Jak to všechno víš?"

"Je to součást informačního vzorku, který jsem dostal, než jsem odjel z Aurory," řekl Daneel klidně.

"Kdo se o to všechno vůbec stará?" rozpřáhl Baley doširoka ruce.

"Je tu spousta domácích robotů. Byli ti přiděleni a postarají se o to, aby ses cítil pohodlně."

"Ale já nic takového nepotřebuju," řekl Baley. Něco ho nutilo sedět na místě a ani se nehnut. Nechtěl už žádné další místnosti ani vidět.

"Můžeme zůstat v jedné místnosti, jestli si to přeješ, příteli Eliáši. Uvažovalo se o tom jako o jedné z možností od počátku. Nicméně vychází-li ze solariánských zvyků, považovalo se za moudřejší umožnit, aby byl tento dům zbudován -"

"Zbudován?" vytřeštil se Baley. "Chceš říct, že to bylo postaveno kvůli mně? Tohle všechno? Speciálně?"

"Ve zcela robotizovaném hospodářství -"

"Ano, vím, co chceš říct. Co budou s tím domem dělat, až bude po všem?"

"Předpokládám, že ho zbourají."

Baley sklapl rty. Samozřejmě! Zbourají ho! Postaví nádherný dům pro potřeby jednoho Pozemšťana a pak zbourají vše, čeho se dotkl. Sterili-zují půdu, na které stál. Vykouří vzduch, co dýchal. Vesmířani můžou vypadat silní, ale i oni mají své nesmyslné fobie.

Zdálo se, že Daneel čte jeho myšlenky nebo přinejmenším si interpretuje to, jak se tváří. "Můžeš mít pocit, příteli Eliáši," řekl, "že chtějí dům zbourat, aby se vyhnuli nákaze. Jestli si to myslíš, rád bych ti navrhl, aby sis s tím nelámal hlavu.

Obavy z onemocnění nejsou ze strany Vesmířanů tak přehnané. Jde jen o to, že stavba domu jim nedá tak velkou námahu. Stejně tak nemají pocit, že by něčím plýtvali, když ho chtějí zbourat.

Kromě toho, podle jejich zákonů to místo ani nemůže zůstat, jak je. Stojí na pozemku Hannise Gruera a na každém pozemku může být jen jeden právně uznaný dům a to je dům jeho majitele. Tento dům byl postaven na speciální povolení a pro zvláštní účel. Jeho smyslem je, aby nám byl domovem na určité časové údobí, dokud naše poslání neskončí."

"Kdo je Hannis Gruer?" zeptal se Baley.

"Šéf solariánské bezpečnosti. Setkáme se s ním, jen co přijde."

"Setkáme? U Joviše, Daneeli, kdy už se konečně dozvím, o co tady jde? Pracuju ve vzduchoprázdnu a nelíbí se mi to. Můžu taky klidně jet zpátky na Zemi. Můžu taky klidně -"

Cítil, že se v něm vzdouvá odpor, a zarazil se. Daneel ani na chvíli nezaváhal. Klidně si počkal, aby mohl říct, co chce.

"Mrzí mě, že se tím cítíš dotčený. Obecně toho o Solárii nevím o moc víc než ty. Pokud jde o vraždu, vím stejně málo jako ty. To, co znát potřebujeme, nám řekne agent Gruer. Tak to zajistila solariánská vláda."

"Tak se potom setkejme s tím Gruerem. Jak dlouho by trvalo dojet za ním?" Baleyem projela křeč při pomýšlení na další cestu a hrud' se mu sevřela už známým způsobem.

"Nikam jezdit nemusíme, příteli Eliáši," řekl Daneel. "Agent Gruer na nás bude čekat v hovorně."

"To je tu taky hovorna?" zamumlal Baley s úšklebkem. Potom nahlas řekl: "Čeká na nás?"

"Myslím, že už čeká."

"Tak za ním pojďme, Daneeli."

Hannis Gruer byl plešatý, a to dokonale. Nikde na lebce neměl jediný vlas. Byla zcela holá.

Baley jen polkl a pokusil se ze zdvořilosti vůbec se na tu lebku nepodívat, ale bez úspěchu. Na Zemi byli Vesmířané vždycky hodnoceni podle měřítek, která si sami stanovili. Vesmířané byli nezpochybnitelnými pány Galaxie, vysocí, s bronzovou pokožkou a vlasy, hezcí, velcí, klidní, aristokratičtí.

Krátce řečeno, vypadali jako R. Daneel Olivaw, ale navíc to byli lidé.

Většina Vesmířanů, která se octla na Zemi, taky tak vypadala, snad proto, že je tak vybírali.

Ale tohle byl Vesmířan, který podle svého vzezření, mohl klidně pocházet ze Země. Byl plešatý. Ani jeho nos nebyl to pravé. Nijak moc, jistě, ale u Vesmířana i ta nejmenší asymetrie neunikla pozornosti.

"Dobré odpoledne, pane," řekl Baley. "Mrzí mě, jestli jsme vás nechali čekat."

Zdvořilostí chybu neuděláš. Musí s těmi lidmi přece pracovat.

Popadla ho chuť přejít přes obrovskou místnost (směšně obrovskou) a napřáhnout ruku k potřesení. Ale tu chuť snadno překonal. Vesmířanovi by se takové uvítání určitě nelíbilo. Nechat si ruku zaneřadit pozemskými bakteriemi? Gruer seděl jako vytesaný z kamene tak daleko od Baleyho, jak jen mohl, ruce schované v dlouhých rukávech, v nosních dírkách patrně filtry, i když je Baley neviděl.

Baley měl dokonce pocit, že Gruer zaregistroval, jak nezvykle vypadá Daneel. Jako by jeho pohled říkal: Ty jsi ale divný Vesmířan, když stojíš tak blízko vedle Pozemšťana.

To by mohlo jednoduše znamenat, že Gruer nezná pravdu. Ale pak si Baley uvědomil, že Daneel určitý odstup udržuje, a to větší než obvykle.

Samozřejmě! Kdyby se octl příliš blízko, mohl by Gruer získat dojem, že ta blízkost je neuvěřitelná. Daneel dělal, co

mohl, aby byl vnímán jako člověk.

Gruer byl příjemný, přátelský, alespoň jeho hlas. Očima však nenápadně neopouštěl Daneela, jen občas se podíval stranou a pak se pohledem vrátil zpátky. "Nijak dlouho jsem nečekal," řekl potom. "Vítám vás na Solárii, pánové. Cítíte se dobře?"

"Ano, pane. Naprosto," řekl Baley. Napadlo ho, jestli etiketa nevyžaduje, aby Daneel coby "Vesmířan" mluvil za oba, ale rozmrzele to možnost odmítl. To jeho požádali, aby tu vyšetřoval, a Daneela k tomu potom jen přihodili. Za těchto podmínek neměl Baley pocit, že by měl hrát druhé housle vedle i skutečného Vesmířana. Protože šlo o obyčejného robota, ta otázka byla nepodstatná, i když šlo o takového robota jako Daneel.

Ale Daneel se nepokusil stavět se do popředí a nezdálo se, že by to Gruera překvapilo nebo znechutilo. Místo toho obrátil rázem pozornost k Baleymu a Daneela vynechal.

"Nic vám ještě neřekli, detektive Baley," řekl. "Tedy o zločinu, kvůli kterému potřebujeme vaše služby. Dovedu si představit, že jste zvědavý, o co jde." Pohodil rameny, až mu rukávy spadly dozadu a odhalily ruce sevřené v klíně.

"Nesedneme si, pánové?"

Udělali to a Baley řekl: "My jsme zvědaví." Všiml si, že si Gruer nechránil ruce rukavicemi.

"To mělo svůj důvod, detektive," pokračoval Gruer. "Chtěli jsme, abyste přijel připravený akceptovat naše představy.

Brzy budete mít k dispozici úplnou zprávu s podrobnostmi o zločinu a o výsledcích vyšetřování, které jsme byli schopni provést. Obávám se, detektive, že shledáte naše vyšetřování z hlediska vaší vlastní zkušenosti směšně nedokonalé. Na Solárii nemáme policii."

"Vůbec žádnou?" zeptal se Baley.

Gruer se zasmál a pokrčil rameny. "Víte, nemáme tu zločiny. Obyvatelstva je tu málo a žije hodně rozptýleně. Ke zločinu není příležitost, a tudíž není příležitost ani pro policii."

"Aha. Ale přesto všechno tu teď zločin máte."

"Jistě, ale je to první násilný zločin za poslední dvě století."

"A naneštěstí musíte začínat zrovna s vraždou."

"Naneštěstí ano. A co je ještě horší, oběti je člověk, jehož můžeme jen těžko postrádat. Naprosto nevhodná oběť. A okolnosti vraždy jsou zvlášť brutální."

"Předpokládám, že se o vrahovi nic neví," řekl Baley. (Proč jinak by stálo za to dovézt sem detektiva ze Země?)

Gruer vypadal trochu zaraženě. Podíval se na Daneela, který seděl nehybně, pozorně, jako tichý stroj. Baley věděl, že Daneel bude schopen kdykoli později zopakovat všechny rozhovory, které kdy slyšel, ať už trvaly jakkoli dlouho. Je to nahrávací přístroj, který chodí a mluví jako lidé.

Ví to Gruer? Ve způsobu, jak Daneela pozoroval, bylo rozhodně něco kradmého.

"Že bychom o vrahovi nic nevěděli, se tak úplně říct nedá," řekl Gruer. "V podstatě mohla vraždit jen jediná osoba."

"Víte jistě, že nemáte na mysli, že to je jediná osoba, která to pravděpodobně mohla udělat?" Baley nedůvěřoval přehánění a neměl rád úsudky dělané za stolem, jejichž výsledkem byly logicky dovozené jistoty místo pravděpodobností.

Ale Gruer zavrtěl holou hlavou. "Ne. V úvahu přichází jen jedna osoba. Jinak je to nemožné. Zcela nemožné."

"Zcela?"

"Ujišťuji vás o tom."

"Pak tu ale není žádný problém."

"Naopak. Problém tu je. Spočívá v tom, že ani tahle jediná osoba to nemohla udělat."

"Potom to ale neudělal nikdo," řekl Baley klidně.

"Jenomže se to stalo. Rikaine Delmarre je po smrti."

Konečně něco, pomyslel si Baley. Konečně něco mám. Znájméno oběti.

Výlovil zápisník a vážně si udělal poznámku, částečně aby vyplnil poťouchlou touhu ukázat, že zaznamenal alespoň drobet faktu, a částečně aby to nevypadalo příliš zjevně, že sedí vedle nahrávacího zařízení, které poznámky nepotřebuje.

"Jak se píše?" zeptal se.

Gruer mu jméno odhláskoval.

"Povolání, pane?"

"Fetolog."

Baley si to zapsal, jak slyšel, a nechal to být. "Kdo by mi dokázal popsat okolnosti vraždy? Pokud možno z první ruky."

Gruer se trpce usmál, sklouzl očima na Daneela a zase zpět. "Jeho žena, detektive."

"Jeho žena...?"

"Ano. Jmenuje se Gladia." Gruer jméno pronesl ve třech slabikách s přízvukem na prostřední.

"Měli děti?" Baley se díval do zápisníku. Když se nedočkal odpovědi, zvedl hlavu. "Měli děti?"

Gruer sevřel rty, jako kdyby snědl něco kyselého. Vypadal znechuceně. Nakonec řekl: "Těžko vědět."

"Cože?" řekl Baley.

"V každém případě myslím, že byste měl všechno, co budete dělat, odložit do zítřka. Víím, že máte za sebou únavnou cestu, pane Baley, a také, že jste unavený a pravděpodobně vyhládlý."

Baley, připravený to popřít, si náhle uvědomil, že jídlo ho zajímá. "Budete jíst s námi?" zeptal se. Nenapadlo ho, že by Gruer jako Vesmířan vůbec chtěl. (I když se donutil říkat pane Baley místo detektive Baley, což už něco znamenalo.)

"Úřední záležitosti to nedovolují," řekl Gruer, jak se dalo čekat. "Musím odejít. Je mi líto."

Baley se zdvihl. Bylo by zdvořilé doprovodit Gruera ke dveřím. Ale především vůbec nestál o to octnout se u dveří a stát tvář v tvář volnému prostoru. A za druhé nevěděl, kde dveře jsou.

Zůstal nejistě stát.

Gruer se usmál a kývl hlavou. "Uvidíme se ještě," řekl. "Vaši roboti už znají způsob, jak se se mnou spojit."

Odešel.

Baley vykřikl.

Gruer i židle, na které seděl, jednoduše zmizeli. Zeď za Gruerem i podlaha pod jeho nohama se během okamžiku zcela proměnily.

Daneel klidně řekl: "Nebyl tu osobně ani na chvilíčku. Byla to jen jeho trojrozměrná projekce. Myslel jsem, že bys to mohl vědět, máte přece takové věci i na Zemi."

"Takováhle ne," zamumlal Baley.

Trojrozměrné projekce na Zemi byly vždy uvnitř krychlového silového pole, které vyzařovalo proti pozadí. Samotná projekce se drobně chvěla. Zaměnit skutečnost a obraz bylo na Zemi nemožné. Tady...

Není divu, že Gruer neměl rukavice. Že ani nepotřeboval nosní filtr.

"Máš chuť se teď najíst, příteli Eliáš?" zeptal se Daneel.

Večeře byla dost nečekaný zážitek. Objevili se roboti a jeden připravil stůl, druhý přinesl jídlo.

"Kolik jich tady v domě je, Daneeli?" zeptal se Baley.

"Kolem padesáti, Eliáš."

"Zůstanou tady, až budeme jíst?" (Jeden se odsunul do kouta a otočil nablýskaný obličej se zářícíma očima na Baleyho.)

"Obyčejně to tak je," řekl Daneel, "kdyby bylo zapotřebí nějak posloužit. Jestli ale nechceš, můžeš jim jednoduše nařídít, aby odešli."

Baley pokrčil rameny. "Ať klidně zůstanou."

Za běžných okolností by Baley považoval jídlo za výtečné. Teď ale jedl mechanicky. Všiml si, aniž ho to zaujalo, že jí i Daneel, s jakousi nevzrušenou účinností. Potom samozřejmě bude muset vyprázdnit fluorokarbonový vak, kam teď ukládá "snědené" jídlo. Zatím si však Daneel svou masku ponechával.

"Je venku noc?" zeptal se Baley.

"Je," odpověděl Daneel.

Baley se zachmuřeně podíval na postel. Byla příliš velká. Celá ložnice byla příliš velká. Nebyly tam deky, pod které by se schoval, jen prostěradla. V těch se sotva ukryje.

Všecko bylo tak složité! Měl za sebou nervy drásající zkušenost se sprchou v kóji vedle ložnice. Svým způsobem to byl vrchol luxusu, ale na druhé straně to bylo dost nehygienicky uspořádáno.

"Jak se tu dá zhasnout?" řekl příkře. Čelo postele zářilo měkkým světlem. Možná že to mělo usnadnit chvilku čtení před spaním, ale Baley neměl náladu.

"O to už bude postaráno, až budeš v posteli a připravíš se na spaní."

"Roboti dávají pozor, co?"

"Je to jejich práce."

"Ksaku! Co dělají ti Solariáni vlastně sami?" zamumlal Baley. "Divím se, že mi robot nedrbal ve sprše záda."

Bez nejmenší stopy humoru Daneel řekl: "Jestliže o to stojíš, jeden to může dělat. A pokud jde o Solariány, dělají, co chtějí. Žádný robot svou povinnost nevykoná, když se mu řekne, aby ji nedělal, samozřejmě s výjimkou situací, kdy je jeho služba pro člověka nezbytná."

"Tak jo. Dobrou noc, Daneeli."

"Spím ve vedlejší ložnici, příteli Eliáš. Jestliže v kteroukoli dobu budeš něco potřebovat -"

"Vím. Přijde robot."

"Na nočním stolku máš knoflík. Stačí se ho dotknout. Přijdu taky."

Spánek nepřicházel. Baley měl pořád před očima obrázek domu, kde byl, vyváženého na hraně vnější stěny světa, kolem něhož jako nestvůra číhá prázdnota.

Jeho pozemský byt, příjemný, pohodlný, přeplněný, byl uhnízděn mezi mnoha ostatními. Mezi ním a okrajem Země byly tucty pater a tisíce lidí.

Už na Zemi ho někdy napadalo, že někteří lidé žijí v tom nejvyšším patře a jsou vystaveni těsnému sousedství s vnějškem. Jistě! Ale taky proto byly ty byty levné.

Potom si vzpomněl na Jessii, která byla od něj tisíce světelných let daleko.

Strašlivě se mu chtělo okamžitě vstát z postele, obléknout se a jít za ní. Myšlenky se mu začaly rozplývat. Kdyby tu tak byl tunel, pěkný, bezpečný tunel provrtaný bezpečnými, pevnými skalami a kovy, ze Solárie na Zemi, vyskočil by a šel a šel a šel...

Šel by zpátky na Zemi, zpátky k Jessii, zpátky do pohodlí a bezpečí...

Bezpečí.

Otevřel oči. Paže mu ztuhly a vztyčil se na lokti, sotva si vědom, co vlastně dělá.

Bezpečí! Ten Hannis Gruer je hlavou solariánské bezpečnosti, alespoň tak to Daneel tvrdil. Co to ale znamená

"bezpečnost"? Jestli to samé, co na Zemi, a nepochybně musí, je Gruer zodpovědný za ochranu Solárie proti invazi zvenčí a podvracení zevnitř.

Ale proč se zajímá o vraždu? Protože na Solarii není policie a bezpečnostní oddělení ví zhruba nejlíp, co dělat, když je někdo zavražděn?

Měl pocit, že se k němu Gruer chová docela přirozeně. Ale přesto, co ty kradmé pohledy, pořád opakované, směrem k Daneelovi?

Podezírá snad Gruer Daneela z něčeho? Baley dostal své příkazy, má mít oči otevřené, a Daneel může velice

pravděpodobně mít podobné instrukce.

Bylo by přirozené, kdyby je Guer podezíral z vyzvědačství. Podezření bylo nezbytnou součástí jeho práce, alespoň všude, kde jen se o něm dalo uvažovat. A Baleyho, coby představitele nejméně obdivuhodného ze světů Galaxie, se zase tak bát nemusí.

Ale Daneel pochází z Aurory, nejstaršího, největšího a nejsilnějšího z Vnějších Světů. To je něco jiného.

Uvědomil si, že Guer ani jednou na Daneela nepromluvil.

Ale proč tedy Daneel tak tvrdošíjně předstírá, že je člověk? To první vysvětlení, které si Baley sám vydedukoval, že totiž nejde o nic jiného než o ješitnou hru Daneelových konstruktérů z Aurory, se teď zdálo příliš jednoduché. Bylo zřejmé, že ta kamufláž má vážnější důvody.

Člověk může být pod ochranou diplomatické imunity, může očekávat určitou zdvořilost a úroveň vztahů. Robot nikoli.

Ale proč tedy z Aurory neposlali rovnou člověka? Proč ta riskantní sázka s náhražkou? Okamžitě ho napadla odpověď.

Skutečný obyvatel Aurory, skutečný Vesmířan, by se nikdy nemohl tolik a na tak dlouho sblížit s Pozemšťanem.

Ale jestli tohle všechno je pravda, proč na Solarii považují obyčejnou vraždu za tak důležitou, že musejí svolit, aby na jejich planetu přijeli Pozemšťan s Aurořanem?

Měl pocit, že je v pasti.

Byl v pasti už nezbytností splnit své poslání na Solarii. Byl v pasti díky svým pozemským obavám, byl v pasti díky prostředí, jež mohl jen těžko snášet, byl v pasti díky odpovědnosti, jíž se nemohl zbavit. A co víc, byl v pasti postaven do středu konfliktu Vesmířanů, který nedokázal pochopit.

4 Zjevení ženy

Nakonec usnul. Nevzpomínal si, jak k tomu došlo. V jedné chvíli se mu prostě myšlenky začaly zaplétat a potom se najednou čelo jeho postele rozzářilo a ze stropu padalo chladné denní světlo. Podíval se na hodinky.

Uběhly hodiny. Roboti, kteří se starali o dům, se rozhodli, že už je čas, aby vstával, a začali podle toho jednat.

Napadlo ho, jestli už je vzhůru i Daneel, a vzápětí si uvědomil, jak nelogický je to nápad. Daneel neuměl spát.

Zauvažoval, jestli předstírání spánku nepatří k roli, kterou hraje. Svléká se na noc a bere si pyžamo?

Jako by ho přivolal, Daneel se objevil ve dveřích. "Dobré jitro, příteli Eliáši."

Robot byl dokonale oblečený a tvářil se naprosto vyrovnaně. "Spalo se ti dobře?" zeptal se.

"Ano," řekl suše Baley. "A tobě?"

Vstal z postele a vydal se do koupelny osprchovat se a vykonat celý ranní rituál. Jestli přijde robot, aby mě oholil, pošli ho pryč," zavolal. "Jdou mi na nervy. Dokonce i když je nevidím, mi jdou na nervy."

Holil se a pozoroval svůj obličej v zrcadle. Trochu se divil, že je to týž obličej, který znal ze Země. Kdyby tak mohl zahlédnout jiného Pozemšťana než zrcadlový odraz sebe sama. Kdyby se tak dokázal dostat dál než k tomu málu, co zatím věděl...

"Hodně málo. Zjistí víc," zamumlal směrem k zrcadlu.

Cestou z koupelny si ještě utíral obličej. Vzal si čisté spodky a oblékl si kalhoty. (Zatracení roboti připravili všechno.)

"Odpověděl bys mi na pár otázek, Daneeli?" zeptal se.

"Jak jistě víš, příteli Eliáši, odpovídám na všechny otázky tak, abych řekl všechno, co vím."

Anebo podle příkazů, které máš, pomyslel si Baley. "Proč žije na Solarii jen dvacet tisíc lidí?" zeptal se.

"To je jen prostý fakt," řekl Daneel. "Číslo. Počet daný výsledkem sčítacího procesu."

"Jistě, ale ty se vyhýbáš podstatě. Planeta uživí miliony, proč tedy jen dvacet tisíc? Říkals, že Solariáni považují dvacet tisíc za optimální počet. Proč?"

"Je to jejich životní styl."

"Máš na mysli, že tu funguje kontrola porodnosti?"

"Ano."

"A že nechávají planetu pustou?" Baley si nebyl jistý, proč se soustředil zrovna na tuhle skutečnost, ale populace na planetě byla jednou z mála skutečností, o nichž něco věděl, a nebylo moc jiného, na co by se mohl ptát.

"Planeta není pustá," řekl Daneel. "Je rozdělená na jednotlivá panství a na každé z nich dohlíží jeden Solarián."

"Máš na mysli, že každý z nich žije na svém panství. Dvacet tisíc panství, každé pro jednoho Solariána."

"Méně než tento počet, příteli Eliáši. Manželky sdílejí panství s muži."

"Žádná města?"

"Vůbec žádná, příteli Eliáši. Žijí naprosto osamoceně a setkávají se pouze za velmi výjimečných okolností."

"Poustevníci?"

"Svým způsobem ano. Svým způsobem ne."

"Co tím myslíš?"

"Agent Guer tě včera navštívil pomocí trojrozměrné projekce. Solariáni se tímto způsobem navštěvují běžně a nijak jinak."

Baley na Daneela chvíli zíral a pak řekl: "Týká se to i nás? To máme žít stejným způsobem?"

"Tady je to zvykem."

"Ale jak mám ten případ vyšetřovat? Když budu chtít s někým mluvit -"

"V tomto domě budeš mít, příteli Eliáši, k dispozici trojrozměrnou projekci každého na této planetě. Nebudou s tím žádné potíže. A navíc tě to zbaví nepříjemností dům opouštět. Proto jsem ti hned, když jsme přijeli, říkal, že nebudeš mít ani příležitost, aby sis musel zvykat na otevřený prostor. To je přece dobře, jakákoli jiná možnost by ti jistě byla nepříjemná."

"O tom, co je mi nepříjemné, rozhoduju sám," řekl Baley. "První, co dnes chci udělat, Daneeli, je setkat se s Gladií, manželkou zavražděného. Jestliže ta trojrozměrná záležitost nebude stačit, vypravím se osobně tam, kde žije. O tomhle si budu rozhodovat sám."

"Uvidíme, co je nejlepší a nejschůdnější, příteli Eliáš," řekl Daneel nezúčastněně. "Zařídím snídani." Otočil se a vyšel ven.

Baley zíral na široká záda robota a cítil téměř okouzlení. Daneel Olivaw v roli člověka. Jestliže mezi jeho příkazy patřilo postarat se o to, aby nezjistil víc, než co je absolutně nezbytné, pak má Baley pořád ještě v rukou trumfové eso. Ten druhý totiž byl prese všechno pouze R. Daneel Olivaw. Nezbývalo než sdělit Gruerovi nebo některému jinému Solariánovi, že Daneel je robot a ne člověk.

Na druhé straně však Daneelovo pseudolidství mohlo být velmi užitečné. Trumfy nemusí člověk vynášet hned na začátku. Někdy je lepší držet je v ruce.

Počkáme a uvidíme, pomyslel si a vydal se za Daneelem na snídani.

"Takže bychom si mohli říct, jak se navazuje ten trojrozměrný kontakt," řekl Baley.

"Připravili nám to už, příteli Eliáš," řekl Daneel a položil prst na jedno z tlačítek, jimiž se přivolávali roboti.

Vzápětí se jeden objevil.

Odkud jenom vylézají, zamyslel se Baley. Když bezcílně bloumal neobydleným bludištěm domu, nezahlédl nikdy žádného. Klidí se z cesty, jakmile se blíží člověk? Vysílají jeden druhému zprávy, kde člověk je, a mizí do ústraní?

Kdykoli však je povolal, okamžitě se některý objevil.

Prohlížel si přichozího z rodu robotů. Byl hladký, ne však nablýskaný. Tlumeně šedý povrch narušoval jinými barvami jen šachovnicový vzorec na pravém rameni. Bílé a žluté čtverce (ve skutečnosti kovově zářící stříbrné a zlaté) vytvářely cosi, co působilo jako nekonečný vzor.

"Zaved' nás do hovorny," řekl Daneel.

Robot se beze slova uklonil a otočil.

"Moment, chlapče," řekl Baley. "Jak se jmenuješ?"

Robot se na něj podíval. "Nemám jméno, pane," promluvil jasným hlasem a bez zaváhání. "Moje sériové číslo je -" zdvihl kovový prst a položil ho na rameno - "ACX-2745."

Odvedl je do velké místnosti, té, kde byl den předtím se svou židli Gruer.

Čekal je tam další robot, nekonečně trpělivě, s neschopností stroje nudit se. Ten, který je přivedl, se uklonil a zmizel.

Když se ukláněl a odcházel, srovnal si Baley, jaké mají oba znaky na ramenou. Stříbrozlatý vzor se lišil. Šachovnici tvořilo šest čtverců na každé straně. Počet možných kombinací tudíž byl dvě na třicátou šestou, asi sedmdesát miliard možností. Víc než dost.

"Zřejmě je tu na všechno jiný robot. Jeden, aby nás sem zavedl. Druhý, aby obsluhoval zařízení."

"Na Solárii je spousta specializovaných robotů, příteli Eliáš," řekl Daneel.

"Když jich je tu tolik, tak docela chápu proč," podíval se Baley na druhého robota. S výjimkou ramenního znaku a nejspíš i neviditelných po-zitronických vzorců jeho houbovitého platino-iridiového mozku je to duplikát toho prvního.

"Jaké je tvoje sériové číslo?" zeptal se.

"ACC-1129, pane."

"Budu ti říkat chlapče. Chtěl bych teď mluvit s paní Gladií Delmar-rovou, ženou zesnulého Rikaina Delmarra... Daneeli, máme nějakou adresu nebo způsob, jak určit, kde je?"

"Myslím, že žádné další informace nepotřebujeme," řekl Daneel měkce. "Jestli můžu vyzpovídat robota -"

"Udělám to sám," řekl Baley. "Chlapče, víš, kde můžeme tu dámu zastihnout?"

"Ano, pane. Znáám vzorce spojení všech pánů." Řekl to bez jakékoli pýchy, byla to prostá skutečnost, stejně jako kdyby říkal: Jsem z kovu, pane.

Daneel je přerušil. "To není nic zvláštního, příteli Eliáš. Je to jen o něco méně než deset tisíc spojení, které je třeba vložit do paměťových okruhů, a to je dost malé číslo."

Baley přikývl. "Mimochodem, existuje tu víc než jedna Gladia Delmarrová? Nelze se splést?"

"Pane?" Robot se po oslovení odmlčel.

"Jsem si jist," řekl Daneel, "že robot tvou otázku nechápe. Domnívám se, že na Solárii se žádné jméno nevyskytuje dvakrát. Jména jsou registrována při narození a nelze přijmout žádné, které se už užívá."

"Fajn, každou chvíli se dozvídáme něco nového," řekl Baley. "Takže teď mi, chlapče, řekni, co mám udělat, a já to udělám. Dej mi ten vzorec spojení, nebo jak tomu říkáš, a můžeš jít po svých."

Nějakou chvíli trvalo, než robot odpověděl. "Přejete si spojit se sám, pane?" řekl nakonec.

"Přesně tak."

Daneel vzal Baleyho zlehka pod paží. "Moment, příteli Eliáš."

"Co je zase?"

"Jsem si jist, že robot naváže spojení mnohem jednodušeji. Je to jeho obor."

Baley řekl suše: "Taky nepochybuju, že to svede lip než já. Když to budu dělat sám, můžu v tom natropit pěkný zmatek." Díval se vyrovnaně na stejně chladného Daneela. "Ale přesto bych dal přednost tomu navázat kontakt sám. Nařizuju tu já, nebo ne?"

"Ty tu nařizuješ, příteli Eliáš," řekl Daneel. "A tvoje příkazy, kdykoli tomu nebude bránit První zákon, budou plněny. Avšak, s tvým dovolením, chci ti předat veškeré informace týkající se solariánských robotů. Roboti jsou na Solárii mnohem víc specializovaní než na kterémkoli jiném Světě. I když jsou solariánští roboti fyzicky schopní mnoha věcí, jsou duševně připraveni výhradně pro specializovaný typ práce. K tomu, aby mohli vykonávat funkce mimo svou specializaci, je třeba vysokého vypětí vytvořeného přímo aplikací některého ze Tří zákonů. A nevykonávat službu,

pro niž jsou vybaveni, vyžaduje rovněž přímou aplikaci Tří zákonů."

"Takže můj přímý příkaz vnáší do hry Druhý zákon?"

"Ano. Ale napětí, které to přináší, je robotovi ‚nepříjemné‘. Nestává se to běžně, protože Solariáni téměř nikdy nezasahují do denní pracovní rutiny robotů. Za prvé nestojí o to dělat práci, kterou má dělat robot, a za druhé nemají ani chuť to dělat."

"Chceš snad říct, Daneeli, že robotovi ubližuju, když ho nenechám vykonávat jeho práci?"

"Jak jistě víš, příteli Eliáši, bolest v lidském slova smyslu nelze aplikovat na reakce robotů."

Baley pokrčil rameny. "Takže co?"

"Nicméně to, co robot při tom prožije," pokračoval Daneel, "je stejně nepříjemné, jako kdybys působil člověku bolest, alespoň pokud tak mohu soudit."

"Jenže já nejsem Solarián," řekl Baley. "Jsem Pozemšťan a nelíbí se mi, že by roboti za mě měli dělat mou práci."

"Musíš ovšem vzít v potaz," řekl Daneel, "že když budeš robotům vytvářet nepříjemné situace, může se to tu považovat za nezdvornost. Ve společnosti, jako je tahle, existuje mnoho více či méně pevných pravidel, jak se má zacházet s roboty a jak ne. A urazíme-li hostitele, sotva nám to náš úkol usnadní."

"Tak jo," rezignoval Baley, "ať robot udělá, co má."

Ustoupil. Spor však měl smysl. Byl to výchovný příklad, jak nemilosrdná může být robotizovaná společnost. Jestliže tu jednou jsou, nelze se robotů tak snadno zbavit a člověk, který si přeje obejít se bez nich i na čas, může zjistit, že to nejde.

Privřenýma očima sledoval robota, jak se blíží ke stěně. Ať si sociologové na Zemi sami zváží, co se přihodilo, a vyvodí z toho důsledky. Začínal však už mít určité nápady sám.

Polovina stěny se odsunula a ovládací panel, který se objevil, by dělal čest městskému energetickému centru.

Baley zatoužil po své dýmce. Řekli mu, že kouření na absolutně nekuřácké Solarii by bylo těžkým porušením etikety, takže si raději ani nevzal kuřácké potřeby s sebou. Vzdychl. Byly chvíle, kdy pocit troubele dýmky v ústech a její teplé hlavičky v dlani byl nekonečně příjemný.

Robot pracoval rychle. Nastavoval hodnoty odporu o nepatrné veličiny a podle patřičného vzorce upravoval silová pole. Prsty se mu jen míhaly.

"Nejdřív je třeba dát dotyčné osobě na vědomí, že ji chceme vidět."

Zprávu dostane samozřejmě robot. Teprve až když je osoba, které dáváme zprávu, k dispozici a přeje si objevit se, dochází k úplnému kontaktu."

"Je zapotřebí tolik ovládacích prvků?" zeptal se Baley. "Robot jich využívá jen pár."

"Nevím o tom úplně všechno, příteli Eliáši. Je tu však také zařízení pro vícenásobnou projekci a pro pohyblivou projekci. Zvláště ta druhá vyžaduje složitou a dlouhotrvající přípravu."

"Pánové, kontakt byl navázán a obdržel jsem souhlas. Jakmile budete připraveni, můžeme začít."

"Jsme připraveni," zavrčel Baley, a jako kdyby to slovo bylo signálem, vzdálenější polovinu místnosti ozářilo světlo.

Daneel náhle řekl: "Opomněl jsem robotovi specifikovat, že veškeré pohledy na vnější prostor musí být zakryty. Lituji toho a musíme zařídít -"

"To nevadí," řekl Baley a trhl sebou. "Já to zvládnu. Nezasahuj už do toho."

To, na co se díval, byla koupelna, alespoň tak usoudil podle zařízení. Jednu část tvořilo zřejmě cosi jako kosmetický kout a představil si rázem, jak robot (nebo roboti?) s neomylnou hbitostí upravují detaily ženského účesu a všeho ostatního, co vytváří obraz ženy pro okolní svět.

Některých věcí a přípravků si raději nevšímal. Nemělo smysl uvažovat o jejich účelu bez zkušenosti. Stěny kryl promyšlený vzor, který mátl zrak, aby uvěřil, že představují nějaký skutečný objekt, ale vzápětí vytvářely dojem, že jde o abstrakci. Výsledný efekt byl uklidňující a téměř hypnotický přinejmenším tím, jak zaujímal pozornost.

To, co mohlo být sprchovací kabinou, hodně velkou, bylo zakryto čímsi, co vypadalo dost nehmotně, a nejspíš bylo světelným trikem, který vytvářel na stěně mihotající se neprůsvitnost. Nebylo tam nic, co by připomínalo člověka. Baley pohlédl na podlahu. Kde končila tato místnost a začínala ta druhá? Dalo se to snadno rozeznat. V míře světla byla jasná linie, která je měnila, a tam to muselo být.

Pokročil k té linii a po chvíli váhání za ni napřáhl ruku. Necítil nic jiného, než jako kdyby strčil ruku do některého z primitivních trojrozměrných projektorů na Zemi. Tam by, pravda, ruku viděl dál, sice rozmazaně, překrytou zobrazením, ale pořád by ji viděl. Tady ale zmizela úplně. Pokud viděl, ruka mu končila v zápěstí.

Co kdyby překročil linii úplně? Jeho vlastní zobrazení by patrně nefungovalo. Octl by se v úplné temnotě. Pomyslení na tak účinný úkryt bylo téměř příjemné.

Jeho úvahy přerušil hlas. Podíval se za ním a ustoupil zpět, chvatně a nemotorně.

Ten hlas patřil Gladii Delmarrové. Alespoň Baley si myslel, že je to ona. Horní část mihotavého světla kolem sprchovací kabiny vybledla a zřetelně uviděl ženskou hlavu.

Usmívala se na něj. "Chtěla jsem vás pozdravit. Omlouvám se, že jsem vás nechala čekat. Za chvíličku budu suchá."

Měla trojúhelníkový obličej s trochu širokými lícními kostmi (když se usmívala, bylo to zřetelnější), zužující se v jemné křivce kolem širokých rtů a malé brady. Hlava nebyla vysoko od podlahy. Baley usoudil, že nebude větší než sto šedesát centimetrů. (To nebylo typické, alespoň si to myslel. Vesmířanské ženy měly být vysoké a mohutné.) Ani její vlasy neměly vesmířanskou bronzovou barvu. Byly světle hnědé, s nádechem do žlutavá, a byly středně dlouhé. V tomto okamžiku byly rozevláté čímsi, co musel být proud horkého vzduchu. Byl to příjemný obrázek.

"Jestli byste byla radši, kdybychom kontakt přerušili a počkali, až budete hotová -" řekl zmatený Baley.

"Ale ne. Jsem už skoro hotová a můžeme si zatím povídat. Hannis Gruer mi říkal, že se objevíte. Jestli jsem dobře informovaná, jste ze Země." Podívala se na něj zpřímá, jako kdyby se do něho chtěla vpít očima.

Baley přikývl a řekl: "Můj společník je z Aurory."

Usmála se, ale oči z něho nespustila, jako kdyby dávala najevo, že právě on je tou skutečnou zajímavostí, a Baley věděl, že to tak je.

Zdvihla paže nad hlavu, prsty projela vlasy a rozhodla si je po ra-menou, jako by chtěla urychlit jejich sušení. Měla štíhlé a graciézní paže.

Je velice zajímavá, napadlo Baleyho.

Pak si trochu nešťastně pomyslel, že Jessii by se to asi nelíbilo.

Přerušil je Daneelův hlas: "Bylo by možné, paní Delmarrová, to okno, co tam máte, buď polarizovat, nebo zatáhnout? Mého partnera znepokojuje pohled na denní světlo. Na Zemi, jak jste slyšela -"

Mladá žena (Baley soudil, že jí může být kolem pětadvaceti, ale s trochou smutku si zároveň uvědomoval, že skutečný věk Vesmíranů může být velice klamný) si položila ruce na tváře a řekla: "Ale ano, jistě, vím o tom. Je to ode mne hloupé, že jsem na to nepomyslela. Promiňte, prosím, bude to za okamžik. Mám tu robota -"

Vystoupila z kabiny a napřáhla ruku k tlačítku. "Už dlouho si říkám," pokračovala, "že bych v téhle místnosti měla mít víc než jeden knoflík. Dům není nikdy úplně dokonalý, dokud nemá dost knoflíků, aby na ně člověk dosáhl všude, ať už je, kde je. Měly by být nejdál tak jeden a půl metru. To prostě - copak se děje?"

Udiveně zírala na Baleyho, který vyskočil z křesla a zrudlý až ke kořínkům vlasů se otočil zády k ní.

"Možná že by bylo lepší, paní Delmarrová," řekl Daneel suše, "kdybyste se potom, co se spojíte s robotem, vrátila do kabiny a vzala si něco na sebe."

Gladia se podívala na své nahé tělo a překvapeně řekla: "- Ale jistě."

5 Rozhovor o zločinu

"To je jen projekce," řekla Gladia omluvně. Byla zabalená v čemsi, co nechávalo její paže a ramena holé. Jednu nohu bylo vidět do půli stehna, ale Baley, už zcela vzpomádaný a s pocitem naprostého blázná, to stoicky ignoroval.

"Trochu mě to překvapilo, paní Delmarrová," řekl.

"Klidně mi říkejte Gladia, pokud to není proti vašim zvyklostem."

"Dobře, Gladie. Je to v pořádku. Jen vás chci ujistit, že na tom nebylo nic odpuzujícího, jestli mi rozumíte. Jen mě to překvapilo." Dost na tom, že si připadá jako blázen, pomyslel si, ještě aby si to děvče myslelo, zeje mi nepříjemná.

Upřímně řečeno, bylo to spíš - spíš...

Nenapadalo ho, jak by to řekl, ale jedno věděl jistě, že neví, jak by o tom kdy mohl vyprávět Jessii.

"Chápu, že jsem se vás trochu dotkla," řekla Gladia, "ale nechtěla jsem. Prostě jsem jen nemyslela. Samozřejmě že si uvědomuji, že člověk má dbát zvyků na jiných planetách, ale když ty zvyky bývají někdy tak podivné. Tedy, ne podivné," rychle dodala, "nemyslela jsem podivné. Myslela jsem jiné, víte, a snadno se na to zapomíná. Stejně jako pořád zapomínám zatemňovat okna."

"To je v pořádku," zamumlal Baley. Byla už v jiné místnosti se všemi okny zataženými, světlo bylo nepatrně odlišné a mělo příjemnější nádech umělého světla.

"Ale pokud jde o další věci," pokračovala horlivě, "je to jen projekce, víte. Koneckonců, nechtěl jste se mnou přece mluvit, když jsem byla v sušáku a navíc neměla nic na sobě."

"Jistě," řekl Baley a přál si, aby už mluvili o něčem jiném. "Jedna věc je vás slyšet a jiná vidět."

"Přesně o to jde. Tady nejde o to, že byste mě viděl." Trošku zrudla a sklopila oči. "Doufám, že si nemyslíte, že bych něco takového udělala, tedy myslím, že bych jen tak vystoupila ze sušáku, aby někdo mohl vidět mě a ne projekci."

"Ale to je to samé, ne?" řekl Baley.

"To vůbec. Teď vidíte mou projekci. Nemůžete se mě dotknout, nevíte, jak voním, ani nic podobného. To byste mohl, kdybyste mě viděl. Ale zrovna teď jsem od vás nejméně tři sta kilometrů. Tak jak to může být totéž?"

Baleyho to začínalo zajímat. "Ale já vás vidím na vlastní oči."

"Vy nevidíte mě. Vidíte mou projekci."

"Copak v tom je nějaký rozdíl?"

"Je vtom ohromný rozdíl."

"Chápu." Svým způsobem to chápal. Ten rozdíl sice nevnímal snadno, ale jistou logiku vtom viděl.

Naklonila hlavu trochu na stranu a řekla: "Skutečně mě vidíte?"

"Ano."

"Znamená to, že by vám nevadilo, kdybych si sundala župan?" Usmívala se.

Pomyslel si, že ho pokouší a že by ji měl vzít za slovo.

Ale místo toho řekl: "Ne, to by odvádělo mé myšlenky od práce. O tom si promluvíme jindy."

"Vadí vám, že jsem v županu, nebo bych si měla vzít na sebe něco společenštějšího? Ale vážně."

"Nevadí mi to."

"Můžu vám říkat křestním jménem?"

"Kdykoli budete mít příležitost."

"Jaké je vaše křestní jméno?"

"Eliáš."

"Dobrá." Schoulila se do křesla, které na pohled vyhlíželo nepohodlně, s jakýmsi keramickým povrchem. Když se usazovala, křeslo se přizpůsobilo tvarům jejího těla.

"Takže k věci," řekl Baley.

"K věci," řekla.

Baleymu to náhle přišlo všechno neobyčejně obtížné. Nevěděl dokonce ani jak začít. Na Zemi by se zeptal na jméno, zařazení, Město a sektor, kde bydlí, na milion dalších rutinních otázek. Dokonce by mohl znát odpovědi na to, s čím by začínal, byl by to jen nástroj, jak se lehčeji dostat k té obtížné fázi. Sám by se přitom dotyčné osobě představil a zároveň posoudil, jakou použít taktiku, aby mohl sledovat víc než pouhá tušení.

Ale tady? Jak si mohl být čímkoli jistý? Vždyť už slovo vidět pro něj znamená něco jiného než pro tu ženu. Kolik dalších slov může znamenat něco jiného? Jak často si mohou naprosto nerozumět a on o tom nebude mít ani potuchy?

"Jak dlouho jste vdaná, Gladie?" zeptal se.

"Deset let, Eliáš." "

"Kolik vám je let?"

"Třicet tři."

Baley pocítil nejasné potěšení. Mohlo jí klidně být také sto třicet tři.

"Bylo vaše manželství šťastné?" ptal se dál.

Zdalo se, že jí je ta otázka nepříjemná. "Jak to myslíte?"

"Tedy -" na okamžik nevěděl jak dál. Jak by se dalo definovat šťastné manželství? A co považují za šťastné manželství Solariáni? "Byli jste hodně spolu?" zeptal se nakonec.

"Cože? Probůh ne. Přece nejsme zvířata."

Baley sebou škubl. "Žili jste ale ve stejném domě? Myslel jsem -"

"Samozřejmě že jsme žili v jednom domě. Byli jsme manželé. Ale já měla své prostory a on zase své. Zastával velice důležité postavení a to mu zabíralo spoustu času a já mám také svou práci. Kdykoli to bylo třeba, mohli jsme se vidět na projekci."

"Ale viděl vás osobně?"

"O takových věcech se sice nemluví, ale viděl mě osobně."

"Máte děti?"

Gladia, viditelně rozrušená, vyskočila. "To už je příliš. Ze všech neslušných -"

"Moment! Už dost!" Baley bouchl pěstí do opěradla křesla. "Nedělejte potíže. Tohle je vyšetřování vraždy. Rozumíte? Vraždy. A ten zavražděný byl váš manžel. Chcete se dozvědět, kdo ho zavraždil, a chcete, aby byl potrestán?"

"Pak se mě ale ptejte na vraždu a ne na - na -"

"Musím se vás ptát na spoustu věcí. Už proto, že chci vědět, jestli vás mrzí, že váš manžel je mrtvý." S vykalkulovanou tvrdostí dodal: "Nevypadáte na to."

Podívala se na něj svrchu. "Mrzí mě, když zemře kdokoli, zvláště když je mladý a užitečný."

"A nemrzí vás to o něco víc, že šlo o vašeho manžela?"

"Byl mi přidělen a, dobrá, vidali jsme se, když jsme byli na řadě a -a -" zadrmolila rychle - "když už to musíte vědět, neměli jsme žádné děti, protože nám ještě nebyly přiděleny. Ale nevím, co tohle všechno má společného s tím, že někdo je mrtvý."

Možná to s tím nic společného skutečně nemá, pomyslel si Baley. To záleželo na zdejších zvyklostech a ty on ještě neznal.

Změnil téma hovoru. "Řekli mi, že víte něco o okolnostech, za nichž k vraždě došlo."

Zdalo se, že začíná být napjatá. "Já - objevila jsem tělo. Takhle jsem to měla říct?"

"Takže svědkem vraždy jste nebyla?"

"Ach ne," řekla slabě.

"Doufám, že mi řeknete, co se stalo. Pomalu, klidně a svými slovy." Opřel se v křesle připraven poslouchat.

"Bylo to ve tři - dva pátého -"

"To je ve standardním čase kdy?" zeptal se Baley rychle.

"To si nejsem jistá. Vážně nevím. Myslím, že si to můžete ověřit."

Zdalo se, že se jí třese hlas a rozšířily se jí oči. Všiml si, že je má příliš šedé, než aby se dalo říct, že jsou modré.

"Věděla jsem, že přijde do mých prostor. Na ten den jsme měli určeno setkání, takže jsem věděla, že přijde."

"Přícházel vždy v určený den?"

"Ano. Byl to velmi svědomitý člověk a dobrý Solarián. Nikdy určený den nevynechal a vždycky přicházel v tu samou dobu. Samozřejmě že nezůstával dlouho. Neměli jsme přidělené dě-"

Nedokázala to slovo dokončit a Baley kývl.

"Každopádně vždy přicházel ve stejnou dobu," řekla, "takže všechno probíhalo hladce. Pár minut jsme spolu mluvili, vidět se s někým je náročné, ale mluvil se mnou docela normálně. Takový byl vždycky. Potom odešel s tím, že se musí věnovat nějakému projektu, kterým se zabýval, nevím ale, o co šlo. Měl v mých prostorách zvláštní laboratoř, kam se uchyloval v dny, kdy jsme se měli vidět. Ve svých prostorách měl samozřejmě svou, mnohem větší."

Baley zauvažoval, čemu se asi mohl v těch laboratořích věnovat. Nejspíš fetologii, ať už to bylo, co bylo.

"Nevšimla jste si něčeho nepřirozeného? Nevypadal, že se něčeho obává?" zeptal se.

"Ne. Ne, nikdy se ničeho neobával." Málem se nepatrně zasmála, ale v poslední chvíli smích udusila. "Vždycky se dokonale ovládal, stejně jako ten váš přítel." Na okamžik zvedla malou ruku a ukázala na Daneela, který se ani nepohnul.

"Aha. Pokračujte."

Gladia však nepokračovala a místo toho zašeptala: "Nebude vám vadit, když se napiju?"

"Samozřejmě že ne."

Ruka jí na chvilku sklouzla na opěradlo křesla. Netrvalo to ani minutu, objevil se robot a držela v ruce teplý nápoj (Baley viděl, že z něj stoupá pára). Dlouze se napila a pak pití odložila.

"Už je to lepší," řekla. "Můžu se vás zeptat něco osobního?"

"To můžete kdykoli," řekl Baley.

"Četla jsem toho hodně o Zemi. Vždycky mě zajímala. Je to takový podivný svět." Zajíkla se a okamžitě dodala:

"Nemyslela jsem to tak."

Baley se trochu zamračil. "Každý svět se zdá lidem, kteří v něm nežijou, podivný."

"Myslím tím, že je jiný, chápete. Každopádně vám chci dát jednu nezdvořilou otázku. Ale možná pro Pozenšťana není nezdvořilá. Solariána bych se na to samozřejmě nezeptala. Ani za nic."

"Na co se chcete zeptat, Gladie?"

"Na vás a vašeho přítele - pana Olivawa, jmenuje se tak?"

"Ano."

"Nevidíte jeden druhého jen v projekci?"

"Jak to myslíte?"

"Myslím jeden druhého. Vidíte se osobně. Jste tam oba dva."

"Jsme tu oba dva fyzicky," řekl Baley.

"Kdybyste chtěl, mohl byste se ho dotknout."

"To je pravda."

Přejela očima z jednoho na druhého a řekla: "Ach."

Mohlo to znamenat cokoli. Znechucení? Odtazitost?

Baley si chvíli zahrával s nápadem vstát, přejít k Daneelovi a položit mu dlaň na tvář. Mohlo by být zajímavé sledovat, jak bude Gladia reagovat.

"Chtěla jste mluvit o tom, co se dál dělo ten den, když za vámi váš manžel přišel," řekl. Byl si v podstatě jistý, že to, jak uhnula od tématu, jakkoli ji to skutečně mohlo zajímat, bylo motivováno především touhou vyhnout se mu.

Chvilí se zase věnovala svému pití. "Není tu moc co povídat," řekla potom. "Viděla jsem, že má co dělat, a bylo mi to jasné tak jako tak, protože vždycky měl něco konstruktivního na práci. Šla jsem tedy sama za svou práci. Potom, asi tak za patnáct minut, jsem zaslechla výkřik."

Po krátké pauze Baley začal znovu: "Jaký výkřik?"

"Rikainův. Výkřikl můj manžel, nic víc. Žádná slova, bez děsu. Nic, jen překvapení, šok. Něco takového. Nikdy předtím jsem ho neslyšela křičet."

Zdvihla ruce k uším, jako kdyby si je chtěla zacpat i před vzpomínkou na ten zvuk. Koupací plášť jí přitom sjel k pasu. Nevšimla si toho a Baley pevně zíral do zápisníku.

"Co jste udělala," řekl.

"Běžela jsem. Hned. Nevěděla jsem, kde je."

"Myslel jsem, že jste říkala, že odešel do laboratoře, kterou měl ve vašich prostorách."

"To měl, Eliáš, jenže já nevěděla kde. Každopádně jsem si tím nebyla jistá, věděla jsem jen zhruba, kde to je. Věděla jsem, že někde na západ, ale byla jsem tak vyčerpáná, že mě ani nenapadlo zavolat některého robota. Každý by mě tam snadno zavedl, ale samozřejmě žádný nemohl přijít, protože jsem ho nezavolala. Když jsem se tam dostala - nějak jsem to našla - byl mrtvý."

Náhle se zarazila, sklonila hlavu a dala se do pláče. Baley mu to bylo nepříjemné. Nepokusila se ani skrýt obličej.

Zavřela oči a po tvářích jí stékaly slzy. Plakala bez jediného vzlyku a ramena se jí lehce třásla.

Potom oči otevřela a skrz slzy se na něj podívala. "Nikdy předtím jsem neviděla mrtvého člověka. Ležel celý v krvi a hlavu měl úplně - celou - Sehnala jsem robota a ten zavolal další, aby se o mě a o Rikaina postarali. Nepamatuji si. Ne -"

Baley jí přerušil: "Co máte na mysli, když říkáte, že se postarali o Rikaina?"

"Odnegli ho a umyli." V hlase se jí objevil slabý nádech nechuti paní domu, která pečuje o pořádek. "Byl tam hrozný nepořádek."

"Co se stalo s tělem?"

Zavrtěla hlavou. "Nevím. Myslím, že ho spálili. Jako každou mrtvolu."

"Nevolala jste policii?"

Nechápavě se na něj podívala a Baley si uvědomil, že tu policii nemají.

"Ale předpokládám, že jste to někomu řekla," pokračoval. "Lidi se nějak dozvěděli, co se stalo."

"Roboti zavolali lékaře," řekla. "A já musela zavolat tam, kde Rikai-ne pracoval. Musela jsem dát vědět robotům, že se nevrátí."

"Předpokládám, že lékaře volali kvůli vám."

Přikývla. Zdálo se, že si konečně všimla, že jí koupací plášť sjel k bokům. Upravila si ho a bezmyšlenkovitě přitom zamumlala: "Promiňte."

Baley mu vůbec nebylo příjemné dívat se na ni, jak bezmocně sedí, chvěje se a obličej má zkroucený děsivou vzpomínkou.

Nikdy předtím neviděla mrtvého. Nikdy neviděla krev a rozbitou lebku. I když vztah mezi mužem a ženou byl na Solarii jen vzdálený, pořád to, na co narazila, byla mrtvá bytost.

Baley netušil, co by měl říct nebo udělat dál. Měl chuť se omluvit, i když jako policista jen dělal, co musel.

Ale na tomto Světě neměli policii. Chápala vůbec, jaký má úkol?

Pomalů a tak jemně, jak jen dokázal, řekl: "Gladie, slyšela Jste vůbec něco? Něco kromě výkřiku vašeho manžela?"

Zdvihla oči a i přes zjevnou úzkost byl její obličej stejně krásný jako předtím - nebo možná právě proto. "Nic," řekla.

"Nikdo neutíkal? Žádný jiný hlas?"

Zavrtěla hlavou. "Neslyšela jsem nic."

"Když jste manžela objevila, nebyl tam nikdo? Byli jste tam jen vy dva?"

"Ano."

"Ani stopy po tom, že by tam byl ještě někdo jiný?"

"Nic, čeho bych si všimla. Ani nevím, jak by se tam mohl někdo jiný dostat."

"Proč si to myslíte?"

Chvilí vypadala překvapeně. Pak sklesle řekla: "Pořád zapomínám, že jste ze Země. Prostě tam nikdo jiný být nemohl. Můj manžel nikdy neviděl nikoho kromě mě, alespoň od dětství. A určitě to nebyl typ, který by někoho chtěl vidět. Takový Rikaine nebyl. Byl velice přísný a pečlivě dodržoval zvyky."

"Možná že o tom nerozhodl sám. Co když za ním někdo přišel bez pozvání, aniž by to váš manžel tušil? Pak se nemohl vyhnout tomu, aby se s ním setkal, ať už dodržoval zvyklosti nebo ne."

"Možná, ale pak by okamžitě povolal roboty, aby toho člověka vyvedli," řekla. "Určitě by to udělal! A kromě toho by nikdo manžela bez pozvání navštívit nemohl. Něco takového si nedovedu představit. A Rikaine by určitě nikoho nepozval. Myslet si něco takového je nesmysl."

"Ale váš manžel byl zabit úderem do hlavy," řekl Baley vlídně. "Připustila jste to."

"Myslím si to. Byl - úplně -"

"Neptám se vás teď na podrobnosti. Našla jste v té místnosti stopy po nějakém mechanickém zařízení, které by někomu mohlo umožnit rozbít mu lebku na dálku?"

"Samozřejmě že ne. Alespoň nic jsem neobjevila."

"Myslím, že kdyby tam něco takového bylo, všimla byste si toho. Z toho plyne, že to musela být nějaká ruka, která držela to, co rozbilo lebku vašeho manžela, a ta ruka zmizela. Aby se to mohlo stát, musel se někdo dostat zhruba na metr daleko od vašeho manžela. Takže s někým se musel setkat."

"S nikým se nemohl setkat," řekla rozhodně. "Solarián by se jednoduše s nikým nesetkal."

"Ale Solarián, který dokázal spáchat vraždu, by přežil i to, že by se musel s někým setkat, ne?"

(Pokud šlo o něj, i on by o tomhle tvrzení pochyboval. Znal ze Země případ vraha naprosto bez svědomí, kterého dopadli jen díky tomu, že nedokázal překročit zvyk dodržovat ve společné umývárně absolutní ticho.)

Gladia zavrtěla hlavou. "Nechápete, co to znamená setkat se s někým. Vy Pozemšťané se setkáváte, s kým chcete a kdy chcete, takže nechápete..."

Zdálo se, že zápasí se zvědavostí, a oči jí trochu zajiskřily. "Pro vás je setkat se s někým docela normální, ne?"

"Vždycky jsem to tak bral," řekl Baley.

"Nevadí vám to?"

"Proč by mělo?"

"Víte, z filmů se to nepozná a vždycky jsem chtěla vědět - Můžu se vás na něco zeptat?"

"Do toho," řekl Baley.

"Přidělili vás k nějaké ženě?"

"Jsem ženatý. Nevím, co to znamená přidělit někoho k někomu."

"Pokud vím, setkáváte se se svou ženou, kdykoli chcete, a ona s vámi a nikomu to nepřípadá zvláštní."

Baley přikývl.

"A když se setkáváte, předpokládám, že chcete jen -" zdvihla ruce do výše loktů a zarazila se, aby našla správné slovo.

Pak to zkusila znovu: "Můžete prostě - kdykoli..." Vzdala to.

Baley se jí nepokusil pomoci.

"Nechme toho," řekla. "Nevím, proč bych vás teď měla zdržovat takovými věcmi. Potřebujete ještě něco?" Vypadala, že se může znovu rozplakat.

"Jedinou věc, Gladie," řekl Baley. "Zapomeňte, že se s vaším manželem nemohl nikdo setkat. Předpokládejte, že ho někdo navštívil. Kdo by to mohl být?"

"Nemá smysl o tom přemýšlet. Nemohl to být nikdo."

"Ale někdo to být musel. Agent Gruer mi řekl, že je důvod podezřívát jednu osobu. Tak vidíte, že někdo to být musel."

Na dívčině obličeji se mihl nepatrný úsměv bez stopy po radosti. "Vím, o kom si to myslí."

"Dobrá. O kom?"

Položila si malou dlaň na hrud'. "O mně."

6 Teorie je vyvrácena

"Řekl bych, příteli Eliáši," pronesl náhle Daneel, "že to je přirozený závěr."

Baley se na svého robotického partnera překvapeně zadíval. "Proč přirozený?"

"Ta dáma sama prohlašuje," řekl Daneel, "že byla jedinou osobou, která se setkala nebo mohla setkat se svým manželem. Společenská situace na Solarii je taková, že ani ona sama nemůže cokoli jiného považovat za možné. Agent Gruer nepochybně nemohl dojít k odůvodněnějšímu a faktickým možnostem víc odpovídajícímu závěru než usoudit, že se solariánským manželem se mohla setkat jen jeho žena. Vzhledem k tomu, že v okruhu všech, kdo měli možnost se s ním setkat, je jen jedna osoba, ta osoba by měla být vrahem. Nebo spíše vražedkyní. Jestli si vzpomínáš, agent Gruer řekl, že to mohla udělat jen jediná osoba. Že by to mohl udělat někdo jiný, pokládal za nemožné. Takže?"

"Avšak zároveň řekl," namítl Baley, "že ta jediná osoba to udělat nemohla."

"Činž patrně měl na mysli, že na místě činu nebyla nalezena žádná zbraň. Možná že tuto nesrovnalost by paní Delmarrová vysvětlila."

S chladnou zdvořilostí robota ukázal směrem, kde v ohnisku projekce seděla Gladia. Měla sklopené oči a malá ústa

pevně sevřená.

U Joviše, pomyslel si Baley, zapomněli jsme na ni.

Snad to bylo jeho znechucení, co to způsobilo. A znechutil ho Daneel svým bezcitným přístupem ke všem problémům. Anebo znechutil on sám sebe právě svým citovým přístupem k problémům. Pořád se snažil tu záležitost analyzovat.

"To je prozatím všechno, Gladie," řekl. "Nevím, jak se to tu dělá, ale přerušíme kontakt. Na shledanou."

"Někdy se říká ‚konec projekce‘, ale ‚Na shledanou‘ se mi líbí víc. Vypadáte znepokojeně, Eliáš. Mrzí mě to, protože už jsem si zvykla, že si lidé myslí, že jsem to udělala, takže se kvůli mně nemusíte cítit špatně."

"Udělal jste to, Gladie," řekl Daneel.

"Ne," řekla hněvivě.

"Tak na shledanou."

Zmizela dřív, než jí z očí vyprchal hněv. Avšak Baley vnímal pohled těch šedých očí ještě nějakou chvíli potom.

Řekla sice, že je zvyklá na to, že ji lidé považují za vražedkyni, ale to byla zřejmě lež. Její hněv byl upřímnější než její slova. Kolika dalších lži je ještě schopná, napadlo Baleyho.

Zůstali s Daneelem sami. "Dobrá, Daneeli," řekl, "taky nejsem naprostý blázen."

"To jsem si o tobě nikdy nemyslel, příteli Eliáš."

"Tak mi pověz, proč jsi říkal, že na místě činu nebyla nalezena zbraň? Mezi fakty, která známe, o tom zatím nic nepadlo, a ani jsme neslyšeli nic takového, co by nás mohlo k tomuto závěru dovést."

"Máš pravdu. Ale já mám další informace, které zatím neznáš."

"Byl jsem si tím jistý. Jakého druhu?"

"Agent Gruer říkal, že pošle kopii zprávy o jejich vlastním vyšetřování. Mám ji, přišla dnes ráno."

"Proč jsi mi ji neukázal?"

"Měl jsem pocit, že by bylo plodnější, kdyby ses pustil do vlastního vyšetřování. Abys alespoň zpočátku pracoval se svými vlastními nápady a nenechal se ovlivňovat závěry jiných lidí, kteří, jak sami přiznávají, uspokojivé závěry udělat nedokázali. Protože já sám jsem měl pocit, že logika mého myšlení je těmito závěry ovlivněna, nevmísil jsem se vůbec do rozhovoru."

Logika myšlení! Aniž chtěl, mohl se Baleyho hlavou úryvek rozhovoru, který kdysi vedl s jedním robotikem. Robot, říkal ten člověk, uvažuje logicky, ale ne rozumově.

"Ale nakonec ses do hovoru vmísil," řekl.

"To jsem udělal, příteli Eliáš, ale jen proto, že jsem v té době už znal fakta nezávislejší na tom, co vycházelo z podezření agenta Gruera."

"Jaká fakta?"

"To, co jsem mohl usoudit z chování samotné paní Delmarrové."

"Můžeš být přesnější, Daneeli?"

"Za předpokladu, že ta dáma je vinna a my se pokoušíme dokázat její nevinu, bylo by pro ni užitečnější, kdyby detektiv, který případ vyšetřuje, věřil, zeje nevinná."

"A co?"

"Kdyby se snažila jeho úsudek ovlivnit tím, že by hrála na jeho slabost, tak by se o to přece mohla snažit, ne?"

"Jen hypoteticky."

"Ale vůbec ne jen hypoteticky," řekl Daneel klidně. "Myslím, že sis všiml, že svou pozornost soustředila zcela na tebe."

"Já jsem přece byl ten, kdo s ní mluvil."

"Soustředila se na tebe od samého počátku, dokonce ještě dřív, než jsi promluvil. Ve skutečnosti by se dalo předpokládat, že očekávala, že vyšetřování povedu já, protože jsem z Aurory. A přece se soustředila na tebe."

"A co z toho usuzuješ?"

"Že své naděje vložila do tebe, příteli Eliáš. Ty jsi Pozemšťan."

"A co má být?"

"Zabývala se Zemí. Dala to několikrát najevo. Věděla, o čem mluvím, když jsem ji na počátku rozhovoru požádal, aby zakryla denní světlo. Nebyla překvapená, ani se jí to nezdálo nepochopitelné, jak by tomu bylo v případě, kdyby nevěděla nic o tom, jaké podmínky jsou na Zemi."

"Co dál?"

"Vzhledem k tomu, že se Zemí zabývala, věděla také o jedné slabosti, která je pro Pozemšťany typická. Musela vědět o tom, že nahota je pro Pozemšťana tabu a jaký na něj udělá dojem."

"Ale - vysvětlila mi, že projekce -"

"To ano. Ale tebe to přesvědčilo? Připustila dvakrát, aby byla viděna neoblečená -"

"Takže tvůj závěr zní," řekl Baley, "že se mě pokoušela svést. Je to tak?"

"Snažila se tě odvést od profesionální neosobnosti, alespoň tak mi to připadalo. A i když nedokážu sdílet lidské reakce na podněty, mohu z toho, co je vtisnuto do mých instrukčních obvodů usoudit, že ta dáma odpovídá všem rozumným požadavkům, pokud jde o fyzickou atraktivnost. Z tvého chování jsem navíc usoudil, že si to uvědomuješ a že se ti její vzhled zamlouvá. Dokonce soudím, že paní Delmarrová hrála přesně tu roli, aby předurčovala tvé chování ve svůj prospěch."

"Hele," řekl Baley nešťastně, "bez ohledu na to, jaký na mě měla nebo neměla vliv, jsem pořád ve službách zákona a plně si uvědomuju, co je to profesionální etika. To si uvědom. A teď se podíváme na tu zprávu."

Baley si zprávu přečetl beze slova. Když dočetl, otočil se zády a přečetl ji znovu.

"Vnáší to do věci nový prvek," řekl. "Robota."

Daneel Olivaw přikývl.

"Ale ona se o tom nezmínila," řekl Baley zamyšleně.

Daneel řekl: "Položil jsi jí špatnou otázku. Zeptal ses, jestli byla sama, když objevila mrtvolu. Chtěl jsi vědět, jestli na místě činu nebyl někdo jiný. Jenomže robot není, někdo'."

Baley kývl na souhlas. Kdyby byl on sám podezřelý a někdo se ho ptal, kdo další na místě činu byl, sotva by odpovídal:

"Nikdo kromě támhletoho stolu."

"Zřejmě jsem se měl zeptat, jestli tam byli taky nějakí roboti," řekl. (Ksaku, jaké otázky má tak jako tak člověk pokládat na neznámé planetě?) "Jak se tu berou robotické důkazy?" zeptal se.

"Co máš na mysli?"

"Může robot na Solárii svědčit? Může poskytovat důkazy?"

"Proč o tom pochybuješ?"

"Robot není člověk, Daneeli. Na Zemi před soudem svědčit nemůže."

"Ale stopa po botě může, příteli Eliáš, i když je mnohem méně lidská než robot. Pokud jde o tuhle záležitost, tak jsou názory panující na vaší planetě poněkud nelogické. Na Solárii jsou důkazy poskytované roboty, pokud jsou jich schopní, považované za přijatelné."

Baley se o tom nehodlal hádat. S bradou podepřenou pěstí se zamyslel nad tou záležitostí s robotem.

Vyděšena hrůzou z mrtvého těla svého manžela zavolala Gladia Delmarrová roboty. Když se objevili, byla už v bezvědomí.

Roboti ohlásili, že ji objevili vedle mrtvoly. Navíc tam objevili ještě něco: robota. Nikdo ho nevolal, už tam byl. Nepatřil mezi služebnictvo. Nikdo z robotů ho předtím neviděl a nevěděl ani, jak fungoval nebo co bylo jeho posláním. Stejně tak se od něho nebylo možné nic dozvědět při výslechu. Nefungoval. Když ho objevili, pohyboval se nekoordinovaně a ve stejném stavu byl i jeho pozitronický mozek. Nedokázal řádně odpovědět ani slovy ani mechanicky reagovat. Robotičtí experti dospěli po dlouhotrvajícím výslechu k závěru, že je zcela zničený.

Dokázal jen jedinou věc: neustále dokola opakovat větu "Chceš mě zabít - chceš mě zabít - chceš mě zabít..."

Žádnou zbraň, již by bylo možné rozbít lebku mrtvého nenašli.

"Půjdu se najíst, Daneeli," vzbopil se najednou Baley. "A potom se znovu sejdeme s agentem Gruerem. Tedy dáme si projekci."

Když navázali spojení, Hannis Gruer ještě jedl. Jedl pomalu, pečlivě si vybíral z několika talířů každé sousto a úzkostlivě si je prohlížel, jako kdyby se pokoušel objevit nějakou kombinaci, která by ho co nejvíc uspokojila.

Může mu být už pěkných pár set let, napadlo Baleyho. Jídlo už ho asi pěkně nudí.

"Zdravím vás, pánové," řekl Gruer. "Doufám, že jste už naši zprávu dostali." Jak se natáhl přes stůl po dalším soustu, jeho lysá lebka se zablýskla.

"Ano. A taky už máme za sebou zajímavý rozhovor s paní Delmarrovou," řekl Baley.

"To je dobře," řekl Gruer. "K čemu jste došli?"

"Zeje nevinná, pane," řekl Baley.

Gruer po nich střelil očima. "Skutečně?"

Baley přikývl.

"Ale přece je to jediný člověk, který se s ním setkal, nikdo jiný nebyl vůbec v dosahu..." řekl Gruer.

"To jsem přesně pochopil," řekl Baley. "Nehleď na to, jak přísné jsou společenské zvyky na Solárii, nedají se z toho dělat závěry. Můžu vysvětlit proč?"

Gruer sklonil hlavu ke své večeři. "No prosím."

"Vražda stojí vždy na třech základních bodech," pokračoval Baley. "Každý je stejně důležitý. Jsou to motivy, prostředky a příležitost. Má-li případ skutečně podezřelého usvědčovat, je nutné, aby každý z nich byl pevný. Teď vám můžou pouze potvrdit, že paní Delmarrová měla příležitost. Pokud jde o motiv, o žádném nevím."

Gruer pokrčil rameny. "Ani my o žádném nevíme." Na okamžik sklouzl očima na mlčícího Daneela.

"Budiž. Možná že nevíme o žádném motivu, který by mohla podezřelá mít, ale možná že je to taky patologická vražedkyně. Můžeme tu záležitost na chvíli nechat takhle a pokračovat dále. Je s ním v laboratoři a existují nějaké důvody, proč ho chce zabít. Rozmáchně se výhrůžně nějakým kyjem nebo něčím těžkým. Chvilku mu trvá, než mu dojde, že ho žena chce doopravdy zabít. Vylekaně vykřikne: 'Ty mě chceš zabít!' a ona to skutečně provede. V okamžiku, kdy se otočí, aby utekl, rána dopadne a rozrazí mu lebku. Mimochodem, prohlédl tělo lékaře?"

"Ano i ne. Roboti zavolali doktora k paní Delmarrové a ten se při té příležitosti podíval i na mrtvého."

"To ale už zpráva nefká."

"Taky to už nemělo smysl. Ten člověk byl mrtvý. Vlastně když tam doktor dorazil, byl už svlečený, umytý a připravený běžným způsobem ke kremaci."

"Jinými slovy, roboti zničili veškeré důkazy," řekl znechuceně Ba-ley. "Řekl jste, že se na mrtvého podíval? Znamená to tedy, že ho viděl ve skutečnosti?"

"Nebesa," řekl Gruer, "co je to za morbidní nápad? Samozřejmě že ho viděl jen v projekci, ze všech nezbytných úhlů a co nejvíc zblízka, tím jsem si jistý. Lékaři se nemohou vyhnout tomu, aby v jistých situacích neviděli pacienty skutečně, ale nedovedu si představit jediný důvod, proč by měli vidět skutečně i mrtvé. Medicína je hodně špinavé zaměstnání, ale i doktoři mají svá omezení."

"Jde o následující. Zjistil lékař něco o podstatě poranění, které zabilo doktora Delmarra?"

"Už vím, k čemu míříte. Myslíte, že rána byla možná příliš pádná, než aby ji mohla zasadit žena."

"Žena je slabší než muž, pane. A paní Delmarrová je drobná."

"Ale je sportovní typ, detektive. S dobrou zbraní v ruce dokáže zbytek už gravitace a páka. A i kdybychom si tohle nepřipouštěli, rozčilená žena dokáže překvapivě věci."

Baley pokrčil rameny. "Mluvíte o zbraní. Kde je?"

Gruer změnil polohu. Natáhl ruku po prázdné sklenici a v prostoru projekce se objevil robot, který do sklenice nalil bezbarvou tekutinu, možná vodu.

Gruer chvilku sklenici držel v ruce a potom ji odložil, jako kdyby si to rozmyslel a už se nechtěl napít. "Ve zprávě je napsáno, že jsme ji nedokázali objevit."

"Že je ve zprávě tohle, vím. Ale rád bych věděl pár dalších věcí. Hledali jste tu zbraň?"

"Všude."

"Vy sám?"

"Roboti, ale po celou dobu jsem je v projekci sledoval. Nenašli jsme nic, co by mohlo být vražedným nástrojem."

"To ovšem oslabuje důkazy proti paní Delmarrové, ne?"

"Oslabuje," řekl Gruer klidně. "Je to jedna z několika okolností tohoto případu, které nechápeme. Je to taky důvod, proč jsme proti paní Delmarrové nezakročili. A navíc je to i důvod, proč jsem vám říkal, že ten, kdo je vinen, to vlastně nemohl udělat. Možná že jsem měl říct, že ona se toho zločinu zjevně nedopustila."

"Zjevně?"

"Musela by se nějak zbavit vražedného nástroje. Zatím jsme ovšem nepřišli na to, jak nástroj objevit."

"Zvážili jste všechny možnosti?" zeptal se Baley zarytě.

"Myslím že ano."

"Divil bych se. Podíváme se na to. Když se na místě činu nenajde vražedný nástroj, kterým někdo rozrazil lidskou lebku, zbývá jediná možnost: někdo ho odnesl. Rikaine Delmarre ho odnést nemohl. Mohla to udělat Gladia Delmarrová?"

"Musela to udělat ona," řekl Gruer.

"Ale jak? Když přišli roboti, ležela v bezvědomí na podlaze. Možná že bezvědomí jen předstírala, ale každopádně tam byla. Za jak dlouho po vraždě dorazil první robot?"

"To záleží na přesném určení okamžiku, kdy k vraždě došlo. To ovšem neznáme," řekl Gruer nešťastně.

"Četl jsem vaši zprávu, pane. Jeden z robotů slyšel, že se něco děje, a potom i křik doktora Delmarra. Byl zcela zjevně nejbliž ze všech od místa, kde se to stalo. Signál, který je svolával, zazněl o pět minut později. A na místo činu roboti dorazili za méně než minutu." (Baley si vzpomněl na vlastní zkušenost: roboti doráželi poté, co je zavolal, jako k ohni.)

"Jak daleko mohla paní Delmarrová odnést vražedný nástroj během pěti nebo dejme tomu deseti minut a přitom se stihnout vrátit a předstírat bezvědomí?"

"Mohla ho zničit v odpadovém zařízení."

"To jste, tak jak stojí ve zprávě, prozkoumali a zbytkové gama záření bylo velice nízké. Nic, co by bylo dostatečně rozměrné, v něm v průběhu předchozích čtyřiašest set hodin nebylo zničeno."

"To vím," řekl Gruer. "Mluvíme o tom čistě jako o příkladu toho, co se mohlo stát."

"Budiž," řekl Baley, "ale to se dá vysvětlit taky velice jednoduše. Předpokládám, že všichni roboti, kteří patří Delmarrovým, byli zkontrolováni a žádný nebyl vynechán."

"Ale jistě."

"A všichni byli v dobrém pracovním stavu."

"Ano."

"Mohl některý z nich vražedný nástroj odklidit, dejme tomu aniž by věděl, o co jde?"

"Žádný z nich z místa činu nic neodnesl. Dokonce se ani ničeho nedotkl."

"Ne tak docela. Nepochybně odnesli tělo a připravili je pro kremaci."

"Ale to jistě, jenže to je něco jiného. To přece udělat museli."

"Ksaku!" zamumlal Baley. Měl co dělat, aby zůstal klidný.

"Takže uvažujme o tom, že na místě činu byl ještě někdo jiný."

"To není možné," řekl Gruer. "Jak by vůbec někdo mohl vniknout k doktoru Delmarrovi?"

"Dejme tomu!" skoro vykřikl Baley. "Roboty by vůbec nemuselo napadnout, že tam může být nějaký vetřelec."

Nepředpokládám, že by kterýkoli z nich vůbec okamžitě prohledával dům a okolí. Ve zprávě o tom nebylo ani slovo."

"Dokud jsme nezačali hledat vražedný nástroj, nedělali jsme tam žádnou prohlídku. Ale ten jsme začali hledat dost brzy."

"Nezajímali jste se o to, jestli tam nezbyly stopy po nějakém vozidle nebo po něčem, co přiletělo?" "Ne."

"Takže kdyby někdo dokázal narušit soukromí doktora Delmarra, jak to nazýváte, mohl ho zabít a bez problému odejít. Nikdo by ho ani nezastavil a dokonce ani neviděl. Co víc, dokonce mohl počítat s tím, že si všichni budou jisti, že tam nebyl."

"A ani nemohl být," řekl Gruer.

"Ještě něco, jediná věc," řekl Baley. "Byl tam ještě jeden robot. Ten, který při tom byl."

Daneel se poprvé vmísil do hovoru. "Nebyl při tom žádný robot. Kdyby tam byl, nedošlo by ke zločinu."

Baley se prudce otočil. Gruer, který už podruhé zdvihl sklenici, aby se napil, ji znovu položil a podíval se na Daneela.

"Nebo snad ne?" řekl Daneel.

"Ale ano," řekl Gruer. "Robot by zabránil, aby jeden člověk zranil druhého. První zákon."

"Dobrá," řekl Baley. "To beru. Ale musel být někde poblíž. Byl tam už, když dorazili ostatní roboti. Dejme tomu, že byl vedle v místnosti. K Delmarrovi se blížil vrah. Delmarre začal křičet: 'Ty mě chceš zabít.' Domácí roboti to neslyšeli, v nejlepším případě mohli slyšet, že někdo křičí, takže když je nikdo nezavolal, ani nepřišli. Ale tenhle robot slyšel, co

křičí, a podle Prvního zákona přišel, aniž byl povolán. Bylo už pozdě. Dost možná, že viděl, jak k vraždě došlo."

"Poslední fáze vraždy vidět musel," souhlasil Gruer. "To ho taky rozhodilo. Byl-li svědkem toho, jak člověku někdo ublížil, a nezabránil tomu, dopustil se porušení Prvního zákona a s tím souvisí, což záleží na okolnostech, větší či menší poškození pozitronického mozku. V tomto případě došlo k výraznému poškození." Gruer se zadíval na špičky prstů, potom na sklenici a zase zpátky.

"Potom je tedy robot svědkem. Vyslechli jste ho?"

"Proč? Je rozhozený. Jediné, co říkáje ,Chceš mě zabít'. Ale zatím s vašimi předpoklady souhlasím. Do robotova vědomí se patrně vpálila poslední slova, která Delmarre pronesl, a všechno ostatní bylo zničeno."

"Říkali mi, že se Solárie na roboty specializuje. Neexistuje žádná metoda, jak robota opravit? Někáký způsob, jak jeho obvody záplatovat?"

"Neexistuje," řekl Gruer rázně.

"A kde je teď?"

"Je rozebraný."

Baley nakrčil obočí. "To je ale zvláštní případ. Chybí motiv, vražedná zbraň, svědci, důkazy. Jakmile se mohl nějaký důkaz objevit, byl zničen. Máte jedinou podezřelou a kdekdo je o její vině přesvědčený nebo přinejmenším si kdekdo myslí, že to nemohl udělat nikdo jiný. To je taky, zcela zjevně, váš názor. Takže se ptám: Proč mě sem vlastně poslali?" Gruer se zamračil. "Zdá se, že nejste ve své kůži, pane Baley." Prudce se obrátil k Daneelovi. "Pane Olivawel!"

"Prosím, agente Gruere."

"Mohl byste laskavě projít celý dům a zjistit, zda jsou všechna okna zavřená a zatemněná? Možná že na detektiva Baleyho působí vlivy otevřeného prostoru."

Baleyho Gruerova slova překvapila. Už se rozhodoval, že jeho podezření popře a nařídí Daneelovi, aby zůstal, kde je, když ho na poslední chvíli něco zarazilo. Byly to jisté známky paniky v Gruerově hlase a záblesk prosby v jeho očích. Zůstal sedět a nechal Daneela odejít.

Z Gruerova obličeje jako by náhle spadla maska a byl teď nahý a vyděšený. "Bylo to snazší, než jsem myslel. Pořád jsem přemýšlel, jak s vámi mluvit o samotě. Nikdy by mě nenapadlo, že by někdo z Aurory odešel, když ho o to požádám, a pořád mě nic jiného nenapadalo."

"Takže teď jsem už sám," řekl Baley.

"Nemohl jsem v jeho přítomnosti mluvit otevřeně. Je z Aurory a je tady, protože nám ho vnutili jako přívažek k vám."

Solarián se naklonil dopředu. "Jde tu o něco víc než o vraždu. Zajímá mě něco víc, než kdo to udělal. Na Solárii existují strany, tajné organizace..."

"To jistě, ale vtom vám nemůžu pomoci," poznamenal Baley.

"Ale můžete. Uvědomte si jedno: doktor Delmarre byl tradicionalista. Věřil ve staré, dobré způsoby. Ale teď působí nové síly, které chtějí změnu, a Delmarre byl umlčen."

"Paní Delmarrovou?"

"Musela to být její ruka. O to však nejde. Stojí za ní jistá organizace a to je podstatné."

"Jste si jistý? Máte pro to důkaz?"

"Jen velmi mlhavý, bohužel. Rikaine Delmarre byl něčemu na stopě. Ujistil mě, že má pevné důkazy, a já mu věřil. Znal jsem ho dost dobře, abych věděl, že není ani blázen ani dítě. Naneštěstí mi však řekl velmi málo. Je přirozené, že chtěl své vyšetřování ukončit, a teprve potom seznámit s celou záležitostí úřady. A musel se dostat téměř k závěru, jinak by neriskovali zjevné násilné zabití. Delmarre mi řekl ještě něco. V nebezpečí je celé lidstvo."

Baleyho ten proslov trochu vykoledil. Na okamžik měl pocit, že znovu poslouchá Minnima, jen v poněkud větším měřítku. Copak se všichni rozhodli, že se na něj vrhnou s globální vesmírnou hrozbou?

"A proč si myslíte, že vám můžu pomoci?" zeptal se.

"Protože jste Pozemšťan," řekl Gruer. "Chápete, co tím myslím? Tady na Solárii nemáme s podobnými věcmi zkušenosti. Jinými slovy, nechápeme ostatní lidi. Je nás tu příliš málo."

Když to říkal, vypadal Gruer dost nešťastně. "Nemám radost, že vám to musím říkat, pane Baley. Kolegové se mi smějí a někteří se na mě zlobí, ale každopádně je to můj pocit. Zdá se mi, že vy Pozemšťané musíte rozumět ostatním lidem mnohem lépe než my, už jen proto, že žijete v tak ohromném společenství. A detektiv musí lidem rozumět ještě lépe než ostatní. Není to tak?"

Baley zlehka přikývl, ale neřekl nic.

"Svým způsobem je štěstí, že k té vraždě došlo. Zatím jsem s nikým dalším o Delmarrově vyšetřování nemluvil, protože jsem netušil, kdo všechno mezi spiklence patří, a Delmarre sám nehodlal žádné důkazy předkládat, dokud nebude s vyšetřováním u konce. A i kdyby Delmarre byl s vyšetřováním hotov, co bychom s tou věcí dělali potom? Jak se má nakládat s nepřátelsky naladěnými lidmi? Já nevím. Prostě mám od první chvíle pocit, že potřebujeme Pozemšťana. A protože jsem o vás slyšel v souvislosti s vraždou Vesmířana ve Vesmírném Městě na Zemi, věděl jsem, že potřebujeme právě vás. Zkontaktoval jsem se s Aurorou, protože jste s tamními lidmi spolupracoval nejvíc, a jejich prostřednictvím oslovil vládu Země. Nedařilo se mi přemluvit jen vlastní spolupracovníky. Pak ale došlo k vraždě, a teprve to byl dost pádný šok, abych dostal souhlas. Bez vraždy by s ničím takovým nesouhlasili."

Gruer na chvíli zaváhal a pak dodal: "Není to lehké požádat o pomoc právě Pozemšťana, ale musel jsem. Nezapomínejte, že jde o nebezpečí pro celé lidstvo. Taky pro Zemi."

Země je tedy v nebezpečí hned dvakrát. Že Gruerovy obavy jsou upřímné, o tom se nedalo pochybovat.

Ale jestliže k vraždě došlo naštěstí tak, aby umožnila Gruerovi prosadit, co tak zoufale pořád chtěl, došlo k ní vskutku jen naštěstí? Znamenalo to nový směr úvah, ale Baley mu se to v obličeji, v očích ani v hlase neodrazilo.

"Poslali mě sem, abych pomohl, pane," řekl. "Udělám vše, co bude v mých silách."

Gruet konečně zdvihl své tak dlouho odkládané pití a přes okraj sklenice se na něj podíval. "Dobrá. Ale Aurořanovi ani slovo. Aurora do toho může být zapletena. Každopádně je případ začal velice vážně zajímat. Například trvali na tom, aby vaším partnerem byl pan Olivaw. Aurora je silná a museli jsme souhlasit. Tvrdili, že trvají na panu Olivawovi jen proto, že jste spolu pracovali předtím, ale důvodem může také být, že chtějí mít na místě člověka, na něhož se mohou spolehnout."

Zvolna upil a díval se na Baleyho.

Baley zdvihl sevřenou ruku k bradě a promnul si ji. "A teď když -"

Nedokončil větu a vyskočil ze židle a téměř se vrhl k té, na níž seděl Gruet. Teprve pak si uvědomil, že to, co vidí, je jen projekce.

Gruet se vytřeštěně díval na sklenici s pitím. Sevřeným hrdlem chraptivě zašeptal: "To pálí... pálí..."

Sklenice mu vypadla z ruky a její obsah se rozlil. Potom se sesul i Gruet, obličej zkroucený bolestí.

7 Lékař v akci

Ve dveřích se objevil Daneel. "Co se stalo, příteli Eli -"

Nebylo třeba nic vysvětlovat. Daneelův hlas se změnil v zvučný výkřik. "Roboti Hannise Gruera! Váš pán je zraněn! Roboti!"

Během okamžiku se v jídelně objevila kovová figura a během pár minut ještě tucet dalších. Tři roboti opatrně Gruera odnesli. Další se rychle pustili do uklízení nepořádku a sbírali přibory a nádobí, rozházené po zemi.

Daneel je přerušil dalším výkřikem: "Roboti, nechte ty střeby na pokoji. Začněte hledat. Hledejte v domě lidskou bytost. Informujte všechny roboty venku. Ať prohledají každou píd' pozemku. Jestliže najdete nějakého pána, zadržte ho. Nesmíte ho zranit," (zbytečná rada), "ale taky ho nenech-ťe odejít. Jestli tam nějakého pána objevíte, dejte mi vědět. Zůstaneme pořádek ve spojení."

Když se roboti rozprchlí, zamumlal Eliáš k Daneelovi: "To je jen začátek. Byl to samozřejmě jed."

"Ano. To je víc než zřejmé, příteli Eliáši." Daneel se náhle nezvykle posadil, jako kdyby se mu podlomily nohy. Baley ho nikdy neviděl, aby tak rychle sklesl. Ani jedinkrát se ještě neprojevil ničím, co by připomínalo cokoli tak lidského jako slabost v kolenou.

"Moji mechanice nějak nedělá dobře, když vidím, že byl zraněn člověk," řekl Daneel.

"Ale tys proti tomu nemohl nic dělat."

"To je mi jasné, a přece se zdá, jako kdyby se v mých paměťových obvodech objevily nějaké bloky. Z lidského hlediska se u mě projeví něco jako šok."

"Jestli je to tak, překonej ho." Baleyho robotova choulostivost nedo-jímala. "Musíme teď promyslet jednu maličkost: kdo je za to zodpovědný. Není jedu bez traviče."

"Mohla to být otrava jídlem."

"Náhodná otrava jídlem? Na tak spořádané planetě? Nesmysl. Kromě toho ten jed byl v nápoji a působil okamžitě a dokonale. Musela to být pořádná dávka jedu. Hele, Daneeli, já půjdu vedle do pokoje a trochu si to promyslím. Ty se spojíš s paní Delmarrovou. Provej si, jestli je doma, a zjisti, jak daleko je z jejího panství ke Gruerovi."

"Znamená to, že si o ní myslí -"

Baley napřáhl ruku. "Zjisti to, nic víc."

Vypochodoval z místnosti. Chtěl jsem být sám. Bylo jisté, že dva nezávislé pokusy o vraždu v tak krátké době byly ve světě, jako je Solárie, nesmysl. A jestliže tu bylo něco, co je spojovalo, pak nejjednodušší závěr zněl, že Gruerova historka o konspiraci byla pravdivá.

Baley cítil, jak se ho zmocňuje vzrušení, které dobře znal. Octl se ve zdejší světě s mozkiem připraveným myslet v kategoriích platících na Zemi. Vražda jako taková byla cosi vzdáleného, ale teď už byl na stopě.

Zaťal zuby.

Koneckonců, vrah nebo vražedník (či vražednice) udeřili v jeho přítomnosti a právě to ho popíchlo. Stál jim tak málo za pozornost? Baley si uvědomoval, že se dotkl především jeho profesionální pýchy, a byl proto rád. Konečně ho něco dovedlo k tomu, aby se na věc díval jako na případ vraždy, jednoduše, dokonce bez úvah o Zemi v nebezpečí.

Objevil se Daneel. "Udělal jsem, co jsi po mně chtěl, příteli Eliáši. Spojil jsem se s paní Delmarrovou. Je doma, zhruba patnáct set kilometrů od panství agenta Gruera."

"Promluví si s ní později sám," řekl Baley. "Myslím v projekci." Zamyšleně se podíval na Daneela. "Myslíš, že má se zločinem něco společného?"

"Zřejmě nic, co by přímo souviselo, příteli Eliáši."

"Může to znamenat, že by to s ní mohlo souviset nepřímo?"

"Mohla někoho přemluvit, aby zločin spáchal."

"Někoho?" zeptal se Baley rychle. "Ale koho?"

"To nemohu vědět, příteli Eliáši."

"Kdyby to někdo udělal místo ní, musel by být na místě činu."

"Ano. Musel by tam být někdo, kdo by dal do nápoje jed."

"A není možné, že by otrávený nápoj někdo připravil už dřív? Možná o moc dřív?"

"Myslel jsem na to, příteli Eliáši," řekl Daneel tiše. "Proto jsem také použil slova zřejmě, když jsem soudil, že paní Delmarrovou se zločinem přímo nic nespojuje. Být na místě činu před několika hodinami však v rámci jejích možností je. Bylo by dobré prověřit si, kde se pohybovala."

"To uděláme. Zkontrolujeme si, kde všude fyzicky byla v poslední době."

Baley sevřel rty. Tušil, že logika robotů má své hranice, a teď se o tom přesvědčil. Robotici na to mají své rčení: Logické, avšak nikoli rozumné.

"Nepůjdeme zpátky do projekční místnosti, abychom si znovu prohlédli Gruerůvdům?" navrhl.

Dům zářil čistotou a pořádkem. Nikde nebylo ani stopy po tom, že tam před necelou hodinou někdo v agonii zkolaboval.

Trí roboti stáli zády ke zdi, v typickém postoji vyjadřujícím uctívou podřízenost.

"Víte o svém pánovi něco nového?" zeptal se Baley.

"Je u něj lékař, pane," řekl prostřední z nich.

"V projekci, nebo ve skutečnosti?"

"V projekci, pane."

"Prohledali jste dům?" ptal se Baley dál.

"Úplně, pane."

"Našli jste nějaké stopy, že by v domě byl nějaký jiný pán kromě vašeho?"

"Ne, pane."

"A nějaké stopy po tom, že by tam někdo byl v nedávné době?"

"Vůbec žádné, pane."

"Prohledali jste i pozemky?"

"Ano, pane."

"Výsledky?"

"Nic, pane."

Baley přikývl a řekl: "Rád bych mluvil s robotem, který dnes sloužil u stolu."

"Je právě na přezkoušení funkcí, pane. Chybně reaguje."

"Může mluvit?"

"Ano, pane."

"Tak ho okamžitě přiveďte."

Chvilí bylo ticho a Baley začal znovu. "Řekl jsem, aby -"

Daneel ho decentně přerušil. "Tyhle solariánské výrobky se mezi sebou dorozumívají rádiem. Robota, se kterým chceš mluvit, už zavolali. Že jde pomalu, způsobila zřejmě porucha vyvolaná tím, co se stalo."

Baley zase přikývl. Rádiové spojení ho mohlo taky napadnout. Ve světě tak závislém na robotech musel existovat způsob vnitřní komunikace mezi nimi, pokud se systém neměl zhroutit. Dalo se tak i vysvětlit, proč když byl povolán jeden robot, přiběhl jich tucet - ale jen když byli zapotřebí.

Vstoupil kulhající robot. Baley zauvažoval, proč za sebou táhne jednu nohu, a pak pokrčil rameny. Dokonce i u primitivních pozemských typů byly reakce na poškození pozitronických obvodů laikům nepochopitelné. Poškozený obvod mohl omezit funkci nohy jako v tomto případě, a co mohlo být specialistovi zcela jasné, nikdo jiný nemusel chápat.

"Vzpomínáš si na bezbarvou kapalinu na stole svého pána, z níž jsi mu trochu nalil do sklenice?" zeptal se opatrně.

"Uano, phane," řekl robot. Takže i porucha výslovnosti!

"Z čeho se nápoj skládal?"

"Bhyla tho vhoda, phane."

"Čistá voda? Nic víc?"

"Čistá vhoda, phane."

"Kdes ji vzal?"

"Z khohouthku našeho zhášobníku, phane."

"Stála nějakou chvíli v kuchyni, než jsi ji donesl?"

"Phán bhyl rhaději, když nhebyla moc sthudenhá, phane. Thakže jsem mhl thrvalý přikhaz nhatočitjhi hodinhu přhed jhídlem."

Jak pohodlné pro kohokoli, kdo tohle věděl, pomyslel si Baley. "Spojte mě někdo s lékařem, který se stará o vašeho pána, jakmile to bude možné. Hned potom chci, aby mi někdo vysvětlil, jak je to u vás s kohoutky zásobníku vody. Chci vědět co nejvíc o tom, jak je to tu se zásobováním vodou."

Na lékaře museli chvíli čekat. Byl to nejstarší Vesmířan, jakého kdy Baley viděl. Usoudil, že mu musí být nejméně tři sta let. Na rukou mu vystupovaly žíly a krátce přistřížené vlasy měl úplně bílé. Měl zlovyk poklepávat si nehtem na nepravidelné přední zuby. Baley mu to bylo nepříjemné. Jmenoval se Atim Thool.

"Naštěstí valnou většinu dávky vyzvrátil. Ale přesto nemusí přežít. Je to tragédie." Lékař hluboce vzdychl.

"Co to bylo za jed, doktore?" zeptal se Baley.

"Obávám se, že nevím." (Klep - klep - klep.)

"Cože? A jak ho tedy ošetřujete?"

"Přímou stimulací neuromuskulárního systému, tak abych zabránil jeho paralyzování. Vše ostatní ponechávám v rukou přírody." V lehce nažloutlém obličejí připomínajícím dobře vydělanou kůži nejvyšší kvality se mu objevil výraz jisté prosby. "Máme s takovými věcmi malé zkušenosti. Nevzpomínám si, že bych za dvě století své praxe něco podobného zažil."

Baley se na něj s úžasem zadíval. "Ale víte, že existuje něco jako jedy?"

"To ano." (Klep - klep.) "To ví každý."

"Ale máte snad v knihovně videozáznamy, z nichž se můžete něco dozvědět?"

"To by trvalo celé dny. Je spousta minerálních jedů. Používáme insekticidy a není tak nemožné obstarat si bakteriální

toxiny. Ale i s tím, co je popsáno v knihách, by trvalo hodně dlouho, než by bylo možné dát dohromady vybavení a způsob testování těch látek."

"Když to nikdo na Solárii neumí," řekl Baley suše, "doporučoval bych vám, abyste se spojil s některým jiným světem a nechal si poradit, jak na to. Zatím byste radši měl vyzkoušet kohoutek zásobníku vody u Gruera, jestli voda není otrávená. Jestliže to bude nutné, tak tam jděte osobně a prověřte to."

Baley postrkoval letitého Vesmířana, jako kdyby to byl robot, a neměl potuchy, zda nedělá něco krajně nevhodného. Avšak Vesmířan proti jeho způsobům neprotestoval.

"Jak by mohla být voda v zásobníku otrávená?" zeptal se pochybovačně. "Jsem si jistý, že to není možné."

"Pravděpodobně ne," souhlasil Baley, "ale každopádně to prověřte."

Kohoutek zásobníku s vodou byl vskutku mlhavou možností. Robotovo vysvětlení bylo typickým příkladem solariánského opatrnictví. Vodu bylo možno přivádět odkudkoli a pouze ji upravit, odstranit mikroorganismy a anorganické látky. Stačilo pak obohatit ji kyslíkem a ionty potřebnými ve stopových množstvích pro organismus. Jakýkoli jed by jen velmi těžko přežil jedno či druhé čistící zařízení.

Ale i kdyby se ukázalo, že zásobník s vodou je zcela v pořádku, hrál by roli ještě faktor času. Pořád tu byla ona hodina před jídlem, kdy se džbán s vodou (vystavenou působení vzduchu, pomyslel si kysele Baley) měl díky Gruerově podivínství pomalu zahřívát.

Doktor Thool zatím nakrčil čelo a řekl: "Ale jak mám ten kohoutek prověřit?"

"Vezměte si s sebou nějaké zvíře. Vstříkněte mu do žíly trochu vody odebrané z kohoutku nebo ho nechte, aby se napilo. Používejte hlavu, člověče. To samé udělejte se zbytkem vody ve džbánu, a jestli v ní bude jed, jako že musí být, otestujte ji podle toho, jak radí příruční knihovna. Najděte si nějaké jednoduché testy. Jen něco dělejte."

"Moment, moment. Jaký džbán?"

"Džbán, ve kterém voda stála. Džbán, ze kterého robot nalil to otrávené pití."

"Tedy, promiňte - předpokládám, že všechno už je umyté. Pochybuji o tom, že by služebnictvo něco nechalo stát jen tak, jak bylo."

Baley záupěl. Samozřejmě že ne. Bylo nemožné zachovat jakýkoli důkaz s roboty dychtícími ho navždy zničit ve jménu péče o domácnost. Měl nařídít, aby důkazy uchránili, jenomže tohle nebyla jeho společnost a nikdy nezareagoval, jak měl.

Konečně přišla z Gruerova panství zpráva, že je zcela čistá a nikde se nenašla stopa po neohlášené přítomnosti člověka.

"To ovšem činí záhadu ještě záhadnější, příteli Eliáš, řekl Daneel. "Zdá se, že tu není nikdo, kdo mohl sehrát roli traviče."

Baley, ponořený do vlastních myšlenek, ho sotva vnímal. "Cože? Ale vůbec ne. Vůbec ne. Naopak, to ji vysvětluje." Nerozváděl to dál, protože si byl jistý, že Daneel není schopen pochopit nebo uvěřit tomu, o čem on byl přesvědčen, zeje pravda.

Daneel se ani po vysvětlení neptal. Takový zásah do lidského myšlení by byl pro robota nepřijatelný.

Baley chodil sem a tam, trochu v obavě, že se blíží doba spánku, s níž by mohl vzrůst jeho strach z prostoru a touha po Zemi. Cítil téměř horečné přání, aby se něco dělo.

"Mohl bych se ještě spojit s paní Delmarrovou," řekl. "Ať to robot zařídí."

Přešli do projekční místnosti. Baley pozoroval, jak robot hbitě pracuje kovovými prsty. Díval se, napůl ponořený do podivných myšlenek, když se zničehonic překvapivě objevil stůl, důmyslně prostřený k večeři, a zaplnil polovinu místnosti.

"Ahoj," zaslechl pak Gladiin hlas a o chvíli později vstoupila do obrazu a posadila se. "Nedívejte se tak překvapeně, Eliáš. Je čas k večeři. A jsem velice pečlivě oblečená - vidíte?"

Byla. Na šatech, zakrývajících ji od krku až ke kotníkům, převažovala světle modrá. Kolem krku splýval až na ramena žlutý límec, o něco světlejší, než měla vlasy, teď upravené do vzorných vln.

"Nechtěl jsem vás vyrušit při jídle," řekl.

"Ještě jsem nezačala. Proč se nenajíte se mnou?"

Podezřívavě se na ni podíval. "S vámi?"

Zasmála se. "Vy Pozemšťané jste ale legrační. Nemyslím se mnou osobně. Jak byste to mohl vůbec udělat? Měla jsem na mysli, proč nejdete do své jídelny a spolu se svým kolegou nebudete večeřet se mnou?"

"Ale když odejdu -"

"Váš projekční specialista se už o kontakt postará."

Daneel vážně přikývl a Baley se s určitým pocitem nejistoty otočil a vykročil ke dveřím. Gladia se, spolu se svým stolem, prostíráním a ozdobami, pohybovala s ním.

Povzbudivě se usmála. "Vidíte? Váš specialista se stará o kontakt."

Vystoupali po rampě, o níž si Baley nepamatoval, že by po ní předtím šel. Nepochybně v tom nemožném domě bylo spousta možných cest, jak se dostat z jedné místnosti do druhé, a Baley věděl jen o některých. Daneel samozřejmě znal všechny.

Gladia se svým stolem se pohybovala stále s ním, někdy nepatrně nad podlahou, jindy pod její úrovní.

Baley se zastavil a zamumlal: "Chvilí trvá, než si na to člověk zvykne."

"Není vám z toho dobře?" řekla Gladia najednou.

"Trochu."

"Tak vám něco poradím. Řekněte svému technikovi, aby mě teď znehybnil. Až budete ve své jídelně, může nás zase spojit."

"Nařídím mu, aby to udělal, příteli Eliáš, řekl Daneel.

Když přišli do jídelny, byl stůl připraven. Z talířů s tmavě hnědou polévkou a na kostičky nakrájeným masem se kouřilo. Uprostřed stolu stálo velké pečené kuře, připravené k porcování. Daneel rychle něco řekl robotovi, který je obsluhoval, a ten hbitě a elegantně přeskupil prostírání tak, aby oba mohli sedět na jednom konci stolu.

Jako na znamení protější stěna místnosti zdánlivě zmizela, stůl se na pohled prodloužil a na jeho opačné straně seděla Gladia. Obě místnosti i stoly byly spojeny tak jemně, že pouze odlišné vzorování tapet na stěnách, barva podlahy a různé typy nádobí a přístrojů prozrazovaly, že opravdu nesedí v téže místnosti u jednoho stolu.

"Je to příjemnější?" zeptala se Gladia.

"Mnohem," řekl Baley. Opatrně ochutnal polévku, zjistil, že je skvělá, a nabral si už štedřeji. "Víte o agentu Gruerovi?" Zakabonila se a odložila lžici. "Není to hrozné? Chudák Hannis."

"Říkáte mu jménem. Znáte se osobně?"

"Znám téměř všechny důležité lidi na Solárii. Většina lidí se tu zná. Je to přirozené."

Pravda, je to přirozené. Kolik jich tu vlastně žije? "Takže možná znáte i doktora Altima Thoola. Pečuje o Gruera." Gladia se zlehka zasmála. Obsluhující robot jí odkrojil kousek masa a přidal malé, hnědavé brambory a plátěčky karotky.

"Samozřejmě že ho znám. Pečoval o mě."

"Kdy to bylo?"

"Hned po - po tom maléru. Myslím po tom, co se to stalo mému manželovi."

"To je jediný lékař na planetě?" zeptal se překvapeně Baley.

"Kdepak." Na moment pohnula rty, jako by si sama pro sebe počítala. "Je jich nejméně deset. A vím o jednom mládenci, který studuje medicínu. Ale doktor Thool je jeden z nejlepších. Má největší zkušenosti. Chudák..."

"Proč chudák?"

"Víte přece, co mám na mysli. Taková nepříjemná práce, ta medicína. Když se stanete lékařem, musíte se někdy přímo setkávat s lidmi a dokonce se jich i dotýkat. Ale doktor Thool to dokáže zvládnout a vždycky, když je to nutné, se dostaví osobně. Stará se o mě od dětství a odjakživa byl tak přátelský a laskavý, že musím čestně přiznat, že mi téměř nevadí, když mě musí vidět osobně. Například posledně jsme se setkali."

"Myslíte po smrti vašeho manžela?"

"Ano. Dovedete si představit, jak mi bylo, když jsem viděla na zemi manželovo neživé tělo."

"Řekli mi, že on viděl tělo jen v projekci."

"Ano, tělo ano. Ale potom se chtěl ujistit, že já jsem živá a že nejsem v nebezpečí. Nařídil robotům, aby mi dali pod hlavu polštář, píchli mi nějakou injekci, zrušil kontakt a potom přiletěl. Skutečně, letadlem. Trvalo mu to necelou půlhodinu. Postaral se o mě, abych se cítila co nejlépe. Když přišel, byla jsem napůl beze smyslu a myslela jsem, že je jen v projekci. Takže když se mě dotkl a já pochopila, že tu je skutečně, vydešeně jsem vykřikla. Chudák doktor Thool. Úplně jím to otřásl, ale já jsem věděla, že to myslel dobře."

Baley přikývl. "Soudím, že na Solárii není lékaře zapotřebí moc často."

"Doufám, že ne."

"Vím, že tu nejsou infekční choroby, o kterých by stálo za to mluvit. Co poruchy metabolismu? Ateroskleróza? Cukrovka a takové záležitosti?"

"Stává se to a vždycky je to hrozně nepříjemné. Lékaři můžou takhle postiženým lidem učinit život fyzicky snesitelnější, ale nic víc."

"Prosím?"

"No jistě. Znamená to prostě, že měli špatnou genovou analýzu. Nepředpokládáte přece, že bychom dovolili, aby se vyvinuly defekty typu cukrovky jen tak. Každý, u koho se něco takového rozvine, musí projít důkladnou revizí analýzy. A taky se musí prověřit předurčení jeho partnera, což je pro něj hrozně nepříjemné. A taky to znamená -" začala šeptat - "že nebudou - nebudou děti."

"Žádné děti?" řekl Baley nahlas.

Gladia zrudla. "O něčem takovém se nemluví. Takové slovo! Děti!"

"Za nějakou dobu si na to člověk zvykne," řekl Baley suše.

"Ano, ale až si na to zvyknu a řeknu to pak jednou před nějakým Solariánem, budu se muset propadnout..."

Každopádně, kdyby taková dva lidé už děti měli (vidíte, už zase jsem to řekla), museli by je vyhledat a prozkoumat. To byla mimochodem jedna z věcí, které měl Rikaine na starosti, a bylo to hrozné."

Stejně jako pro Thoola, pomyslel si Baley. Lékařova neschopnost byla přirozeným důsledkem stavu zdejší společnosti a nebylo v ní nic znepokojujícího. Nic nezbytně znepokojujícího. Chce ho to vyslechnout, ale opatrně.

Pozoroval Gladii, jak jí. Chovala se zcela uměřeně a jemně a zdálo se, že jí docela chutná. (Kuře, které jedl on, bylo výtečné. Pokud jde o jednu věc - jídlo - Vnější Svět by ho snadno svedly.)

"Jaký je váš názor na tu otravu, Gladie?" zeptal se.

Zvedla oči. "Snažím se na to nemyslet. V poslední době se dějí takové hrůzy. Možná že to nebyla otrava."

"Byla."

"Ale nikdo jiný tam přece nebyl?"

"Jak to víte?"

"Nikdo tam být nemohl. Nemá ženu, tedy už dnes ne, od té doby, co má za sebou lhůtu pro dě - víte, co myslím. Takže když tam nebyl nikdo, kdo by mohl do něčeho přidat jeď, jak ho kdo mohl otrávit?"

"Ale on byl otráven. To je skutečnost a musíte ji přijmout."

Zpozorněla. "Myslíte, že to udělal sám?"

"Pochybuju. Proč by to dělal? A takhle veřejně?"

"Pak se to ale nemohlo stát, Eliáši. Prostě nemohlo."

"Naopak, Gladie," řekl Baley. "Mohlo se to přihodit velice snadno. A jsem si jistý, že vím jak."

8 Pozemšťanova vzpoura

Zdalo se, že Gladia na chvíli zadržuje dech. Sevřela rty a téměř sípala. "Já ale nevím jak. Vy víte, kdo to udělal?"

Baley přikývl. "Udělal to ten, kdo zabil vašeho manžela."

"Jste si jistý?"

"A vy ne? Vražda vašeho manžela je první v dějinách Solárie. A o měsíc později dojde k dalšímu pokusu o vraždu. Může to být náhoda? Dvě vraždy, které spolu nesouvisejí, se najednou stanou během měsíce na planetě, kde zločin neexistuje? A nezapomeňte taky, že druhá oběť vyšetřovala první zločin, a proto byla pro vraha značně nebezpečná." Gladie se pustila do moučníku. "Dobrá! Jestliže to vidíte takhle, jsem nevinná," řekla mezi sousty.

"Proč myslíte, Gladie?"

"Proto, Eliáši, že jsem nikdy nebyla ani poblíž Gruerova panství. Ani jedinkrát v životě. Takže jsem prostě nemohla agenta Gruera otrávit. A jestliže jsem ho neotrávila - proč bych pak vraždila svého manžela?"

Baley mlčel. Zdalo se, že její vzrušení vyprchává a koutky úst ji klesaly dolů. "Nemyslíte, Eliáši?"

"To nemůžu vědět," řekl Baley. "Řekl jsem vám, že vím, jakým způsobem byl Gruer otráven. Je to velice promyšlený způsob a mohl ho použít kdokoli na Solarii bez toho, aby se vůbec octl na Gruerově panství."

Gladia sevřela ruce v pěsti. "Tvrdíte, že jsem to udělala já?"

"To neříkám."

"Ale naznačujete to." Rty měla rozhořčeně semknuté a na tvářích jí naskočily skvrny. "To jste se se mnou spojil jen kvůli tomu? Abyste mi kladl hnusné otázky? Abyste mě chytil do pastí?"

"Počkejte -"

"Tvářil jste se, že mě chápete, že mi rozumíte. Vy - vy Pozemšťane!"

Její kontraalt přešel při posledních slovech v muživé skřípění.

Daneel se, aniž hnul brvou, otočil ke Gladii a řekl: "Jestli dovolíte, paní Delmarrová, držíte nůž příliš křečovitě a mohla byste se pořezat. Dávejte pozor."

Gladia, celá zrudlá, chvíli divoce zírala před sebe. Nůž v její ruce byl zcela neškodný. Pak ho křečovitě napřáhla.

"Sem nedosáhnete, Gladie," řekl Baley.

Vzdychla. "Na koho myslíte, že chci dosáhnout? Pché!" Oťásla se přehnaným znechucením a vykřikla: "Okamžitě přerušte spojení!"

Poslední slova musela platit robotovi, kterého nebylo vidět. Gladia i část místnosti, kde byla, zmizely a místo nich se objevila původní stěna.

"Mám pravdu, když si myslím, že teď zvažuješ, zda je ta žena vinná?" řekl Daneel.

"Ne. Ať už to udělal, kdo chtěl, potřeboval mnohem víc jistých předpokladů, než má to ubohé děvče."

"Ale dovede se rozohnit."

"A co má být? Většina lidí to dovede taky. Nezapomeň, že navíc byla dlouhou dobu pod značným tlakem. Kdybych byl já pod takovým tlakem a někdo mě vytočil jako já ji, asi bych udělal víc, než popadl tu kudličku."

"Nebyl jsem zatím schopen posoudit, jaké techniky podle tebe bylo použito k otravě."

Baleymu bylo příjemné, že může říct: "Vím, žes to nedokázal. Chybí ti schopnost tuhle hádanku rozluštit."

Řekl to jako konečný verdikt a Daneel to přijal stejně klidně a vážně jako vše.

"Mám pro tebe dva úkoly," řekl Baley.

"Jaké, příteli Eliáši?"

"Za prvé se spoj s doktorem Thoolem a zjisti, v jakém stavu byla paní Delmarrová v době, kdy byl její manžel zavražděn. Jak dlouho vyžadovala ošetření atakdál."

"Máš na mysli zjistit něco určitého?"

"Ne. Jen se pokouším získat nová fakta. Na tomhle světě to není snadné. Za druhé se pokus zjisti, kdo se stane po Gruerovi šéfem bezpečnosti, a zajisti mi s ním projekci hned zítra ráno. Pokud jde o mě," řekl bez nadšení v duši i v hlase, "jdu si lehnout a doufám, že budu i spát." Potom téměř nedůtklivě dodal: "Myslíš, že by se tu našel nějaký slušný film?"

"Myslím, že bys měl zavolat robota, který má na starosti knihovnu."

To, že by měl mít něco do činění s robotem, Baleyho znechutilo. Mnohem raději by si něco vybral sám.

"Ne, nechci žádnou klasiku," řekl. "Chci obyčejný film ze života na Solarii. Alespoň šest kousků."

Příslušný robot (bez toho to nešlo) tiskl patřičná tlačítka a lovil požadované filmy z polic. Poté je vkládal do schránek a předával Baleymu. Chrástil při tom důstojně celou filmotékou.

"Pánovi by se mohl líbit romantický příběh z dob osídlování," navrhl, "nebo vynikající pohled na problémy chemie s pohyblivými modely atomů, případně něco fantastického nebo Galaktografii." Seznam byl nekonečný.

Baley kysele čekal na svůj pultucet. Když ho měl, řekl, že to stačí, vlastní rukou (svou vlastní rukou) popadl prohlížečku a odešel.

Když robot vykročil za ním a zeptal se, zda pán bude chtít pomoci s přípravou, vztekla se otočil a vyštěkl: "Ne. Zůstaň, kde jsi."

Robot se uklonil a zůstal.

Když se octl v posteli se zářícím nadhlavníkem, téměř svého rozhodnutí zalitoval. Prohlížečka se nepodobala žádnému z typů, které kdy používal, a neměl ani potuchy, jak do ní film založit. Tvrdošíjně se pustil do práce a nakonec, poté, co ji

rozebral téměř na kousky, něco svedl.

Když nic jiného, mohl se dívat na film, třebaže nebyl tak ostrý, jak by si to zasloužilo. Tahle malá splátka za nezávislost na robotech však stála za to.

Další hodinu a půl se probíral čtyřmi ze šesti filmů a byl jen zklamaný.

Původně vycházel z názoru, že není lepší cesty, jak vniknout do způsobu života na Solarii, než si přečíst několik zdějších románů. Jestliže mělo mít vyšetřování vůbec smysl, potřeboval to znát.

Ted' však musel na svůj názor zapomenout. Příběhy sice viděl, neseznámil se však s ničím jiným než se směšnými problémy lidí, kteří se chovali jako blázni a jejichž reakce mu byly záhadou. Proč by měla nějaká žena opustit zaměstnání jen proto, že se její dítě věnuje stejné profesi, a odmítala to vysvětlit komukoli do té doby, než nastaly nesnesitelné a směšné komplikace? Proč by se měli lékař a malířka cítit poníženi, že byli přiděleni jeden druhému, a co bylo tak noblesního na lékařově trvání na tom, že se začne věnovat výzkumu robotů?

Založil do prohlížečky pátý film a nastavil si ji, aby dobře viděl. Byl k smrti unavený.

Tak unavený, že si už přitom z pátého filmu (o němž předpokládal, že to byla detektivka) nepamatoval nic než úvodní záběry, v nichž nový majitel jakéhosi panství vchází do domu a nechává se seznamovat s jeho minulostí úctyhodným robotem.

Nejspíš usnul, ještě když prohlížečka běžela a světla svítla. Nejspíš potom robot uctivě vešel dovnitř, vypnul prohlížečku a zhasl světla.

Každopádně usnul a zdálo se mu o Jessii. Všechno bylo jako dřív. Nikdy neodjel ze Země. Chystali se zrovna do společné kuchyně a potom s přáteli na subéterické představení. Měli jet pohyblivým chodníkem a setkávat se s lidmi a nikomu to nevadilo. Byl šťastný.

A Jessie byla nádherná. Nějak trochu zhubla. Proč jen byla tak štíhlá? A tak nádherná?

A ještě něco tam nepatřilo. Bůhví proč na ně svítilo slunce. Zvedl hlavu a viděl nad sebou jenklenutí vyššího podlaží, ale práce na ně svítilo slunce, všechno jasně ozařovalo a nikoho to neznepokojovalo.

Probudil se celý zmatený. Nechal roboty donést snídani a na Da-neela nepromluvil. Neřikal nic a upíjel výtečnou kávu, aniž si všiml, jak chutná.

Proč jen se mu zdálo o tom viditelném - neviditelném slunci. Chápal, že se mu zdálo o Zemi a o Jessii, ale co s tím mělo slunce společného? A proč mu vůbec to pomýšlení vadilo?

"Příteli Eliáš, " oslovil ho Daneel opatrně.

"Co?"

"Corwin Attlebish se s námi spojí během půl hodiny. Už jsem to zařídil."

"Kdo je to kčertu Corwin Jaksehergotjmenuje?" zeptal se Baley nabroušeně a dolil si hrníček.

"První asistent agenta Gruera, Eliáš. Momentálně šéf bezpečnosti."

"Tak ať se spojí hned."

"Jak mi vysvětlili, je schůzka načasována za půl hodiny."

"Nezajímá mě, jak je načasovaná. Sežeň ho teď hned. Je to příkaz."

"Zkusím to, příteli Eliáš. Ale může se stát, že s tím hovorem nebude souhlasit."

"Je to zkus prosadit, Daneeli."

Prozatím šéf bezpečnosti souhlasil se spojením a Baley konečně poprvé na Solarii viděl Vesmířana, který odpovídal tomu, jak si je představují Pozemšťané. Attlebish byl vysoký, štíhlý a do bronzova. Měl světle hnědé oči a masivní, těžkou bradu.

Vypadal málem jako Daneel. Na rozdíl od Daneela, který vypadal až téměř jako božský ideál, měl Corwin Attlebish jisté rysy lidskosti.

Zrovna se holil. Z holicí tužičky tryskal proud částecí, které padaly na tváře a bradu, jemně odíraly vousy, jež se potom rozpadaly v nejjemnější prášek.

Baley nástroj znal jen z doslechu, ale nikdy ho neviděl v činnosti.

"Vy jste Pozemšťan?" zeptal se Attlebish polohlasně sevřenými rty, když mu sedřený prach zmizel pod nosem.

"Jsem Eliáš Baley," řekl. "Detektiv třídy C-7. Pocházím ze Země."

"Voláte brzy." Attlebish vypnul holicí přístroj a odhodil ho někam, kam Baley nedohlédl. "Co máte na srdci, Pozemšťane?"

Baleymu by se tón jeho hlasu nelíbil, ani kdyby měl tu nejlepší náladu, a téměř se rozzuřil. "Jak je agentu Gruerovi?"

"Je naživu," řekl Attlebish. "A možná že naživu zůstane."

Baley přikývl. "Vaši traviči neumějí dávkovat. Mají málo zkušeností. Dali Gruerovi příliš velkou dávku a on ji vyvrhl. Polovička by ho zabila."

"Traviči? Neexistuje žádný důkaz, že by byl otráven."

"U Joviše!" vytřeštil se Baley. "Co jiného myslíte, že se mu mohlo stát?"

"Spousta věcí. Jednomu se toho může přihodit spousta." Podrbal se na tváři a podíval se, co mu zbylo za nehty. "Vy můžete sotva vědět, jaké metabolické problémy může člověk mít, když je mu víc než dvě stě padesát."

"Je-li tomu tak, dostal jste kvalifikovanou lékařskou zprávu?"

"Zpráva doktora Thoola -"

Konečně. Hněv, který v něm vřel, vybublal na povrch. "Kašlu vám na doktora Thoola," zařval co nejsilněji. "Říkal jsem kvalifikovanou lékařskou zprávu. Vaši lékaři nic neumějí, stejně jako vaši detektivové, jestli vůbec nějaké máte. Museli jste si pořídit detektiva ze Země. Tak si pořiďte i lékaře."

Solarián se na něj chladně podíval. "Chcete mi radit, co mám dělat?"

"Ano, a zadarmo. Berte to jako laskavost. Gruer byl otrávený. Byl jsem toho svědkem. Napil se, pozvracel se a křičel, že

ho pálí v hrdle. Jak byste to nazval, když zvažíte, že vyšetřoval -" v tu chvíli se zarazil.

"Vyšetřoval co?" Zdálo se, že Attlebishem nic nepohnulo.

Baleymu vůbec nebylo příjemné, že tři metry od něj sedí Daneel. Gruer nechtěl, aby Daneel jako Aurořan o vyšetřování věděl. "Byla v tom nějaká politika," řekl mdle.

Attlebish si přehodil nohu přes nohu. Vypadal nepřítomně, znuděně, lehce nepřátelsky. "Na Solárii nejde o žádnou politiku v tom smyslu jako na jiných světech. Hannis Gruer je dobrý občan, ale má velkou představivost. To on, protože o vás slyšel nějakou historku, trval na tom, abychom vás dovezli. Dokonce souhlasil s podmínkou, že budete mít společnost z Aurory. Nemyslím, že to bylo nezbytné. Není v tom žádná záhada. Rikaina Delmarra zabila jeho žena a my už zjistíme jak a kdy. Dokonce, i když na to nepřijdeme, bude geneticky analyzována a podniknou se patřičné kroky. A pokud jde o Gruera, vaše travičské fantazírování nemá opodstatnění."

"Podle vás tu tedy nejsem zapotřebí," řekl Baley a nevěřil svým uším.

"Soudím, že nejste. Chcete-li se vrátit na Zemi, můžete. Dokonce bychom o to stáli."

Baleyho jeho vlastní reakce překvapila. "Ne, pane," vykřikl. "Nevypadnu."

"My jsme vás najali, detektive, a tak vás můžeme i propustit. Vráťte se na svou domovskou planetu."

"Ne! A teď mě poslouchejte. Radit budu já vám. Vy jste sice puncovaný Vesmířan a já Pozemšťan, ale s veškerou úctou, s nehlubšími a neponiženějšími omluvami, jste podělaný!"

"To odvoláte!" Attlebish se vztyčil do výšky svých sto osmdesáti centimetrů a nadutě shlížel na Pozemšťana.

"Máte v kalhotách! Bojíte se, že jste další na řadě, jestli za tím půjdu dál. Vy toho tedy necháte a oni zase nechají vás, abyste si dál žil ten svůj mizerný život." Baley neměl ani potuchy, kdo by "oni" mohli být, nebo jestli vůbec existují. Udeřil na arogantního Vesmířana naslepo a těšilo ho, jakou ránu zasadil jeho sebeovládání.

"Odjedete," namířil na něj Attlebish se studeným hněvem ukazovák, "a to během hodiny. A ujišťuju vás, že žádné diplomatické úvahy tu už nebudou."

"Strčte si ty výhrůžky za klobouk, Vesmířane. Chápu, že Země pro vás je nic, ale nejsem tu sám. Můžu vám představit svého partnera Daneela Olivawa? Je z Aurory. Moc nemluví, ale není tu pro to, aby mluvil. Tohle mám na starosti já, ale on moc pečlivě poslouchá. Neunikne mu ani slovo. Řeknu vám to přímo, Attlebishi -" Baley s gustem použil jméno bez formálního oslovení - "ať už tady na Solárii jde, o jakou chce hru, Auroru a dalších čtyřicet Vnějších Světů to zajímá. Jestli nás vykopnete, příští deputace na Solárii se už bude skládat z válečných lodí. Jsem ze Země a vím, jak to chodí. Uražená ješitnost znamená příště trestnou výpravu."

Attlebish zaměřil pozornost na Daneela a zdálo se, že o tom přemýšlí. Mluvil už uhlazeněji. "Neděje se tu nic, co by muselo zajímat kohokoli, kdo nepochází z této planety."

"Gruer si myslel něco jiného a můj partner to ví." Nebyl čas lámat si hlavu se lži.

Daneel se po těch slovech na Baleyho udiveně podíval, ale ten mu nevěnoval pozornost a pokračoval:

"Trvám na tom, že ve vyšetřování budu pokračovat. Za normálních okolností bych netoužil po ničem jiném než po návratu na Zemi. Dokonce, když se mi o ní zdá, mě vzruší tak, že málem nemůžu sedět. Kdyby mi patřil tenhle roboty zamořený palác, ve kterém teď bydlím, vyměnil bych ho i s roboty a celým vaším mizerným světem za lístek domů. Jenomže vy mi nemáte co nařizovat. Ne, dokud případ, který mám na starosti, nebude uzavřený. Zkuste se mě zbavit proti mé vůli a budete stát tváří v tvář vesmírné kanonádě."

Od této chvíle počítá vyšetřování vraždy dál podle svých pokynů. Já to mám na starosti a budu mluvit s těmi lidmi, se kterými budu chtít. Setkám se s nimi, nebude to jen projekce. Jsem zvyklý setkávat se s lidmi a budu se s nimi setkávat. Chci, aby mi k tomu váš úřad dal oficiální souhlas."

"To je nemožné, nesnesitelné -"

"Daneeli, řekni mu to."

V humanoidově hlase nebylo ani stopy po vzrušení. "Jak vás můj partner informoval, agente Attlebishi, poslali nás sem vyšetřovat vraždu. To je podstatné. Samozřejmě že nemáme v úmyslu porušovat zdejší zvyklosti, i pokud jde o přímý styk s lidmi, když to nebude nezbytné, jak vyžaduje detektiv Baley. A pokud jde o to, zda opustíme vaši planetu proti své vůli, mám pocit, že bych vám to neradil. A to i přesto, že chápu, že naše další setrvávání je vám či dalším obyvatelům Solárie nepříjemné."

Baley naslouchal nabubřelým větným frázím a svíral rty v kyselém úšklebku. Kdo věděl, že Daneel je robot, věděl i, že je to pokus něčeho dosáhnout, aniž by se dotkl lidí - Baleyho nebo Attlebishe. Kdo si myslel, že Daneel je Aurořan, obyvatel nejstaršího a vojensky nejsilnějšího z Vnějších Světů, mohl jeho slova chápat jako řadu jemných a do zdvořilá laděných hrozeb.

Attlebish se prsty dotkl brady. "Budu o tom uvažovat."

"Ne moc dlouho," řekl Baley, "protože během hodiny musím někoho navštívit a ne vidět v projekci. Chci ho vidět opravdu."

Ukázal robotovi, aby přerušil kontakt, a pak se ve směsi překvapení a potěšení podíval do prostoru, kde předtím byl Attlebish. Nic takového v plánu neměl. To všechno vyvolaly jeho sny a Attlebishova arogance. Ale teď byl rád, že k tomu došlo. Opravdu mu šlo o to, aby měl vyšetřování v rukou on sám.

A kromě toho, musel to tomu mizernému Vesmířanovi nandat, pomyslel si.

Prál by si, aby ho při tom viděli všichni lidé na Zemi. Ten chlápek dokonce vypadal jako Vesmířan a o to bylo všechno lepší. Mnohem lepší.

Proč však tak vehementně trval na tom, že se s těmi lidmi potřebuje setkat? Sám to sotva chápal. Věděl, co si naplánoval, a mezi jiným to bylo přání setkat se s někým (nejen v projekci). Dobrá. Ale přece jen trval na tom, že se s někým setká, skoro jako kdyby hodlal bez jakéhokoli důvodu rozrazit stěny domu.

Proč?

Cosí ho ponoukalo vedle případu samotného, cosí, co se dokonce netýkalo ani otázky bezpečnosti Země. Ale co? Aniž chtěl, vybavil se mu znovu ten sen: slunce zářící na neprůsvitné vrstvy gigantických podzemních pozemských měst.

"Nevím, příteli Eliáš, zda je to zcela bezpečné," řekl Daneel zamyšleně (pokud vůbec bylo možné v jeho hlase cokoli rozeznat).

"Blufovat? Fungovalo to. A vlastně to ani blufování nebylo. Myslím, že pro Auroru je důležité dozvědět se, co se na Solarii děje, a že si to tam u vás uvědomují. Mimochodem, díky, žeš mě neprozradil, přestože jsem nebyl tak úplně přesný."

"Bylo to přirozené rozhodnutí. Když se tě pokoušel agent Attlebish vykopnout, dopustil se vůči tobě jistého nepatrného útoku. Kdybych odhalil, že lžeš, způsobil bych ti větší a mnohem zřetelnější ublížení."

"Takže jsi sečetl možnosti a udělal, co bylo výhodnější, co?"

"Bylo to tak, příteli Eliáš. Je mi jasné, že podobné procesy, byť méně přesně definovatelné, se odehrávají i v lidské mysli. Presto však opakují, že tvůj nový návrh není bezpečný."

"Který nový návrh?"

"Nesouhlasím s tvým požadavkem přímo se setkávat s lidmi. Tím mám na mysli nikoli prostřednictvím projekce."

"Chápu. A neptal jsem se tě, zda s tím souhlasíš."

"Mám také své příkazy, příteli Eliáš. Nevím, co ti včera večer, když jsem byl pryč, řekl agent Hannis Gruer. Že ti něco řekl, je zřejmé ze změny tvého přístupu k celému problému. Avšak vzhledem ke svým instrukcím mohu ledacos odhadnout. Musel tě varovat před nebezpečím pro ostatní planety, které může situace na Solarii vyvolat."

Baley pomalu sáhl po dýmce. Čas od času se mu to přihodilo a vždycky, když nic nenahmatal, vzpomněl si, že tady nemůže kouřit, a to ho podráždilo. "Solariánů je jen dvacet tisíc. Jaké by mohli znamenat nebezpečí?" řekl.

"Mým pánům na Auroře dělá Solarie už nějakou dobu těžkou hlavu. Neřekli mi vše, co vědí -"

"A o tom málu, co ti řekli, ti taky řekli, abys zase nepovídal mně. Není to tak?" zeptal se Baley.

"Museli bychom se toho dozvědět o moc víc, abychom mohli o téhle záležitosti mluvit bez zábrán," řekl Daneel.

"Co vlastně ti Solariáni dělají? Nové zbraně? Sérii atentátů? Čím může dvacet tisíc lidí ohrožovat stamiliony Vesmířanů?"

Daneel neřekl ani slovo.

"Mám v úmyslu to zjistit," řekl Baley.

"Ale jiným způsobem, než jsi právě navrhl, příteli Eliáš. Mám příkaz co nejbedlivěji střežit tvou bezpečnost."

"To bys musel tak jako tak. První zákon!"

"Ještě víc. Půjde-li o střetnutí mezi tvou bezpečností a bezpečností někoho jiného, mám hlídat tu tvou."

"Jistě, to chápu. Kdyby se mi stalo cokoli, nemohl bys na Solarii bez problémů zůstat a Aurora na to není ještě připravená. Dokud jsem naživu, jsem tu, protože mě o to požádali přímo ze Solarie, a tak můžeme dělat ramena, pokud to bude nezbytné, a donutit je nás tu nechat. Když umřu, situace se změní. Takže máš příkaz udržet Baleyho naživu. Mám pravdu, Daneeli?"

"Nemohu se pokoušet interpretovat, jaké úvahy vedly k mým příkazům."

"Tak jo. Nelámej si s tím hlavu," řekl Baley. "Volný prostor mě nezabije. Když dojdou k tomu, že někoho musím nezbytně vidět, přežiju to a možná si i zvyknu."

"To není jen záležitost otevřeného prostoru, příteli Eliáš. Jde o tvou snahu po setkání se Solariány. Nesouhlasím s tím."

"Máš na mysli, že se to nebude líbit Vesmířanům. Škoda pro ně. Ať si vezmou nosní filtry a rukavice. Ať vystřikají vzduch spreji. A jestli jejich morálku pobuřuje vidět mě z masa a kostí, tak ať se kroutí a červenají. Ale já trvám na tom, že se s nimi chci setkat. Považuji to za nezbytné a udělám to."

"Ale já ti to nesmím dovolit."

"Ty mně chceš něco nedovolit?"

"Jistě víš proč, příteli Eliáš."

"Nevím."

"Tak si zvaž, že agent Gruer, klíčová postava ve vyšetřování naší vraždy, byl otráven. Není logické, že když tě nechám pokračovat podle tvého plánu a ty se bez zábrán setkáš s patřičným člověkem, budeš příští obětí nutně ty? Jak vůbec tedy můžu uvažovat o tom, že bys opustil bezpečí tohoto domu?"

"Jak mi v tom zabráníš, Daneeli?"

"Silou, bude-li to nezbytné, příteli Eliáš," řekl Daneel klidně. "I kdybych tě při tom měl zranit. Kdybych to neudělal, nepochybně bys zemřel."

9 Robot v úzkých

"Takže zas vyhrává to, co má větší náboj," řekl Baley. "Zraníš mě, abych zůstal naživu."

"Nemyslím, že by bylo nezbytné tě zranit, příteli Eliáš. Víš, že jsem silnější než ty a že se nebudeš pokoušet o zbytečný odpor. Jestli to však bude nezbytné, jsem připravený tě zranit."

"Můžu tě zlikvidovat třeba na místě," řekl Baley. "Teď hned! Já nemám žádné zábrany to udělat."

"Napadlo mě, že bys mohl díky našim momentálním vztahům zaujmout podobný postoj, příteli Eliáš. Uvědomil jsem si to ze všeho nejvíc, když jsme jeli do tohoto domu a když ses na chvíli projevil v autě poněkud násilně. Mé zničení je ve srovnání s tvou bezpečností nedůležité, avšak mé zničení by v tobě mohlo vyvolat stav úzkosti a zkřížit tak plány mých pánů. Takže první věcí, kterou jsem udělal, když jsi tu poprvé usnul, bylo, že jsem vybil tvůj blaster."

Baley sevřel rty. Je tu bez nabitého blasteru. Okamžitě sáhl po pouzdru. Vytáhl zbraň a podíval se na indikátor nabíjení. Byl na nule.

Chvilí držel kus neužitečného železa v dlani, jako kdyby jím chtěl mrstít Daneelovi do tváře. Ale k čemu? Robot by nepochybně uhnul.

Strčil blaster do pouzdra s tím, že ho včas nabije.

Pomalou a zamyšleně řekl: "Mě nepřechytračíš, Daneeli."

"Jak to myslíš, příteli Eliáš?"

"Chováš se příliš pánovitě. Jsem na tobě zcela závislý. Jsi robot?"

"Už dřív jsi o tom pochyboval," řekl Daneel.

"Loni na Zemi jsem pochyboval, zda R. Daneel Olivaw je skutečně robot. Ukázalo se, že je. Věřím, že tomu tak je stále. Takže se teď ptám: Jsi R. Daneel Olivaw?"

"Jsem."

"Ano? Daneel byl zkonstruován tak, aby vypadal naprosto jako Vesmířan. Proč by nemohl být Vesmířan přizpůsobený tak, aby vypadal jako Daneel?"

"Z jakého důvodu?"

"Aby se tady věnoval vyšetřování s větším úsilím a možnostmi, než by měl robot. Navíc tím, že by převzal Daneelovu roli, by mě mohl lépe ovládat. Roli by hrálo falešné vědomí, že já jsem pánem. Koneckonců, stejně se projevuješ mým prostřednictvím a je mě nutné nějak ovládat."

"Není to vůbec tak, příteli Eliáš."

"Tak proč si všichni Solariáni, s nimiž se setkáme, myslí, že jsi člověk? Jsou to experti na robotiku. To je lze tak snadno ošálit? Mám dojem, že není možné, abych byl jediný, kdo to pozná, a všichni ostatní ne. Je mnohem pravděpodobnější, že já se mýlím a ne oni."

"Vůbec ne, příteli Eliáš."

"Dokaž to," řekl Baley. Posunul se k okraji stolu a zdvihl zařízení na likvidaci odpadu. "Jestli jsi robot, můžeš to udělat docela jednoduše. Ukaž mi kov pod kůží."

Daneel začal: "Ujist'uj tě -"

"Ukaž kov," řekl Baley příkře. "To je příkaz! Nebo se necítíš povinen řídit se mými příkazy?"

Daneel si rozepnul košili. Hladkou bronzovou pokožku hrudi měl pokrytou řídkými, světlými chlupy. Daneel prsty pevně zatlačil pod pravou prsní bradavkou a kůže se beze stopy krve rozestoupila na celou šíři hrudi. Pod ní se zablýskal kov.

V témže okamžiku Baley pohnul prsty jen centimetr vzdálenými od tlačítka a stiskl kontakt. Vzápětí se objevil robot.

"Nehýbej se, Daneeli," vykřikl Baley. "To je příkaz! Ani se nehni!"

Daneel stál bez hnutí, jako kdyby z něj život či jeho robotická imitace zcela vyprchal.

"Můžeš zavolat dva další roboty, aniž by ses hnul z místnosti?" vyštěkl Baley na robota. "Jestli ano, udělej to."

"Ano, pane," řekl Baley.

Objevili se dva další roboti, přivolaní rádiovým signálem. Postavili se všichni do řady.

"Chlapci!" řekl Baley. "Vidíte toho tvora, kterého jste nazývali pánem?"

Šestero planoucích očí se slavnostně zahledělo na Daneela. Jedním hlasem řekli: "Vidíme ho, pane."

"Vidíte taky, že tenhle takzvaný pán je ve skutečnosti robot jako vy s kovovými vnitřnostmi? Že jen vypadá jako pán?"

"Ano, pane."

"Nejste povinni poslouchat žádný příkaz, který vám dá. Rozumíte?"

"Ano, pane."

"Naopak pravým pánem jsem já," řekl Baley.

Roboti na okamžik zaváhali. Baley zapochyboval, zda budou schopni pochopit, když jim předvedl, že někdo, kdo vypadá jako člověk, je ve skutečnosti robot, že kdokoli vypadající jako člověk taky člověk je.

Ale jeden z robotů řekl: "Jste člověk, pane." Baley si zhluboka oddechl.

"Dobře, Daneeli," řekl. "Dej si pohov."

Daneel se postavil o něco přirozeněji a klidně řekl: "To, že jsi začal pochybovat o mé totožnosti, nebylo nic jiného než trik, jak odhalit, co jsem, před ostatními. Alespoň tak to chápu."

"Je to tak," řekl Baley a podíval se stranou. Je to opravdu stroj, ne člověk, pomyslel si. Stroj neoklameš.

A přece nedokázal úplně potlačit stud. I když Daneel pořád stál s rozevřenou hrudí, bylo v něm cosi lidského, cosi, co bylo možné zradit.

"Zavři si hrudník, Daneeli," řekl. "A poslouchej. Fyzicky jsi docela jiný než tihle tři roboti. To vidíš, ne?"

"To je zřejmé, příteli Eliáš."

"Dobře... A teď, chlapci," otočil se znovu k ostatním robotům, "si pamatujte, že neprozradíte nikomu, žádnému robotovi nebo pánovi, že tento tvor je robot. Nikdy, pokud vám to nenařídím já a jen já sám."

"Děkuji," řekl Daneel tiše.

"Přesto tento robot vypadající jako člověk," pokračoval Baley, "nemá právo zasahovat do kterékoli činnosti, která se bude dít na můj příkaz. Jestliže to udělá, budete se bránit silou, přičemž dáte pozor, abyste ho nepoškodili, pokud to nebude nezbytné. Nedovolíte, aby navázal kontakt s kterýmkoli člověkem vyjma mě, ani s jinými roboty než s vámi, ať už by se s nimi setkal přímo nebo prostřednictvím projekce. Ani na okamžik ho nenecháte o samotě. Budete ho hlídat v téhle místnosti a nehnete se od něj. Veškeré vaše úkoly jsou zrušeny, dokud nedostanete další. Je to jasné?"

"Ano, pane," řekli sborem.

Baley se znovu otočil k Daneelovi. "Nemůžeš nic dělat, takže se mi nepokoušej v ničem bránit."

Daneelovy paže dál visely podél těla. "Není možné, příteli Eliáš, řekl, "aby tě díky tomu, že nic nebudu dělat, někdo ohrozil. Avšak zároveň není možné, abych cokoli dělal. Je to logicky neřešitelná situace. Nic neudělám. Budu ti důvěřovat, že se ti nic nestane."

Tak je to, pomyslel si Baley. Logika je logika a roboti na víc nemají. Logika Daneelovi napověděla, že je naprosto v úzkých. Rozum by mu mohl napovědět, že všechny faktory jsou vzácně pravděpodobné a že veškerý odpor by byl chybný.

Ale nic z toho nezvažoval. Robot je jen logický, ne rozumný.

Baleym projel znovu záchvěv studu a nedokázal se ubránit pokusu Daneela utěšit. "Podívej, i kdybych se hnal do nebezpečí, jako že se nezenu," (dodal rychle a přelétl očima ostatní roboty), Je to jen má práce. Je to něco, za co jsem placený. Mým úkolem je chránit lidstvo jako celek, tak jako tvým úkolem je chránit mě jako jednotlivce. Chápeš to?" "Nechápu, příteli Eliáš."

"To proto, že tě nevyrobili, abys chápal. Musíš mi věřit, že kdybys byl člověk, tak bys to pochopil."

Daneel se v gestu pokory uklonil. Když Baley vykročil ke dveřím z místnosti, ani se nepohnul. Trojice robotů ustoupila, aby mohl projít, a nespouštěla z Daneela fotoelektrické oči.

Baley si vykračoval klidně a s pocitem svobody. Srdce mu rychle bilo v očekávání toho, co bude, když náhle poskočilo. Do cesty mu vstoupil z postranních dveří další robot.

Něco se stalo?

"Copak, chlapče?" vyštěkl.

"Mám pro vás vzkaz kanceláře prozatímního šéfa bezpečnosti Att-lebishe."

Baley sáhl po zvláštním pouzdru, které mu robot podával, a to se okamžitě otevřelo. Rozevřel kus papíru popsaný úhledným písmem. (Neudivilo ho to. Solárie nepochybně měla ve svých záznamech jeho otisky prstů a pouzdro se otvíralo, když se ho dotkly určité křivky papírář.)

Přečetl si zprávu a v obličeji se mu odrazilo uspokojení. Bylo to oficiální povolení vyslýchat osobně, a to se souhlasem vyslýchaných, přičemž se od nich požaduje, aby "agentům Baleymu a Olivawovi" všemožně vyšli vstříc.

Attlebish tedy kapituloval, dokonce tak výrazně, že Pozemšťanovo jméno napsal jako první. Bylo to skvělé znamení, že se konečně vyšetřování bude vést způsobem, jakým by se vést mělo.

Baley se octl znovu v letadle jako na cestě z New Yorku do Washingtonu. Tentokrát to však bylo jiné. Letadlo nebylo uzavřené. Okénka zůstala průhledná.

Venku bylo jasno a Baley okénka vnímal jako modré nezřetelné skvrny. Pokusil se nevyděsit se. Hlavu si sklonil do klína, jen když už to nemohl vůbec snést.

Vybral si to přece sám. Jeho triumfální pocit, neobyčejné vnímání svobody, to, že porazil nejdřív Attlebishe a potom Daneela, pocit, že obhájil důstojnost Země proti Vesmířanům, si to vyžadovaly.

Všechno začalo tím, že se vydal přes otevřený prostor k čekajícímu letadlu. Měl pocit jakési uvolněné rozechvělosti, která byla téměř příjemná, a díky návalu sebedůvěry, jenž ho náhle posedl, nařídil, aby okénka zůstala nezakryta.

Musím si na to dokázat zvyknout, říkal si při tom a díval se do modré, dokud se mu nerozbušilo srdce a knedlík v krku nebyl větší, než jaký dokázal zvládnout.

V stále kratších intervalech musel zavírat oči a zakrývat si hlavu pažemi. Jeho sebedůvěra pomalu vyprchávala a ani to, že si občas sáhl na pouzdro s čerstvě nabitým blasterem, mu nepomáhalo.

Pokusil se soustředit na plán útoku. Za prvé, zjistit, jak na téhle planetě vše funguje. Zmapovat si pozadí, v němž vše buď musí mít své místo, nebo nesmí dávat v rámci systému smysl.

Setkat se s nějakým sociologem!

Zeptal se robota, jak se jmenuje nejvýznamnější solariánský sociolog. V tom spočívalo pohodlí mít roboty: na nic se nevyptávali.

Robot mu řekl jméno, životopisná data a po chvíli dodal, že sociolog bude nejspíš obědovat a pravděpodobně spojení odloží.

"Oběd!" řekl Baley ostře. "Nebuď směšný. Do poledne chybí ještě dvě hodiny."

"Mám na mysli místní čas, pane," řekl robot.

Baley chvíli zíral, než porozuměl. Na Zemi s jejími pohřbenými městy byly den i noc, doba bdění i spánku uměle vytvořená časová údobí, koordinovaná tak, aby sloužila planetě jako celku. Na planetě, jako je tahle, odhalené slunci, nebyly den a noc jen věci výběru a lidského rozhodnutí.

Baley se pokusil představit si svět jako kouli, která je střídavě osvětlená a střídavě ve tmě podle toho, jak se otáčí. Dokázal to jen stěží a cítil jisté pohrdání takzvané lepšími Vesmířany, kteří si nechávali tak základní věci jako čas diktovat vrtochy pohybu planety.

"Spoj mě s ním okamžitě," řekl.

Roboti už byli na místě, když letadlo přistálo. Baley se, jen co opět stál ve volném prostoru, začal třást.

Zamumlal na nejbližšího z nich: "Podej mi ruku, chlapče, ať se tě můžu chytnout."

Sociolog už ho čekal v hale a křečovitě se usmíval. "Dobré odpoledne, pane Baley."

Baley popadl dech a přikývl. "Dobrý večer. Mohl byste zatemnit okna?"

"Už jsou zatemněná," řekl sociolog. "Vím o tom, jak to na Zemi chodí. Půjďte se mnou?"

Baley to zvládl už bez pomoci robota. Nechal se vést dlouhou cestou, skrz množství hal a chodeb. Když se konečně posadil ve velké a pěkně zařízené místnosti, byl rád, že si může odpočinout.

Kolem stěn místnosti byly oblé mělké výklenky. V každém z nich byly růžové a zlaté sochy, abstraktní figury lahodily očím, avšak žádný jasný dojem nevyvolávaly. Velká krabicovitá věc s bílými a visícími válcovitými objekty a řadou pedálů připomínala hudební nástroj.

Baley se díval na sociologa stojícího vedle něj. Vesmířan vypadal přesně tak, jako když se s ním včera setkal v projekci. Byl vysoký a štíhlý a měl zcela bílé vlasy. Obličej měl klínovitý tvar. Velký nos doplňovaly hluboce posazené živé oči. Jmenoval se Anselmo Quemot.

Dívali se jeden na druhého, dokud Baley neměl pocit, že jeho hlas už je odpovídajícím způsobem normální. První, co řekl, však s vyšetřováním nemělo nic společného. Vlastně to ani neměl v úmyslu říct.

"Můžu dostat něco k pití?" zeptal se.

"K pití?" Sociologův hlas byl o maličko výš posazený, než aby mohl znít zcela příjemně. "Přejete si vodu?"

"Dal bych přednost něčemu alkoholickému."

Sociolog vypadal trochu nešťastně, jako kdyby pohostinnost bylo něco, s čím se dosud nesetkal.

Vlastně tomu přesně tak bylo. Ve světě, kde projekce je způsob komunikace, nemají potuchy o tom, co je to nabídnout jídlo či pití.

Robot mu donesl malý emailovaný pohárek. Nápoj měl světle růžovou barvu. Baley opatrně přičichl a ještě opatrněji se napil. Drobný doušek se mu teple rozlil v ústech a vyslal příjemnou zprávu do jícnu. Další doušek už byl podstatnější.

"Jestli byste chtěl ještě -" začal Quemot.

"Díky, teď ne. Jste velice laskav, pane, že jste se se mnou setkal."

Quemot se pokusil o úsměv, ale znatelně se mu to nepovedlo. "Už dlouho jsem nic takového neudělal. Je to tak."

Když to říkal, téměř se svíjel.

"Dovedu si představit, jak je to pro vás těžké," řekl Baley.

"Strašně." Quemot se rázně otočil a vykročil ke křeslu v opačném koutě místnosti. Pootočil je tak, aby se mohl dívat víc stranou než na Baleyho, a posadil se. Sevřel ruce v rukavicích a nosní dírky se mu chvěly.

Baley dopil a pocítil, jak se mu do údů vrací teplo a s ním i trocha sebedůvěry.

"Jaký je to přesně pocit, když tu jsem, pane doktore?" zeptal se.

Sociolog jen zamumlal: "To je nezvykle osobní otázka."

"Já vím. Ale myslím, že jsem vám při projekci vysvětlil, že tu jsem, abych vyšetřoval vraždu, a že se vás budu muset zeptat na spoustu věcí, z nichž řada bude velice osobní."

"Pomůžu vám, seč budu schopen," řekl Quemot. "Jen doufám, že ty otázky budou v mezích slušnosti." Když mluvil, pořád se díval stranou. Když náhodou zabloudil očima na Baleyho, nesetřval na něm pohledem, ale uhnul.

"Neptám se vás na vaše pocity z pouhé zvědavosti. Pro mé vyšetřování je to velmi podstatné."

"Nevím proč."

"Musím se o tomhle světě dozvědět co nejvíc. Musím pochopit, jaké mají Solariáni pocity, pokud jde o obyčejné věci. Chápete to?"

Quemot se na Baleyho ani nepodíval a zvolna řekl: "Má žena zemřela před deseti lety. Setkávat se s ní nebylo lehké, ale přece jen si na to člověk časem zvykl. A navíc nebyla ten typ, co by se vnucoval. Nová žena mi už přidělena nebyla, protože jsem překročil věk pro - pro -" podíval se na Baleyho, jako kdyby po něm chtěl, aby mu pomohl vyjádřit se, a pak o něco tišeji dodal "- pro pložení. Když už nemám ženu, nejsem naprosto zvyklý se s kýmkoli stýkat."

"Ale jak se cítíte?" trval Baley na svém. "Nemáte pocit strachu?" Vybavil si sám sebe v letadle.

"Ne. To není strach." Quemot pootočil hlavu, aby se podíval na Baleyho, a vzápětí uhnul. "Ale budu upřímný, pane Baley. Mám pocit, že vás cítím."

Baley se automaticky málem schoval v křesle a bolestivě si uvědomoval svou tělesnost. "Cítíte mě?"

"Je to jen pocit, samozřejmě," řekl Quemot. "Nevím, jestli jste cítit nebo jak silně, a i kdybyste páchl sebevíc, mé nosní filtry by to pročistily. Jenže představivost..." Pokrčil rameny.

"Chápu."

"Je to mnohem horší. Jistě mi to prominete, pane Baley, ale v přítomnosti jiného člověka mám silný pocit čehosi slizkého, co se mě snaží dotknout. Snažím se uniknout a je to velmi nepříjemné."

Baley se zamyšleně podrblal za uchem a snažil se zahnat pocit uraženosti. Koneckonců nešlo o nic než o neurotickou reakci na momentální situaci.

"Je-li tomu tak, pak mě překvapuje, že jste se tak jednoduše rozhodl setkat se se mnou," řekl. "Nepochybně jste ten nepříjemný pocit mohl předpokládat."

"To ano. Ale víte, byl jsem zvědavý. Jste Pozemšťan." Baley si ironicky pomyslel, že to by byl další důvod, proč se s ním nesetkat, ale potom řekl jen: "Proč je to důležité?"

V Quemotově hlase zazněl křečovitý pokus o projev zájmu: "Není to něco, co bych dokázal snadno vysvětlit. Ani sám sobě. Ale zabývám se sociologií už víc než deset let. Hodně. Dospěl jsem k názorům, které jsou nové a překvapivé a přitom zásadně správné. Jeden z nich mě vede k tomu, abych se výrazně zajímal o Zemi a o Pozemšťany. Víte, když se hodně zabýváte společností na Solarii a způsobem zdejšího života, časem se ukáže jako zcela zřejmé, že tato společnost a způsoby jejího chování jsou modelovány přímo a věrně podle Země."

10 Stopy po kultuře

Baley se neubráníl, aby nevykřikl: "Cože!?"

Quemot se mu podíval přes rameno a po chvíli mlčení konečně řekl: "Nemyslím současnou pozemskou kulturu. Tu ne."

"Aha," řekl Baley.

"Myslím staré kultury existující v dějinách Země. Jako Pozemšťan o nich zajisté víte."

"Viděl jsem nějaké knihy," řekl Baley opatrně.

"Ach ano. Pak chápu."

Baley, který nechápal nic, řekl: "Dovolte, abych vám přesně vysvětlil, co potřebuju, pane doktore. Chtěl bych, abyste mi vysvětlil vše, co lze, o tom, proč se Solárie tak liší od ostatních Vnějších Světů, proč je tu tolik robotů, proč se chováte, jak se chováte. Je mi líto, jestli to vypadá, že uhýbám od tématu."

Změnit téma hovoru však Baley chtěl. Jakýkoli rozhovor o podrobnostech a rozdílech solariánské a pozemské kultury by přinesl užitek jen polovině diskutujících. Mohl by tu klidně strávit celý den a vrátit se o nic moudřejší, alespoň pokud by šlo o užitečné informace.

Quemot se usmál: "Vy chcete srovnávat Solarii s ostatními Vnějšími Světy a ne Solarii se Zemí."

"Já Zemi znám, pane doktore."

"Jak si přejete." Solarián zlehka zakašlal. "Bude vám vadit, když si otočím křeslo úplně zády k vám? Bude mi to - bude to pro mě příjemnější."

"Jak si přejete vy, doktore Quemote," řekl Baley prkenně.

"Dobrá." Robot na tichý Quemotův pokyn obrátil křeslo. Sociolog si sedl, skryl se před Baleyho očima za mohutným opěradlem a hlas mu rázem ožil i prohloubil se a zesílil.

"Solárie byla poprvé osídlena asi před třemi sty lety. Původní osídlenci pocházeli z Nexonu. Víte něco o Nexonu?"

"Obávám se, že ne."

"Není od Solárie daleko, jen asi dva parseky. Solárie a Nexon jsou vlastně pár nejbližších osídlených světů v Galaxii. Na Solarii, dokonce ještě než sem přišli lidé, byl už život a byla velmi vhodná pro osídlení. Pro Nexon, kde začínalo být vzhledem k tomu, jak rostl počet jeho obyvatel, obtížné udržovat životní úroveň, byla samozřejmě výjimečně atraktivní."

Baley ho přerušil. "Rostl počet obyvatel? Soudil jsem, že Vesmířani porodnost regulují."

"Na Solarii ano, avšak další Vnější Světy jsou v tomto ohledu poněkud laxní. V době, o níž mluvím, se počet obyvatel Nexonu blížil ke dvěma milionům. Bylo to už hodně, aby začalo být nezbytné regulovat počet robotů vlastních jedinou rodinou. Takže se sem přistěhovali z Nexonu ti, kdo si mohli dovolit mít tu letní domy. Solárie je plodná, s teplým podnebím, bez nebezpečné fauny."

Ti, kdo se tu usadili, to měli na Nexon blízko a cestovali tam bez problémů a na Solarii si mohli žít, jak chtěli. Mohli mít tolik robotů, kolik si mohli dovolit a kolik potřebovali. Pozemky si pořídili, jak velké si přáli, na prázdné planetě nebyl s místem problém a s neomezeným počtem robotů nedělalo potíže ani využití planety.

Robotů časem bylo tolik, že museli být vybaveni rádiovým spojením, a tím začal i rozvoj zdejších průmyslových odvětví. Začali jsme vyvíjet nové typy robotů, rozvíjet jejich další možnosti a určení. Kultura určuje rozvoj myšlení. To je poučka, kterou jsem, myslím, vymyslel já." Quemot se uchechtl.

Robot, přivolaný pokynem, který Baley přes bariéru křesla nezaregistroval, přinesl Quemotovi k pití cosi podobného, co dostal on předtím. Baley mu nedonesl nic. Rozhodl se, že si o pití neřekne.

"Výhody života na Solarii byly každému, kdo to viděl, jasné," pokračoval Quemot. "Solárie se stala módou. Domy si tu stavěli další a další Nexoňané a ze Solárie se stala 'vilová planeta'. A ti, kdo tu žili, tu stále častěji trávili celý rok a své záležitosti na Nexonu nechávali dělat své zástupce. Byly tu založeny továrny na roboty. Byly vyhloubeny doly a založeny farmy, které dokonce vyvážely své produkty."

Krátce řečeno, pane Baley, začalo být zřejmé, že během století či dvou bude Solárie stejně přelidněná jako Nexon. Zdálo se smělé a nešetrné objevit takovýto svět a pak ho ztratit jen díky nedostatku předvídavosti."

Abych vás neunavoval spoustou zbytečné politiky, chci jen říct, že si Solárie dokázala zajistit nezávislost a uchovat si ji bez války. Jsme užiteční Vnějším Světům jako výrobci speciálních robotů a díky tomu jsme spřáteleni se všemi Vnějšími Světy, které nám pomáhají."

Po získání nezávislosti jsme se samozřejmě začali starat o to, aby populace nevzrostla nad rozumný limit. Regulujeme přistěhovalectví a porodnost a vše má na starosti rostoucí počet stále rozmanitějších robotů."

"Proč se Solariáni nechtějí setkávat jeden s druhým?" řekl Baley. Dotýkalo se ho, jakým způsobem se Quemot rozhodl prezentovat sociologii."

Quemot vykoukl zpoza křesla a téměř okamžitě zase zmizel. "To přišlo vzápětí. Máme velké pozemky. Pozemek o rozloze deseti tisíc čtverečních mil je docela běžný, i když největší mají spoustu neproduktivního prostoru. Můj vlastní pozemek má rozlohu devět set padesát čtverečních mil a každý centimetr z toho je kvalitní půda."

V každém případě to, co určuje postavení člověka ve společnosti, je rozloha jeho pozemku. Jednou z kvalit velkého pozemku je možnost toulat se po něm bez cíle s nepatrným nebezpečím, že se octnete na pozemku souseda anebo že ho dokonce potkáte. Chápete?"

Baley pokrčil rameny. "Doufám, že ano."

"Krátce, Solarián je pyšný, že nepotká souseda. A navíc jeho záležitosti vedou roboti tak dobře a on sám je tak soběstačný, že ani nemá důvod své sousedy vidět. Touha vyhnout se setkání vedla k vývoji ještě dokonalejších projekčních zařízení, a čím víc jich bylo, čím byla lepší, tím méně bylo nutné setkávat se s jinými lidmi. Jedno ovlivňovalo druhé, vznikla zpětná vazba. Chápete?"

"Podívejte, pane doktore, nemusíte mi to zase vysvětlovat tak zjednodušeně," řekl Baley. "Nejsem sice sociolog, ale normální univerzitní kurz jsem absolvoval. Samozřejmě, jen na Zemi," dodal s váhavou skromností, jejímž cílem bylo předem zabránit téže poznámce, pronesené však mnohem urážlivěji. "Ale zato rozumím matematice."

"Matematice?" opakoval Quemot s důrazem na poslední slabiku.

"Ne té, jaká je zapotřebí pro robotiku, té bych nerozuměl. Ale sociologické rovnice a vztahy zvládnou. Známe například Teraminův vztah."

"Cože, pane Baley?"

"Možná že se tomu u vás říká jinak. Vztah utrpěné újmy k zaručené výhodě se má jako dé lomeno je to celé na en-"

"O čem to mluvíte?" Vesmířan se ozval tak ostře a rázně, že Baley rozrušeně zmlkl.

Vztah utrpené újmy k zaručené výhodě byl základní věcí pro každého, kdo musí jednat s lidmi tak, aby je zvládl.

Například soukromá kóje ve společné umývárně pro jednu osobu znamená, že je tu x lidí trpělivě čekajících na touž výhodu. Hodnota x přitom kolísá ve známých variacích daných prostředím a lidským temperamentem a číselně vše vyjadřuje Teraminův vztah.

Jenomže ve světě, kde existují jen výhody a žádná újma, lze Teraminův vztah redukovat na trivialitu. Zřejmě vybral špatný příklad.

Zkusil to znovu. "Podívejte, pane, pojmout vzrůst předsudků proti vzájemnému setkávání lidí jen kvalitativně je pro mě účely zbytečné. Po-třebuju znát přesnou analýzu předsudků, abych mohl efektivně reagovat. Musím přesvědčit lidi, aby se se mnou dokázali setkat tak jako teď vy."

"Pane Baley," řekl Quemot, "lidské emoce ale nelze posuzovat, jako by pocházely z pozitronického mozku."

"To přece neříkám. Robotika je věda založená na dedukci a sociologie zase na indukci. V obou případech však lze aplikovat matematiku."

Na okamžik zavládlo ticho. Potom Quemot třaslavě řekl:

"Připustil jste, že nejste sociolog."

"Ano. Ale mně řekli, že vy jste. Nejlepší na planetě."

"Jsem tu jediný. Mohl bych klidně říct, že jsem tu vědu vymyslel."

"Prosím?" Baley na chvíli váhal, než se zeptal dál, tak se mu zdála jeho otázka impertinentní. "Prostudoval jste nějaké knihy s touto tematikou?"

"Viděl jsem jich pár z Aurory."

"Viděl jste některé ze Země?"

"Ze Země?" Quemot se nuceně zasmál. "Ani by mě nenapadlo číst cokoli z vědecké produkce Země. Bez urážky."

"To je mi líto. Myslím, že se dozvím určitá fakta, díky nimž budu moci rozmlouvat s lidmi tvář v tvář, aniž bych k tomu musel -"

Quemot vyrazil podivný rezavý a neartikulovaný zvuk a velké křeslo, v němž seděl, se naklonilo dozadu a potom převrátilo.

Vzápětí zaslechl jen stěží artikulovanou mluvu: "Promiňte."

Pak už jen viděl, jak Quemot neobratně rázuje z místnosti ven.

Nakrčil obočí. U Joviše! Na jaké kuří oko zase šlápl?

Pokusil se zvednout z křesla, ale když do dveří vešel robot, v půli pohybu se zarazil.

"Pane," řekl robot, "můj pán mi nařídil, abych vám řekl, že se s vámi za okamžik setká v projekci."

"V projekci?"

"Ano, pane. Přejete si zatím nějaké občerstvení?"

Během okamžiku se mu u lokte objevil další kalíšek růžové tekutiny a spolu s ním tentokrát i talířek s teplým a křehkým cukrovím.

Baley se znovu uvelebil v křesle, opatrně ochutnal likér a odložil ho. Cukroví bylo na omak tvrdé a teplé, avšak když Je vložil do úst, křuplo a náplň byla o poznání teplejší a měkčí. Nedokázal rozeznat, z čeho se jeho chuť skládá, a zadumal se nad tím, zda je vyrobeno z místních koření Solárie.

Pak si vzpomněl na omezenou kvasinkovou pozemskou stravu a zase přemýšlel, tentokrát nad tím, zda by na Zemi byl trh pro kvasinkové řetězce napodobující chuť produktů z Vnějších Světů.

Jeho uvažování však náhle přerušil sociolog Quemot, který se před ním zničehonic objevil. Tentokrát se na něj díval!

Seděl v menším křesle v místnosti, jejíž stěny a podlaha se ostře lišily od té, v níž byl Baley. Usmíval se a drobné vrásky v jeho obličejí se prohloubily. Paradoxně najednou vyhlížel mladší a jeho pohled byl živější.

"Tisíckrát promiňte, pane Baley," řekl. "Myslím, že budu vaši osobní přítomnost lépe snášet, ale byl to omyl."

Taktak, že jsem se držel, a abych se přiznal, jedna vaše věta mě pak vypudila."

"Jaká věta to byla?"

"Řekl jste cosi o tom, že chcete mluvit s lidmi tvář v -" Zavrtěl hlavou a rychle si přešel jazykem rty. "Ani to nechci vyslovit, ale myslím, že víte, co mám na mysli. Ta věta ve mně vyvolala představu, jak my dva dýcháme dech jeden druhého." Solarián se otřásl. "Nezdá se vám to odporné?"

"Myslím, že mě to nikdy nenapadalo."

"Je to moc ošklivý zvyk. A jak jsem si to představil, uvědomil jsem si, že skutečně jsme v jedné místnosti, a i když k vám sedím zády, vzduch z vašich plic se dostane až ke mně a také do mě. S mou citlivou myslí -"

"Atmosféra na Solarii se skládá celá z molekul a jsou tu tisíce plic. A jsou tu taky plíce zvířat a rybí žábry."

"To je pravda," řekl Quemot a smutně se podrábnil na bradě, "a vlastně na to taky nikdy nemyslím. Jenomže to byla tak náhlá situace, v níž jsme spolu vdechovali a vydechovali. Úleva, když teď jsme spojeni v projekci, je nečekaně nádherná."

"Jsme pořád v jednom domě, doktore Quemote."

"To je přesně to, co mě na tom pocitu úlevy udivuje. Jste ve stejném domě jako já, a přece to projekce zcela mění. Ale aspoň vím, jaké to je setkat se s někým cizím. Už to raději nebudu zkoušet znovu."

"To zní, jako kdybyste už někdy s setkáváním se s lidmi experimentoval."

"Svým způsobem," řekl Vesmířan. "Řekl bych, že ano. Ale měl jsem k tomu přamálo důvodů. Výsledky byly zajímavé, i když stejně znepokojující. Byl to zajímavý test a možná ho zaznamenám."

"Co zaznamenáte?" zeptal se udiveně Baley.

"Své pocity," podíval se stejně udiveně Quemot.

Baley si povzdechl. Zase nedorozumění. Pořád samá nedorozumění. "Ptal jsem se vás jen proto, že jsem se domníval, že máte nějaké přístroje, jak hodnotit emocionální reakce. Třeba elektroencefalograf." Vypadal asi bezmocně. "I když předpokládám, že máte nějakou kapesní verzi přístroje, který nemá ani elektrickou šňůru. Na Zemi nic takového nemáme."

"Jsem si jist," řekl Solarián koženě, "že jsem schopen odhadnout podstatu svých pocitů bez jakéhokoli přístroje. Vyjádřil jsem to snad dost zřetelně."

"Jistě, samozřejmě, ale pokud jde o kvantifikovanou analýzu..." začal Baley.

Quemot hádavě spustil: "Nevím, kam mříte. A kromě toho, pokouším se vám říct něco jiného, svou vlastní teorii, tedy v podstatě cosi, co jsem v žádné knize nenašel a na co jsem dosti hrdý -"

"A co je to přesně, pane doktore?" zeptal se Baley.

"Je to zdůvodnění, proč je kultura Solárie založená na minulosti Země."

Baley si vzdychl. Jestli ho nenechá, aby to ze sebe dostal, sotva se pohnou dál. "V čem spočívá?" zeptal se.

"Ve Spartě!" řekl Quemot a zdvihl hlavu, takže na okamžik se jeho bílé vlasy zablýskly ve světle a vypadaly skoro jako svatozář. "Jistě jste o Spartě slyšel."

Baley pocítil úlevu. Když byl mladší, zajímala ho dávná minulost Země hodně (mnoho Pozemšťanů se o ni zajímalo už proto, že to tehdy byla všemu nadřazená a jedinečná Země a Pozemšťané byli pány všeho, neboť žádní Vesmířané neexistovali), ale byla to poněkud široká otázka. Quemot klidně mohl mít na mysli některé údobí, jež Baley neznal, a to by nebylo nejlepší.

Opatrně proto řekl: "Ano, viděl jsem na to téma pár věcí."

"Dobrá. Takže víte, že Sparta v době své největší slávy měla relativně málo plnoprávných občanů, o něco větší počet jednotlivců druhé třídy - perioekiů - a vskutku hodně opravdových otroků, hělotů. Hělotů bylo ve srovnání se Spartány dvacetkrát víc a byli to lidé s lidskými pocity a lidskými slabostmi."

Aby zajistili, že vzpoura hělotů nebude nikdy mít naději na úspěch, byť by jich bylo sebevíc, specializovali se Spartané na vojenství. Každý z nich žil jako vojenský stroj a společnost tak dosáhla svého cíle. Žádná vzpoura hělotů nebyla nikdy úspěšná.

My lidé jsme na Solárii víceméně totéž, co byli Spartané. Máme své hěloty, i když to nejsou lidé, ale stroje. Nemohou se vzbouřit a my se jich nemusíme bát, byť by jich bylo tisíckrát víc, než bylo hělotů proti Sparťanům. Máme tudíž výhody spartánské výjimečnosti, aniž bychom se museli obětovat tomu, abychom zůstali pány. Namísto toho se můžeme přizpůsobovat způsobu života Atěňanů, kteří byli současníky Spartánů a kteří

"Viděl jsem pár filmů o Atěňanech," řekl Baley.

Čím déle Quemot mluvil, tím víc se rozehrával. "Civilizace má odjakživa strukturu pyramidy. Čím výš se blížíte vrcholu té stavby, tím víc se naskytá příjemností a příležitosti ke štěstí. Čím člověk šplhá výš, tím méně je lidí, kteří jsou na tom stejně. Zákonitě je také mnohem víc těch, kdo jsou stejných výhod zbaveni. A nezapomeňte, že nehledě na to, jak dobře na tom je i nejnižší vrstva pyramidy z hlediska absolutních měřítek, vždycky existují ve srovnání s těmi na vrcholu ti, kdo něco nemohou. Například i ti nejchudší obyvatelé Aurory jsou na tom lépe než pozemští aristokraté, byť ve srovnání s aurorskými aristokraty jsou znevýhodněni. Jenomže ti, s nimiž se srovnávají, jsou právě jejich pány. Takže uvnitř lidské společnosti vždy existuje společenské napětí. Akce sociální revoluce a reakce, již se jí společnost brání nebo s ní bojuje, jestliže už k ní dojde, je příčinou většiny lidských trablů táhnoucích se dějinami."

Na Solárii se poprvé v historii stalo, že existuje pouze špiče pyramidy. Na místě těch práv zbavených jsou roboti. Máme tu poprvé novou společnost, skutečně novou. Je to první výrazný společenský objev od doby, kdy zemědělci v Sumeru a Egyptě objevili města."

Pohodlně se usadil a usmíval se.

Baley přikývl. "Vydal jste to už?"

"Klidně mohu," řekl Quemot s předstíranou ležérností, "jednou to možná udělám. Ale ne teď. Je to můj třetí přínos."

"Jsou oba předchozí stejně významné jako tento?"

"Netýkají se sociologie. Byval jsem svého času sochařem. To, co vidíte kolem sebe -" ukázal na sochy - "jsem dělal já. Býval jsem i skladatelem. Ale stárnu a Rikaine Delmarre se se mnou vždycky přel o tom, že užité umění je důležitější než čisté umění. Takže jsem se rozhodl pro sociologii."

"Říkáte to, jako by Delmarre byl váš dobrý přítel," řekl Baley.

"Znali jsme se. Když jste tak starý jako já, znáte všechny Solariány. Ale není nejmenší důvod nesouhlasit, že bychom se dobře neznali."

"Jaký člověk byl Delmarre?" (Bylo to zvláštní, ale při vyslovení jeho jména se Baleymu vybavila Gladia a zaplavila ho při tom vzpomínka na to, jak ji naposledy viděl - rozzuřenou, s obličejem zkřiveným vztekem, který vyvolal právě on.) Quemot se na něj chvíli zamyšleně díval. "Ten člověk měl svou hodnotu. Celý svůj život obětoval Solárii."

"Jinými slovy, byl to idealista."

"Ano, určitě. To se pozná třeba z toho, že se dobrovolně stal fetologem - předporodním inženýrem. Je to užité umění a říkal jsem vám, co si o jeho důležitosti myslel."

"Co je zvláštního na tom, že to udělal dobrovolně?"

"Jak to myslíte - ale zapomněl jsem, že jste Pozemšťan. Je to neobvyklé. Je to takový typ práce, kterou někdo dělat musí, i když nikdo nechce dobrovolně. Obyčejně je nutné někoho na to místo jmenovat na určitý počet let a být vybrán vůbec není příjemné. Delmarre se přihlásil sám, a to doživotně. Měl pocit, že tohle postavení je příliš důležité, než aby je zastávali lidé, kteří k tomu byli donuceni. Pokoušel se mě pro tento názor získat také, jenže já bych to dobrovolně nedělal nikdy. Nikdy bych se nedokázal osobně obětovat. Pro něj to bylo víc než osobní oběť, už proto, že pokud jde o hygienu, byl téměř fanatický."

"Obávám se, že pořád nechápu, co to vlastně je za práci."

Quemotovy staré tváře lehce znachověly. "Nebylo by lepší, abyste si o tom promluvil s jeho asistentem?"

"Určitě bych to už udělal, pane," řekl Baley, "kdyby tu byl kdokoli dost kompetentní, aby mi vůbec řekl, že nějakého asistenta měl."

"To mě mrzí," řekl Quemot, "ale to, že měl asistenta, vypovídá rovněž o jeho společenské zodpovědnosti. Nikdo z těch, kdo zastávali jeho místo před ním, o asistenta nepožádal. Delmarre však považoval za nezbytné najít vhodného mladšího člověka a vychovat ho, aby ho zastal, až odejde do důchodu nebo - jaksi - zemře." Starý Solarián těžce vzdychl. "A já ho nakonec přežil, i když jsem o tolik starší. Hrávali jsme spolu šachy. Často."

"Jak jste to dělali?"

Nadzdvihl obočí. "Obyčejně."

"Stýkali jste se?"

Quemot se zhrozil. "Co je to za nápad! Dokonce i kdybych to spolkl já, Delmarre nikdy. To, že byl předporodním inženýrem, neznamenal, že by přišel o rozum. Byl hodně vybíravý."

"Jak tedy -"

"Když máte dvě šachovnice, mohou hrát šachy kteříkoli dva lidé." Solarián v náhlém smířlivém gestu pokrčil rameny.

"Jistě, jste ze Země. Moje tahy se objevily na jeho šachovnici a jeho na moji. Je to jednoduché."

"Znáte paní Delmarrovou?" zeptal se Baley.

"Viděli jsme se v projekci. Zabývá se zbarvováním prostoru a viděl jsem některé její výtvary. Hezká práce, ale spíš kuriózní než tvůrčí. Ale je to zábavná a vnímavá žena."

"Řekl byste, že by byla schopná svého manžela zabít?"

"To by mě vůbec nenapadlo. Ovšem ženy jsou překvapivá stvoření. Z toho lze ale těžko někam dojít. Pouze paní Delmarrová se mohla k Rikai-novi dostat tak blízko, aby ho mohla zabít. Nikdy by nikomu nedovolil, za žádnou cenu, aby se z jakéhokoli důvodu dostal do jeho blízkosti. Byl výjimečně vybíravý. Vybíravost však není to přesné pojmenování. Prostě postrádal jakoukoli stopu nenormálnosti, nebylo v něm nic zvrhlého. Byl to dobrý Solarián."

"Nazval byste to, že jste mi umožnil osobní setkání, zvrhlosti?" zeptal se Baley.

"Myslím, že bych to tak mohl nazvat. Je to něco jako sebezničující pud."

"Mohl Delmarra někdo zabít z politických důvodů?"

"Cože?"

"Slyšel jsem, že byl tradicionalista."

"To jsme všichni."

"Chcete říct, že na Solarii není žádná skupina lidí, kteří by nebyli tradicionalisti?"

"Troufám si říct," odpověděl Quemot pomalu, "že je tu pár lidí, kteří si myslí, že být tradicionalistou je nebezpečné. Mají spoustu obav, že naše populace je příliš malá a že jiné světy nás převáží. Myslí si, že jsme proti případné agresi z jiných Vnějších Světů bezbranní. Ti, kdo si to myslí, jsou blázni a není jich mnoho. Nemyslím, že by představovali nějakou sílu."

"Proč myslíte, že jsou to blázni? Copak Solarie má něco, co by převážilo nevýhodu malé populace, pokud jde o sílu?"

Nějaký nový typ zbraň?"

"Jistě, je to zbraň. Ale ne nová. Lidé, o nichž mluvím, jsou víc slepí než hloupí, a proto si neuvědomují, že tahle zbraň je tu pořád v provozu a nelze jí vzdorovat."

Baley přimhouřil oči. "Myslíte to vážně?"

"Naprosto."

"Víte, jaké podstaty je ta zbraň?"

"To ví každý. I vy, když na to přestanete myslet. Já to vidím snad o drobet lépe než jiní, protože jsem sociolog. Není to totiž zbraň ve smyslu, jak se zbraně obvykle užívají. Nikoho nezabije, ani nezraní, ale vzdorovat se jí nedá. Nedá se jí vzdorovat právě proto, že ji nikdo nevnímá."

Baley podrážděně řekl: "A co to tedy je za nesmrtící zbraň?"

"Pozitronický robot," řekl Quemot.

11 Prohlídka farmy

Baley na okamžik ochladl. Pozitroničtí roboti byli symbolem nadřazenosti Vesmíranů nad Pozemšťany. Byla to dostatečná zbraň.

Snažil se, aby jeho hlas zněl klidně. "Je to ekonomická zbraň. Solarie vyrábí pro ostatní Vnější Světy nejvyvinutější modely robotů, a proto nebude Vnějšími Světy napadena."

"To je velmi zřejmé," řekl Quemot neutrálně. "Pomohlo nám to k nezávislosti. Mám ale na mysli něco jiného, něco mnohem méně zřetelného a kosmického." Quemot spočinul očima na konečcích prstů a nutně myslel na cosi abstraktního.

"Máte na mysli další z vašich sociologických teorií?" řekl Baley.

Quemot stěží skryl pyšný pohled a donutil se na Pozemšťana na okamžik usmát.

"Je vskutku moje. Původní, alespoň pokud vím, avšak zároveň zcela evidentní, pokud byly údaje o populaci Vnějších Světů prostudovány dost pečlivě. Musíme začít tím, že od okamžiku, kdy byli vynalezeni pozitroničtí roboti, používalo se jich všude stále intenzivněji."

"Nikoli na Zemi," řekl Baley.

"Klid, detektive. Nevím toho o té vaší Zemi moc, ale vím dost, abych věděl, že roboti začínají ve vašem hospodářství

pracovat. Žijete ve velkých městech a valnou část povrchu planety necháváte neobydlenou. Kdopak se stará o vaše farmy a doły?"

"Roboti," připustil Baley. "Ale když už o tom mluvíme, pane doktore, byli to především Pozemšťani, kdo pozitronické roboty vymysleli."

"Opravdu? Jste si jist?"

"Ověřte si to. Je to pravda."

"To je zajímavé. Ale stejně se roboti prosadili především tady." Sociolog se zadumal: "Možná že je to díky velké populaci Země. Mohlo by to trvat déle. Ano... Ale máte roboty také ve svých městech?"

"Máme," řekl Baley.

"Víc než dejme tomu před padesáti lety?"

Baley netrpělivě přikývl: "Ano."

"Pak to sedí. Rozdíl je jen v čase. Smyslem robotů je odstranit lidskou práci. Robotizovaná ekonomika se pohybuje pouze jediným směrem. Více robotů a méně lidí. Zkoumal jsem údaje o populaci velice pečlivě, dával jsem si je dohromady a došel k několika extrapolacím." Na okamžik, jako by ho náhle něco překvapilo, se zarazil. "Jenže, to je, jak se zdá, spíše aplikace matematiky v sociologii - nebo ne?"

"Je," řekl Baley.

"Něco na tom každopádně může být. Chtělo by to celou záležitost promyslet. V každém případě jsem k těmto závěrům dospěl a nevidím důvod pochybovat o jejich správnosti. Počet robotů v poměru k počtu lidí v kterémkoli hospodářství postaveném na práci robotů postupně stoupá, nehlédě na jakékoli zákony, které to omezují. Vzestup se zpomalí, ale nikdy se nezastaví. Zpočátku sice roste lidská populace, avšak množství robotů roste mnohem rychleji. Poté, co se dosáhne určitého kritického bodu..."

Quemot se znovu zarazil a pak řekl: "Počkejte vlastně. Zajímalo by mě, zda lze kritický bod přesně determinovat, zda lze stanovit přesné číslo. A už jsme zase u té vaší matematiky."

Baley se nepokojně zavrtěl. "A co se má stát, až bude dosaženo kritického bodu, pane doktore?"

"Cože? Aha, lidská populace začne vlastně klesat. Planeta dosahuje skutečné sociální stability. Bude jí muset dosáhnout Aurora i vaše Země. Zemi to možná bude trvat o něco víc století, ale je to nevyhnutelné."

"Co máte na mysli, když mluvíte o sociální stabilitě?"

"Situaci, jaká je tady, na Solarii. Svět, v němž jsou lidé pouze vrstvou, která tráví volný čas. Neexistuje tudíž žádný důvod obávat se Vnějších Světů. Musíme pouze počkat zhruba století a ze všech světů budou Solárie. Předpokládám, že to bude svým způsobem konec lidských dějin, nebo alespoň jejich naplnění. Ale jednou budou mít všichni lidé všechno, co chtějí a potřebují. Kdesi jsem se dostal k jedné myšlence, už ani nevím, odkud pochází. Ale je to něco o snaze po dosažení štěstí."

"Všem lidem jsou dána jejich Stvořitelem jistá nezcizitelná práva... mezi nimi právo na život, svobodu a snahu po štěstí."

"Přesně tak. Odkud to pochází?"

"Z nějakého starého dokumentu," řekl Baley. "Všiml jste si, že tady na Solarii a vlastně v celé Galaxii se to změnilo? Snaha je už za námi. Práva, která lidstvo zdědí, jsou život, svoboda a štěstí. To je podstatné, štěstí."

"Možná že to tak je, ale na Solarii byl jeden člověk zavražděn a další možná zemře."

Ještě než to dořekl, začal toho litovat, protože Quemot se zatvářil, jako kdyby mu někdo dal facku. Sklopil hlavu, a aniž ji zvedl, řekl: "Odpověděl jsem vám na vše, na co jste se mě ptal, jak nejlépe jsem dokázal. Přál byste si ještě něco jiného?"

"To mi stačí. Děkuju vám, pane doktore. Moc mě mrzí, že jsem vás rozrušil v době, kdy je vám smutno, že zemřel váš přítel."

Quemot se na něj dlouze zadíval. "Bude těžké najít jiného partnera na šachy. Vždycky dodržel, co jsme si dohodli, a hrál výjimečně dobře. Byl to dobrý Solarián."

"Chápu," řekl Baley konejšivě. "Dovolíte mi, abych užil vašeho projekčního zařízení a spojil se s dalším člověkem?"

"Samozřejmě," řekl Quemot. "Moji roboti jsou vaši roboti. Teď mě omluvte a spojte se."

Za půl minuty po tom, co Quemot zmizel, se vedle Baleyho objevil robot. Baley znovu zauvažoval, kdo a jak je řídí.

Všiml si jen, že než Quemot zmizel, jeho prsty se hnuly směrem k tlačítku, nic jiného však nepozoroval.

Možná že ten povel je zcela obecný a nařizuje jen: "Čeká vás služba!" Možná že roboti sledují vše, co se děje, a jsou vždy připraveni v kterýkoli okamžik vyplnit jakékoli lidské přání, a není-li určitý robot konstruován k určité činnosti ať už díky konstrukci mozku či těla, rádiová síť, která všechny roboty spojuje, signalizuje patřičnému robotovi, co má dělat.

Baleymu se hlavou mihla představa Solárie jako sítě robotů s malými děrami, které se stále zmenšují a v nichž je každý člověk pečlivě uchováván na svém místě. Zamyslel se nad Quemotovou představou světů, jež se mění v Solárie, nad tím, jak se taková síť tvoří a zpevňuje i na Zemi, dokud -

Myšlenky mu přerušil tichým a klidným hlasem stroje robot, který vešel.

"Jsem připraven k službě, pane."

"Víš, jak se spojit s místem, kde pracoval Rikaine Delmarre?"

"Ano, pane."

Baley pokrčil rameny. Nikdy se nedokáže vyhnout tomu, aby nekladl nesmyslné otázky. Roboti všechno vědí. Je to otázkou času. Napadlo ho, že zvládat roboty skutečně efektivně vyžaduje určité znalosti. Člověk by měl být trochu zkušený, něco jako robotik. Jak si s tím poradí obyčejní Solariáni, napadlo ho? Nějak to asi zvládají.

"Spoj mě s tím místem a najdi jeho asistenta. Jestli tam není, tak ho někde sežeň."

"Ano, pane."

Než se robot obrátil, Baley ho ještě zarazil: "Moment! Kolik je tam teď hodin?"

"Asi 6.30, pane."

"Ráno?"

"Ano, pane."

Baley znovu pocítil nepříjemný pocit, že je ve světě, který je obětí vycházejícího a zapadajícího slunce. Jak jinak to může dopadnout, když se žije na povrchu planety.

Napadlo ho, jaké by to bylo prchnout na Zemi, ale pak se od té myšlenky odtrhl. Pokud se pevně držel toho, co měl dělat, vedl si dobře. Začít toužit po domově by ho mohlo zničit.

"Každopádně zavolej asistentovi, hochu, a řekni mu, že jde o vládní záležitost. A řekni někomu z dalších mládenců, aby mi přinesli něco k jídlu. Třeba sendvič a sklenici mléka."

Zamyšleně žvýkal sendvič s nějakým uzeným masem a hlavou mu při tom proletělo, že Daneel Olivaw by po tom, co se stalo Gruerovi, nepochybně podezíral jakýkoli kousek jídla. A dokonce by mohl mít i pravdu.

Dojedl sendvič, aniž se mu cokoli stalo (tedy alespoň okamžitě), a napil se mléka. To, co se chtěl dozvědět, mu Quemot neřekl, ale něco nového přece jen věděl. Když si to srovnával v hlavě, zjišťoval, že je toho dost.

O vraždě málo, to ano, ale o dalších věcech dost.

Objevil se robot. "Asistent souhlasí s kontaktem, pane."

"Dobrá. Byly s tím nějaké problémy?"

"Asistent spal, pane."

"A teď už je vzhůru?"

"Ano, pane."

Zničehonic se před ním objevil asistent, v posteli, s výrazem znechucení a rozmrzelosti v obličeji.

Baley sebou trhl zpět, jako kdyby se před ním bez varování objevila nějaká silová bariéra. Opět netušil jednu základní informaci. Opět nepoložil tu správnou otázku.

Nikoho nenapadlo nějak mu říct, že asistentem Rikaina Delmarra je žena.

Vlasy měla o odstín tmavší než běžně Vesmířané mívají. Měla jich spoustu a byla rozčuchaná. Měla oválný obličej, trochu cibulovitý nos a velkou bradu. Drbala se pomalu někde nad pasem a Baley doufal, že příkrývka zůstane, kde je. Vzpomněl si při tom na Gladii a její volný přístup k tomu, co lze při projekci vidět.

Na okamžik pocítil sarkastické okouzlení ze svého vlastního zklamání. Pozemšťané se vždy domnívají, že všechny Vesmířanky jsou krásné, a Gladia tenhle předpoklad jen podpořila. Tahle však by nestála za to ani podle pozemských měřítek.

Baleyho proto překvapilo, jak atraktivně zní její trochu hlubší hlas, když řekla: "Víte vůbec, kolik je hodin?"

"To vím," řekl Baley. "Ale protože vás hodlám navštívit, měl jsem pocit, že vás musím varovat."

"Navštívit mě? Nebesa nad -" Vykulila oči a zakryla si rukou bradu. (Na ruce měla prsten, první případ, který zatím Baley na Solarii viděl, že někdo měl šperk.) "Moment, nejste můj nový asistent?"

"Ne. Jsem tu, abych vyšetřoval smrt Rikaina Delmarra."

"Tak tedy vyšetřujte."

"Jak se jmenujete?"

"Klorissa Cantoro."

"Jak dlouho pracujete s doktorem Delmarrem?"

"Tři roky."

"Předpokládám, že jste teď tam, kde pracujete." (Baley se necítil nijak dobře, když pronášel tak nejasně znějící větu, ale nevěděl, jak pojmenovat místo, kde pracuje zárodečný inženýr.)

"Máte na mysli, jestli jsem na farmě?" řekla Klorissa nespokojeně. "Jistěže jsem. Nebyla jsem pryč od té doby, co šéfa zabili, a jak se zdá, nedostanu se odtud, dokud mi nepřidělí asistenta. Mimochodem, můžete se o to nějak postarat vy?"

"Je mi líto, paní, ale nemůžu. Nemám tu vůbec žádný vliv."

"Myslela jsem, že bych se mohla zeptat."

Klorissa odhodila příkrývku, a aniž by tomu věnovala pozornost, vylezla z postele. Měla na sobě pyžamo vcelku a zdvihla ruku ke krku, kde se rozpínalo.

Baley rychle řekl: "Moment. Jestliže souhlasíte s tím, že se setkáme, tak teď můžeme skončit a vy se obléknete v soukromí."

"V soukromí?" Pootevřela ústa a s údivem se na Baleyho podívala. "Vy jste ale vybíravý? Jako můj šéf."

"Setkáme se? Rád bych si prohlédl farmu."

"Tu záležitost se setkáním neberu, ale jestli chcete vidět farmu, provedu vás. Jen mi musíte dát chvíli, abych se umyla a postarala o pár věcí. A taky se musím docela probudit. Třeba mě potom změna v běžném chodu věcí bude víc zajímat."

"Ale já nechci nic vidět v projekci. Já to chci vidět doopravdy."

Žena naklonila hlavu na stranu a podívala se na něj, jako kdyby ji zajímal z odborného hlediska. "Jste snad zvrácený nebo co? Kdy vám dělali naposledy genovou analýzu?"

"U Joviše!" zamumlal Baley. "Heleďte, jmenuju se Eliáš Baley. Jsem ze Země."

"Ze Země?" vykřikla rychle. "Nebesa nade mnou! Co tu děláte? Nebo to je nějaký složitý vtíp?"

"Já nežertuju. Povolali mě, abych vyšetřil Delmarrovu smrt. Jsem policista, detektiv."

"Jo, vy myslíte to vyšetřování. Ale já myslela, že všichni vědí, že to udělala jeho žena."

"Ne, paní, mám o tom jisté pochybnosti. Dovolíte mi prohlédnout si farmu a vás osobně? Chápejte, jako Pozemšťan nejsem zvyklý na projekci. Necítím se při ní dobře. Šéf bezpečnosti mi dal povolení setkávat se s lidmi, kteří by mu

mohli pomoci. Ukázu vám ho, jestli chcete."

"Kouknu se."

Baley jí přidržel oficiální přípis před očima.

Zavrtěla hlavou. "Setkat se! To je hnusné. Ale co, nebesa nade mnou, když už člověk dělá špinavou práci, trochu špíny navíc neublíží. Rozhlídněte se tady, i když nechci, abyste se ke mně přibližoval. Budete si udržovat odstup. Můžeme na sebe křičet nebo si po robotovi posílat vzkazy, když to bude nutné. Souhlas?"

"Souhlas."

Zapínání pyžama se rozjelo k rozkroku v okamžiku, kdy kontakt končil. Poslední slovo, které zaslechl, bylo zamumlání:

"Pozenšťan!"

"Blíž už ne," řekla Klorissa.

Baley, který od ní stál skoro deset metrů daleko, řekl: "Tahle vzdálenost mi taky vyhovuje, ale rád bych se dostal co nejrychleji dovnitř."

Tentokrát už to nebylo tak špatné jako předtím. Let mu skoro nevadil, ale nebyl zase důvod to přehánět. Snažil se nekrčit do kabátu a co nejvolněji dýchat.

Klorissa řekla ostře: "Co je to s vámi? Vypadáte nějak zdrchaně."

"Nejsem zvyklý být venku," řekl Baley.

"To je pravda. Pozenšťan! Máte sedět v nějakém kurníku nebo tak. Nebesa nade mnou!" Přejela si rty jazykem, jako kdyby právě okusila něco, co jí nechutná. "Takže pojdte, ale nechtě mě jít před vámi. Dobře. Pojdte."

Vlasy měla stočené do dvou těžkých copů, které jí vytvářely kolem hlavy složitý geometrický vzor. Baleyho napadlo, jak asi dlouho mohlo trvat, než je tak upravila, ale pak si vzpomněl, že to mohla klidně provést nechybující mechanická ruka nějakého robota.

Vlasy jí rámovaly oválný obličej a dodávaly mu určitou symetrii, která ji činila příjemnou, když už ne hezkou. Nebyla nalíčená a ani to, co měla na sobě, nemělo jiný smysl než být užitečné. Z valné části to mělo tmavě modrou barvu vyjma neladících fialových rukavic, které jí sahaly až do půli paží. Zcela zjevně k oblečení nepatřily. Baley zaregistroval, že jeden prst je silnější a přičítal to prstenu vespod.

Stáli v opačných rozích místnosti a dívali se jeden na druhého.

"Moc se vám to nelíbí, vidíte?" začal Baley.

Klorissa pokrčila rameny. "Proč by se mi to mělo líbit? Nejsem zvíře. Ale vydržím to. Člověk se naučí být tvrdý, když dělá s - s" - zarazila se a pak zavřela pusu, jako kdyby se musela chvíli rozhodovat, že to, co řekne, říká se vším všudy - "s dětmi." Vyslovila to slovo co nejpečlivěji.

"Mluvíte tak, jako by se vám práce, kterou děláte, nelíbila."

"Je důležitá. Někdo ji dělat musí. Ale stejně ji ráda nemám."

"Měl ji Rikaine Delmarre rád?"

"Předpokládám, že neměl, ale nikdy to nedal najevo. Byl to dobrý Solarián."

"A byl vybíravý."

Podívala se na něj překvapeně.

"Jsou to vaše slova," řekl Baley. "Když jsme se viděli v projekci a já vám povídal, že byste se mohla obléct v soukromí, říkala jste, že jsem vybíravý jako váš šéf."

"On tedy byl vybíravý. Nedovoloval žádné výjimky ani při projekci. Vždycky má všechno odpovídat normě."

"To je neobvyklé?"

"Nemělo by být. V ideálním případě se to od vás předpokládá, ale nikdo to nedodržuje. A když ve skutečnosti není nikdo přítomný doopravdy, co si s tím dělat tolik starostí? Chápete? Nikdy jsem si s tím nedělala hlavu, vyjma se šéfem. S ním člověk musí vycházet velmi formálně."

"Obdivovala jste doktora Delmarra?"

"Byl to dobrý Solarián."

"Nazvala jste tohle místo farmou a měla jste na mysli děti. Vychováváte tu děti?"

"Od prvního měsíce. Dostáváme sem všechny zárodky ze Solarie."

"Zárodky?"

"Ano." Otrásla se. "Dostaneme je sem měsíc po početí. Znepokojuje vás to?"

"Ne," odpověděl Baley. "Můžete mi to tady ukázat?"

"Můžu, ale udržujte odstup."

Baleyho protáhlý obličej ještě víc zkameněl, když si zkontroloval délku místnosti nad nimi. Mezi nimi a místností byla skleněná stěna. Za ní, tím si byl jistý, byla přesně řízena teplota, vlhkost, sterilní prostředí. V nádržích, které viděl, jednu řadu vedle druhé, se nepochybně vznášela v dokonale připraveném roztoku malá stvořeníčka, jimž byla výživa dodávána v ideálních poměrech. Vše pro život a růst.

Věcičky, některé menší než jeho pěst, se choulily do sebe, rostly jim lebký, rašily končetiny, mizely ocásky.

Klorissa ze vzdálenosti sedmi metrů řekla: "Jak se vám to líbí, detektive?"

"Kolik jich tu máte?" zeptal se Baley.

"Zrovna dnes ráno sto padesát dva. Měsíc co měsíc nám jich dodávají patnáct až dvacet a stejně tolik se jich vyvine až k samostatnosti."

"Jste jedinou takovou institucí na planetě?"

"Přesně tak. To úplně stačí, abychom udržovali populaci na úrovni za předpokladu, že průměrná délka života je tu tři sta let a žije tu dvacet tisíc lidí. Tahle budova je zcela nová. Doktor Delmarre dohlížel na její stavbu a v jejím průběhu udělal mnoho změn. Úmrtnost našich zárodků je prakticky nulová."

Roboti je vedli mezi nádržemi. U každé z nich se zastavili, puntičkářsky zkontrolovali ovladače a prohlédli malé embrya uvnitř.

"Kdo se stará o matku?" zeptal se Baley. "Mám na mysli, kde přicházíte k těm drobečkům."

"Doktoři."

"Doktor Delmarre?"

"Samozřejmě že ne. Doktoři medicíny. Snad si nemyslíte, že by se doktor Delmarre někdy snížil k - Ale to je stejné jedno."

"Proč to nemůžou dělat roboti?"

"Roboti v ordinaci? První zákon to činí velmi obtížným, detektive. Robot by sice mohl vyjmout slepé střevo, aby zachránil lidský život, kdyby věděl, jak se to dělá, ale pochybuju, že by ho poté bylo možné využít bez rozsáhlejších oprav. Rozříznout lidskou tkáň by možná způsobilo pozitronickému mozku trauma. Lidé jsou jako lékaři v tomto případě mnohem vhodnější. A to i přesto, že to vyžaduje jejich přímou přítomnost."

"Všiml jsem si však, že o zárodky pečují roboti. Zasahovali jste někdy, buď doktor Delmarre nebo vy?"

"Někdy, když se věci vyvíjejí špatně, tak musíme. Třeba když má zárodek vývojové problémy. Robotům nelze zcela důvěřovat, když mají přesně posoudit situaci, v níž jde o lidský život."

Baley přikývl. "Příliš vysoké riziko špatného úsudku a ztráty lidského života."

"Ale to ne. Příliš vysoké riziko zbytečně vysokého hodnocení života a toho, že bude zachráněn i ten nesprávný." Žena vypadala naprosto tvrdě. "Jako zárodeční inženýři, Baley, dohlízíme na to, aby se rodily zdravé děti - jen zdravé."

Dokonce i ta nejlepší genová analýza rodičů nemůže zajistit, že všechny genové permutace a kombinace budou výhodné, nehledě na možnost mutací. Velmi nám záleží na tom, abychom se nečekaným mutacím vyhnuli. Snížili jsme jejich počet na méně než jednu na tisíc, ale i to znamená, že v průměru jednou za desetiletí máme problémy."

Naznačila mu, aby pokračoval dál v cestě po galerii.

"Teď vám ukážu dětské jesle a ubytovny těch o něco starších. Jsou s nimi mnohem větší problémy než se zárodky."

Tady vystačíme do značné míry jen s péčí robotů."

"A proč?"

"Chápal byste to, Baley, kdybyste se pokoušel naučit robota smyslu pro disciplínu. Díky Prvnímu zákonu jsou vůči této skutečnosti téměř nepoučitelní. A nemyslete si, že děti to nezačínají chápat hned, jak se naučí mluvit. Viděla jsem tříleté dítě, které drželo tucet robotů zcela nehybných jen tím, že ječelo 'Ublížíte mi.' Musí to být velmi dokonalý robot, aby poznal, že dítě by mohlo taky neúmyslně lhát."

"Uměl to Delmarre s dětmi?"

"Obyčejně ano."

"Jak si počínal? Chodil mezi ně a dotýkal se jich a hrál si s nimi?"

"Doktor Delmarre? Dotknout se jich? Nebesa! Samozřejmě že ne! Ale mluvil s nimi. Mohl taky dávat robotům určité příkazy. Viděla jsem ho, jak sledoval dítě v projekci čtvrt hodiny a zároveň po celou dobu tam byl robot připravený je plácnout - a taky je plácal. Pár takových sezení a dítě už si na šéfa netroufalo. Šéf byl dost zkušený, takže obyčejně robot potom nepotřeboval nic víc než běžné seřízení."

"A co vy? Chodíte mezi děti?"

"Bohužel občas musím. Neumím to jako šéf. Možná že jednou to budu umět na dálku, ale když jsem to teď zkoušela, zničila jsem roboty. Ovládat roboty doopravdy dobře vyžaduje velké umění. Když na to jen pomyslím. Jít mezi děti. Jako zvířátka!"

Náhle se k němu otočila. "Myslím, že vám by nevadilo setkat se s nimi."

"Vůbec ne."

Pokřčila rameny a s úžasem se na něj podívala. "Pozemšťan!" Znovu vykročila. "Co s vámi? Musíte nakonec dojít k závěru, že Gladia Delmarrová je vražedkyně. Musíte."

"Nejsem si tím tak jistý," řekl Baley.

"Jak jen si s tím můžete nebyt jistý? Kdo jiný by to vůbec mohl udělat?"

"Tady je možnost, paní."

"Například?"

"Například vy."

Její reakce vyvedla Baleyho z míry.

12 Cíl je nezasažený

Začala se smát.

Smála se stále zvukněji a plněji a trvalo to, dokud se nezačala zalýkat a obličej jí nezrudl téměř do purpurová. Opřela se o zed' a zalapala po dechu.

"Ne, nechod'te blíž," poprosila. "Jsem v pořádku."

"To je ta možnost tak směšná?" řekl Baley studeně.

Pokusila se odpovědět a znovu se rozesmála. Potom šeptem řekla: "No jo, jste Pozemšťan? Jak bych to mohla být já?"

"Dobře jste ho znala," řekl Baley. "Znala jste jeho zvyky. Mohla jste to naplánovat."

"A vy si myslíte, že bych se s ním setkala? Že bych se k němu přiblížila tak, abych ho mohla něčím praštit přes hlavu?"

Nic o tom nevíte, Baley!"

Baley cítil, jak rudne. "A proč byste se k němu nemohla přiblížit? Máte určité zkušenosti s - přibližováním."

"K dětem."

"Jedno souvisí s druhým. Jste schopná vydržet v mé přítomnosti."

"Na vzdálenost sedmi metrů," řekla s pohrdáním.

"Zrovna jsem navštívil člověka, který téměř zkolaboval, protože měl chvíli vydržet v mé přítomnosti."

Klorissa střízlivě řekla: "Prostě to je rozdíl v míře."

"Předpokládám, že ten rozdíl v míře je vše, co je nezbytné. Zvyk setkávat se s dětmi mohl vytvořit zvyk snést dost dlouho i Delmarra."

"Ráda bych zdůraznila, pane Baley," řekla Klorissa a vůbec nevypadala potěšená, "že nezáleží na tom, co dokážu snést já."

Doktor Delmarre byl velice vybíravý. Byl skoro tak obtížný jako sám Leebig. Skoro tak. Dokonce i kdybych já snesla setkání s ním, on by nikdy nesnesl setkání se mnou. Paní Delmarrová byla jediná, koho snad vůbec k sobě připustil."

"Kdo je ten Leebig, o kterém jste se zmínila?" zeptal se Baley.

Klorissa pokrčila rameny. "Takový ten typ podivínského génia, jestli víte, co mám na mysli. Spolupracoval s mým šéfem na něčem, co se týkalo robotů."

Baley to zaregistroval a vrátil se zpět k tomu, proč přišel. "Ale stejně byste mohla mít svůj motiv."

"Jaký motiv?"

"To, že zemřel, vám dalo možnost stát se šéfkou tohoto zařízení. Získala jste postavení."

"Tomu říkáte motiv? Nebesa nade mnou, kdo by chtěl mít zrovna tohle postavení? Kdo na Solárii? Motiv by byl snažit se udržet ho naživu, oprašovat ho a chránit. Musíte vymyslet něco lepšího. Pozemšťane."

Baley se ukazovákem nejistě poškrábal za krkem. Něco na tom bylo.

"Všiml jste si mého prstenu, pane Baley?" zeptala se Klorissa.

Chvilí se zdálo, že si málem sundá rukavici z pravé ruky, ale ubránila se tomu.

"Všiml," řekl Baley.

"Nevíte, co znamená, vidíte?"

"Ne." (Nikdy jsem se pořádně nedokázal vyrovnat s tím, že něco nevím, pomyslel si trpce.)

"Vydržíte tedy krátkou přednášku?"

"Jestli mi nějak pomůže pochopit tenhle zatracený svět," zamumlal Baley, "pak jistě."

"Nebesa nade mnou!" usmála se Klorissa. "Předpokládám, že jsme pro vás něco podobného, jako je Země pro nás. Jen si to představte. Řekněme, že tu je prázdná místnost. Vejdeme a sedneme si - ne, ta místnost není dost velká. Víte co? Posadíte se tady a já si stoupnu támhle."

Popošla kousek chodbou, ustoupila stranou, aby mohl vejít do místnosti, a pak se vrátila a zaujala místo u protější stěny, odkud ho mohla pozorovat.

Když si Baley sedal, nepatrně se v něm vzepřelo jeho dobré vychování. Ale vzpurně si potom pomyslel, proč ne. Ať si Vesmířanka postojí.

Klorissa založila svalnaté paže na hrudi a řekla: "Klíčem k naší společnosti je genetická analýza. Samozřejmě geny neanalyzujeme přímo. Každý z nich se však projevuje v nějakém enzymu a my analyzujeme enzymy. Když už se vyznáte v enzymech, vyznáte se v chemii těla. Když se vyznáte v chemii těla, vyznáte se v lidské bytosti. Chápete, oč jde?"

"Teoreticky ano," řekl Baley. "Nevím jen, jak to vlastně děláte."

"Zčásti se to dělá tady. Už když je dítě v pozdním zárodečném stavu, odebírají se mu krevní vzorky. Už z toho můžeme něco zhruba usoudit. V ideálním případě bychom v této fázi měli být schopni zachytit všechny mutace a posoudit, zda lze riskovat narození. Ve skutečnosti však pořád neumíme dost, abychom dokázali eliminovat všechny možné chyby. Jednou to možná budeme umět. Každopádně v testování pokračujeme i po narození, jednak formou biopsie, jednak odebíráním tělesných tekutin. Nicméně ještě dlouho před tím, než dospějí, víme o našich chlapcích a děvčatech všechno, co vědět potřebujeme."

(Vařila myšička kasičku..., prolétla Baleyovu hlavou, i když nechtěl, dětská říkanka.)

"Nosíme prsteny s kódy označujícími naši genetickou stavbu," řekla Klorissa. "Je to starý zvyk, pozůstatek primitivismu z dob, kdy ještě Solariáni nebyli eugenicky pročištěni. Dnes už jsme všichni zdraví."

"Ale vy ten svůj pořád nosíte," řekl Baley. "Proč?"

"Protože jsem výjimečná," řekla s nevzrušenou a neskrývanou pýchou. "Doktoru Delmarrovi trvalo dost dlouho, než si našel asistenta. Potřeboval někoho výjimečného. Někoho chytrého, vynalézavého, praktického, stabilního. Ze všeho nejvíc stabilního. Někoho, kdo by se dokázal naučit stýkat se s dětmi a přitom se z toho nezhroutil."

"A to on nedokázal, že? Tohle byla míra jeho nestability?"

"Svým způsobem ano," řekla Klorissa, "ale za daných okolností to byla žádoucí míra nestability. Umýváte si ruce, ne?" Baley sklouzl očima na své ruce. Byly tak čisté, jak být měly. "Ano," řekl.

"Dobře. Předpokládám, že mírou nestability dané pocitem odporu k špinavým rukám je to, že člověk nemůže být schopný vyčistit ani v případě nutnosti špinavý stroj rukama. I když v běžném životě týž odpor způsobuje, že máte čisté ruce, což je v pořádku."

"Aha. Pokračujte."

"Není v čem. Pokud jde o mé genetické zdraví, je z hlediska úrovně třetí v pořadí od doby, kdy se to na Solárii zaznamenává. Proto nosím svůj prsten. Je to záznam, který mě těší mít při sobě."

"Gratuluju."

"Nemusíte se mi posmívat. Není to moje zásluha. Může to být výsledek náhodné permutace rodičovských genů, ale ať je to, jak chce, je na co být pyšný. Nikdo by neuvěřil, že bych byla schopná něčeho tak psychicky úchylného, jako je vražda. Ne s mou genetickou stavbou. Takže neztrácejte čas mým obviňováním."

Baley pokrčil rameny a nic neříkal. Ta žena plete dohromady genetickou stavbu s důkazy a zbytek Solárie na tom bude

pravděpodobně stejně.

"Chcete teď vidět děti?" zeptala se Klorissa.

"Děkuju. Chci."

Chodby se zdály být nekonečné. Budova byla nepochybně obrovská. Samozřejmě že docela jiná než mohutné řady bytů v pozemských městech, ale nad povrchem planety se musela tyčit jako hora.

Byly tam stovky postýlek s růžovými nemluvnaty, která ječela, spala, krmila se, stovky heren pro batolata.

"Ani v tomhle věku to s nimi není tak hrozné," řekla Klorissa s jistým odporem, "i když spotřebují obrovské množství robotů. Do té doby, než začnou chodit, je to prakticky jeden robot najedno dítě."

"Proč tolik?"

"Když se jim nedostává individuální pozornosti, onemocní."

Baley přikývl. "Řekl bych, že vyžadovat pozornost je cosi, bez čeho se nelze obejít."

Klorissa se oťáslala a přikře řekla: "Děti si pozornost vyžadují."

"Dost mě překvapuje, že roboti jsou schopni uspokojit touhu dětí po něčí náklonnosti."

Rázně se obrátila a ani přes vzdálenost, která je dělila, nedokázala skrýt, jak je jí to nepříjemné. "Koukněte, Baley, jestli se mě snažíte šokovat tím, že používáte pro nás nepříjemné pojmy, tak to se vám nepovede. Nebesa nade mnou, nechovejte se dětinsky."

"Já se vás snažím šokovat?"

"Klidně to řeknu taky. Touha po něčí náklonnosti! Nebo to chcete říct nějak stručněji a sprostě? To dovedu říct taky.

Touha po lásce! Po lásce! Jenže to v našem systému už neplatí, tak se podle toho chovejte."

Baley vůbec nestál o to probírat, co je a co není obscénní. Místo toho se zeptal: "Tak dobře. Dokážou roboti skutečně pečovat o děti po všech stránkách?"

"Nepochybně, jinak by přece tahle farma nemohla fungovat. Dělalí s dětmi dokonce hlouposti. Mazlí se s nimi a chovají je. Dítěti nevadí, že je to jen robot. Ovšem ve věku mezi třemi a deseti lety už to začíná být obtížnější.

"Cože?"

"V té době mají děti tendenci hrát si spolu, bez jakéhokoli výběru."

"Takže je necháváte hrát si tak."

"Musíme, ale nikdy nezapomínáme na povinnost už v tomhle věku je učit, co se od nich bude vyžadovat, až dospějí.

Každé dítě má svůj pokoj, který lze zamknout. Od samého počátku musí každé dítě spát samo. Na tom trváme. Stejně tak tráví každý den určitý čas o samotě, a čím jsou starší, tím se toto údobí prodlužuje. Když je dítěti deset, je schopné ovládnout se tak, že týden mu stačí setkat se s někým jen v projekci. Samozřejmě že tyhle projekce jsou promyšlené.

Máme mobilní projekční zařízení, takže se projekce uskutečňují i venku, třeba celý den."

"Překvapuje mě, jak dokážete tak úplně zvládnout instinkt. Je mi jasné, že to umíte, ale stejně mě to překvapuje."

"Jaký instinkt?"

"Instinktivní touhu sdružovat se. Ta existuje. Sama říkáte, že si děti chtějí hrát spolu."

Klorissa pokrčila rameny. "Tomu říkáte instinkt? A i kdyby, co má být? Nebesa nade mnou, dítě má stejně tak instinktivní strach, že někam spadne, a přece lze dospělého člověka naučit pracovat ve velkých výškách, kde je stále nebezpečí pádu. Copak jste nikdy neviděl artistu na visuté hrazdě nebo provazochodce? A jsou světy, kde lidé žijí ve výškových budovách.

Stejně tak má dítě instinktivní strach z hluku, ale máte z něj strach vy?"

"Pokud nemám důvod, tak ne," řekl Baley.

"Jsem ochotná se vsadit, že lidé na Zemi by nedokázali usnout, kdyby kolem dokola nebyl klid. Ale přece neexistuje instinkt, který by nebylo možné dobrou a vytrvalou výchovou zvládnout. Alespoň pokud jde o lidi, jejichž instinkty stejně nejsou příliš silné. Přesně řečeno, když na to jdete správným způsobem, výchova je generaci co generaci jednodušší. Je to věc vývoje."

"Jak to myslíte?" zeptal se Baley.

"Nechápete to? Každý jednotlivec v průběhu svého růstu v sobě opakuje historii vývoje člověka. Tyhle zárodky vlastně přece mají ještě žábry a ocásky. Tomu se vyhnout nelze. Podobným způsobem musí dítě projít stádně živočišným údobím. Ale stejně jako zárodek projde během měsíce fází vývoje, která trvala druhu stamiliony let, projdou naše děti rychle i stádně živočišným údobím. Podle názoru doktora Delmarra s každou generací procházíme touto fází rychleji a rychleji."

"Opravdu?"

"Odhadoval, že během tří tisíc let, pokud bude tempo pokroku stejně rychlé jako nyní, budeme mít děti, které od počátku budou připravené jen na projekci. Uvažoval ještě o dalších věcech. Zabýval se například zdokonalením robotů tak, aby byli schopni donutit děti k disciplíně, aniž by se při tom sami mentálně poškodili. Proč ne? Disciplína dnes pro lepší život zítra je vlastně v rámci Prvního zákona, jen to roboti musejí být schopni pochopit."

"Už někdo takové roboty vyvinul?"

Klorissa zavrtěla hlavou. "Mám dojem, že ne. Ale doktor Delmarre a Leebig už tvrdě pracovali na několika experimentálních modelech."

"Odvezl doktor Delmarre některé ze svých experimentálních modelů ze svého panství? Byl dostatečně dobrým robotikem, aby je mohl sám testovat?"

"To jistě. Roboty testoval velmi často."

"Víte, že když byl zavražděn, byl tam přítomen robot?"

"Řekli mi to."

"Víte, jaký model to byl?"

"Musíte se zeptat Leebiga. To je ten robotik, který s doktorem Delmarrem spolupracoval."

"Ale vy sama o tom nic nevíte?"

"Vůbec nic."

"Dejte mi vědět, kdyby vás něco napadlo."

"Určitě dám. Ale nemyslete si, že se doktor Delmarre zajímal jen o roboty. Mluvil taky někdy o tom, že jednou přijde doba, kdy bude možné skladovat neoplozená vajíčka při velmi nízkých teplotách a potom je uměle oplodňovat. Tak by se skutečně podařilo naplnit principy eugeniky a zároveň bychom se zbavili posledního důvodu, který nás nutí se vůbec setkávat. Nemůžu říct, že bych s ním ve všem souhlasila, ale byl to člověk s velmi pokrokovými názory a velice dobrý Solarián."

Vzápětí rychle dodala: "Nechcete jít ven? Věkové skupině mezi pěti a osmi lety se doporučuje hrát si co nejvíc venku. Klidně se na ně můžete podívat."

"Mohl bych to zkusit," řekl Baley opatrně. "Ale je docela dobře možné, že se vrátím dovnitř dřív, než si myslíte."

"Jéje, já zapomněla. Nechtěl byste raději zůstat uvnitř?"

"Ne. Zrovna se pokouším vychovat se tak, abych si na pobyt venku zvykl," řekl Baley s vynuceným úsměvem.

Nejtěžší bylo snést vítr, dalo se v něm jen těžko nadechnout. Nebyl chladný, alespoň v běžném fyzikálním smyslu, ale už jeho samotný pocit, pocit, že oděv je jím tlačěn k tělu, vyvolával v Baleyem mrazení.

Když zkoušel promluvit, jekal zuby a pronést slovo mu dalo práci. Když se podíval na zamlžený obzor, v němž se mísila zelená s modrou, bolely ho oči, a když je sklonil a díval se dolů, jen na cestu před špičkami svých bot, ani trochu se mu neulevilo. Ze všeho nejvíc se vyhýbal pohledu nahoru, do prázdné modři, jejíž prázdnotu rušila jen oblaka a zář nahého slunce.

Ale přece jen se dokázal ubránit pokušení utéct a vrátit se do své klece.

Šel asi deset kroků za Klorissou. Když míjel strom, opatrně natáhl ruku a dotkl se ho. Na omak byl drsný a tvrdý. Vějíře listů nad ním se pohybovaly a šelestily, ale nezdvihl oči, aby se na ně podíval. Živý strom! "Jak se cítíte?" zvolala Klorissa. "Dobře."

"Támhle máte děti," řekla. "Zrovna si hrajou. Hry organizují roboti, kteří dohlížejí na to, aby si děti vzájemně nepovyžrážely zuby. Ani když jste osobně přítomen, víc dělat nemůžete."

Baley opatrně odtrhl oči ze země. Prohlížel si betonovou cestičku vedoucí trávou dolů ze svahu do dálky. Díval se velice opatrně, připravený okamžitě, kdyby ho něco polekalo, se znovu začít dívat na své nohy...

V dáli viděl postavičky děvčátek a chlapců, které se bláznivě proháněly a bylo jim úplně jedno, že běhají v neohrazeném prostoru, kde není nic než vzduch a volnost nad nimi. Sem tam se mezi nimi mihl nějaký nablýskaný robot. Dětský křik k nim sotva doléhal a mísil se se svistem větru.

"Mají to hrozně rádi," řekla Klorissa. "Postrkovat se, tahat, hašteřit, padat a zase vyskakovat a vůbec se vzájemně dotýkat. Nebesa nade mnou! Jak jen se vůbec dětem může podařit vyrůst?"

"Co jsou zač ty starší děti támhle?" ukázal Baley na osamocenou skupinu stojící trochu stranou.

"To je projekce. Nejsou tam osobně. Můžou se díky projekci spolu procházet, závodit, hrát si. Vše vyjma fyzického kontaktu."

"Co se s dětmi stane potom, co od vás odejdou?"

"Odcházejí na svá panství. Míra úmrtnosti víceméně odpovídá tomu, jak lidí přibývá."

"Odcházejí na panství svých rodičů?"

"Nebesa nade mnou, to ne! To by musela být úžasná náhoda, aby někdo z rodičů zemřel zrovna ve chvíli, kdy dítě doroste. Děti jednoduše dostanou některé zrovna volné panství. A stejně si dovedu jen těžko představit, že by některé dítě bylo obzvlášť šťastné, kdyby se mělo ocitnout na panství některého ze svých rodičů, když už by se vůbec mělo dozvědět, kdo jeho rodiče jsou."

"To nevědí?"

Nakrčila čelo. "A proč by to měly vědět?"

"Rodiče tu děti nenavštěvují?"

"Co vám to běhá hlavou? Proč by to měli chtít?"

"Rád bych si v tom udělal jasno," řekl Baley. "Nevadí? Je nevychovanost zeptat se někoho, jestli má děti?"

"Chcete vědět, jestli to není příliš osobní otázka?"

"Tak nějak."

"Pokud jde o mě, jsem obměna. Zabývám se dětmi. Ovšem jiní lidé ne."

"Máte děti?" zeptal se Baley.

Klorissa nepatrně, avšak viditelně pohnula krkem a polkla. "Zasloužila jsem si to. A vy si zase zasloužíte odpověď. Nemám."

"Jste vdaná?"

"Ano, ale mám své vlastní panství a normálně, kdyby nedošlo k tomuhle nouzovému stavu, bych tam byla. Pokud tu nejsem osobně přítomná, nedokážu zvládnout všechny roboty."

Nešťastně se otočila a napřáhla ruku. "Zrovna tam jedno z dětí spadlo a začalo plakat."

Jeden z robotů se rozběhl dlouhými kroky k dítěti.

"Zvedne ho a utěší. Kdyby se mu stalo něco vážného, samozřejmě mě zavolají," řekla a nervózně dodala. "Doufám, že to nebude nutné."

Baley se zhluboka nadechl. Všiml si tří stromů, tvořících asi o dvacet metrů dál malý trojúhelník. Vydal se tím směrem.

Tráva pod jeho nohama byla odporně měkká a vyvolávalo to v něm pocit, jako by šel shnilým masem. Málem se při tom pomyšlení pozvracel.

Octl se mezi stromy a zády se opřel o jeden kmen. Připadal si obklopený nedokončenými stěnami. Slunce pronikalo skrz listoví jen jako rozechvělé skvrny a bylo náhle tak vzdálené, že ho málem zbavilo jeho děsu.

Klorissa stála na cestičce a pozorovala ho. Potom se k němu pomalu vydala. V půli cesty se zarazila.

"Nebude vám vadit, když tu chvíli zůstanu?" zeptal se Baley.

"Vůbec ne," řekla.

"Když vám děti odrostou z farmy, jak potom navážou vzájemné vazby?"

"Vazby?"

"Jak se potom lidi vzájemně seznámí?" řekl Baley a uvažoval, jak jinak by se to dalo bezpečně vyjádřit, "tedy jak se můžou třeba vzít?"

"To není jejich problém," řekla Klorissa. "Dávají se dohromady prostřednictvím genové analýzy, obvykle když jsou ještě hodně mladí. To je dobrý způsob, ne?"

"Jsou vždycky ochotní?"

"Vzít se? Nikdy! Je to velice traumatický proces. Nejdřív si musejí zvyknout jeden na druhého, trochu se každý den vidět, a když pak je po prvotním znechucení, dělá to zázraky."

"A co když se jim jejich partner nelíbí?"

"Cože? Jestliže genová analýza určí partnera, co s tím má společného -"

"Rozumím," řekl rychle Baley. Pomyslel na Zemi a povzdychl si.

"Chtěl byste vědět ještě něco jiného?" zeptala se Klorissa. Baley uvažoval, k čemu mu může být dobré, jestliže tu ještě zůstane. Nic ho netáhlo, aby zůstal s Klorissou a poslouchal o zárodečném inženýrství. Klidně mohl postoupit o krok dál.

Otevřel ústa, aby něco na ten způsob řekl, když Klorissa náhle zavolala kamsi do dálky: "Hele, děčko! Ty tam! Co to děláš?" Potom se ohlédla směrem k němu. "Pozemšťane! Baley! Dávejte pozor! Pozor!"

Baley jí sotva rozuměl, byl plně zaujatý naléhavostí jejího tónu. Neurotické úsilí, díky němuž držel na uzdě své pocity, povolilo a propukla v něm panika. Popadl ho veškerý strach z otevřeného prostoru a nekonečné klenby oblohy, který v sobě dosud dusil.

Baley vyjekl. Slyšel, jak jeho ústa vydávají nesmyslné zvuky, a cítil, jak klesá na kolena a pak se kácí na stranu, jako kdyby všechno pozoroval z dálky.

Jako by z dálky zaslechl i svist protínající vzduch nad jeho hlavou, který ukončil ostrý úder.

Zavřel oči a prsty sevřel tenký kořen táhnoucí se po zemi a zaťal nehty do hlíny.

Otevřel oči (muselo uplynout jen pár okamžiků). Klorissa právě hubovala chlapce, který stál opodál. O něco blíž k ní stál tiše robot. Baley si všiml, než odvrátil oči, že chlapec má v ruce nějaký předmět se strunou.

Ztěžka oddychoval a postavil se při tom na nohy. Díval se na blýskavou kovovou tyčku, trčící z kmene stromu, o který se před chvílí opíral. Bez obtíží ji vytáhl ven. Prohlížel si její hrot, ale nedotkl se ho. Nebyl příliš ostrý, ale kdyby neupadl, mohl mu proniknout pod kůži.

Pohnout se mu podařilo až na třetí pokus. Udělal krok směrem ke Klorisse a zavolal: "Hele, ty. Dítě!"

Klorissa se obrátila a obličej měla rudý. "Byla to jen nehoda. Jste zraněný?"

"Ne. Co je tohle?"

"Šíp. Vystřeluje se z luku působením napjaté tětiny."

"Takhle," řeklo dítě drze, vystřelilo do vzduchu další šíp a dalo se do smíchu. Mělo světlé vlasy a pružné tělíčko.

"A teď budeš poslouchat. Okamžitě odejdi!" řekla Klorissa.

"Moment, moment," zvolal Baley. Třel si koleno, kterým narazil na kámen a odřel si ho, když padal. "Musím se tě na něco zeptat. Jak se jmenuješ?"

"Bik," řeklo dítě bezstarostně.

"Vystřelil jsi na mě ten šíp, Biku?"

"To jistě," řekl chlapec.

"Uvědomuješ si, že bys mě zasáhl, kdybych nebyl varován a neskrčil se včas?"

Bik pokrčil rameny. "Mířil jsem, abych tě zasáhl."

"Musíte mě nechat, abych vám to vysvětlila," řekla rychle Klorissa. "Lukostřelba je sport, který podporujeme. Je soutěživý a přitom nevyžaduje kontakt. Chlapci mají soutěže, přičemž se vidí jen v projekci. Teď se bojím, že někdo z chlapců bude mířit na roboty. Baví je to a roboty to nemůže poranit. Jsem jediný dospělý člověk na pozemku. Když vás chlapec viděl, musel usoudit, že jste robot."

Baley poslouchal, hlava se mu při tom pročišťovala a přírodně zarputilý výraz v jeho obličejí nabýval na intenzitě.

"Biku, myslel sis, že jsem robot?"

"Ne. Jsi Pozemšťan," řeklo dítě.

"Tak dobře. Můžeš jít."

Bik se otočil a s výskotem utíkal pryč. Baley se obrátil k robotovi. "Teď ty! Jak se dítě dozvědělo, že jsem Pozemšťan? A byl jsi u toho, když vystřelil?"

"Byl jsem u toho, pane. Já jsem mu řekl, že jste Pozemšťan."

"Řekl jsi mu, co to znamená být Pozemšťan?"

"Ano, pane."

"Co to tedy přesně je Pozemšťan?"

"Nižší druh člověka, kterému by nemělo být dovoleno vstoupit na Solárii, protože je přenašečem nemoci, pane."

"A kdo tohle řekl tobě, chlapče?"

Robot zůstal zticha.

"Víš, kdo ti to řekl?" zeptal se Baley znovu.

"Nevím, pane. Mám to ve svých paměťových obvodech."

"Takže jsi tomu chlapci řekl, že jsem podřadný a přenašeč nemocí, a on po mě okamžitě vystřelil. Proč jsi ho nezarazil?"

"Měl jsem, pane. Neměl jsem mu dovolit, aby se pokusil zranit člověka, dokonce ani Pozemšťana. Ale byl příliš rychlý a já byl pomalejší."

"Možná že tě napadlo, že jsem jen Pozemšťan, tedy ne tak docela člověk, a zaváhal jsi trochu."

"Ne, pane."

Pronesl to potichu, klidně, ale Baley pochmurně sevřel rty. Robot to mohl popírat, jak chtěl, Baley však měl pocit, že právě tento faktor hrál roli.

"Co jsi s chlapcem dělal?" zeptal se.

"Nosil jsem mu šípy, pane."

"Můžu se na ně podívat?"

Natáhl ruku. Robot pokročil a podal mu tučt šípů. Baley položil původní šíp, který zasáhl strom, na zem ke svým nohám a prohlížel si jeden po druhém všechny ostatní. Pak je robotovi vrátil a znovu zvedl ten původní.

"Proč jsi dal tomu chlapci zrovna tenhle šíp?" řekl.

"Neměl jsem k tomu žádný důvod, pane. Chvilí předtím po mně chtěl šíp a tenhle jsem vzal do ruky první. Rozhlédl se po nějakém terči, pak si vás všiml a zeptal se mě, kdo je ten zvláštní člověk. Vysvětlil jsem mu-"

"Vím, cos mu vysvětlil. Šíp, který jsi mu podal, je jediný se šedými pírkami na konci. Ostatní mají černá pírká."

Robot na něj jen zíral.

"Zavedl jsi to dítě sem ty?" řekl Baley.

"Přišli jsme sem náhodou, pane."

Pozemšťan se podíval na mezeru mezi dvěma stromy, kudy proletěl šíp ke svému cíli. "Není náhodou, čistě jen náhodou, Bik nejlepší luko-střelec, kterého tu máte?"

Robot sklonil hlavu. "Je nejlepší, pane."

Klorissa jen zírala. "Jak vás to mohlo napadnout?"

"Ze souvislosti," řekl Baley suše. "Podívejte se, prosím, na šíp s šedými pírkami a na ostatní. Ten šedý má jediný špicí pokrytou čímsi olejovitým. Zní to skoro melodramaticky, paní doktorko, když řeknu, že jste mi svým varováním zachránila život. Šíp, který mě nezasáhl, je otrávený."

13 Setkání s robotikem

"To je nesmysl! Nebesa nade mnou, je to absolutní nesmysl." řekla Klorissa.

"Nad vámi nebo pod vámi, jak se vám líbí. Máte tu na farmě nějaké zvíře, které je zbytečné? Vezměte je a škrábněte šípem a uvidíte, co se stane."

"Ale proč by měl kdo chtít -"

"Já vím, proč," řekl Baley drsně. "Otázka je jen kdo."

"Nikdo."

Baley pocítil, že se mu vrací onen pocit roztřesené slabosti, a začal se chovat jako divoch. Hodil ji šíp k nohám.

Podívala se na místo, kam dopadl.

"Seberte si ho," zvolal Baley, "a když už ho nechcete otestovat, zničte ho. Jestli ho tu necháte, přihodí se vám nehoda, až ho děti najdou."

Rychle šíp zvedla a opatrně ho svírala mezi palcem a ukazováčkem.

Baley se rozběhl k nejbližšímu vchodu do budovy. Klorissa, svírající odtažitě šíp v prstech, se vydala za ním.

Když se opět octl v pohodlí uzavřeného prostoru, pocítil Baley určitou míru rovnoprávnosti. "Kdo ten šíp otrávil?" řekl.

"Nedovedu si představit."

"Předpokládám, že ten chlapec sám by to neudělal. Máte nějakou představu, kdo jsou jeho rodiče?"

"Můžeme si zkontrolovat záznamy," řekla Klorissa temně.

"Takže přece jen uschováváte záznamy o příbuzenských vztazích."

"Pro genovou analýzu."

"Může ten chlapec vědět, kdo jsou jeho rodiče?"

"Rozhodně ne," řekla Klorissa energicky.

"Mohl by to nějak zjistit sám?"

"Musel by se vloupat do místnosti se záznamy. To je nemožné."

"Dejme tomu, že by se sem dostal někdo dospělý a chtěl zjistit, zda jeho dítě -"

Klorissa zrudla. "Velmi nepravděpodobné."

"Ale předpokládáme to. Dozvěděl by se to, kdyby se na to ptal?"

"Nevím. Vědět to tak úplně protiprávní není. Ale rozhodně to není zvykem."

"A vy byste mu to řekla?"

"Snažila bych se mu to neříct. Vím, že doktor Delmarre by to neudělal. Zastával názor, že znát příbuzenství je důležité pouze z hlediska genové analýzy. Ovšem předtím, než sem přišel, mohly tyhle záležitosti být volnější... Ale proč se na tohle všechno ptáte?"

"Nechápu, jaký by to dítě mohlo mít svůj vlastní motiv. Napadlo mě jen, že by mu ho mohli poskytnout rodiče."

"To je ale hrozné." V duševním stavu, v němž právě byla, se k němu Klorissa přiblížila mnohem víc než předtím.

Dokonce napřáhla ruku směrem, kde stál. "Jak jen se tohle všechno mohlo stát? Zabili šéfa a potom skoro zabili vás. Tady na Solárii nemá nikdo motiv k násilí. Všichni máme, co chceme, takže nikdo nemá ani osobní ambice. Všichni jsme geneticky v pořádku."

Náhle se jí obličej vyjasnil. "Moment. Ten šíp nemůže být otrávený. Neměla jsem se od vás nechat umluvit."

"Proč jste tak náhle změnila názor?"

"Kvůli robotovi, který byl s Bikem. Nikdy by nepřipustil něco takového, jako je jed. Je nepředstavitelné, že by udělal cokoli, co by mohlo ublížit člověku. Brání tomu První zákon robotiky."

"Opravdu?" řekl Baley. "Byl to opravdu První zákon?"

Klorissa se na něj tázavě podívala.

"Co tím myslíte?"

"Nic. Nechtě ten šíp otestovat a uvidíte, že je otrávený." Baleyho už ta záležitost moc nezajímala. Věděl, že je to jed, aniž se o tom musel dál nějak přesvědčovat. "Pořád si ještě myslíte, že paní Delmarrová je odpovědná za smrt svého manžela?"

"Nikdo jiný při tom, když se to stalo, nebyl."

"Aha. A vy jste zase jediný dospělý člověk, který je tady v okamžiku, kdy se mě někdo pokusil zasáhnout otráveným šípem."

Energicky vykukla: "Nemám s tím nic společného."

"Snad ne. A snad je nevinná i paní Delmarrová. Můžu použít vaše projekční zařízení?"

"Jistě."

Baley přesně věděl, s kým se hodlá spojit, a nebyla to Gladia. Samotného ho proto udivilo, když se slyšel říkat: "Spojte mě s Gladií Delmarrovou."

Robot ho poslechl bez komentáře. Baley překvapeně pozoroval, jak připravuje spojení, a přemýšlel při tom, proč mu dal zrovna tenhle příkaz.

Bylo to proto, že se o dívce zrovna bavili? Nebo proto, že se pořád ještě nevzpamatoval z toho, jak jejich poslední projekce skončila? Nebo to byl jednoduše pohled na drsnou, téměř neodbytně praktickou postavu Klorissy, co si vynutilo nezbytnost alespoň pohledu na Gladii jako protiváhu?

Jako by se bránil, pomyslel si jen: Někdy se člověk musí řídit instinktem.

Najednou byla před ním. Seděla ve velkém křesle s mohutným opěradlem a vypadala ještě menší a bezbrannější než jindy. Vlasy si sčesala dozadu a svinula do uzlu. Náušnice s kameny, které vypadaly jako diamanty, jí volně visely. Na sobě měla jednoduché šaty, které jí splývaly k pasu.

"Jsem ráda, že jste se se mnou spojil, Eliáší," řekla tiše. "Zkoušela jsem vás sehnat."

"Dobrý den, Gladie." (Odpoledne? Večer? Nevěděl, jaký čas je tam, kde zrovna Gladia je, a nepoznal to ani ze způsobu, jak byla oblečená.) "Proč jste se mě pokoušela sehnat?"

"Abych vám řekla, že mě mrzí, že jsem ztratila nervy, když jsme se naposledy viděli v projekci. A pan Olivaw nevěděl, kde jste."

Baley si na okamžik představil Daneela, jak dohlíží na roboty, a skoro se zasmál. "To je v pořádku," řekl. "Během několika hodin vás navštívím."

"Jistě, jestliže - navštívíte mě?"

"Osobně," řekl Baley vážně.

Vykulila oči a zaryla prsty do plastového opěradla křesla. "Máte k tomu nějaký důvod?"

"Je to nezbytné."

"Nemyslím -"

"Dovolíte mi to?"

Podívala se stranou. "Je to opravdu nezbytné?"

"Je. Za prvé, musím se setkat ještě s někým dalším. Váš muž se zajímal o roboty. Říkala jste mi to vy, slyšel jsem to i z jiných zdrojů. Ale on nebyl robotik?"

"Nestudoval robotiku, Eliáší." Pořád se mu vyhýbala očima.

"Ale spolupracoval s robotikem?"

"S Jothanem Leebigem," řekla náhle. "Je to můj dobrý přítel."

"Pořád?" řekl Baley rázně.

Překvapeně se na něj podívala. "Neměla jsem to říkat?"

"Proč ne, když je to pravda?"

"Vždycky se bojím, že řeknu něco, co bude vypadat jako kdybych... Nevíte, jaké to je, když jsou si všichni kolem jistí, že jste něco udělal."

"Netrapte se tím. Jak to, že je Leebig váš přítel?"

"Ach, ani nevím. Za prvé, žije na vedlejším panství. Projekce nevyžaduje prakticky žádnou energii, takže se můžeme vidět kdykoli a kdekoli bez problémů. Pořád se spolu procházíme, nebo jsme se alespoň procházeli."

"Netušil jsem, že se tu můžete jen tak s někým procházet."

Gladia zčervenala. "Řekla jsem v projekci. Pořád zapominám, že jste Pozemšťan. Pohybová projekce znamená, že jsme jeden na druhého zaostřeni a můžeme dělat každý, co chceme, aniž bychom ztratili kontakt. Já se procházím u sebe doma, on u sebe doma, a přitom jsme spolu." Trochu vystrčila bradu. "Může to být příjemné."

Potom se najednou zasmála. "Chudák Jothan."

"Proč to říkáte?"

"Napadlo mě, že si myslíte, že se procházíme doopravdy spolu, ne v projekci. Kdyby si měl něco takového představit,

asi by umřel."

"Proč?"

"Pokud jde o tohle, je hrozný. Říkal mi, že se s lidmi přestal stýkat, když mu bylo pět let. Trvá jen na projekci. Některé děti se takhle chovají. Rikaine -" zmateně se na chvíli zarazila, ale pak pokračovala "- můj manžel Rikaine mi jednou, když mluvil o Jothanovi, řekl, že takových dětí jako on bude čím dál víc. Tvrdil, že je to věc společenského vývoje, který směřuje k preferování projekce. Myslíte si to také?"

"V tomhle nejsem žádná autorita," řekl Baley.

"Jothan se dokonce odmítl oženit. Rikainovi se to nelíbilo, řekl mu, že to je protispoločenské a že jeho geny jsou pro společnost nezbytné, ale Jothan o tom odmítal vůbec uvažovat."

"Má právo odmítnout se oženit?"

"Ne-e," řekla Gladia váhavě. "Ale je to skvělý robotik a ti mají na Solárii svou váhu. Myslím, že tohle bylo podstatné. Ale Rikaine nechtěl dál s Jothanem spolupracovat. Jednou mi řekl, že Jothan není dobrý Solarián."

"Řekl to Jothanovi?"

"Nevím. Do poslední chvíle spolupracovali."

"Myslel si, že Jothan je špatný Solarián, protože se odmítá oženit?"

"Rikaine jednou řekl, že manželství je nejtěžší věc v životě, ale že je třeba ho podstoupit."

"Co si myslíte vy?"

"O čem, Eliáš?"

"O manželství. Myslíte si, že je to nejtěžší věc v životě?"

Z obličeje jí začal pomalu vyprchávat jakýkoli výraz, jako kdyby se snažila bolestně zlikvidovat všechny pocity. "Nikdy jsem o tom nepřemýšlela," řekla.[^]

"Říkala jste, že se pořád procházíte s Jothanem Leebigem, a potom jste se sama opravila a odsunula jste to do minulosti. Takže teď už se neprocházíte?"

Zavrtěla hlavou a zase začala vypadat zaujatě. Tentokrát to byl ovšem smutek. "Ne. Už ne. Jednou nebo dvakrát jsme se viděli v projekci. Vždycky byl ale velice zaměstnaný a já nestála o - však víte."

"Bylo to po smrti vašeho manžela?"

"To ne, už nějakou dobu předtím. Už pár měsíců předtím."

"Myslíte, že mu doktor Delmarre mohl nařídit, aby si vás přestal všimnout?"

Zatvářila se překvapeně. "Proč by to dělal? Jothan ani já nejsme roboti. Jak bychom si měli nechat dávat příkazy a proč by nám je Rikaine dával?"

Baley se neobtěžoval tím, že by se pokoušel něco vysvětlit. Dokázal by to pouze z hlediska Země a to by jí nic neujasnilo. A i kdyby náhodou ano, výsledné poznání by ji nepochybně znechutilo.

"Ještě jednu otázku. Až si promluvíím s Leebigem, ještě vám zavolám. Mimochodem, kolik je tam u vás teď hodin?"

Okamžitě té otázky zalitoval. Roboti mu to mohli říct v pozemských ekvivalentech, zatímco Gladia nejspíš odpoví v zdejších časových mírách a Baley už začínal mít předvádění svých neznalostí dost.

Gladia naštěstí odpověděla čistě prakticky. "Je odpoledne."

"Takže totéž platí i o Leebigově panství?"

"To jistě."

"Dobrá. Spojím se s vámi, jak jen to bude možné, a domluvíme se, kdy bych se s vámi mohl setkat osobně."

"Je to tak absolutně nezbytné?"

"Je."

"Tak dobře," řekla tiše.

Navázat spojení s Leebigem si vyžádalo nějaký čas. Baley ho využil, aby snědl další sendvič, který mu donesli v původním balení. Ale začínal už být opatrnější. Pečlivě prozkoumal, zda je balení neporušené, a stejně tak si prohlédl to, co bylo uvnitř.

Vzal si plastovou nádobku s mlékem, které ještě zcela nerozmrzlo, zuby odtrhl uzávěr a napil se přímo z ní. Ponuře při tom uvažoval o jedech bez chuti a zápachu, které působí až po delší době, jež je možné vpravit kamkoli ať už injekční jehlou, nebo vstříknout pod vysokým tlakem, a pak ty dětinské myšlenky pustil z hlavy.

Vrahové, či ti, kdo se o vraždy pokoušeli, dosud pracovali nejpřímějším možným způsobem. V rozražené lebce, dávce jednu dostatečnou, aby zabila tucet lidí najednou, ani v otráveném hrotu šípu vystřeleném po oběti nebylo nic rafinovaného.

Potom ho napadlo něco méně ponurého: pokud se bude pokoušet pohybovat se z jedné časové zóny do druhé tímto způsobem, sotva se mu podaří pravidelně jíst nebo dokonce spát.

Přiblížil se k němu robot. "Doktor Leebig vám nařizuje, abyste ho zavolal někdy zítra. Má teď důležitou práci."

Baley vyskočil na nohy a zařval: "Cože, ten chlápek -"

Zarazil se. Křičet na robota nemělo smysl. Když už by o to stál, mohl by křičet sebevíc, ale výsledky by to nemělo větší, než kdyby šeptal.

Rozhodl se mluvit co nejklidněji. "Řekni doktoru Leebigovi, nebo když se s ním nedokážeš spojit, tak jeho robotovi, že vyšetřuju vraždu jeho kolegy a dobrého Solariána. Taky řekni, že při téhle práci nemůžu čekat, a že jestli se se mnou do pěti minut nespojí, sedám do letadla a budu na jeho panství během hodiny osobně. Řekni to přesně tak, osobně, aby nebyla mýlka."

Znovu si ukousl ze sendviče.

Neuplynulo ani pět minut, když se objevil Leebig, nebo alespoň Solarián, o němž Baley usoudil, že to musí být Leebig, a zíral na něj.

Baley se na něj taky zadíval. Leebig byl štíhlý a držel se až křečovitě zpříma. Měl tmavé, pronikavé oči, a jakkoli se snažil tvářit co nejneutrálněji, planul v nich hněv. Potom lehce přimhouřil jedno z víček.

"Jste Pozemšťan?" řekl.

"Jsem Eliáš Baley," řekl Baley. "Detektiv třídy C-7 pověřený vyšetřováním vraždy doktora Rikaina Delmarra. Jak se jmenujete vy?"

"Jsem doktor Jothan Leebig. Proč si dovoluujete rušit mě v práci?"

"To je přece jednoduché," řekl Baley. "To je zase moje práce."

"Tak se s ní odpravte někam jinam."

"Nejdřív se vás musím na pár věcí zeptat, pane doktore. Soudím, že jste byl blízkým spolupracovníkem doktora Delmarra. Je to tak?"

Leebig rázně sevřel jednu ruku do pěsti a vyrazil k římse, na níž se pohyboval drobný hodinový strojek. Důmyslné pohyby mechanismu svou složitostí hypnotizovaly oči.

Projekce byla zaostřena na Leebiga, a i když odcházel, pořád zůstal v jejím ohnisku. Vypadalo to, jako kdyby se pohybovala místnost, jíž rázoval, a ne on.

"Nejste ten cizinec, co Gruer pořád vyhrožoval, že ho -" spustil Leebig.

"Jsem."

"Pak vám rovnou říkám, že jsem byl proti tomu. Konec projekce."

"Ještě ne. Nepřerušujte spojení." Baley rázně zdvihl hlas a namířil ukazovák přímo na robotika, který zřetelně uhnul a na rtech se mu objevil výraz znechucení.

"To, že vás navštívím osobně, jsem neřikal jen tak do vzduchu," řekl Baley.

"Nechtě si ty pozemské sprostěrný."

"Není to nic víc než jasné oznámení, co hodlám udělat. Když nechcete poslouchat jinak, pak vás navštívím, popadnu za límec a budete poslouchat."

Leebig se na něj zadíval. "Jste špinavé prase."

"Říkejte si, co chcete, ale já udělám, co jsem řekl."

"Když se pokusíte vniknout na můj pozemek, tak - tak -"

Baley nakrčil čelo. "Zabijete mě? Často takhle vyhrožujete?"

"Ničím jsem nevyhrožoval."

"Tak mluvmě. Za tu dobu, kterou jste promrhal, už jsme si toho mohli spoustu říct. Byl jste blízkým spolupracovníkem doktora Delmarra?"

Robotik sklopil hlavu. Ramena se mu zdvíhala v rytmu toho, jak pomalu, pravidelně dýchal. Když zase zvedl hlavu, zcela se ovládal. Dokázal se dokonce krátce, bezvýrazně usmát.

"Ano."

"Slyšel jsem, že se Delmarre zajímal o nové typy robotů."

"Zajímal."

"O jaké typy?"

"Jste robotik?"

"Ne... Vysvětlíte mi to jako laikovi."

"To asi nepůjde."

"Zkuste to! Myslím například, že chtěl mít roboty schopné udržet u dětí disciplínu. Je to tak?"

Leebig rychle zamžikal a řekl: "Abych byl stručný a vynechal všechny zbytečné detaily, chtěl posílit C-integrálu ovládající Sikorovichovu dvojitou vazbu na úrovni W-65."

"Žvásty," řekl Baley.

"Je to tak."

"Pro mě to jsou žvásty. Jak se to dá říct jinak?"

"Znamená to jisté oslabení účinnosti Prvního zákona."

"Proč ale? Dítě je přece ukázněváno pro jeho další dobro. Není to teoreticky pravda?"

"Příští dobro!" Leebigovi zazářily oči vášní a zdálo se, že si mihně všimá svého posluchače a tím i volněji hovoří. "Myslíte si, že je to jednoduchá myšlenka. Jenže kolik lidí je schopno přijmout byť malé nepříjemnosti v zájmu mnohem většího příštího dobra? Jak dlouho trvá naučit dítě, že co teď tak báječně chutná, se může později změnit v bolavé břicho, a že to, co tak nechutná teď, zanedlouho bolení břicha zmírní? A vy byste chtěl, aby to pochopil robot?"

Bolest, vyvolaná robotem v dítěti, vytvoří v jeho pozitronickém mozku ničivý potenciál. Zabránit jeho vzniku tím, že zároveň začne účinkovat díky vědomí budoucího dobra dítěte potenciál s opačným efektem, znamená vzhledem k hustým spojením a vazbám vzrůst hmoty mozku o padesát procent. Pokud bychom tedy nechťeli obětovat jiné obvody."

"Takže se vám nepodařilo takového robota zkonstruovat," řekl Baley.

"Ne. A ani se nezdá, že by se to mohlo podařit mně nebo komukoli jinému."

"Netestoval doktor Delmarre v době své smrti takový typ robota?"

"Ne takového robota. Zajímali jsme se také o spoustu praktičtějších věcí."

"Doktore Leebigu," řekl Baley tiše, "chci se toho o robotice dozvědět co nejvíc a rád bych vás požádal, abyste mě učil."

Leebig prudce zavrtěl hlavou. Cukající se oční víčko se ještě víc sevřelo v nestvůrné parodii na mrknutí. "Mělo by snad být zřejmé, že kurs robotiky trvá déle než pár minut. A já čas nemám."

"Niméně, stejně mě musíte poučit. Všechno, na co narazím na Solárii, má něco společného s roboty. Jestliže to

vyžaduje nějaký čas, mám jen další důvod, abych vás navštívil osobně. Jsem Pozenšťan a nedokážu pracovat nebo se plně soustředit při projekci."

Ač se Baleymu zdálo nemožné, že by Leebig mohl vypadat ještě strnuleji než dosud, možné to bylo. "Vaše pozemské fobie mě nezajímají," řekl. "Osobní setkání nepřichází v úvahu."

"Myslím, že změníte názor, až vám řeknu, co hlavně chci s vámi konzultovat."

"Nic nezměním. Vůbec nic."

"Nic? Tak poslouchejte. Soudím, že od té doby, co pozitroničtí roboti existují, byl První zákon robotiky neúmyslně překroucený."

Leebig sebou trhnul. "Překroucený? Vy jste blázen! Cvok! Proč?"

"Aby zůstalo utajeno," řekl naprosto klidně Baley, "že robot může spáchat vraždu."

14 Odhalený motiv

Leebig pomalu otevřel ústa. Baley se zprvu domníval, že začne podrážděně vrčet, ale potom, s jistým překvapením, usoudil, že to byl ten nejnepodařenější pokus o úsměv, jaký kdy viděl.

"Tohle neříkejte," pronesl Leebig. "Tohle nikdy neříkejte."

"Proč ne?"

"Protože naprosto vše, co budí nedůvěru k robotům, škodí. Nedůvěřovat robotům je lidská choroba."

Znělo to, jako kdyby poučoval malé dítě. I když se snažil mluvit co nejpříjemněji, bylo jasné, že ve skutečnosti by nejraději zařval. I když se tvářil, že ho jen přemlouvá, znělo to, jako kdyby žádal trest smrti.

"Víte něco o dějinách robotiky?" zeptal se Leebig.

"Něco."

"Možná na Zemi. Dobře. Víte, že když se roboti objevili, stál proti nim frankensteinovský syndrom? Byli podezřelí. Lidé jim nedůvěřovali a báli se jich. Výsledkem bylo, že se z robotiky stala málem tajná věda. Ve snaze překonat nedůvěru byly do robotů zabudovány obvody se Třemi zákony robotiky, ale přesto Země nikdy nedovolila, aby se tam vytvořila společnost robotiky. Jedním z důvodů, proč první kolonisté opouštěli Zemi, aby osídlovali zbytek Galaxie, bylo mimo jiné to, že tam mohli vytvořit společnosti, v nichž bylo robotům umožněno osvobodit člověka od chudoby a dřiny. Ale i tady zůstaly nevyjádřené a ne příliš hluboko ukryvané obavy, které se mohou kdykoli vynořit."

"Střetl jste se někdy osobně s nedůvěrou k robotům?" zeptal se Baley.

"Mnohokrát," řekl Leebig temně.

"Proto tedy vy i ostatní robotici radši trochu překroutíte skutečnost, abyste co možná nejvíc tuhle nedůvěru potlačili?"

"To není překrucování!"

"Takže například Tři zákony robotiky nejsou špatně interpretované?"

"Ne!"

"Můžu vám předvést, že ano, a jestli mě nepřesvědčíte, předvedu to, budu-li moci, celé Galaxii."

"Jste blázen. Všechny vaše argumenty jsou klamné, o tom vás ujišťuju."

"Chcete o tom diskutovat?"

"Když to nebude trvat moc dlouho..."

"Tváří v tvář? Osobně?"

Leebigův úzký obličej se zkroutil. "Ne!"

"Sbohem, doktore Leebigu. Budou mě poslouchat jiní."

"Počkejte, člověče. Velká Galaxie, chlape, počkejte!"

"Osobně?"

Robotik zdvihl ruce a přejel si dlaněmi bradu. Mimoděk strčil palec do úst a nechal ho tam. Zíral na Baleyho prázdným pohledem.

Vrací se snad do dob, než mu bylo pět let, aby si pro sebe zdůvodnil, že je legitimní se se mnou setkat, pomyslel si Baley.

"Osobně?" řekl znovu.

Leebig však pomalu zavrtěl hlavou. "Já nemůžu. Nemůžu," mumlal a slova taktak prolézala zaťatými zuby. "Udělejte, co chcete."

Baley se díval, jak se odvrací a hledí do stěny. Solariánova vzpřímená postava se při tom nahrbila. Pak Leebig složil hlavu do dlaní.

"Tak dobře," řekl Baley. "Souhlasím s projekcí."

"Omluvte mě na okamžik," řekl Leebig, pořád otočený zády. "Hned se vrátím."

Baley se během přestávky věnoval sám sobě. V koupelně se zadíval do zrcadla na svůj právě opláchnutý obličej a myslel při tom na to, zda už začíná chápat Solarii a Solariány. Nebyl si jistý.

Vzdychl a stiskl tlačítko. Objevil se robot, Baley se na něj ani nepodíval a řekl: "Je tady na farmě ještě nějaké projekční zařízení vyjma toho, které používáme?"

"Jsou tu ještě tři další, pane."

"Pak tedy řekni Klorisse Cantorové - řekni své paní, že tohle budu používat, dokud nedám vědět, co dál, a že si nepřeju být vyrušován."

"Ano, pane."

Baley se vrátil zpátky. Projekce byla pořád zaostřená na prázdné místo uprostřed místnosti, kde předtím stál Leebig. Nikdo tam nebyl, a tak se usadil, aby počkal.

Netrvalo to dlouho. Leebig vešel a místnost se znovu jako by roztřásla. Projektor se zjevně přestřoval ze středu místnosti na něj. Baley si znovu uvědomil dokonalost ovládání projekce a začal cítit určité uspokojení.

Leebig se už opět ovládal. Vlasy měl sčesané dozadu a byl převlečený. Měl na sobě volné šaty z látky, která se v odlescích světla blýskala. Usadil se do úzké židle, jež se vysunula ze stěny.

"Tak jaké máte námítky k Prvnímu zákonu?" zeptal se suše.

"Nemůže nás někdo poslouchat?"

"Ne. Postaral jsem se o to."

Baley přikývl a řekl: "Takže na začátek První zákon ocituju."

"Řekl bych, že kvůli mně to nutné není."

"Já vím, ale nechtě mě to přece jen říct: Robot nesmí zranit člověka, nebo dovolit, aby díky jeho nečinnosti byl člověk zraněn."

„A co?"

"Když jsem přistál na Solarii, odvezli mě na místo, které mi přidělili v autě speciálně uzavřeném tak, aby mě chránili před účinky volného prostoru. Jako Pozemšťan -"

"Vím, co máte na mysli," řekl Leebig netrpělivě. "Ale co to má s tím společného?"

"Ale roboti, kteří auto řídili, to nevěděli. Když jsem požádal, aby auto otevřeli, okamžitě mě poslechli. Druhý zákon.

Museli uposlechnout příkazů. Bylo mi to samozřejmě nepříjemné a málem jsem zkolaboval, než se auto zase zavřelo. Neublížili mi tedy roboti?"

"Na váš rozkaz," řekl Leebig.

"Budou citovat Druhý zákon: Roboti musí uposlechnout příkazů daných člověkem s výjimkou těch, které odporují Prvnímu zákonu. Z toho, jak vidíte, plyne, že mého prvního příkazu neměli uposlechnout."

"To je nesmysl. Robot nevěděl -"

Baley se natáhl dopředu. "Aha! A jsme u toho. Teď vám řeknu, jak by měl První zákon znít, aby byl přesný: Robot nesmí udělat nic, alespoň pokud by to sám věděl, co by zranilo člověka, nebo důsledkem toho, že by tomu nezabránil a věděl o tom, způsobilo, že by člověk mohl dojít k úhoně."

"Tomu přece každý takhle rozumí."

"Myslím, že lidi běžně ne. Kdyby ano, uvědomili by si, že roboti můžou vraždit."

Leebig zbledl. "Jste cvok! Zbláznil jste se!"

Baley se zadíval na své prsty. "Může robot vykonat nějaký nevinný úkon, který by nikomu neublížil, ne?"

"Když k tomu dostane příkaz," řekl Leebig.

"Samozřejmě že když k tomu dostane příkaz. Stejně tak může vykonat nevinný úkol i další robot, a ani to nemusí člověku ublížit. Když mu to tedy někdo přikáže."

"Ano."

"A co když dva nevinné úkony, každý z nich zcela neškodný, sečteny dohromady vydají na vraždu?"

"Cože?" Leebigovi naskočily na čele vrásky.

"Ptám se vás jako znalce téhle problematiky," řekl Baley. "Vezměme si hypotetický příklad, kdy nějaký člověk řekne robotovi: „Nalej trochu té tekutiny do sklenice mléka, kterou najdeš tam a tam. Tekutina je zcela neškodná. Chci jen vědět, co to udělá s mlékem. Až se to dozvím, směs se vylije. Až to uděláš, zapomeň, žeš to udělal.""

Leebig se mračil dál, ale nic neříkal.

"Kdybych řekl robotovi, aby nalil nějakou záhadnou tekutinu do mléka a pak to nabídl člověku," řekl Baley, "musel by se robot podle Prvního zákona zeptat: „Co je to za tekutinu? Neuškodí člověku?", a i když bych ho ujistil, že tekutina je neškodná, podle Prvního zákona by robot měl přesto váhat a odmítnout mléko nabídnout. Místo toho se však dozví, že mléko vylije. První zákon je tudíž mimo hru. Udělá to robot, jak jsem říkal?"

Leebig se na něj soustředěně podíval.

"Takže druhý robot teď nalévá prostě mléko a vůbec nemá potuchy, že v něm něco je. Zcela nevinně nabídne mléko člověku a ten člověk zemře."

"Nel!" zvolal Leebig.

"Proč ne? Obě akce jsou samy o sobě zcela nevinné. Jen dohromady jsou vražedné. Popíráte, že by se něco takového nemohlo stát?"

"Vrahem by pak byl člověk, který by jim dal příkaz," vykřikl Leebig.

"Jestli chcete filozofovat, prosím. Jenže faktickými vrahy by byli roboti, byť by fungovali jako nástroje."

"Žádný člověk by takové příkazy nevydal."

"Člověk ano. A taky to udělal. Přesně takhle se někdo musel pokusit zavraždit doktora Gruera. Soudím, že už jste o tom slyšel."

"Na Solarii," zamumlal Leebig, "se ví o všem."

"Takže víte, že Gruera otrávil u stolu při večeři a před mýma očima a před očima mého kolegy Olivawa z Aurory.

Dovedete si představit nějaký jiný způsob, jak do něj jed vpravit? Na panství žádný další člověk nebyl. To musíte jako Solarián vzít v úvahu."

"Nejsem detektiv a nespřádám žádné teorie."

"Jednu jsem vám předložil a chci jen vědět, zda se to tak mohlo stát. Chci vědět, zda dva roboti můžou vykonat dvě samostatné činnosti, každou zvlášť zcela nevinnou, dohromady však je to vražedná kombinace. Vy jste expert, doktore Leebigu. Je to možné?"

"Ano," řekl skleslý a zmučený Leebig tak tiše, že ho Baley sotva slyšel.

"Dobře. Pokud jde o První zákon, myslím, že to stačí."

Leebig se díval na Baleyho a oční víčko mu dvakrát sjelo v pomalém tiku dolů. Ruce, předtím sepnuté, mu teď visely podél těla. Prsty však zůstaly stále ohnuté, jako kdyby každá z dlaní dosud svírala náhradní ruku ze vzduchu. Nakonec přece položil dlaně na kolena a narovnal prsty.

Baley to pozoroval jako cosi abstraktního.

"Teoreticky ano. Ale jen teoreticky! Nezavrhujte První zákon tak snadno, Pozemšťane. Robotům se dá poroučet velice mazaně, aby překročili První zákon."

"Beru," řekl Baley, "jsem jen Pozemšťan. O robotech vím zatraceně málo a to, jak jsem vyslovil ty příkazy, byl jen takový příklad. Solarián by to dokázal určitě rafinovaněji a lip. Tím jsem si jistý."

Zdálo se, že ho Leebig neposlouchá. "Lze-li robota zmanipulovat tak, aby mohl člověku ublížit, znamená to jen, že musíme ještě rozšířit kapacitu pozitronického mozku. Dalo by se sice taky říct, že bychom mohli zdokonalit lidi, jenže to je nemožné. Takže musíme proti chybám zabezpečit roboty.

Postupujeme zvolna. Naši roboti jsou rozmanitější, specializovanější, schopnější a neškodnější, než byli ti před sto lety. O sto let později budou ještě dokonalejší. Proč třeba ovládat roboty tlačítky, když je možné zabudovat pozitronické mozky přímo do ovladačů? Je to sice speciální věc, ale můžeme ji zobecnit. Proč nevyrobit roboty s nahraditelnými a výměnnými končetinami? Proč ne? Jestliže -"

"Jste jediný robotik na Solarii?" přerušil ho Baley.

"Neblázněte."

"Jen mě to napadlo. Doktor Delmarre byl jediný - hm - zárodečný inženýr, pokud nepočítám jeho asistentku."

"Na Solarii je víc než dvacet robotiků."

"Jste nejlepší z nich?"

"Jsem," řekl Leebig a netvářil se nijak sebevědomě.

"Doktor Delmarre s vámi spolupracoval."

"Ano."

"Jak jsem vyrozuměl, hodlal vaši spolupráci ukončit," řekl Baley.

"Nevím o tom. Kdo vám to řekl?"

"Měl jsem dojem, že se mu nelíbilo vaše staromládenectví."

"To je možné. Byl to dokonalý Solarián. To však nenarušovalo naše pracovní vztahy."

"Co kdybychom mluvili o něčem jiném. Kromě toho, že vyvíjíte nové typy robotů, vyrábíte a opravujete i staré typy?"

"Výrobu a opravy mají na starosti převážně roboti. Mám na svém pozemku velkou továrnu a opravárenskou dílnu."

"Mimořádně, vyžadují roboti časté opravy?"

"Naopak."

"Znamená to, že opravárenství robotů se nijak nezkoumá a nerozvíjí?"

"Vůbec ne," řekl Leebig koženě.

"Co se stalo s robotem, který byl při tom, když zavraždili doktora Delmarra?"

Leebig se podíval stranou a nakrčil obočí k sobě, jako kdyby usilovně o něčem přemýšlel. "Je zcela zničený."

"Zcela? Nedokázal by odpovědět na jedinou otázku?"

"Vůbec na žádnou. Je zcela k ničemu. Pozitronický mozek měl kompletně zkratovaný. Ani jediný spoj nezůstal neporušený. Jen si to představte! Byl svědkem vraždy, které nedokázal zabránit."

"Proč myslíte, že jí nedokázal zabránit?"

"Kdo ví? Doktor Delmarre s ním experimentoval a já nevím, v jakém duševním stavu zrovna robot byl. Doktor Delmarre mu třeba mohl zrovna nařídít, aby zarazil veškeré akce po dobu kontroly nějakého z obvodových prvků. Jestli se tam v tu chvíli objevil někdo, koho ani doktor Delmarre ani robot nepodezřívají, že by mohl něco udělat, a on náhle vražedně zaútočil, mohla uběhnout určitá doba, než robot dokázal překonat příkaz doktora Delmarra a postupovat podle Prvního zákona. Délka prodlevy mohla záviset na typu útoku i příkazu doktora Delmarra. Lze si představit alespoň deset způsobů, jak vysvětlit, proč robot nedokázal zabránit vraždě. A protože to nedokázal, porušil První zákon a to stačilo, aby se rozpadla všechna pozitronická spojení v robotově mysli."

"Jenže když byl fyzicky neschopný vraždě zabránit, byl zodpovědný? Vyžaduje První zákon i nemožné?"

Leebig pokrčil rameny. "První zákon, nehledě na to, jak málo si o něm myslíte, chrání lidstvo vši možnou silou.

Nedovoluje výjimky. Porušení Prvního zákona znamená pro robota konec."

"Je to univerzální pravidlo?"

"Stejně univerzální jako roboti."

"Takže přece jen jsem se něco dozvěděl," řekl Baley.

"Tak vám řeknu ještě něco víc. Vaše teorie vraždy pomocí řady akcí robotů, z nichž každá sama o sobě je nevinná, je vám v případě smrti doktora Delmarra k ničemu."

"Proč?"

"Byla to vražda klackem a ne jedem. Něco muselo ten klacek držet a to něco byla lidská ruka. Žádný robot by nerozrazil lidskou lebku."

"Dejme tomu, že robot jen stiskl knoflík a tím uvolnil něco, co na Delmarrovu hlavu spadlo," řekl Baley.

Leebig se kysele zasmál. "Pozemšťane, viděl jsem místo, kde se to stalo. Slyšel jsem o tom všechno. Tady na Solarii je vražda pořádné sousto. Takže vím, že na místě činu nebyl žádný mechanismus a ani nic těžkého, co by spadlo."

"Ani žádný tupý nástroj?" zeptal se Baley.

"Vy jste detektiv," řekl Leebig přezíravě. "Najděte ho."

"Jestliže tedy za smrt doktora Delmarra nemohl robot, kdo jiný?"

"To ví přece každý," zvolal Leebig. "Jeho žena! Gladia!"

Když nic jiného, mají tu alespoň jednomyslný názor, pomyslel si Baley.

Nahlas však řekl: "A kdo tedy byl ten génius, který vymyslel, jak otrávit Gruera?"

"Předpokládám..." Leebig zmlkl.

"Ale nemyslíte si, že tu jsou dva vrazi? Jestliže Gladia má na svědomí první zločin, musí být zodpovědná i za druhý pokus."

"Ano. Musíte mít pravdu." Jeho hlas nabýval na jistotě. "Není o tom pochyb."

"Ne?"

"Nikdo jiný než ona by se nemohl dostat k doktorovi Delmarrovi tak blízko, aby to mohl udělat. Neumožňoval nikomu, aby se k němu přiblížil, stejně přísně jako já a jedinou výjimkou byla jeho žena. Já výjimky nedělám, takže jsem chytřejší," zasmál se skřípavě.

"Myslím, že ji znáte," přerušil ho Baley.

"Koho?"

"Ji. Mluvíme přece o „ní“. O Gladii."

"Kdo vám řekl, že ji znám líp než kohokoli jiného?" zeptal se Leebig. Zvedl ruku a drobným pohybem prstů si uvolnil oblek u krku, snad aby se mu lépe dýchalo.

"Gladia mi to řekla. Procházeli jste se spolu."

"A co? Jsme sousedé. Je to běžná věc. Měl jsem dojem, že je to sympatická osoba."

"Takže jste se s ní shodli?"

Leebig pokrčil rameny. "Když s ní člověk mluvil, ulevilo se mu."

"O čem jste si povídali?"

"O robotice." Vypadalo to, že je svým způsobem překvapený, že se Baley zeptal na něco takového.

"Ona taky mluvila o robotice?"

"O robotice nevěděla nic. Naprosto nic! Ale poslouchala. Zabývá se nějakými nesmyslnými silovými poli - barvení poli tomu říká. Nebyl jsem na to dost trpělivý, ale poslouchal jsem ji."

"Všechno, aniž jste se setkali osobně?"

Leebig se zatvářil popuzeně a neodpověděl.

Baley to zkusil znovu. "Líbila se vám?"

"Cože?"

"Měl jste dojem, že vás přitahuje? Fyzicky?"

Dokonce i tikavé oční víčko se mu zvedlo a rty se mu roztřáslly. "Hnusné zvíře," zamumlal.

"Tak to zkusím jinak. Kdy jste došel k tomu, že Gladia není příjemná? To slovo jste, jestli si pamatujete, užil vy sám."

"Co tím myslíte?"

"Řekl jste, že se vám zdála příjemná. Teď jste přesvědčený, že zabila svého manžela. Takhle se příjemná osoba nechová."

"Mýlil jsem se v ní."

"Ale vy jste dospěl k tomu, že jste se v ní mýlil ještě před tím, než zabila svého manžela, pokud to udělala. Přestal jste se s ní procházet ještě před vraždou. Proč?"

"Je to důležité?" zeptal se Leebig.

"Všechno je důležité, dokud se neprokáže opak."

"Poslyšte, chcete-li ode mě nějaké informace jako od robotika, ptejte se. Ale na osobní otázky vám odpovídat nebudu."

"Byl jste v blízkých vztazích jak se zavražděným, tak s nejpodezřelejší osobou. Není vám snad jasné, že osobním otázkám se nelze vyhnout? Proč jste nechal procházek s Gladii?"

"V jednu chvíli jsem prostě už s ní neměl o čem mluvit," odsekl Leebig. "Měl jsem moc práce a žádný důvod se s ní procházet."

"Jinými slovy už vám přestala být příjemná."

"Dobrá, řekněte to takhle."

"Proč už vám nebyla příjemná?"

"Bez důvodu," zařval Leebig.

Baley si jeho rozrušení nevšímal. "Ale pořád jste člověk, který Gladii dobře zná. Jaký mohla mít k vraždě motiv?"

"Motiv?"

"Ještě nikdo nepřišel s motivem téhle vraždy. A ani Gladia by nevráždila bez motivu."

"Velká Galaxie!" Leebig zaklonil hlavu, jako by se chtěl rozesmát, ale nestalo se tak. "Nikdo vám to neřekl? Možná proto, že to nikdo neví. Já ano. Řekla mi to a jednou."

"Co vám řekla, doktore Leebigu?"

"Protože se se svým manželem neustále přela. Přeli se horce a často. Nenáviděla ho. Pozemšťane. Nikdo vám to neřekl? Ani ona vám to neřekla?"

15 Portrét se vybarvuje

Baley ji koupil přímo mezi oči, ale snažil se, aby to na něm nebylo vidět.

Podle toho, jak žili, se zdálo, že Solariáni považují svůj soukromý život za svatosvatý. Ptát se na manželství nebo děti svědčilo o nevku. Z toho usuzoval, že zajímat se o to, zda se manželé hádají, bylo rovněž zakázáno.

Ale i když došlo k vraždě? Dopustil by se společenského zločinu, kdyby se zeptal podezřelého, zda se hádala se svým manželem? Nebo kdyby se třeba zmínil, že o té záležitosti vůbec ví?

Leebig to udělal.

"Kvůli čemu se hádali?" zeptal se Baley.

"Myslím, že byste se na to měl zeptat spíše jí."

To bych měl, pomyslel si Baley a vztyčil se. "Děkuju vám, doktore Leebigu, za spolupráci. Možná že budu vaši pomoc ještě potřebovat, takže doufám, že budete k dispozici."

"Konec projekce," řekl Leebig a spolu s částí místnosti, v níž byl, rázem zmizel.

Bylo to poprvé, co Baleyemu nevadilo, že letí letadlem v otevřeném prostoru. Ani si toho nevšiml. Skoro jako kdyby byl ve svém vlastním prostředí.

Dokonce ani nemyslel na Zemi a na Jessii. Byl ze Země sotva pár týdnů, ale připadalo mu to jako celá léta. Byl na Solárii ani ne tři dny, ale měl pocit, že už tu je celou věčnost.

Jak rychle se člověk přizpůsobí noční můře?

Nebo to byla Gladia? Brzy se s ní setká osobně, ne v pouhé projekci. Co vyvolávalo ten pocit důvěry a zvláštní směsi uspokojení a očekávání?

Vydrží to? uvažoval. Nebo s pláčem zmizí po několika minutách jako Quemot?

Když vstoupil, stála už na opačném konci dlouhé místnosti. Vypadala jako impresionistická vize sebe samé, zbavená všeho, kromě podstatných rysů.

Měla lehce nabarvené rty, trochu načerněné obočí, namodralé ušní lalůčky. Víc nalíčena nebyla. Vypadala bledá, nepatrně vystrašená, velice mladá.

Světle hnědé vlasy měla stažené dozadu a šedomodré oči jako by se styděly. Šaty měla tmavomodré až do černá, všude ukončené krajkou. Ruce ukrývala v dlouhých rukávech a bílých rukavicích a na nohy si obula střevíce s nízkými podpatky. Jediné, co odhalovala, byl obličej. Dokonce i šíji jí zakrýval splývavý šál.

Baley se zastavil. "Asi takhle daleko, Gladie?" zeptal se.

Rychle a zlehka dýchala. "Zapomněla jsem, co vlastně mám očekávat," řekla. "Je to trochu jako projekce, ne? Tedy když na to člověk pořád nemyslí."

"Pro mě je to úplně normální," řekl Baley.

"Na Zemi jistě." Privřela oči. "Někdy si to pokouším představit, čistě ty davy lidí všude kolem. Jdete po ulici, všude kolem vás lidi a ze všech stran se jich blíží ještě víc. Tucty -"

"Stovky," řekl Baley. "Viděla jste někdy v nějakém filmu scénu z pozemského života? Nebo příběh, který by se odehrával na Zemi?"

"Moc jich tu nemáme, ale viděla jsem příběhy, které se odehrávají jinde na Vnějších Světech, kde se lidé klidně setkávají. Jenže v příběhu je to jiné, něco jako mnohonásobná projekce."

"Líbají se někdy hrdinové těch příběhů?"

Zrudla. "Takové věci nečtu."

"Nikdy?"

"Tedy - vždycky se najdou nějaké znechucující filmy a někdy, čistě ze zvědavosti - ale je to fakt odporné."

"Opravdu?"

Najednou živě řekla: "Ale Země je docela jiná. Tolik lidí. Když tam jde člověk po ulici, Eliáš, asi se taky lidi i dotýká. Náhodou, samozřejmě."

Baley se pousmál. "Dokonce je náhodou někdy můžete i porazit." Pomyslel si na davy na pohyblivých pásech, postrkující se a narážející na sebe, pobíhající po pásech nahoru a dolů, a na chvíli ho ovládl pocit stesku po domově.

"Nemusíte pořád stát takhle daleko," řekla Gladia.

"Nebude vadit, když popojdu o něco blíž?"

"Myslím, že ne. Řeknu vám, až si budu myslet, že byste neměl chodit blíž."

Krůček po krůčku se k ní Baley blížil a Gladia ho pečlivě sledovala.

"Nechtěl byste vidět něco z mého barvení polí?" zeptala se najednou.

Byl od ní asi dva metry daleko. Zastavil se a podíval se na ni. Vypadala malá a křehká. Pokusil se představit si ji, jak s něčím v ruce (s čím?) rozbíjí lebku svého manžela. Pokusil se vyvolat si obrázek Gladie, šílené hněvem, vražednou nenávistí a vztekem.

Musel si připustit, že to dokáže. Dokonce i padesáti kilová žena může dokázat rozrazit něčí lebku, jestliže má odpovídající zbraň a je dost vzteká. A Baley už se setkal s vražedkyněmi (samozřejmě na Zemi), které v klidu byly jak ovečky.

"Co to je barvení polí, Gladie?" zeptal se.

"Druh umění," řekla.

Baley si vzpomněl, co o jejím umění říkal Leebig. "Rád bych se podíval," řekl.

"Pojďte za mnou."

Snažil se pečlivě dodržovat dvoumetrovou vzdálenost mezi nimi. Byla to sotva třetina toho, co vyžadovala Klorissa.

Vstoupili do místnosti, kterou zalévalo světlo. Zářilo ze všech koutů, všemi barevnými odstíny.

Gladia vypadala spokojeně a majetnický. S očekáváním v očích se dívala na Baleyho.

Baley musel zareagovat, tak jak čekala, třebaže neřekl slovo. Pomalu se otočil, snažil se pochopit, co vlastně vidí, protože kolem bylo jen světlo a vůbec žádné předměty.

Na prolínajících se podstavcích seděly chomáče světla. Byla to oživlá geometrie. Linky a barevné křivky se proplétaly, splývaly v celky, a přesto si uchovávaly svou výraznou odlišnost. Ani dva se sobě nepodobaly.

Baley hledal slova a zeptal se: "Má to nějaký význam?"

Gladia se zasmála příjemným kontraaltem. "Znamená to, co chcete, aby to znamenalo. Jsou to tvary světla, které vám

mají udělat radost nebo vás rozzlobit, vzbudit ve vás zvědavost nebo to, co jsem cítila, když jsem je dělala. Mohla bych vám taky jeden udělat, pokusit se o váš portrét. I když by se mi to asi nemuselo povést, protože bych musela improvizovat."

"Mohla byste? To by bylo zajímavé."

"Dobře," řekla. Když míjela jednu ze světelných plastik, téměř do ní narazila, ale zdálo se, že si toho ani nevšimla. Čehosi na podstavci se dotkla a krása nad ní rázem zhasla.

Baley zalapal po dechu a řekl: "To nedělejte."

"To je v pořádku. Už mě to stejně unavovalo. Teď načas ztlumím i ty ostatní, aby mě nerušily." Otevřela panel na jedné z holých stěn a vyndala reostat. Barvy vybledly, až byly sotva viditelné.

Baley řekl: "Nemáte robota, aby to udělal za vás? To napojování kontaktů?"

"Pšš teď," řekla netrpělivě. "Tady roboty nemám. To jsem já." Pod-mračeně se po něm ohlédla. "Problém je, že já vás dost dobře neznám."

Nedívala se na podstavec, ale její prsty lehce spočívaly na jeho hladkém povrchu. Všechny byly pokrčené, plné napětí a očekávání.

Jeden prst se pohnul, opsal půlkruh nad hladkou plochou. Proužek temně žlutého světla se zdvihl a vystoupal šikmo nahoru do vzduchu. Prst se pohnul o kousek zpátky a světlo nepatrně ztmavlo.

Chvilí se na něj dívala. "Myslím, že to je ono. Určitá síla bez váhy."

"U Joviše," řekl Baley.

"Urazila jsem vás?" Zdvihla prsty a žlutý světelný pruh zůstal pevný a nepohyboval se už.

"Vůbec ne. Ale co to je? Jak to děláte?"

"To se těžko vysvětluje," řekla Gladia a podívala se zamyšleně na podstavec. "Zvlášť když tomu nerozumím sama.

Řekli, že je to něco jako zrakový klam. Vytváříme silová pole s různou úrovní energie. Jsou to jakési projevy hyperprostoru a nemají vůbec vlastnosti obvyklého prostoru. V závislosti na energetické úrovni vidí lidské oko světlo o různých odstínech.

Ovládám teplem prstů, kterým působím na určitá místa na podstavci, tvary a barvy. Uvnitř každého je spousta různých ovladačů."

"Chcete říct, že kdybych položil prsty támhle -" Baley se pohnul směrem ke Gladii, která trochu ustoupila. Váhavě položil ukazováček na podstavec a ucítil slabé tepání.

"Pokračujte. Pohněte prstem, Eliáš," řekla Gladia.

Baley to udělal. Nahore se zdvihl temně šedý výstupek světla a zkřivil žlutý svítící proužek. Baley prstem rychle ucukl. Gladia se rozesmála a pak náhle provinile zmlkla.

"Neměla jsem se smát," řekla. "Je to fakt moc těžké, i pro lidi, kteří to zkoušejí už dlouho." Zlehka a příliš rychle pohnula rukou, než aby si Baley stačil všimnout, jak odstranila zmetek, který vytvořil, a nahore zůstal znovu jen osamělý žlutý světelný pás.

"Jak jste se to naučila?" zeptal se Baley.

"Pokusy. Je to nový druh umění a jen jeden nebo dva lidé vědí skutečně jak -"

"A vy to umíte nejlépe," řekl Baley vážně. "Na Solarii je každý v něčem buď jediný nebo nejlepší, anebo obojí."

"Nemusíte se vysmívat. Měla jsem už výstavy." Zdvihla bradu. Nepochybně tohle byla její pýcha.

"Ale nechť mě pokračovat ve vašem portrétu," řekla a znovu pohnula prsty.

Vzápětí se objevilo několik světelných křivek. Byly všechny ostré a převažovala modrá barva.

"To by měla být Země," řekla Gladia a skousla dolní ret. "Vždycky jsem si myslela, že Země je modrá. Ta spousta lidí a pořád samé setkávání a setkávání. Projekce je víc do růžová. Jak vám to připadá?"

"U Joviše, já přece nedokážu vidět věci jako barvy."

"Nedokážete?" řekla s myšlenkami upřenými na něco jiného. "Když řeknete u Joviše, je to někdy jako hrudka fialové. Malinká ostrá hrudka, která jen pleskne, asi takhle." Kousek od středu zazářila malá hrudka.

"A teď," pokračovala, "to můžu ukončit asi takhle." Plochý nelesklý břidlicově šedý hranol vylétl nahoru a všechno skryl. Světlo uvnitř zářilo, ale slaběji. Jako by bylo uvězněné.

Baley pocítil smutek, jako kdyby i jeho něco uzavíralo a odlučovalo od toho, co chce. "Co je to poslední?" zeptal se.

"Stěny kolem vás," řekla Gladia. "To je ve vás ze všeho nejvíce nemůžete ven, musíte pořád být vevnitř. Jste tam pořád vevnitř. Copak to nevidíte?"

Baley to viděl, ale jaksi se mu to nelíbilo. "Ty stěny ale nejsou stálé. Dnes jsem byl venku."

"Byl jste? A vadilo vám to?"

Nemohl se ubránit, aby si taky nerýpnul. "Asi tak, jako vám vadí setkání se mou. Nelíbí se vám to, ale snesete to."

Zamyšleně se na něj podívala. "Chcete jít ven teď? Se mnou? Projít se?"

Baleyho impulzivně napadlo říct, u Joviše, ne.

"Nikdy jsem se s nikým osobně neprocházela," řekla. "Je pořád ještě den a venku je hezky."

Baley se zadíval na svůj abstraktní portrét a řekl: "Když půjdu, odstraníte tu šedou?"

Usmála se. "Až uvidím, jak se budete chovat."

Vyšli z místnosti, kde zůstala světelná stavba, zadržující Baleyho uvězněnou duši v šedi měst.

Baley se slabě chvěl. Vanul protivítr a bylo chladno.

"Je vám zima?" zeptala se Gladia.

"Předtím to bylo trochu jiné," zamumlal Baley.

"Je už skoro večer, ale není tak moc zima. Chcete nějaký kabát? Někdo z robotů ho během minuty přinese."

"Ne. To je v pořádku." Šli po úzké dlážděné cestičce. "Tady jste se obvykle procházeli s doktorem Leebigem?"

"Kdepak. Chodili jsme venku po polích, kde občas zahlédnete robota, jak pracuje, a slyšíte jen zvířata. My ale teď půjdeme kolem domu, kdyby náhodou."

"Kdyby náhodou co?"

"Kdybyste náhodou chtěl dovnitř."

"Nebo kdybyste přestala snášet mou přítomnost?"

"To mi nevadí," řekla ledabyle.

Nad nimi slabě šumělo listí a všude kolem převažovala žlutá a zelená. Ve vzduchu se ozývaly vysoké, kratičké výkřiky a kolem nich pronikavý bzukot. Byly tam také stíny.

Stínů si zvlášť všiml. Jeden trčel přímo před ním. Měl lidský tvar a ve strašlivé nápodobě se pohyboval spolu s ním. Baley už o stínech samozřejmě slyšel a věděl, co jsou, avšak ve všudypřítomném nepřímém osvětlení ve městech si nikdy žádného nevšiml.

Věděl, že zdejší slunce má za zády. Dával si pozor, aby se na ně nepodíval, ale věděl, kde je.

Prostor kolem byl vesmírný a odloučený a cítil, že ho přitahuje. Představoval si v duchu, jak kráčí po povrchu planety s tisíci mil a světelných let prostoru kolem dokola.

Jak se mu mohla tahle myšlenka na osamění zdát přitažlivá? Neměl osamění rád. Stál o Zemi, její teplo a společenství lidmi přeplněných měst.

Obraznost ho ale zradila. Pokusil se vykouzlit si v duši obrázek New Yorku, se vším jeho hlukem a přelidněním, a zjistil, že si dokáže uvědomovat jen tichý, chladný a větrný povrch Solárie.

Aniž se o to snažil, přiblížil se Baley ke Gladii na půl metru. Všiml si toho, až když si uvědomil, jak překvapeně se zatvářila.

"Promiňte," řekl rychle a vzdálil se.

Lapla po dechu. "Nic se nestalo. Půjdeme tímhle směrem? Máme tam nějaké záhony, které by se vám mohly líbit."

Ukázala směrem od slunce a Baley se tiše vydal za ní.

"Později během roku tu bude nádherně. V teplém počasí si můžete zajít k jezeru a zaplavat si nebo jen tak chodit po polích a běhat, jak nejrychleji umíte, dokud únavou nepadnete na zem."

Podívala se na sebe. "Ale tohle nejsou šaty na něco takového. S tímhle vším se musíme prostě procházet. Klidně."

"Jak se ráda oblékáte?" zeptal se Baley.

"Většinou jen podprsenku a šortky," zvolala a zdvihla ruce, jako by pomyslela na pocit svobody. "Někdy ještě míň."

Někdy jen sandály, takže můžu cítit jen vzduch na každém - Promiňte, asi jsem se vás zase dotkla."

"Ale vůbec ne," řekl Baley. "Takhle jste se procházela taky s doktorem Leebigem?"

"Různě. Záleželo na počasí. Někdy jsem toho na sobě měla moc málo, ale byla to jen projekce, chápete? Určitě chápete."

"Chápu. A co doktor Leebig? Taky chodil na lehko?"

"Jothan? Na lehko?" Zářivě se zasmála. "Ale ne. Je vždycky velice vážný." Zapitvořila se, aby vypadala co nejvážněji, a trochu při tom pomrkávala. Podařilo se jí Leebiga vystihnout a Baley se neubráníl, aby neza-mručel uspokojením.

"Mluví pořád nějak takhle," řekla. "Má drahá Gladie. Když vezmeme v potaz vliv prvořádových potenciálů na tok pozitronů -"

"Vyprávěl vám pořád o tomhle? O robotice?"

"Většinou. Víte, bere všechno moc vážně. Pořád se mě to pokoušel učit. Nikdy toho nenechal."

"A naučila jste se něco?"

"Vůbec nic. Mám z toho jen totální zmatek v hlavě. Někdy se na mě rozzlobil, ale když se pak začal hádat, potopila jsem se do vody, když jsme třeba byli u jezera, a postříkala jsem ho."

"Postříkala? Myslel jsem, že jste byli v projekci."

Rozesmála se. "Vy se toho pozemšťanství nezbavíte. Postříkala jsem ho tam, kde byl, v jeho pokoji nebo na jeho panství. Voda se ho ani nedotkla, ale stejně před ní ucuknul. Koukněte se na tohle."

Baley se rozhlédl. Obešli skupinu stromů a octli se na mýtině, uprostřed které byl ozdobný bazének. Mýtinu protínaly nízké cihlové zídky. Mýtinu zaplavovaly květiny. Že to jsou květiny, Baley věděl z filmů, které viděl.

Květiny byly něčím podobné světelným vzorcům, které Gladia konstruovala, a Baleyho napadlo, že když to dělala, myslila na ně. Opatrně se jedné dotkl a pak se zase rozhlédl. Převažovala červená a žlutá.

Jak se otáčel, zahlédl záblesk slunce.

"Slunce je nějak nízko," řekl smutně.

"Je už pozdě odpoledne," zavolala na něj Gladia, která mezitím přešla k bazénu a posadila se na kamennou lavičku na jeho okraji. "Pojďte sem," zamávala na něj. "A můžete klidně zůstat stát, jestli si nechcete sednout na kámen."

Baley se k ní pomalu blížil. "To takhle klesá každý den?" zeptal se a vzápětí zalitoval, že to řekl. Jestliže se planeta otáčí, musí se slunce octnout nízko každé ráno a večer. Vysoko může být jenom v poledne.

Že si to řekl, nemohlo změnit jeho celoživotní zkušenost obraznosti myšlení. Věděl, že existuje cosi jako noc, a dokonce už onu dobu, kdy planeta se vši mohutností postaví bezpečnou hráz mezi člověka a slunce, zakusil. Věděl, že existují mraky a ochranná šed', které chrání před tím nejhorším z venku. Ale přesto pokaždé, když pomyslel na to, jak to vypadá na povrchu nějaké planety, představil si ostré světlo a vysoko na obloze slunce.

Podíval se přes rameno, jen tak, aby slunce zahlédl, a zauvažoval, jak daleko je od domu, kdyby se rozhodl, že se vrátí.

Gladia ukázala na druhý konec kamenné lavičky.

"To budeme ale moc blízko u sebe," řekl Baley.

Rozpráhla ruce a dlaně při tom měla nahoru. "Jsem na to zvyklá. Opravdu."

Posadil se, díval se na ni a snažil se vyhnout se slunci.

Natáhla se k vodě a vylovila malou květinu. Měla tvar šálku, zvenčí žlutého, uvnitř žlutobíle pruhovaného, avšak hladkého. "To je zdejší květina. Většina ostatních ale pochází ze Země."

Z přetrženého stonku květiny kapala voda. Gladia ji upejpavě podala Baleymu.

Baley po ní stejně upejpavě sáhl. "Vy jste ji zabila," řekl.

"Je to jen květina. Jsou jich tu tisíce." Náhle, dřív než se mohl dotknout žlutého květu, ucukla s ním a v očích jí zaplálo.

"Nebo se pokoušíte naznačit, že bych mohla zabít člověka, protože jsem utrhla květinu?"

Baley řekl smířlivě. "Nic se nepokouším naznačit. Můžu se na ni podívat?"

Ve skutečnosti Baley vůbec netoužil po tom sáhnout si na ni. Vyrůstala z vlhké země a pořád na ní byly stopy po blátě.

Jak jen tihle lidé, kteří jsou tak opatrní, pokud jde o kontakt s Pozemšťany a dokonce i mezi sebou, můžou být tak neopatrní, když se mají dotknout obyčejné špíny?

Svíral stonek palcem a ukazovákem a díval se na květ. Kalich tvořilo několik tenkých plátků papírovité tkáně, vyrůstajících do oblouku z jednoho středu. Uvnitř se bouřilo cosi bílého, na povrchu mokrého. Vyrůstaly z toho tmavé vlásky, které se ve větru nepatrně chvěly.

"Cítíte, jak voní?" zeptala se Gladia.

Baley si náhle uvědomil vůni stoupající z květiny. Natáhl se a řekl: "Voní jako dámský parfém."

Gladia v úžasu zatleskala. "Jak pozemské! Vlastně jste chtěl říct, že dámský parfém voní jako ona."

Baley pokorně přikývl. Být venku už ho začínalo unavovat.

Stíny se prodlužovaly a kolem dokola to vypadalo stále pochmurněji. Ale přesto byl rozhodnutý nevzdat to. Chtěl, aby odstranila ty šedé stěny, mezi nimiž byl uzavřený jeho portrét. Bylo to quijotovské, ale bylo to tak.

Gladia si od něj vzala květinu. Nedal ani trochu najevo, že by mu to vadilo. Pomalu othrávala okvětní lístky. "Myslím, že každá žena voní jinak," řekla.

"To záleží na parfému," řekl Baley neurčitě.

"Představte si, že jste u ní dost blízko. Nepoužívám žádný parfém, protože se ke mně nikdo nepřibližuje. Vyjma téhle chvíle. Ale předpokládám, že vy cítíte parfémů často. Vaše žena je na Zemi pořád s vámi?" Soustředovala se ze všech sil na květinu a lehce se chvěla, když ji šhubala na malé kousky.

"Není se mnou pořád," řekl Baley. "Rozhodně ne každou minutu."

"Ale většinu času. A kdykoli chcete -"

Baley ji náhle přerušil: "Proč myslíte, že se doktor Leebig tak zoufale pokoušel vás učit robotiku?"

Z oškubané květiny zbyl jen stonek a vnitřní boulička. Gladia ho zkroutila mezi prsty a pak odhodila pryč. Stonek chvilku plul po hladině bazénu, než se potopil. "Myslím, že chtěl, abych se stala jeho asistentkou," řekla.

"Řekl vám to takhle, Gladie?"

"Až na konec, Eliáš. Myslím, že byl čím dál netrpělivější. Ale zeptal se mě, jestli mě někdy napadlo, jak je robotika vzrušující práce. Takže jsem mu přirozeně odpověděla, že neznám nic nudnějšího. Hrozně se rozzlobil."

"A už s vámi nikdy potom nešel na procházku."

"Myslím, že tak nějak to mohlo být," řekla. "Nejspíš jsem se ho nějak dotkla, ale co jsem mohla dělat?"

"Ale o svých hádkách s doktorem Delmarrem jste mi řekla už předtím."

Sevěla ruce v pěsti a na okamžik je tak křečovitě držela. Tělo jí ztuhlo, hlavu měla sklopenou a trochu na stranu. Pak se nepřírozeně vysokým hlasem zeptala: "O jakých hádkách?"

"O hádkách se svým manželem. Jestli tomu dobře rozumím, nenáviděla jste ho."

Tvář se jí zkrivila a naskočily jí na ní skvrny. "Kdo vám to řekl? Jothan?"

"Doktor Leebig se o tom taky zmínil. Myslím, že je to pravda."

Vypadala otřeseně. "Pořád se pokoušíte dokázat, že jsem ho zabila. Já se snažím si myslet, že jste můj přítel, a vy jste jen, jen detektiv."

Zdvihla pěst a Baley čekal.

"Víte přece, že se mě nesmíte dotknout," řekl.

Spustila ruce a dala se do tichého pláče. Hlavu přitom otočila na stranu.

Baley sklopil hlavu a zavřel oči, aby se zbavil znepokojujících dlouhých stínů. "Doktor Delmarre asi nebyl příliš citlivý člověk," řekl.

"Byl velice zaměstnaný," řekla přiškrceně.

"Vy na druhé straně však jste velice citlivá," řekl Baley. "Říkala jste si, že je zajímavý. Rozumíte, jak to myslím?"

"Ne-nemůžu si pomoci. Je to hnusné, ale nemůžu si pomoci. Jen o tom mluvit je hnu-, hnusné."

"Ale s doktorem Leebigem jste o tom mluvila?"

"Musela jsem s tím něco udělat a Jothan byl po ruce. Zdálo se, že mu to není proti mysli, a mně se při tom ulevilo."

"Byl to důvod, proč jste se hádala s manželem? To, že byl studený a necitlivý a vy jste to odmítala?"

"Někdy jsem ho nenáviděla." Bezmocně pokrčila rameny. "Byl to prostě dobrý Solarián a nebyli jsme v pořadí, abychom měli dě - dě -" Zhroutila se.

Baley čekal. Svíral se mu žaludek a prostor kolem na něj těžce padal. Když konečně Gladiino vzdychání utichlo, zeptal se co možná nejkldněji: "Zabila jste ho?"

"Ne. Ne." Potom najednou, jako kdyby se v ní veškerý odpor zlomil, řekla: "Neřekla jsem vám všechno."

"Tak to, prosím, teď udělejte."

"Hádali jsme se pořád, až do chvíle, kdy zemřel. Byl to starý spor. Křičela jsem na něj a on na mě nikdy nezakřičel.

Sotvakdy něco řekl, a když, jen to zhoršil. Měla jsem strašný vztek, strašný. Dál už si nepamatuju nic."

Baley se trochu zakymácel, ale zachytil se pohledem na neutrální kámen lavičky. "Co tím myslíte, že si nic

nepamatujete?"

"Byl prostě mrtvý a já ječela a objevili se roboti -"

"Zabila jste ho?"

"Nepamatuji si to, Eliáš, a nepamatovala bych si to, i kdybych ho zabila. Jen si prostě nic víc nepamatuju, jen že jsem měla strašný strach, strašný. Pomozte mi, prosím, Eliáš."

"Nebojte se, Gladie, pomůžu vám." Baley se v duchu rychle přesunul k vražednému nástroji. Co se s ním stalo? Někdo ho musel odstranit. Jestli se to stalo, tak to musel udělat vrah. Vzhledem k tomu, že Gladii našli hned po vraždě na místě činu, ona to být nemohla. Vraždit musel někdo jiný. Ať už si tady na Solárii mysleli všichni, co chtěli, musel to být někdo jiný.

S pocitem slabosti si pomyslel: Musím zpátky do domu.

"Gladie -" začal.

Nějak se stalo, že se díval do slunce. Bylo nízko nad obzorem. Musel otočit hlavou, aby se na ně podíval, a oči měl jako přikované, tak ho podivně fascinovalo. Masivní, červené, trochu matné, takže se na ně mohl každý dívat, aniž oslepovalo. Viděl krvácející tenké proužky mračen nad ním a jedno, které dělilo slunce temným pruhem na dvě části.

"To slunce je tak rudé," zamumlal.

Slyšel, jak Gladia zajímavě odpovídá: "Vždycky, když zapadá, je rudé. Umírá."

Baley si představil, jak slunce padá dolů k obzoru, povrch planety před ním utíká rychlostí tisíců mil za hodinu, otáčí se pod tím nahým sluncem, otáčí se, aniž by cokoli chránilo mikroby nazývané lidmi, kteří se henží po povrchu planety, donekonečna se bláznivě otáčející, otáčející, otáčející...

To, co se točilo, byla jeho hlava. Kamenná lavička pod ním se nahnula, obloha byl stále těžší, modrá, temně modrá, slunce bylo totam a vrcholky stromů se k němu blížily a země se k němu blížila a Gladia slabě vykřikla a další zvuk...

16 Řešení se nabízí

Baley si nejdřív uvědomil, že chybí volný prostor, a pak obličej, který se nad ním skláněl.

Chvilí zíral a netušil, kdo to je. Pak: "Daneeli!"

Robotovi se ve tváři neobjevila ani stopa po úlevě či jakýkoli jiný cit, když ho Baley oslovil. "To je dobře, že jsi přišel k sobě, Eliáš. Doufám, že jsi neutrpěl žádný fyzický úraz."

"Jsem v pořádku," řekl Baley kousavě a snažil se zvednout na loktech. "Jak to, že jsem v posteli? Proč?"

"Dnes jsi byl už mockrát vystaven otevřenému prostoru. Účinky se nahromadily a potřebuješ si odpočinout."

"Nejdřív potřebuju slyšet několik odpovědí." Baley se rozhlédl a snažil se nepřipustit si, že se mu trochu točí hlava.

Pokoj nepoznával. Záclony byly stažené. Světlo bylo příjemně umělé. Cítil se mnohem líp. "Například, kde to jsem?"

"V jedné z místností domu paní Delmarrové."

"Teď si něco vysvětlíme. Co ty tu děláš? Kde jsou roboti, kteří tě měli hlídat?"

Daneel řekl: "Domníval jsem se, že to, co se stalo, by ti mohlo být nepříjemné, a protože šlo o tvé bezpečí a musím plnit příkazy, cítil jsem, že nemám na vybranou a -"

"Cos udělal?"

"Mám dojem, že se s tebou paní Delmarrová pokusila spojit před pár hodinami v projekci."

"Ano." Baley si vzpomněl, že něco takového Gladia už ten den říkala. "To vím."

"Nařídil jsi robotům, kteří mě hlídali, přesně tohle: ‚Nedovolte mu,‘ (měls na mysli mě), ‚aby se dostal do styku s jinými lidmi nebo roboty, ať už osobně nebo v projekci.‘ Jenomže, příteli Eliáš, jsi neřikal nic o tom, že bys zakazoval, aby se mnou navázali kontakt jiní lidé nebo roboti sami. Cítíš ten rozdíl?"

Baley zamručel.

"S tím nemá cenu se trápit, příteli Eliáš," řekl Daneel. "Mezera v tvých příkazech ti zachránila život, protože jsem se mohl dostavit na scénu. Když se se mnou paní Delmarrová spojila v projekci, což jí moji strážci dovolili, ptala se po tobě a já ji zcela pravdivě řekl, že nemám potuchy, kde jsi, ale že se to můžu pokusit zjistit. Zdálo se, že o to hodně stojí. Řekl jsem jí, že myslím, že jsi na čas zmizel z domu a že bych to mohl ověřit a že by bylo dobré, kdyby zatím nařídila robotům, kteří jsou v místnosti se mnou, aby se po tobě podívali v domě."

"Nedivila se, že jsi nedal příkaz robotům sám?"

"Myslím, že jsem v ní vyvolal dojem, že jako Aurořan nejsem tak zvyklý nařizovat robotům jako ona a že její příkazy budou brány jako autoritativnější, a tudíž budou i rychleji splněné. Je zcela jasné, že Solariáni jsou, pokud jde o jejich schopnost ovládat roboty, velice marniví a zároveň se dívají svrchu na schopnosti obyvatel všech ostatních planet. Nemyslíš si to také, příteli Eliáš?"

"Nařídila jim, aby odešli?"

"Měla s tím trochu potíže. Předchozí příkazy samozřejmě odporovaly tomu, co chtěla ona, ale nemohli jí díky tvým příkazům ani nic říct o mé totožnosti. Nakonec je zmohla, ale ty poslední příkazy musela už křičet."

"A pak jsi odjel."

"Přesně tak, příteli Eliáš."

Škoda že Gladia nepovažovala tuhle příhodu za dost důležitou, aby mu o ní řekla, když se viděli v projekci. "Trvalo ti dost dlouho, než jsi mě našel, Daneeli," řekl.

"Roboti na Solárii mají síť informací založenou na subéterickém kontaktu. Zkušený Solarián může informace získat okamžitě, ale vzhledem k tomu, že jsou rozptýleny mezi miliony jednotlivých strojů, našinci, zvláště nemá-li zkušenosti, trvá poměrně dlouho, než zjistí jediný údaj. Zjistit, kde jsi, mi trvalo víc než hodinu. A další čas jsem ztratil tím, že jsem byl navštívit místo, kde doktor Delmarre pracoval, poté, co jsi odjel."

"Cos tam dělal?"

"Zabýval jsem se vlastním pátráním. Mrzí mě, že jsem to musel udělat v tvé nepřítomnosti, avšak naléhavost vyšetřování mi jinou možnost nedala."

"Spojil ses s Klorissou Cantorovou, nebo ses s ní setkal?"

"Spojil jsem se s ní v projekci, ale z jiné části jeho domu, ne z našeho. Na farmě byly záznamy, které jsem si potřeboval prohlédnout. Obvyčejná projekce by mohla stačit, ale mohlo by být nepohodlné, abych zůstal u nás, protože tři roboti znají mou skutečnou totožnost a mohli by mě snadno znovu zadržet."

Baley se cítil skoro dobře. Dal si nohy z postele na zem a zjistil, že na sobě má cosi jako župan. Se znechucením se na něj podíval. "Dej mi moje šaty."

Daneel to udělal.

Když se Baley oblékal, řekl: "Kde je paní Delmarrová?"

"V domácím vězení, příteli Eliáš."

"Cože? Kdo to nařídil?"

"Já. Je ve své ložnici pod dozorem robotů a její práva dávat jiné příkazy než čistě osobní byla neutralizována."

"Tos zařídil ty?"

"Roboti na tomto panství nemají o mé identitě potuchy."

Baley skončil s oblékáním. "Chápu, co mluví proti Gladii. Měla příležitost, dokonce větší, než jsme si zpočátku mysleli. Nerozběhla se na místo činu, když zaslechla výkřik svého manžela, jak tvrdila zpočátku. Byla tam celou dobu."

"Tvrdí, že byla svědkem vraždy a že viděla vraha?"

"Ne. Z těch podstatných okamžiků si nic nepamatuje. To se občas stává. Taký se zdá, že měla motiv."

"A jaký, příteli Eliáš?"

"Takový, jaký jsem měl na mysli hned na počátku. Říkal jsem si, že kdybychom byli na Zemi a doktor Delmarre byl, jaký byl, alespoň podle toho, co o něm říkali, a Gladia byla, jaká je, alespoň podle toho, jak se to zdá, měl bych pocit, že ona jeho miluje či milovala, kdežto on miloval jen sám sebe. Ale bylo těžké posoudit, jestli Solariáni se zamilovávají nebo na lásku reagují stejně, jako je to na Zemi. Pokud jde o emoce a reakce, nemohl jsem se na svůj úsudek spolehnout. Proto jsem se musel s několika setkat. Neviděl je jen v projekci, ale setkat se s nimi osobně."

"Moc ti nerozumím, příteli Eliáš."

"Nevím, jestli to dokážu vysvětlit. Zdejší lidé mají velice uspořádanou genovou skladbu už před narozením a hned po narození se jim řazení genů ještě testuje."

"To vím."

"Ale geny nejsou všechno. Záleží i na prostředí, protože prostředí souvisí se vznikem psychóz a geny jich ovlivňují pouze část. Všiml sis, jak se Gladia zajímá o Zemi?"

"Zaznamenal jsem to, příteli Eliáš, a usoudil jsem, že jde o účelový zájem, jímž hodlala ovlivnit tvé názory."

"Předpokládejme, že je to skutečný zájem, dokonce fascinace. Dejme tomu, že ji na těch pozemských zástupech cosi vzrušuje. Předpokládejme, že ji zajímá proti její vůli něco, o čem jí vždy říkali, že je špinavé. Taková abnormalita je možná. Musel jsem ji otestovat tím, že jsem se setkal s několika Solariány a sledoval, jak na to reaguje ona. Proto jsem se tě musel zbavit, Daneeli, za každou cenu. Proto jsem musel opustit projekci jako způsob získávání informací."

"Tos mi ale nevysvětlil, příteli Eliáš."

"Copak by vysvětlení něco zmohlo proti tomu, co ty jsi považoval za svou povinnost vzhledem k Prvnímu zákonu?" Daneel nic neříkal.

"Ale pokus vyšel," řekl Baley. "Setkal jsem se nebo pokusil se setkat s několika lidmi. Starý sociolog se snažil, ale vzdal to v půli. Robotik se se mnou odmítl setkat vůbec, ačkoli jsem na něj tlačil dost strašně. V podstatě jsem ho donutil, aby se choval jako vzteklé dítě. Cucal si palec a plakal. Asistentka doktora Delmarra je na osobní přítomnost lidí díky své zkušenosti zvyklá, a tak mě tolerovala, ale jen na vzdálenost sedmi metrů. Ale Gladia -"

"Co, příteli Eliáš?"

"Gladia souhlasila se setkáním, ani nezaváhala. Tolerovala mou přítomnost a dávala najevo, že její stísněnost je s ubíhajícím časem menší a menší. Všechno zapadá do vzorce psychózy. Nevadilo jí setkat se se mnou, zajímá ji Země, mohla se neobyčejně zajímat o svého manžela. To vše by bylo možné vysvětlit silným a na zdejší poměry až psychotickým zájmem o osobní přítomnost jednotlivců opačného pohlaví. Sám doktor Delmarre nebyl asi typ, který by zrovna přitahoval ke spolupráci. Muselo ji to velmi frustrovat."

Daneel přikývl. "Dost, aby mohla v okamžiku vzrušení vraždit."

"Ale přesto všechno si to nemyslím, Daneeli."

"Nehrají nějakou roli jisté vnější okolnosti, které působí na tebe, příteli Eliáš? Paní Delmarrová je přitažlivá žena a ty jsi Pozenšťan, pro něhož osobní přítomnost atraktivní ženy nevytváří psychózu."

"Mám k tomu lepší důvody," řekl Baley nešťastně. (Daneelův studený pohled byl příliš pronikavý a zároveň odkrýval, co se děje v duši. U Joviše! A to byl jen stroj.) "Kdyby zavraždila svého manžela, musela by se taky pokusit zavraždit Gruera." Měl téměř cukání vysvětlit, jak se dá vraždit prostřednictvím manipulace robotů, ale zarazil se. Nebyl si jistý, jak by Daneel mohl reagovat na teorii, že se z robotů můžou stát nevědomí vrazi.

"A taky zavraždit tebe," řekl Daneel.

Baley se otfásl. Nehodlal Daneelovi vyprávět o otráveném šípku, který ho nezasáhl. Nehodlal posilovat jeho už tak příliš výrazný ochranný komplex.

Rozzlobeně se zeptal: "Co všechno ti Klorissa říkala?" Měl ji varovat, aby byla zticha, ale copak ho mohlo napadnout, že Daneel se bude potulovat po planetě a vyptávat?

"Paní Cantorová s tou záležitostí nemá nic společného," řekl Daneel klidně. "Ten pokus o vraždu jsem viděl osobně."

Baley byl zcela zmatený. "Ale vždyť jsi tam nebyl!"

"Osobně jsem tě zachytil a před hodinou donesl sem," řekl Daneel.

"O čem to mluvíš?"

"Copak si nepamatuješ, příteli Eliáši? Byla to skoro dokonalá vražda. Nenavrhla ti paní Delmarrová, abys s ní šel ven? Nemůžu to osobně dosvědčit, ale jsem si tím téměř jistý."

"Navrhla to ona. Ano."

"Dokonce tě mohla lákat, abys opustil dům."

Baley pomyslel na svůj "portrét", na šedé stěny, které ho obklopovaly. Mohla to být mazaná psychologie? Mohl někdo ze Solárie mít dostatečnou intuici, aby vnikl do psychologie Pozemšťana?

"Ne," řekl.

"Byla to ona, kdo navrhl, že byste mohli jít dolů k okrasnému bazénku a posadit se na lavičku?"

"Vlastně ano."

"Nenapadá tě, že by tě mohla sledovat a všímat si, jak se ti začíná motat hlava?"

"Jednou nebo dvakrát se mě zeptala, jestli nechci zpátky."

"Nemusela to myslet vážně. Mohla tě pozorovat, jak je ti na lavičce hůř a hůř. Mohla tě i postrčit, i když to nemuselo ani být nezbytné. V okamžiku, kdy jsem dorazil a zachytil tě do náručí, zrovna jsi padal z kamenné lavičky do metr hluboké vody, kde by ses nepochybně utopil."

Baley si konečně vybavil své poslední prchavé pocity.

"A co víc," pokračoval Daneel s klidnou vytrvalostí, "paní Delmarrová seděla vedle tebe, dívala se, jak padáš, a ani se nepohnula, aby tě zachytila. Stejně se ani nepokusila vytáhnout tě z vody. Nechala by tě utopit. Mohla zavolat roboty, ale ti by přišli příliš pozdě. Potom by klidně vysvětlila, že pro ni bylo samozřejmě nemožné dotknout se tě a stejně by ti to nezachránilo život."

To vypadá pravděpodobně, pomyslel si Baley. Nikdo by její neschopnost dotknout se jiného člověka nezpochybňoval. Když už by něco někoho překvapilo, pak jedině to, že se k němu dokázala tak přiblížit.

"Vidíš, příteli Eliáši, že o její vině lze těžko pochybovat. Prohlásil jsi, že by to musela být ona, kdo se pokusil zavraždit agenta Gruera, jako kdyby tohle mohlo nějak dokazovat, že je nevinná. Ty ale vidíš, že musí být vinná. Jediný motiv, proč se tě mohla pokoušet zavraždit, byl týž, pro který se pokusila zavraždit jeho - nutně se musela zbavit neodbytného vyšetřovatele první vraždy."

"Celá ta situace ale mohla být taky docela nevinná. Nemusela si vůbec uvědomit, jak na mě může vnější prostředí působit."

"Studovala Zemi a ví o zvláštностech Pozemšťanů."

"Ujistil jsem ji, že jsem dnes byl venku a že si už zvykám."

"Mohla vědět víc než ty."

Baley se bouchl pěstí do dlaně druhé ruky. "Tak chytrá, jak ji děláš, zase není. Nesedí to a já tomu nevěřím. A v každém případě žádné obvinění z vraždy nemůže sedět, dokud si nedokážeme vysvětlit, kam se poděla vražedná zbraň."

Daneel se pevně podíval na Pozemšťana: "To můžu udělat také, příteli Eliáši."

Baley se na svého kolegu robota zaraženě podíval.

"A jak?"

"Jistě si, příteli Eliáši, vzpomeneš, jak jsi zdůvodňoval, že pokud by byla vražedkyně paní Delmarrová, pak by na místě činu musela zůstat vražedná zbraň. Roboti, kteří se objevili prakticky vzápětí, nezahlédli ani stopy po této zbrani, tudíž ji musel někdo z místa činu odstranit, tudíž to musel být vrah, tudíž to nemohla být paní Delmarrová. Je to tak?"

"Je to tak."

"Jenže zbývá ještě jedno místo, kde roboti zbraň nehledali," pokračoval robot.

"Kde?"

"Pod paní Delmarrovou. Ležela v mdlobách na zemi, přemožená vzrušením chvíle, ať už vraždila, nebo ne, a zbraň, cokoli, co to bylo, ležela pod ní a nikdo ji neviděl."

"Jenže by ji museli objevit hned, když ji odnášeli pryč."

"Přesně tak," řekl Daneel, "ale neodnesli ji roboti. Jak nám sama řekla včera při večeři, doktor Thool nařídil robotům, aby jí dali pod hlavu

- 141 -

polštář a nechali ji být. A přenesl ji až doktor Altim Thool osobně, když přijel, aby ji prohlédl."

"A co?"

"Z toho, příteli Eliáši, vyplývá, že tu máme ještě další možnosti. Vraždila paní Delmarrová, na místě činu zbraň byla, ale doktor Thool ji odnesl a zbavil se jí, aby ochránil paní Delmarrovou."

Baley pocítil téměř zklamání. Málem ho to svedlo, že čekal něco rozumného. "Chybí mi motiv," řekl, "proč by to doktor Thool dělal?"

"Mohl mít velice dobrý důvod. Vzpomínáš, jak o něm paní Delmarrová říkala: 'Staral se o mě, už když jsem byla děcko, a vždycky byl tak přátelský a laskavý.' Uvažoval jsem, zda měl nějaký zvláštní důvod, proč se o ni tolik zajímal. Vlastně jsem tu dětskou farmu navštívil právě z toho důvodu a podíval jsem se na záznamy. Co jsem se původně jen domníval, se ukázalo být pravdou."

"Co?"

"Doktor Altim Thool je otec Gladie Delmarrové, a co víc, ví o tom."

Baleyho ani nenapadlo robotovi nevěřit. Jen ho mrzelo, že to byl robot Daneel Olivaw a ne on sám, kdo si tuhle

logickou analýzu udělal. Ale přesto to nebylo všechno.

"Mluvil jsi s doktorem Thoollem?"

"Ano. Taký jsem na něj uvalil domácí vězení."

"Co tvrdí on?"

"Připouští, že je otec paní Delmarrové. Konfrontoval jsem ho se záznamy o této skutečnosti a se záznamy o jeho dotazech na její zdraví, když byla dítě. Jako lékař měl k těmto faktům volnější přístup, než by byl umožněn jiným Solariánům."

"Proč se ale poptával po jejím zdraví?"

"I o tomhle jsem uvažoval, příteli Eliáši. Byl už starý, když dostal zvláštní povolení mít ještě jedno dítě, a dokonce se mu podařilo dítě zplodit. Považuje to za ocenění svých genů a tělesné zdatnosti. Je na svůj výsledek pyšnější, než je na tomto světě zvykem. A navíc jeho postavení lékaře, které má na Solarii jen malý respekt vzhledem k tomu, že vyžaduje styk s lidmi, ho donutilo pěstovat si pocit pýchy. Z tohoto důvodu udržoval nevztáhlý kontakt se svým potomkem."

"Víš o tom Gladia?"

"Pokud je doktor Thool informován, příteli Eliáši, neví."

"Přiznal doktor Thool, že odstranil vražednou zbraň?"

"Ne. To neudělal."

"Takže nemáš nic, Daneeli."

"Nic?"

"Pokud tu zbraň nenajdeš a nedokážeš mu, že ji opravdu odnesl, nebo opravdu v nejhorším ho nedonutíš, aby se k tomu přiznal, nemáš žádný důkaz. Tvé řazení úsudků je hezké, ale důkaz nemáš."

"Ten člověk se ale sotva přizná, pokud nebude dostatečně vyslechnut způsobem, jakým já ho vyslýchat nemůžu. Svou dceru miluje."

"Ale vůbec ne," řekl Baley. "To, co cítí ke své dceři, není vůbec to, na co ty jsi zvyklý. Solarie je jiná!"

Pochodoval po místnosti tam a zpátky a snažil se zůstat klidný. Potom řekl: "Daneeli, to, co jsi předvedl, je dokonalé logické cvičení, ale rozum zůstal mimo." (Logický, avšak nerozumný. Jaká je definice robota?)

"Doktor Thool je starý člověk a svá nejlepší léta už má za sebou," pokračoval, "přestože ještě před třiceti lety byl schopný zplodit dceru. I Vesmířani nakonec zesenilní. Představ si ho, jak vyšetřuje svou dceru v mdlobách a vedle je jeho násilně zabíjený zeť. Dovedeš si představit, jak nepřírozená situace by to pro něho byla? Dokážeš si představit, že by byl schopen se ovládat? Natolik, že by podnikl několik obdivuhodných věcí?"

Za prvé by si musel všimnout, že jeho dceru leží na té zbrani, která je pod ní ukrytá tak dokonale, že si jí roboti vůbec nevšimli. Za druhé, i když by jí zahlédl jen kousek, musel by si uvědomit, že je to zbraň, a okamžitě si spočítat, že pokud se mu podaří nepozorovaně ji odstranit, bude velmi těžké jeho dceru z vraždy vážně obvinít. Tak přesné uvažování lze od starého člověka, navíc zděšeného, těžko očekávat. A pak, za třetí, by tohle všechno musel provést, což je rovněž pro starce v panice dost těžké. A konečně by se musel vlastně připojit ke spáchání těžkého zločinu tím, že by na téhle lži trval. To vše si lze představit jako výsledek logické úvahy, ale nevypadá to rozumně."

"Víš snad o jiném řešení tohoto zločinu, příteli Eliáši?" řekl Daneel.

Baley, který se v průběhu dlouhého proslovu posadil, se teď pokusil zdvihnout, avšak únava spolu s hloubkou křesla ho přemohly. "Podej mi ruku, Daneeli," řekl.

Daneel si začal prohlížet své vlastní ruce. "Prosím, příteli Eliáši?"

Baley tiše zaklel nad tím, jak doslovně Daneel všechno chápe a řekl: "Pomoz mi z toho křesla."

Daneel ho silnými rukama bez nejmenšího úsilí zdvihl na nohy.

"Díky," řekl Baley. "Ne, nemám jiné řešení. Nebo měl bych, ale všechno to závisí na tom, kde je vražedná zbraň."

Netrpělivě přešel k těžkému závěsu, zakrývajícimu většinu stěny, a zdvihl jeho cíp, aniž si zcela uvědomil, co dělá. Zíral na tmavou světelnou skvrnu, ale nevnímal při tom, že se dívá do časné noci. Pustil závěs ve chvíli, kdy mu ho Daneel, který se tiše přiblížil, bral z prstů.

Ve zlomku okamžiku, kdy Baley pozoroval robotovu ruku, jak mu bere závěs s laskavou péčí matky chránící své dítě před popelením, se s ním cosi stalo.

Popadl závěs znovu a vytrhl ho Daneelovi z ruky. Všichni vahou se na něj pak zavěsil a strhl ho z okna. Zbyly z něho jen cáry.

"Příteli Eliáši," řekl Daneel měkce. "Jistě víš, co s tebou udělá otevřený prostor."

"Vím, co udělá pro mě," řekl Baley.

Podíval se z okna. Nebylo tam vidět nic než temnotu, avšak ta temnota byla otevřený prostor. Byl celistvý, nepřerušovaný, třebaže neosvětlený, a on se do něho díval.

Bylo to poprvé, kdy se do něho díval svobodně. Už to nebyla smělost nebo perverzní zvědavost, ani způsob, jak vyřešit vraždu. Díval se do něho, protože věděl, že chce, a protože to potřeboval. V tom byl ten rozdíl.

Zdi jsou jak berle! Temnota a davy jsou také berle! Musel k tomu dojít, byť nevědomky, a začít je nenávidět, i když je zároveň potřeboval a miloval. Proč jinak by tak odmítal Gladia šedé stěny kolem svého portréту?

Naplňoval ho pocit vítězství, a protože vítězství jsou nakažlivá, okamžitě mu hlavou bleskla nová myšlenka, burácející jako vnitřní výkřik.

Obrátil se náhle na Daneela. "Už vím," zašeptal, "u Joviše, už to vím."

"Víš co, příteli Eliáši?"

"Vím, co se stalo s tou zbraní, a vím, kdo za to může. Konečně to všechno zapadá."

17 Setkání na závěr

Daneel nehodlal dovolit už žádnou okamžitou akci.

"Zítřka," řekl s pevností v hlase, kterou bylo třeba respektovat. "Alespoň tak to navrhuju, příteli Eliáš. Je pozdě a ty si musíš odpočinout."

Baley musel připustit, že je na tom něco pravdy. Navíc bylo nutné ledacos připravit a toho nebylo málo. Měl už řešení vraždy, tím si byl jistý, ale stálo jen na jeho úsudku, podobně jako Daneelova teorie, a stejně mu chyběly důkazy.

Potřeboval, aby mu pomohl někdo ze Solárie.

A když už se s nimi má střetnout, jeden Pozemšťan proti pultuctů Vesmířanů, musí se dokonale ovládat. To znamená odpočinout si a připravit se.

Ale přesto nemohl spát. Věděl, že neusne. Ani měkká postel, kterou pro něj připraví dokonale fungující roboti, ani jemná vůně a uklidňující hudba ve zvláštní místnosti Gladiina domu nepomohou. Byl si tím jistý.

Daneel seděl nevtíravě v temném koutě.

"Pořád se bojíš Gladie?" řekl Baley.

"Myslím, že není moudré nechat tě spát samotného a bez ochrany."

"Ať je po tvém. Je ti jasné, co chci udělat, Daneeli?"

"Je, příteli Eliáš."

"Doufám, že nemáš žádné výhrady, pokud jde o První zákon."

"Mám je, pokud jde o poradu, kterou hodláš uspořádat. Budeš ozbrojený a budeš dbát na své bezpečí?"

"Ujišťuju tě, že ano."

Daneel se uklidil stranou. Bylo to tak lidské, že Baley na chvíli dostal chuť proniknout tmou, aby si mohl prohlédnout dokonale strojový obličej svého kolegy.

"Nemám vždycky pocit, že by se lidé chovali logicky," řekl Daneel.

"Potřebovali bychom taky své Tři zákony," řekl Baley. "Ale jsem rád, že je nemáme."

Zíral do stropu. Spousta toho závisela na Daneelovi, a přece mu mohl sdělit jen malou část pravdy. Příliš se to dotýkalo robotů. Jeho planeta, Aurora, vyslala robota, aby zastupoval její zájmy, a to byla chyba. Roboti mají své limity.

Ale když vše půjde, jak by mělo jít, za dvanáct hodin bude po všem. Za čtyřicet hodin už může mířit zpátky na Zemi a vézt s sebou naději. Podivný druh naděje. Takový, jemuž on sám bude sotva věřit, i když to bude pro Zemi způsob, jak uniknout. A Země uniknout musí.

Země! New York! Jessie a Ben! Milý, známý, drahý domov!

V polospánku se soustředil na domov, ale i pomyšlení na Zemi se

lhalo a nenavodilo příjemný pocit, který očekával. Mezi ním a městy vyrostlo jakési odcizení.

V kterémsi neztetelném bodu plynoucího času se všechno vytratilo a usnul.

Probudil se, osprechoval a oblékl. Tělesně se cítil zcela připravený. Ale byl nejistý. Ne že by jeho uvažování bylo v jítím šeru méně pronikavé. Způsobovala to spíš nezbytnost setkat se se Solariány.

Mohl se prese všechno spolehnout na jejich reakce? Nebude pořád ještě pracovat naslepo?

První se objevila Gladia. Pro ni to samozřejmě bylo jednoduché. Byla celou dobu uvnitř, v téže domě. Byla bledá a bez jakéhokoli výrazu v obličeji. Na sobě měla bílou róbu, splývající studeně dolů podél těla.

Bezmocně se na Baleyho podívala. Baley se na ni jemně usmál a zdálo se, že se jí trochu ulevilo.

Potom se, jeden po druhém, objevovali ostatní. Attlebish, pověřený šéf bezpečnosti, se dostavil hned po Gladii.

Vysoký, nadutý, s masivní bradou, vystrčenou ven na znamení nesouhlasu.

Potom robotik Leebig, netrpělivý a rozzlobený, s periodicky cukajícím víčkem oka. Sociolog Quemot, trochu unavený, usmívající se, jako by chtěl dát blahosklonně najevo, že se s Balem už viděli, a tudíž jsou si blízcí.

Když se zjevila Klorissa Cantorová, zdálo se, že se v přítomnosti ostatních necítí dobře. Na chvíli se podívala na Gladii a hlasitě odfrkla, potom se zahleděla na zem. Poslední se objevil lékař doktor Thool. Vypadal vyčerpaně, skoro nemocně.

Byli tam všichni s výjimkou Guera, který se sice pomalu uzdravoval, ale setkání se zúčastnit nemohl. (Takže to budeme muset zvládnout bez něj, pomyslel si Baley.) Všichni byli oblečeni do společnosti a všichni seděli v místnostech, které byly kolem dokola zakryty závěsy.

Daneel to zařídil dobře. Baley jen doufal, že i to, co ještě měl zařídit, proběhne stejně dobře.

Prohlížel si Vesmířany jednoho po druhém. Srdce mu bušilo. Každý z nich se s ním spojil z jiné místnosti, takže ze souboje osvětlení, nábytku a maleb na stěnách se mu téměř motala hlava.

"Chtěl bych diskutovat o záležitostech týkajících se zabití doktora Delmarra, přičemž mě zajímá motiv, příležitost, způsob a pořadí -" začal Baley.

Attlebish ho přerušil. "Bude to dlouhý projev?"

Baley ostře odpověděl: "Může být. Povolali mě sem, abych vyšetřoval vraždu. Na tuhle práci jsem specialista a profesionál. Jak se jí zabývat, vím nejlíp z nás." (Teď si od nich nesmíš nechat nic líbit, pomyslel si, nebo to nebude vůbec fungovat. Musí je ovládnout! Ovládnout!)

Pokračoval a snažil se, jak jen to šel, aby jeho slova byla ostrá a řezala. "Za prvé motiv. Svým způsobem je motiv ze všech tří záležitostí nejméně uspokojivý. Příležitost a způsob jsou objektivní. Ty lze vyšetřovat fakticky. Motiv je subjektivní. Může jím být něco, čeho si ostatní všimli, například pomsta za ponížení, o kterém všichni vědí. Ale může být i zcela nepozorovatelný, například iracionální, vražedná nenávist ze strany osoby, která se dobře ovládá a nikdy ji nedá najevo.

Každý z vás mi někdy řekl, že podle vás ten zločin spáchala Gladia Delmarrová. Alespoň nikdy mi nikdo nenavrhl

nějakého jiného podezřelého. Měla Gladia motiv? Doktor Leebig s jedním přišel. Řekl, že se Gladia často přela se svým mužem, a Gladia to později připustila. Vztek, který po takové hádce případně následuje, může mít za důsledek vraždu. Dobrá.

Avšak pořád zbývá otázka, zda jediné ona měla motiv. Uvažuji o tom. Sám doktor Leebig -"

Robotik málem vyskočil a vystrčil paži směrem k Baleymu. "Dávejte pozor na to, co říkáte. Pozemšťane."

"Čistě teoretizuju," řekl Baley chladně. "Vy jste, pane doktore, pracoval spolu s doktorem Delmarrem na nových modelech robotů. Pokud jde o robotiku, jste na Solárii nejlepší. Říkáte to a já vám věřím."

Leebig se s jistotou blahosklonností pousmál

Baley však pokračoval. "Ale já slyšel, že doktor Delmarre se zrovna chystal přerušit s vámi spolupráci z důvodů, jež se týkají právě vás a s nimiž on nesouhlasil."

"To není pravda!"

"Možná. Ale co když je to pravda? Neměl jste snad motiv zbavit se ho dřív, než vás veřejně poníží tím, že se s vámi rozejde? Mám pocit, že byste takové ponížení snadno neunesl."

Baley rychle pokračoval, aby nedal Leebigovi šanci odpovědět. "A co vy, paní Cantorová. Smrt doktora Delmarra vám dává možnost ovládnout veškeré zárodečné inženýrství, což je velmi zodpovědné postavení."

"Nebesa nade mnou, o tom už jsme mluvili," zvolala Klorissa rozhněvaně.

"Já vím, ale je to moment, který je třeba brát tak jako tak v úvahu. A pokud jde o doktora Quemota, pravidelně hrál s doktorem Delmarrem šachy. Možná že příliš často prohrával a to se ho dotýkalo."

Sociolog ho tiše přerušil. "Prohrát šachy je nepochybně příliš slabý motiv, detektive."

"To záleží na tom, jak vážně ty své šachy berete. Pro vraha je motiv to nejdůležitější na světě, zatímco pro kohokoli jiného to může být věc zcela nepodstatná. Ale to je jedno. Taky myslím, že motiv sám o sobě není podstatný. Motiv může mít kdeko, zvláště pokud jde o vraždu člověka, jako je doktor Delmarre."

"Co tou poznámkou máte na mysli?" dožadoval se Quemot nasupeně.

"Nic než to, že doktor Delmarre byl „dobrý Solarián“. Všichni jste ho tak popisovali. Dokonale dodržoval všechny zvyky, které se na Solárii vyžadovaly. Byl to ideální člověk, téměř neskutečný. Kdo mohl takového člověka milovat, nebo dokonce vůbec mít rád? Člověk bez slabostí slouží jen k tomu, aby si všichni kolem uvědomovali svou nedokonalost. Primitivní básník Tennyson kdysi napsal: „Všechny chyby má ten, kdo nemá chyby žádné.“"

"Nikdo přece nezabije člověka proto, že je moc dobrý," řekla Kloris-sa zamračeně.

"Víte toho moc málo," řekl Baley a nijak to nerozváděl. "Doktor Delmarre věděl, že na Solárii se chystá spiknutí, nebo si myslel, že to ví, spiknutí, které mělo zaútočit na zbytek Galaxie s úmyslem dobýt ho. Šlo mu o to spiknutí překazit. Proto se ho spiklenci rozhodli odstranit. Každý z vás mohl být účastníkem spiknutí, včetně, aby bylo jasno, paní Delmarrové, ale taky včetně momentálního šéfa bezpečnosti Corwina Attlebishe."

"Mě?" řekl Attlebish, aniž hnul brvou.

"Každopádně jste se pokusil ukončit vyšetřování okamžitě poté, co jste díky Gruerově nehodě získal moc."

Baley si dvakrát dlouze usrkl svého pití (přímo z původní nádoby, nápoje se nedotkla jiná ruka než jeho, ani ruka robotova) a hromadil v sobě sílu. Tohle všechno zatím bylo jen oťukávání a byl vděčný, že Solariáni jsou pořád klidní. Nezatežovala je pozemská zkušenost života v uzavřených prostorách. Nemuseli se mezi sebou rvát.

"Další na řadě je příležitost," řekl. "Podle obecného názoru měla příležitost pouze paní Delmarrová, neboť jediné ona se mohla k manželovi osobně přiblížit."

Můžeme si tím však být tak jisti? Co když ho zabil někdo jiný než paní Delmarrová? Nemohlo by takové zoufalé rozhodnutí způsobit, že by se nechuť k osobní přítomnosti někoho jiného stala druhotnou? Kdyby se kdokoli z vás rozhodl vraždit, copak byste nesnesli osobní přítomnost někoho jiného alespoň na tu chvíli, jakou by vyžadovalo ho zabít? Nemohli byste vniknout do Delmarrová domu -"

Attlebish ho chladně přerušil. "Nic o té věci nevíte, Pozemšťane. Na tom, jestli bychom mohli, nebo ne, nezáleží."

Podstatné je, že sám doktor Delmarre by nedovolil, aby se s ním někdo setkal, o tom vás ujišťuju. Kdyby se k němu někdo přiblížil, pak nehledě na to, jak dlouhé přátelství je spojovalo, doktor Delmarre by mu nařídil odejít, a kdyby to bylo nezbytné, povolal by roboty, aby ho vyhnali."

"To je pravda," řekl Baley, "kdyby věděl, že tam někdo je osobně."

"Co tím máte na mysli?" dožadoval se překvapeně doktor Thool a hlas se mu chvěl.

"Když jste ošetřoval paní Delmarrovou na místě činu," odpověděl Baley a pohlédl mu do očí, "myslela si, že jste tam jen v projekci až do chvíle, než jste se jí dotknul. To mi řekla a já jí věřím. Já osobně jsem zvyklý na to skutečně se s lidmi setkávat. Když jsem přijel na Solárii a setkal se s agentem Gruerem, myslel jsem si, že se skutečně vidíme. Když rozhovor skončil a Gruer zmizel, překvapilo mě to."

Teď vždycky předpokládám opak. Řekněme, že se Delmarre celý život setkával v projekci, nikdy se s nikým nesetkal ve skutečnosti, snad občas s výjimkou své ženy. A teď si představme, že by tam vešel někdo jiný než jeho žena. Nesoudil by automaticky, že je to prostě projekce, zejména kdyby předtím někdo nařídil jednomu z robotů, aby Delmarra upozornil, že má čekat projekci?"

"Ani na okamžik," řekl Quemot, "prozradilo by ho stejné pozadí."

"Snad, ale kolik z vás si uvědomuje pozadí teď? Trvalo by nejméně minutu, než by mu došlo, že něco není v pořádku, a za tu dobu by jeho přítel, ať už by to byl kdokoli, mohl dojít až k němu, vzít hůl a srazit ho."

"Nesmysl," řekl Quemot umíněně.

"Vůbec ne," řekl Baley. "Myslím však, že i když paní Delmarrová měla k vraždě nejlepší příležitost, není to možné považovat za absolutní důkaz. Měla ji, ale ostatní taky."

Baley se na chvíli odmlčel. Cítil, jak se mu čelo rosí potem, ale kdyby si ho otřel, vypadalo by to, že je slabý. Musel

držet postup pevně v rukou. Člověk, po němž šel, musí sám mít pocit méněcennosti. Vyvolat ho ve Vesmířanovi je ovšem pro Pozemšťana těžké.

Baley se díval z jednoho na druhého a rozhodl se, že se věci vyvíjejí přinejmenším uspokojivě. Dokonce i Attlebish vypadal lidsky zaujatě.

"Činž se dostáváme k nástroji," řekl, "a to je nejzáhadnější faktor ze všech. Zbraň, kterou byla vražda spáchaná, nikdy nikdo nenalezl."

"To víme," řekl Attlebish. "Kdyby tu nebyla tahle záležitost, byli bychom považovali případ za uzavřený. Nikdy bychom nevyžadovali jeho vyšetřování."

"Možná," řekl Baley. "Ale zkusme analyzovat záležitost s vražedným nástrojem. Jsou tu dvě možnosti. Buď vraždila paní Delmarrová, nebo někdo jiný. Kdyby to byla paní Delmarrová, musela by zbraň zůstat na místě činu, pokud by ji někdo později neodstranil. Můj kolega pan Olivaw z Aurory, který tu momentálně není, usoudil, že příležitost odstranit zbraň měl doktor Thool. Ptám se tedy nyní doktora Thoola v přítomnosti všech ostatních, zda to udělal. Chci vědět, zda když vyšetřoval paní Delmarrovou, která byla v bezvědomí, odstraní vražednou zbraň, nebo ne."

Doktor Thool se roztřásl. "Ne, ne! Přisahám. Podrobím se jakémukoli výsledku. Přisahám, že jsem nic neodstranil."

"Je tu někdo, kdo by, pokud jde o tuto záležitost, soudil, že doktor Thool lže?" zeptal se Baley.

Nastalo ticho, během něhož se Leebig díval na něco, co Baley neviděl, a mumlal cosi o čase.

"Pak je tu druhá možnost," řekl Baley, "totiž, že zločin spáchal někdo jiný a ten odnesl i zbraň. Je-li tomu tak, musíme se ptát, proč to udělal. Odnést zbraň je jako veřejně oznámit, že vraždu nespáchala paní Delmarrová. Kdyby vraždil někdo zvenčí, musel by být naprostý hlupák, aby nenechal zbraň u mrtvol, čímž by obvinil paní Delmarrovou. Tak jak tak, zbraň tam být musela. A přece ji nikdo ani nezahlédl."

"Považujete nás za blázny nebo za slepce?" řekl Attlebish.

"Považuji vás za Solariány," řekl Baley klidně, "a tudíž neschopné rozpoznat cosi zvláštního, co zůstalo na místě činu jako vražedná zbraň."

"Nechápu ani slovo," zamumlala Klorissa nešťastně.

Dokonce Gladia, která se během schůzky sotva pohnula, se na Baleyho překvapeně podívala.

"Na místě činu nebyl jen mrtvý manžel a manželka v bezvědomí," řekl Baley. "Byl tam taky nefungující robot."

"A co?" řekl rozhněvaně Leebig.

"Není snad jasné, že když vyloučíme nemožné, to, co zbývá, je pravda, jakkoli je nepravděpodobná? Vražednou zbraní, která zůstala na místě činu, je robot. Zbraň, již nikdo z vás vzhledem k vašim zvykům nedokáže jako vražedný nástroj rozeznat."

Začali mluvit všichni najednou, s výjimkou Gladie, která jen zírala.

Baley zdvihl ruce. "Moment! Ticho! Vysvětlím vám to." Znovu odvyprávěl příběh pokusu o zabití Gruera a metodu, již k tomu mohlo dojít. Navíc přidal vyprávění o tom, jak se kdosi pokusil zabít na dětské farmě také jeho.

"Předpokládám, že se to mělo přihodit asi takhle: Jeden robot byl navedený, aby otrávil šíp, aniž by tušil, že jde o jed, zatímco druhý robot měl dát otrávený šíp chlapci," řekl netrpělivě Leebig. "Taky mu asi měl říct, že jste Pozemšťan, ne však, že šíp je otrávený."

"Něco na ten způsob. Oba roboti museli být přesně instruováni."

"Hodně přitažené za vlasy," řekl Leebig. "Quemot byl bledý a vypadal, že by se mu každou chvíli mohlo udělat špatně."

"Žádný Solarián by nemohl použít robota k tomu, aby uškodil člověku."

"Možná je to tak," pokrčil Baley rameny, "ale jde o to, že robota lze zmanipulovat. Zeptejte se doktora Leebiga, on je robotik."

"To se nevztahuje k vraždě doktora Delmarra," řekl Leebig, "a já jsem vám to dal najevo už včera. Jak by mohl kdokoli zařídít, aby robot rozbil lidskou lebku?"

"Mám vám vysvětlit jak?"

"Zkuste to, jestli to dokážete."

"Byl to nový typ robota, kterého doktor Delmarre právě testoval," řekl Baley. "Jak je to důležité, mi začalo být jasné až včera, když jsem prosil jednoho robota, aby mi pomohl vstát ze židle. 'Podej mi ruku,' řekl jsem mu. Robot se zmateně nejdříve podíval na svou vlastní ruku, jako kdyby myslel na to, že by ji měl oddělit a podat mi ji. Musel jsem tedy svůj příkaz zopakovat jinak. Ale připomnělo mi to cosi, co mi doktor Leebig říkal den předtím. S některými roboty probíhaly pokusy týkající se výměny končetin."

Předpokládáme tedy, že doktor Leebig testoval právě takového robota, schopného využívat řady výměnných končetin různých tvarů k plnění rozdílných typů specializovaných úkonů. Předpokládáme dál, že to vrah věděl a náhle robotovi nařídil: 'Podej mi ruku.' Robot ruku oddělil a dal mu ji. Z takové oddělené ruky by ovšem byl ideální vražedný nástroj. Když byl doktor Delmarre mrtvý, vrah ruku zase připevnil."

- 150 -

Zatímco Baley mluvil, vystřídal dosavadní ztuhlý děs všech ostatních šum jejich hlasů. Poslední větu musel téměř zakřičet, a přece se v hluku téměř utopila.

Attlebish, celý zrudlý, vyskočil z křesla a postoupil dopředu. "I kdyby to bylo, jak říkáte, vraždila paní Delmarrová. Byla tam, hádala se s ním, mohla pozorovat manžela, jak pracuje s robotem, a mohla vědět o možnosti vyměňovat končetiny robotů - čemuž však já sám nevěřím. Nehledě na to, co vy tvrdíte, Pozemšťane, podle všeho vraždila ona." Gladia začala tiše plakat.

Baley se na ni ani nepodíval. "Naproti tomu," řekl, "lze jednoduše prokázat, že ať už vraždil kdokoli, nebyla to paní Delmarrová."

Jothan Leebig si náhle zkřížil ruce na prsou a dovolil si zatvářít se opovržlivě.

Baley to postřehl a řekl: "Vy mi v tom pomůžete, pane doktore. Jako robotik víte, že vmanévrovat roboty do takové činnosti, jako je nepřímá vražda, vyžaduje mimořádnou šikovnost. Včera jsem se snažil dát jednomu individuu domácí vězení. Dal jsem třem robotům detailní instrukce, aby na něj dohlédli. Byla to jednoduchá věc, ale já jsem, pokud jde o roboty, neši-ka. V mých instrukcích bylo mnoho děr a můj vězeň unikl."

"Kdo byl ten vězeň?" ptal se Attlebish.

"To není podstatné," řekl Baley netrpělivě. "Ale co je podstatné, je fakt, že amatéři neumějí s roboty dobře zacházet. A někteří Solariáni jsou, měřeno úrovní jiných, dost velcí amatéři. Například, co ví Gladia Delmarrová o robotice... Co myslíte, doktore Leebigu?"

"Cože?" vytřeštil se Leebig.

"Vy jste se snažil naučit paní Delmarrovou robotiku. Jaká byla žákyně? Naučila se něco?"

Leebig se znepokojeně rozhlédl kolem sebe. "Nic se nena..." a zmlkl.

"Byla úplně nemožná, vidíte. Nebo byste raději neodpověděl?"

Leebig řekl prkenně: "Možná svou neznalost předstírala."

"Jste ochotný jako robotik prohlásit, že si myslíte, že se paní Delmarrová v robotech vyzná natolik, aby je navedla k vraždě?"

"Jak na to mám odpovědět?"

"Řekněme to tedy jinak. Ať se mě na té dětské farmě snažil zabít kdokoli, nejdřív si mě musel pomoci komunikace mezi roboty najít. Koneckonců žádný člověk nevěděl, kam jsem jel, a jediné roboti, kteří mě dopravovali z místa na místo, věděli, kde jsem. Můj kolega Daneel Olivaw mě sice o den později našel, ale dalo mu to dost práce. Na druhé straně vrah to neměl snadné, protože kromě toho, že mě musel najít, musel i zařídit, aby byl k dispozici jedovatý šíp a aby se střílelo z luku, a to vše dřív, než zase z farmy odjede. Zvládla by tohle všechno paní Delmarrová?"

Corwin Attlebish se naklonil kupředu. "A kdo myslíte, Pozemšťane, že by to dokázal?"

Baley řekl: "Doktor Jothan Leebig sám přiznal, že je nejlepším robotikem na planetě."

"To má být obžaloba?" zvolal Leebig.

"Ano!" zakřičel Baley.

Vztek v Leebigových očích pomalu uhasínal. Nenahradil ho zrovna klid, ale jakési do sebe uzavřené napětí. Řekl:

"Studoval jsem Delmarrova robota po vraždě. Neměl oddělitelné končetiny. Vlastně byly oddělitelné, ale jen speciálními nástroji a vyžadovalo to odborné zacházení. Takže robot nebyl při vraždě použitý jako zbraň."

Baley řekl: "Kdo ještě vám může potvrdit, že mluvíte pravdu?"

"O mých slovech nelze pochybovat."

"Já o nich můžu pochybovat. Obžaloval jsem vás, a pokud vám nikdo nedosvědčí, co o robotovi říkáte, je vaše tvrzení bezcenné. Kdyby vám to někdo potvrdil, bylo by to něco jiného. Mimochodem, velmi rychle jste se robota zbavil. Proč?"

"Ne, ne," zašermoval Leebig prstem na Baleyho a prudce řekl: "Na tohle jste se mě už jednou ptal, Pozemšťane, a já jsem vám řekl, proč. Robot byl svědkem zločinu, jemuž nedokázal zabránit."

"A vy jste mi řekl, že to vždycky vede k úplnému kolapsu a že to je univerzální pravidlo. Avšak když otrávil Gruera, robot, který mu přinesl otrávené pití, byl poškozený jen tak, že kulhal a šišlal. Přitom byl původcem činu, který téměř skončil vraždou. I když zdaleka nebyl jen jejím svědkem, pořád zůstal dost při smyslech, aby ho bylo možné vyslechnout."

Takže robot, o něhož šlo v případě doktora Delmarra, musel být s vraždou svázán mnohem těsněji než Gruerův robot. Delmarrův robot musel dovolit, aby byla jeho vlastní ruka použita jako vražedný nástroj."

"Všechno je to nesmysl," vyprskl Leebig. "Nevíte vůbec nic o robotice."

"Možná že nevim," řekl Baley. "Ale přesto bych navrhl, aby šéf bezpečnosti Attlebish zabavil všechny záznamy ve vaší robotické továrně i v opravárenské dílně. Možná tak zjistíme, jestli jste vyráběl roboty s oddělitelnými končetinami, a když ano, jestli jste je posílal doktoru Delmarrovi a případně kdy."

"V mých záznamech se nikdo hrabat nebude," zvolal Leebig.

"Proč ne? Když nemáte co skrývat, tak proč ne?"

"Ale proč? Z jakého důvodu bych měl chtít doktora Delmarra zabít, to mi tedy povězte. Jaký jsem k tomu měl motiv?"

"Napadají mě dva," řekl Baley. "Přátelil jste se s paní Delmarrovou. Nepokrytě. Solariáni jsou svým způsobem taky lidi. Nikdy jste se sice s žádnou ženou nespojil, ale to neznamená, že jste - řekněme - zůstal imunní před živočišnými pudy. Viděl jste paní Delmarrovou - pardon, setkali jste se v projekci - když byla oblečená poněkud neformálně a -"

"Ne," vykřikl Leebig hystericky.

Také Gladia rychle šeptla: "Ne."

"Možná že jste sám nerozeznal povahu svých pocitů," řekl Baley, "nebo jste je jen matně tušil, pohrdal sám sebou za svou slabost a nenáviděl paní Delmarrovou, že ji vyvolala. A zároveň jste mohl nenávidět i Delmarra, že on ji měl. Požádal jste paní Delmarrovou, aby se stala vaší asistentkou. V tom jste udělal kompromis se svým libidem. Odmítla to a vaše nenávisť ještě vzrostla. Tím, že jste zabil doktora Delmarra a podezření padlo na jeho ženu, jste mohl dosáhnout hned dvojí pomsty."

"Kdo by mohl uvěřit tak levné a melodramatické špíně?" rezavě zašeptal Leebig. "Možná nějaký Pozemšťan nebo nějaké zvíře. Ale ne Solarián."

"Nestavím jen na tomto motivu," řekl Baley. "Myslím, že v podvědomí existoval, ale vy jste měl ještě jeden, jasnější."

Doktor Rikaine Delmarre stál v cestě vašim plánům a bylo třeba ho odstranit."

"Jakým plánům?" chtěl vědět Leebig.

"Plánům na dobytí Galaxie, doktore Leebigu," řekl Baley.

18 Odpověď na otázku

"Ten Pozemšťan se zbláznil," zvolal Leebig a obrátil se na ostatní. "Copak to není jasné?"

Někteří beze slova zírali na Leebiga, někteří na Baleyho. Baley jim nedal šanci dospět k nějakému závěru. Řekl: "Ale no tak, pane doktore. Doktor Delmarre už s vámi nechtěl pracovat. Paní Delmarrová si myslela, že to je proto, že se nechcete oženit. Já si to nemyslím. Sám doktor Delmarre plánoval budoucnost, v níž by rozmnožování fungovalo na základě ektogeneze a manželství se stalo zbytečností. Ale doktor Delmarre s vámi spolupracoval a mohl vědět nebo tušit, na čem pracujete víc než kdo jiný. Kdybyste se pokoušel o nebezpečné experimenty, věděl by o tom, a pokusil by se vás zarazit. Zmínil se o té záležitosti agentu Gruerovi, ale neřekl mu nic podrobného, protože si s podrobnostmi nebyl ještě jistý. Vy jste zjistil, že vás podezírá, a zabil jste ho."

"Je to blázen!" řekl Leebig znovu. "Nehodlám s tím mít už nic společného."

Ale Attlebish ho přerušil. "Jen ho poslouvejte, Leebigu!" Baley se kousl do rtů, aby skryl předčasné uspokojení ze zřejmého nedostatku sympatií v tónu, jímž šéf bezpečnosti promluvil. "V témže rozhovoru, v němž jste se mi zmínil o robotech s výměnnými končetinami, pane doktore, jste se zmínil i o kosmických lodích se zabudovanými pozitronickými mozky. V tu chvíli jste už prozradil víc, než jste měl. Snad proto, že jsem jen Pozemšťan, a tudíž neschopný porozumět využití robotiky? Nebo to bylo proto, že jsem vám vyhrožoval, že vás navštívím osobně? Když potom hrozba pominula, úleva mohla způsobit, že jste ztratil zábrany. Každopádně mi doktor Quemot už předtím řekl, že tajnou zbraní Solárie proti Vnějšímu Světům je pozitronický robot."

Quemot, na něhož nečekaně padla pozornost, divoce vykřikl:

"Myslel jsem -"

"Myslel jste to sociologicky, já vím. Ale poskytlo mi to důvod k přemýšlení. Představme si kosmickou loď se zabudovaným pozitronickým mozkiem a srovnáme ji s lodí s lidskou posádkou. Loď řízená lidmi by ve skutečném boji roboty nepoužila. Robot nesmí zabíjet lidi na nepřátelské lodi ani na nepřátelské planetě. Nevnímá rozdíl mezi lidmi - přáteli a lidmi - nepřáteli."

Samozřejmě že by se robotovi dalo říct, že na nepřátelské lodi nejsou lidi. Dalo by se mu říct, že bombardovaná planeta je neobydlená. Bylo by to ale obtížné. Robot by věděl, že na jeho vlastní lodi lidi jsou, věděl by, že jeho vlastní svět je obydlený lidmi. Předpokládal by, že totéž platí o nepřátelské lodi a nepřátelském světě. Bylo by třeba skutečného odborníka na robotiku, například vás, doktore Leebigu, aby je v takovém případě správně ovládal. A takových odborníků je hodně málo.

Avšak kosmická loď s pozitronickým mozkiem by s chutí zaútočila na jakoukoli loď, na niž by dostala příkaz zaútočit, alespoň si to myslím. Taková loď by zcela přirozeně předpokládala, že všechny lodi jsou bez posádky. Není nic těžkého způsobit, aby loď s pozitronickým mozkiem nemohla přijímat z nepřátelské lodi žádné zprávy, které by ji mohly ovlivnit. Navíc s výzbrojí ovládanou přímo pozitronickým mozkiem by rozhodně byla obratnější než loď řízená lidmi.

Nepotřebovala by prostory pro posádku, zásoby, čistící mechanismy vzduchu či vody, mohla by být lip pancéřovaná, nést víc výzbroje a byla by méně zranitelná než jiné lodi. Jediná loď s pozitronickým mozkiem by dokázala zdolat celou flotilu běžných lodí. Mám pravdu?"

Poslední otázku vystřelil na doktora Leebiga, který se mezitím zvedl z křesla a stál, toporný, téměř strnulý - čím?

Hněvem? Děsem?

Odpověď nepřicházela, a i kdyby přišla, nebyla by slyšet. Jako kdyby se něco urvalo, všichni ostatní začali ječet jak šílení. Klorissa měla tvář plnou zuřivosti a vyskočila dokonce i Gladia, která výhružně bušila pěstíčkou do vzduchu. Všechno to směřovalo k Leebigovi.

Baley si oddechl a zavřel oči. Jen na okamžik se pokusil uvolnit svaly a povolit napjaté šlachy.

Zabralo to. Nakonec stiskl ten správný knoflík. Quemot srovnával solariánské roboty se spartanskými héloty. Řekl, že roboti se nemohou vzbouřit, takže Solariáni mohou být klidní.

Avšak co v případě, kdy někteří lidé ohrožují ostatní tím, že chtějí naučit roboty lidem ublížovat, jinými slovy, dát jim schopnost vzbouřit se?

Není tohle absolutní zločin? Copak se i ten nejposlednější obyvatel světa, jako je Solárie, nepostaví tvrdě proti každému, kdo se octne v podezření, že přetváří roboty k tomu, aby byli schopni ublížit lidem? Právě na Solárii, kde na jednoho člověka připadá dvacet tisíc robotů?

"Zatýkám vás!" vykřikl Attlebish. "Co nej přísněji vám zakazují dotýkat se svých knih a záznamů, dokud je vláda neprozkoumá -" Co říkal dál, úplně zaniklo v hluku kolem.

Před Balem se objevil robot. "Mám pro vás, pane, zprávu od pana Olivawa."

Baley zprávu převzal, obrátil se a zvolal: "Ještě okamžik!"

Jeho hlas zapůsobil téměř magicky. Všichni se na něj vážně zahleděli. Na obličejích každého z nich (s výjimkou ztuhlého pohledu Leebigova) nebylo možné číst nic jiného než nejnapjatější pozornost, co Pozemšťan řekne.

"Je dětinské myslet si, že doktor Leebig nechá své záznamy ležet a bude čekat, až se objeví nějaký úředník, aby si je vzal. Z tohoto důvodu můj kolega Daneela Olivaw už odjel na panství doktora Leebiga, dřív než začal tenhle rozhovor. Nyní už je na místě a za okamžik se objeví u doktora Leebiga s příkazem, že musí být pod stálým dohledem."

"Pod dohledem!" zavyl Leebig s téměř zvířecím strachem. Oči se mu rozšířily, až vypadaly jako zářící díry do hlavy.

"Někdo sem přijde? Osobně? Ne! Ne!" Druhé ne už znělo jako skřek.

"Nikdo vám neublíží," řekl Baley studeně, "pokud se nebudete vzpouzet."

"Ale já se s ním nesetkám. Nemůžu se s ním setkat." Robotik klesl na kolena. Zdálo se, že si toho sám ani nevšiml.

Sepjal ruce v zoufalém gestu prosby. "Co chcete? Přiznání? Delmarrův robot měl oddělitelné končetiny. Ano. Ano. Ano. Zaranžoval jsem Gruerovu otravu. Zaranžoval jsem to s tím šípem a nechal na vás vystřelit. Plánoval jsem dokonce i kosmické lodě, o nichž jste mluvil. Neuspěl jsem, ale plánoval jsem to. Jen ať sem ten člověk nechodí. Nedovolte mu přijít. Zadržte ho!"

Začínal blábolit.

Baley přikývl. Zase ten správný knoflík. Hrozba, že se objeví někdo osobně, donutila Leebiga k přiznání snáz než fyzické mučení.

Ale potom se ozval hluk jakéhosi pohybu mimo zvukové i zorné pole všech ostatních. Leebig otočil hlavu a otevřel ústa. Napřáhl ruce a něco odstrkoval stranou.

"Pryč," prosil, "jděte pryč. Nechoďte sem. Prosím, nechoďte sem. Prosím -"

Zhroutil se na všechny čtyři a pak náhle sáhl do kapsy saka. Rychle z ní něco vylovil a strčil si to do úst. Dvakrát sebou škubl a zůstal ležet tváří k zemi.

Baley chtěl vykřiknout: Hlupáku, to není člověk, jen jeden z robotů, které tolik miluješ.

V zorném poli se objevil Daneel Olivaw a chvíli se díval na zhroucenou postavu.

Baley zadržel dech. Jestliže si Daneel uvědomí, že to, co zabilo Leebiga, je jeho pseudolidství, může mít efekt Prvního zákona drastické následky.

Ale Daneel si jen klekl a jemnými prsty se několikrát Leebiga dotkl. Potom zdvihl Leebigovi hlavu, jako kdyby to byl někdo, kdo je mu nekonečně drahý, a přivinul ho k sobě.

Obrátil svůj dokonale vytvořený obličej směrem k ostatním a zašeptal: "Zemřel člověk!"

Baley na ni čekal. Poprosila o poslední rozmluvu, ale přesto doširoka rozevřel oči, když se objevila.

"Vy jste tu osobně," řekl.

"Ano," řekla Gladia. "Jak jste to poznal?"

"Máte rukavice."

"Ach." Podívala se zmateně na své ruce. Pak řekla měkce:

"Vadí vám to?"

"Ne, samozřejmě že ne. Ale proč jste se rozhodla přijít osobně a nespojila se se mnou v projekci?"

"No" - usmála se chabě - "musím si na to zvyknout, Eliáši. Tedy pokud se mám přestěhovat na Auroru."

"Tak už máte všechno zařízené?"

"Zdá se, že pan Olivaw má určitý vliv. Všechno je zařízené. Už se sem nikdy nevrátím."

"To je dobře. Budete šťastnější, Gladie. Já vím, že budete."

"Trochu se toho bojím."

"Já vím. Budete se pořád setkávat s lidmi a nebudete mít zdaleka takové pohodlí jako tady na Solárii. Ale zvyknete si, a co víc, zapomenete na všechny ty hrůzy, jimiž jste prošla."

"Na všechno zapomenout nechci," řekla měkce.

"Zapomenete." Baley si prohlížel štíhlou dívku stojící před ním a s pocitem chvilkové bolesti řekl: "A jednoho dne se taky vdáte. Myslím opravdu vdáte."

"Nějak mi to momentálně nepřípadá příliš zajímavé," řekla trochu smutně.

"To vás přejde."

Stáli a dlouhou chvíli se jeden na druhého beze slova dívali.

"Nikdy jsem vám nepoděkovala," řekla potom Gladia.

"Dělal jsem jen svou práci," řekl Baley.

"Vrátíte se teď zpátky na Zemi?"

"Ano."

"Už vás nikdy nespátím."

"Pravděpodobně ne. Ale nemějte z toho špatný pocit. Nejpozději za čtyřicet let budu mrtvý a vy pořád budete vypadat stejně jako teď."

Zatvářila se utrpeně. "Neříkejte to."

"Je to pravda."

Rychle, jako kdyby chtěla změnit téma hovoru, řekla: "To o Jothanu Leebigovi je všechno pravda."

"Já vím. Další robotici si prohlédli jeho záznamy a zjistili, že experimentoval s inteligentními kosmickými lodmi bez posádky. Objevili i roboty s výměnnými končetinami."

Gladia pokrčila rameny. "Proč myslíte, že ty hrozné věci dělal?"

"Bál se lidí. Spáchal sebevraždu, aby se vyhnul osobnímu setkání s někým jiným, a byl ochotný vyvraždit jiné světy, aby zajistil, že se Solárie a zdejší tabuizace osobních kontaktu nic netkne."

"Jak si to mohl myslet," zamumlala, "když setkání s někým jiným může být tak -"

Znovu nastalo ticho a dívali se ze vzdálenosti deseti kroků po sobě.

Potom Gladia náhle vykřikla: "Ach, Eliáši, myslíte, že mě to opustí?"

"Co by vás mělo opustit?"

"Můžu se vás dotknout? Už vás nikdy neuvidím, Eliáši."

"Když chcete."

Krok za krokem se k němu blížila, a i když jí oči plály, byly v nich i obavy. Zastavila se asi metr od něho a pomalu, jako v tranzu, si začala stahovat rukavici.

Baley naznačil odmítavé gesto. "Nebudte blázen, Gladie."

"Já se nebojím," řekla.

Holá ruka se jí trochu třásla, když ji k němu natáhla.

Stejně tak se ale třásla Baleyemu, když bral její ruku do své. Chvilí tak stáli a její ruka, jako kdyby se styděla, ležela trochu vystrašeně v jeho dlani. Potom dlaň otevřel a její ruka náhle trochu cukla a zamířila směrem k jeho tváři.

Konečky prstů ho na kratičký okamžik lehce pohládila po líci.

"Děkuju vám, Eliáš," řekla. "Sbohem."

"Sbohem, Gladie." Pozoroval ji, jak odchází. Ani myšlenka na to, že loď, která ho dopraví na Zemi, už čeká, ho nezbavila pocitu ztráty, který v tu chvíli cítil.

Státní podsekretář Albert Minnim se snažil vypadat, jako kdyby ho vítal s radostí. "Jsem rád, že jste zpátky na Zemi.

Vaše zpráva dorazila už před vámi a momentálně ji studujeme. Odvedl jste dobrou práci. Ve vašem pracovním hodnocení to bude vypadat dobře."

"Děkuju," řekl Baley. Nedokázal v sobě najít sílu pro nadšení. Byl zpátky na Zemi, v bezpečí jeskyní, slyšel už Jessiin hlas (už spolu mluvili), ale i přesto pociťoval podivnou prázdnotu.

"Vaše zpráva se však týká převážně vyšetřování vraždy," řekl Minnim. "Zajímala nás však ještě jedna záležitost.

Můžete mi o tom něco sdělit ústně?"

Baley zaváhal a ruka se mu automaticky hnula k náprsní kapse, kde opět v teplém pohodlí spočívala jeho dýmka.

"Můžete kouřit, Baley," řekl Minnim okamžitě.

Baley si udělal z procesu zapalování dýmky úplný rituál. "Nejsem sociolog," řekl potom.

"Ne? Mám dojem, že jsme o tom už mluvili," usmál se Minnim krátce. "Úspěšný detektiv musí být dobrý praktický sociolog, i když v životě neslyšel o Hackettově rovnici. Mám pocit, alespoň podle toho, jak nešťastně se teď tváříte, že máte na mysli něco, co se týká Vnějších Světů, ale nevíte, jak se mi to bude líbit."

"Když už jste to vzal takhle... Než jste mě poslali na Solárii, položil jste mi otázku: Chtěl jste vědět, kde mají Vnější Světy slabá místa. Jejich síla je v jejich robotech, v jejich nízké populaci, v dlouhověkosti, avšak v čem je jejich slabost?"

"Takže..."

"Soudím, že vím, v čem spočívá slabost Solariánů, pane."

"Můžete tedy odpovědět na moji otázku. Dobrá. Spust'te."

"Jejich slabost spočívá v jejich robotech, v nízké populaci, v dlouhověkosti."

Minnim na Baleyho zíral, aniž se výraz jeho tváře sebemeně proměnil. Prsty, kterými probíral papíry na svém stole, se však nezastavily a kreslily po desce vzorečky.

"Proč říkáte právě tohle?" zeptal se.

Baley strávil celé hodiny na cestě zpátky ze Solárie pořádáním svých myšlenek. Srovnával si v představách všechno, co měl úředně sdělit, do vyrovnaných a dobře zdůvodněných argumentů. Teď se v nich však cítil ztracený.

"Nejsem si jistý, zda to dokážu přesně vysvětlit," řekl.

"Nevadí. Budu poslouchat. Jde jen o první odhady."

"Solariáni se zbavili něčeho, co patří k lidstvu milion let, něčeho významnějšího, než je atomová energie, města, zemědělství, nástroje, oheň, všechno. Je to něco, co všechno tohle vlastně umožnilo," řekl Baley.

"Nehodlám hádat, Baley. Co to je?"

"Princip kmene, pane. Spolupráce jednotlivců. Solárie se toho naprosto zbavila. Je to svět, v němž žijí izolovaní jednotlivci, a jediný sociolog na planetě je s tím velmi spokojený. Tento sociolog mimochodem nikdy neslyšel o sociomatematice, protože vynalézá svou vlastní vědu. Není tam nikdo, kdo by ho něco naučil, kdo by mu pomohl, nikdo, kdo by myslel na to, čeho on si nevšiml. Jediná věda, která na Solárii vzkvétá, je robotika a i tou se zabývá jen pár lidí. Když dojde na analýzu vzájemného vztahu robotů a lidí, musejí povolat Pozemšťana, aby jim pomohl. Umění na Solárii je abstraktní. Na Zemi je abstraktní umění jednou z forem, na Solárii jedinou. Vše lidské je totam. Budoucnost, k níž planeta směřuje, počítá s ektogenním rozmnožováním a naprostou izolací jednotlivců od jejich narození."

"Zní to hrozně," řekl Minnim. "Ale je to škodlivé?"

"Myslím, že ano. Bez vzájemných mezilidských her základní zájem lidstva vymizí a s ním i většina intelektuálních hodnot. Zmizí většina důvodů, proč žít. Vidět někoho v projekci osobní setkávání nenahradí. Samotní Solariáni považují projekci za smysl působící na dálku.

Není to však jen izolace, co působí stagnaci. Je to i ona záležitost s dlouhověkostí. Na Zemi stále přibývají mladí lidé, kteří jsou nakloněni ke změnám, protože ještě neměli dost času vytvořit si zkmamenělé zvyky. Soudím, že existuje nějaká optimální míra výměny generací. Život dost dlouhý, aby byl skutečně naplněný, a přitom dost krátký, aby uvolňoval v patřičném čase místo mládí. Na Solárii se to děje příliš pomalu."

Minnim si pořád prsty kreslil vzorečky po papírech. "Zajímavé! Zajímavé!" Zvedl hlavu a maska jako by z něj náhle spadla. V očích mu blesko. "Detektive, myslí vám to dost pronikavě."

"Děkuju," řekl Baley koženě.

"Víte, proč jsem chtěl, abyste mi takhle popsal, co jste viděl?" Kochal se svým potěšením skoro jako malý kluk. Aniž čekal na odpověď, pokračoval. "Vaši zprávu už naši sociologové analyzují a já jsem si říkal, jestli nemáte k těm skvělým zprávám, jež jste Zemi dodal, nějaký nápad navíc. Jak vidím, máte."

"Jen počkejte," řekl Baley. "Je toho víc."

"Nepochybně," souhlasil Minnim triumfálně. "Solárie nemá šanci stagnaci překonat. Dostala se za kritický bod a její závislost na robotech je příliš velká. Robot sám nedokáže napomenout dítě, přestože mu napomenutí může prospět. Robot nevidí dál než za okamžitou bolest. A roboti jako celek nedokážou formovat planetu tím, že by nechali zkolabovat ty její instituce, které začínají škodit. Nevidí za okamžitý chaos. Takže Vnější Světy směřují k jedinému konci: postupující stagnaci. Země bude z jejich panství nakonec osvobozena. Tato nová fakta mění všechno. Nebude

dokonce nutná ani fyzická revolta. Svoboda přijde sama."

"Počkat," řekl Baley a přidal hlasu na síle. "Mluvíme pouze o Solarii a ne o žádném jiném z Vnějších Světů."

"To je totéž. Ten váš solariánský sociolog - Kimot -"

"Quemot, pane."

"Jistě, Quemot. Říkal přece, že i další Vnější Světy se vyvíjejí jako Solarie?"[^]

"Říkal, jenže o žádném jiném z Vnějších Světů nic nevěděl. Nic skutečného. Myslel jsem, že jsem to dal jasně najevo."

"Naši lidé to prověří."

"Ani oni neznají fakta. O skutečně velkých Vnějších Světech nevíme nic. Například o Daneelově světě, Auroře. Podle mého názoru není žádný důvod čekat, že se bude podobat Solarii. Ve skutečnosti je v celé Galaxii jediný Svět, který ji připomíná -"

Minnim dal jemným mávnutím pěstěné ruky najevo, že už ho téma nezajímá. "Naši lidé to prověří. Jsem si jistý, že budou souhlasit s Quemotem."

Baleymu potměly oči. Jestli pozemští sociologové stojí jen o dobré zprávy, budou v tomhle chtít souhlasit s Quemotem. Pokud nebudou údaje studovat dlouho a důkladně a pokud budou ignorovat nebo přehlížet ty pravé informace, mohou dojít k čemukoli.

Zaváhal. Bylo dobré mluvit zrovna teď, když mu naslouchá člověk postavený vysoko ve vládě, nebo -

Váhal o okamžik déle, než měl. Minnim už zase mluvil, přehodil pár papírů a byl věcnější. "Ještě pár drobností, detektive, týkajících se samotného Delmarrova případu a pak můžete jít. Měl jste v úmyslu donutit Leebiga k sebevraždě?"

"Měl jsem v úmyslu donutit ho, aby se přiznal. Když jsem volil tenhle postup, nepředpokládal jsem sebevraždu. Přišel k němu jen robot, a tudíž tabu osobního setkání nebylo porušeno. Ale upřímně řečeno, jeho smrti nelituju. Byl to nebezpečný člověk. Bude trvat dlouho, než se objeví někdo jiný, v němž se spojí stejná zloba a genialita."

"V tom s vámi souhlasím," řekl Minnim suše, "považuji jeho smrt rovněž za šťastnou. Ale nenapadlo vás, že potom Solariáni mohli dojít k závěru, že Leebig vlastně nemohl Delmarra zavraždit?"

Baley vyndal dýmku z úst a nic neříkal.

"No tak, detektive," řekl Minnim. "Vy víte, že to neudělal. Vražda vyžadovala osobní přítomnost a Leebig by raději zemřel, než aby k tomu svolil. Dokonce skutečně raději zemřel, než aby k tomu svolil."

"Máte pravdu, pane," řekl Baley. "Počítal jsem s tím, že Solariáni budou natolik vyděšení možností zneužití robotů, že je nenapadne na to myslet."

"Kdo tedy Delmarra zabil?"

"Jestli máte na mysli, kdo ho skutečně udeřil, pak to byla osoba, o níž to kdekdo věděl. Gladia Delmarrova, jeho žena."

"A vy jste ji nechal uniknout?"

"Morálně za vraždu zodpovědná nebyla," řekl Baley. "Leebig věděl, že se se svým manželem tvrdě a často hádá. Musel vědět, jak zuřivá umí být, když se opravdu hněvá. Leebig potřeboval, aby její manžel zemřel za okolností, které by ji obviňovaly. Takže Delmarrovi dodal robota, a jak si představuju, instruoval ho, jak nejlépe uměl, aby podal Gladii jeden ze svých oddělitelných údů v okamžiku, kdy bude nejvíce rozrušená. Se zbraní v ruce a ve správnou chvíli pak jednala v momentálním zatmění mysli dřív, než ji mohl Delmarre nebo robot zarazit. Gladia byla pro Leebiga stejně nevědomý nástroj jako samotný robot."

"Ale robotova ruka musela být špinavá od krve a vytrhaných vlasů," řekl Minnim.

"Nejspíš byla," řekl Baley. "Ale o robota spojeného s vraždou se postaral Leebig. Mohl jednoduše instruovat kteréhokoli jiného robota, který si toho všiml, aby všechno zapomněl. Mohl si toho všimnout i doktor Thool, ale ten prohlížel jen mrtvolu a ženu v bezvědomí. Leebig udělal chybu v jedné věci. Myslel, že Gladiina vina bude příliš zjevná a problém chybějícího vražedného nástroje ji nezachrání. Nemohl ani předpokládat, že tam povolají Pozemšťana, aby pomohl při vyšetřování."

"Takže když je teď Leebig mrtvý, zařídil jste, aby Gladia odjela ze Solarie. To ji mělo zachránit, kdyby si Solariáni udělali na vraždu svůj názor."

Baley pokrčil rameny. "Vytrpěla si už dost. Byla obětí všech - svého manžela, Leebiga, celé Solarie."

Minnim řekl: "Nepřizpůsobil jste si zákon, aby vyhovoval vašim rozmarům?"

Baleyův zbrzděný obličej ztvrdl. "To nebyl rozmar. Solariánské právo mě nevázalo. Zájmy Země pro mě byly nade vše a právě vzhledem k nim jsem usoudil, že podstatné je, že byl vyřízen nebezpečný Leebig. A pokud jde o paní Delmarrovou..." Podíval se na Minnima a měl pocit, že právě podniká ten nejpodstatnější krok a že ho musí podniknout.

"Pokud jde o paní Delmarrovou, stala se pro mě základem experimentu."

"Jakého experimentu?"

"Chtěl jsem zjistit, zda zvládne postavit se tváří v tvář světu, kde je osobní setkávání s lidmi povolené a očekávané. Zajímalo mě, zda bude mít odvahu dokázat porušit zvyky, jež má v sobě tak hluboce zakořeněné. Báľ jsem se, že odmítne odejít, že možná bude chtít zůstat na Solarii, což by pro ni byl očistec, spíš než aby se donutila opustit svůj zbabraný způsob života na téhle planetě. Ale zvolila šanci a byl jsem rád, že to udělala, protože pro mě to bylo symbolické. Zdálo se mi, že tak pootevřela bránu k záchraně i pro nás."

"Pro nás?" řekl Minnim zaujatě. "Co tím kčertu myslíte?"

"Ani vás osobně a ani sebe ne, pane," řekl Baley vážně, "ale celé lidstvo. Pokud jde o ostatní Vnější Světy, mýlíte se. Je tam jen pár robotů, osobní kontakt je povolený a Solarii se už zabývaly. Byl tam se mnou R. Daneel Olivaw, jak víte, a i on přivezl zprávy svou zprávu. Je tu nebezpečí, že se z nich jednou můžou stát Solariáni, ale pravděpodobně tohle nebezpečí rozeznají a zapracují na sobě, aby udrželi rovnováhu a zůstali stále předvojem lidstva."

"To je váš názor," řekl Minnim opatrně.

"A ještě něco. Existuje jeden svět podobný Solárii a to je Země."

"Detektive Baley!"

"Je to tak, pane. Jsme Solárie naruby. Oni se ukryli do izolace jeden před druhým. My jsme se ukryli do izolace před Galaxií. Jsou ve slepé uličce svých nedotknutelných panství. My jsme ve slepé uličce podzemních měst. Jsou vůdci bez následovníků, mají jen roboty, kteří jim nemůžou dát odpověď. My jsme následovníci bez vůdců, jsme v bezpečí jen uvnitř měst." Baley sevřel pěst.

Minnim nesouhlasil. "Detektive, prošel jste těžkou zkouškou. Potřebujete si odpočinout a umožním vám to. Máte měsíc dovolené, s plným platem, a po jejím skončení vás čeká povýšení."

"Děkuju, ale není to vše, co jsem chtěl říct. Chci, abyste mě ještě poslouchal. Z naší slepé uličky vede jen jedna cesta ven, do vesmíru. Existují v něm miliony světů a Vesmířani jich ovládají jen padesát. Je jich jen málo a žijí dlouho. Nás je hodně a žijeme krátce. Jsme lip vybaveni k prozkoumávání i osídlování. Žene nás přetlak populace a rychlý obrat generací, která nám dává další a další mladé a na nic se neohlížející lidi. To naši předkové kolonizovali Vnější Světy."

"Ano, chápu - ale obávám se, že už nemám čas."

Baley cítil, že se ho jeho společník snaží zbavit, a nechápavě zůstal sedět. "Když původní kolonisti založili Světy s technikou převyšující tu naši, unikli jsme všemu tím, že jsme si postavili cosi jako lůna pod zemí. Vesmířani nám dali najevo svou nadřazenost a my jsme se před nimi ukryli. To ale není odpověď. Abychom se vyhnuli destruktivnímu rytmu vzpour a jejich potlačování, musíme s nimi soutěžit, následovat je, budeme-li muset, a vést je, jestli to dokážeme. Abychom tohle svedli, musíme se postavit prostoru, musíme se naučit postavit se mu ve všem. Jestli je pozdě, abychom se to naučili sami, musíme to naučit naše děti. Je to životně důležité!"

"Musíte si odpočinout, detektive."

"Poslouchejte mě, pane," řekl Baley divoce. "Jestliže jsou Vesmířani silní a my zůstaneme, jací jsme, bude Země zničena během století. To už bylo vypočítáno a vy sám jste mi to řekl. Jestli však jsou Vesmířani skutečně slabí a my jen ještě víc slábneme, pak můžeme uniknout. Jenže kdo tvrdí, že jsou Vesmířani slabí? Solariáni ano, avšak to je všechno, co víme."

"Ale -"

"Ještě jsem neskončil. Jednu věc můžeme změnit, ať jsou Vesmířani silní nebo slabí. Můžeme změnit sami sebe. Naučme se rozletět do našich vlastních společenství planet a stát se sami Vesmířany. Jestliže zůstaneme tady na Zemi jako v kurníku, pak jednoho dne dojde k osudné vzpouře a nikdo ji nezastaví. A pokud si lidi budou dělat falešné naděje založené na předpokládané slabosti Vesmířanů, bude to horší. Jen to zkuste, zeptejte se sociologů. Řekněte jim, co tvrdím. A jestli pořád pochybují, najděte způsob, jak mě poslat na Auroru. Nechte mě přivést zprávu o skutečných Vesmířanech a uvidíte, co musí Země udělat."

Minnim přikývl. "Ano, ano. Přeju vám pěkný den, detektive Baley."

Baley odešel celý rozrušený. Neočekával, že by u Minnima zcela zvítězil. Vítězství nad vžitými způsoby myšlení nepřicházejí za den či za rok. Ale všiml si zamyšlené nejistoty, jež se mihla Minnimovým obličejem a překryla alespoň na chvíli jeho původní nekritickou radost.

Věděl, že do budoucnosti nahlédnout nedokáže. Minnim by se mohl zeptat sociologů a jeden či dva by si nemuseli být tak jisti. Mohli by se podívat a mohli by se chtít poradit právě s ním.

Chce to rok, pomyslel si Baley, rok a budu na Auroře. Generaci a budeme opět ve vesmíru.

Baley sestoupil z expresního pásu směřujícího na sever. Brzy se uvidí s Jessií. Bude mu ona rozumět? A co jeho syn Bentley, kterému je sedmnáct? Když je teď Benovi sedmnáct, je schopný postavit se sám prázdnému světu, budovat vesmírný život?

Ta myšlenka vyvolávala strach. Baley se pořád bál prostoru. Ale už se nebál strachu! Strach není něco, před čím se musí prchat, ale něco, s čím se musí bojovat.

Měl pocit, jako kdyby ho téměř posedlo šilenství. Otevřený prostor ho od počátku podivně přitahoval; od okamžiku, kdy v autě přelstil Daneela příkazem otevřít střechu, aby mohl čelit svěžímu vzduchu.

Potom tomu přestal rozumět. Daneel myslel, že je zvrácený. Baley si sám myslel, že se postavil prostoru z profesionální nezbytnosti, aby vyřešil zločin, až poslední večer na Solárii, když odhrmoval z okna záclonu, si uvědomil, že se prostoru potřebuje postavit, protože tu je, protože je vzrušující a především proto, že slibuje svobodu.

Rozhlédl se.

Pohyblivý pás zrychloval. Kolem něj bylo umělé světlo a mohutné bloky bytů ujíždějících zpět, blýskajících nápisy a výkladními skříněmi, byly tam továrny a světla a zvuky a davy a víc zvuků a lidé a lidé a lidé...

Všechno to miloval, všechno to nenáviděl a bál se to opustit, na to všechno myslel, když se mu stýskalo na Solárii.

A všechno mu to zároveň bylo cizí.

Nedokázal se vřadit zpátky.

Odjel, aby vyřešil vraždu, a něco se s ním stalo. Řekl Minnimovi, že města jsou mateřská lůna, a také byla. A co je první věc, kterou musí člověk udělat, než se stane člověkem? Musí se narodit. Musí opustit mateřské lůno. Jak je jednou opustit, nemůže se už nikdy vrátit.

Baley opustil Město a nemohl se vrátit zpět. Město už nebylo jeho, ocelové jeskyně mu byli cizí. Muselo to tak být.

Mělo by to platit i pro ostatní a Země se znovuzrodí a otevře se vesmíru.

Srdce mu divoce bušilo a zvuky života kolem něj splynuly do neslyšného šumu.

Vzpomněl si na sen, který se mu zdál na Solárii, a konečně ho pochopil. Zvedl hlavu, a jako kdyby viděl skrz všechnu tu ocel a beton a lidi nad sebou. Zahlédl tam vesmírný paprsek vábíci lidstvo ven. Viděl, jak dopadá až sem. Bylo to nahé slunce!

O autorovi

Isaac Asimov se narodil ke svému úžasu v Sovětském svazu. Aby tento omyl napravit, rychle se odstěhoval. Jeho rodiče emigrovali do Spojených států a Isaac (byly mu tehdy tři roky) se tam propašoval v kufru. Americkým občanem se stal v osmi letech.

Vyrůstal v Brooklynu, chodil do státních škol a nakonec se mu podařilo dostat se na Kolumbijskou univerzitu a přes protesty univerzitní správy si připojil ke jménu několik titulů z chemie včetně doktorátu z filozofie. Pak pronikl na Bostonskou univerzitu a vyšplhal se po akademickém žebříku, nevšímaje si pobouřených výkřiků, až k profesuře v biochemii.

Mezitím se ve věku devíti let na celý život zamiloval (v neživotném slova smyslu), když objevil první vědeckofantastické časopisy. V jedenácti začal psát povídky a v osmnácti měl tu odvahu jednu z nich poslat k otištění. Po dlouhých osmi měsících soužení a útrap první povídku prodal a už se pak nikdy neohlédl zpět.

V roce 1941, kdy mu bylo jedenadvacet, napsal klasickou povídku "Soumrak" a budoucnost měl zajištěnou. Krátce předtím začal psát povídky o robotech a brzy nato cyklus Nadace.

Co zbývá kromě množství? Vydal přes 440 knih, ze všech oblastí lidského konání, a zatím nejeví známky toho, že by v tempu polevil. Je mladistvý, čilý, všichni ho mají rádi a s každým rokem je krásnější. Tomu můžete věřit, protože tento malý životopis napsal sám a jeho oddanost naprosté objektivitě je všeobecně známá.

Jeho žena Janet Jeppsonová se zabývá psychiatrií a také píše. Z předchozího manželství má dvě děti a žije v New Yorku.

(Isaac Asimov zemřel v roce 1992.)

- 165 -

Digitalizované

2000

RoboV

Adresa mojej stránky - <http://sweb.cz/robov.knihy/> Mirror teito stránky - <http://www.robov.knihy.szm.sk/> Email - robov.knihy@seznam.cz